

პარლამენტის პრეზიდიუმი

K 144.690/3

საქართველო
საგარეო ურთიერთობების
მინისტრის
სამსახური

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია

რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის
ინსტიტუტი

ი. ბ. რუსთაველის
ქართული ლიტერატურის
ისტორიის ინსტიტუტი

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“

მკვლევარ ტენიანი

თნ წყურთანი
თუბნეტი ტუბა

გაბრიელ ბერიძე
«საქართველოს
ლიტერატურა: 1971»

გაეროს ტახიძე

48270 IX

K 144.030
3.

სამედიცინო

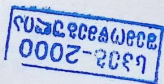
გაეროს
„საგარეო ურთიერთობების“
სამსახური. 1772

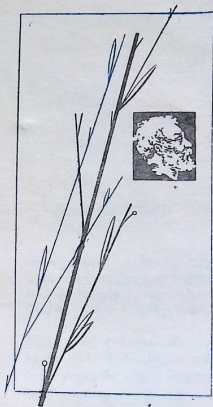
სარედაქციო კოლეგია

გურამ გვერდწითელი
ალექსანდრე გომიაშვილი
ელგუჯა მაღრაძე
ბესარიონ ქაჯენტი
სოლომონ ეუბანეიშვილი
ოთარ ჭელიძე
სერგი ჭილაია

ტომი გამოსაცემად მოამზადა,
ვარიანტები და შენიშვნები დაურთო:

ლუბა მეფარიშვილმა

Տ. Մ. Մ. Մ.

1740-1744

აკაკი წერეთელი

არაა გინდა-რა კაცს იმის მეტი!
არის სიმღერა ქვეყნად ისეთი,
რომ მიატარებს მარადისობა
გენიის გზებით მოგიზიზხეთი.

მასში გაშლილა ფიანდაზობა:
სჯერა ძმას ძმობა, სჯერა დას დობა,
მის ძარღვებში დულს მღელვარე სისხლი
და მარადისი ახალგაზრდობა.

მისი წაქცევა თუ უნდა დემონს,
სიკვდილი დევდეს თვითონ, დეე, მას!
ფხიზელი, მხნე და ალღომახვილი
გული მგოსნისა განაგრძობს ცემას.

წარვლიან წელნი. მოვა სხვა ხანა,
და იმ სიმღერით, იმ გმირთა თანა

იბრძვის, წინ იწევს და ძლიერდება
ზეშთავონებით სავსე ქვეყანა.

საუკუნეთა არმორიდების.
მგოსანი ღირსი არის დიდების.
მიემსახურა კაცობრიობას,
მან მთები დასდგა მარგალიტების;

ხალხი არჩია წმიდათა წმიდათ,
მასში წრფელ გრძნობებს აგზნებდა ღიდათ,
მან უმაღლესი მისწრაფებანი
გასდო მომავლის გზადა და ხიდათ.

დაე, დღე იყოს შიშველ-ტიტველი,
მრავალთა დარდის გულით მზიდველი,
მხოლოდ სიმართლის აღიარებით
იმარჯვებს ჩანგი მოუსყიდველი.

ის არ უკრთოდა მტარვალთა ყეფას,
ის წყვდიადისას ხევდა მეფობას,
მედგრად, უშიშრად განაცხადებდა
ხალხის ჩაგვრას და უუფლებობას.

ხალხის რჩეულის ხმა, პოეზია!
დასაბამიდან მკვიდრი ფესვია —
ის უყვართ, ხალხის სიყვარული კი,
ყოველ ჯილდოზე უმაღლესია!

გულიდან მოხეთქს ხმა დაძაბული,
და უსმენს ხალხი სულგანაბული,
რომ შემდეგ ერთხმად გაიმეოროს
როგორც თავისი ხმა გულდაგული.

უბრალო, ნათელ ჰანგთა ბუნება,
მარად გარემოს ეხმაურება,
მასში ცხოვრება ცოცხალთა ძალთა
არასოდეს არ დაიბურება.

აქ ჩივის კაცის თრგუნვილი სული,
და შებრკილი მისი სხეული,
შეგნება ამაყ, უკვდავ უფლებათ,
შურისძიებად გადაქცეული

აქ აღტაცება მოისმის ბრძოლის
და გამარჯვებულ იმედთა ქროლის,
მასშია სული ყოველ ქვეყნიურ
სიხარულისა და ფიქრთ მოწოლის.

მასში წადილი არის ნათესი
და გულის თქმები უდიადესი,
მასში ბრწყინვალე ოცნება დაჰქრის,
მასში მომავლის არის აღერსი.

ხალხთ ბაგეებში მღერა მგზნობელი,
სტიქიურ ძალის ხდება მფლობელი,
იგი მწვერვალთა ნიაღვრის მსგავსად
მოგრგვინავს ლაღი და ულმობელი.

მოდის მრისხანე ხმათა მომრგავი
თავისუფალი, მძაფრი, მბორგავი,
მოდის მქუხარე და ბობოქარი,
მხნე, მღელვარე და შეუბორკავი.

ცხარე და ფიცხი ჰანგი მთა-გორის,
ტალღები სცნობენ ერთიმეორეს,
გზას მიიკაფავს ძალის ძალათი
მრისხანე ხევთა და კლდეთა შორის.

დაუცხრომელი ღვარი ღვარებად
ეჭსტაზით მძაფრად მიეჩქარება.
ქვებს ეხეთქება და ჩანჩქერებად
მშობლიურ არეს გადღეფარება.

ასე, სიმღერის მიდის დიდება;
არ შეიძლება, არ დაიდება

ზავი; მგოსანმა არ იცის ზავის
დაშოშმინება და დამშვიდება.

ასეთი იყო ჩვენთვის აკაკი
არ ეკარება მის მღერას ჟანგი.
იგი იტაცებს ადამიანთ გულს:
ავსწიოთ მაღლა პოეტის ჩანგი.

დაბურულ ტყის იქით, გაღმა
მახსოვს, ვიწექ მე გულაღმა,
ზმანებაში წამიყვანა
მშვენიერმა ძველმა ბაღმა.

ოცნებები გამატანა
ცხრაას რვა წლის გზათა თანა,
ლურჯ ზეცის ქვეშ მძლია რულმა
და, აი, რა დამეზმანა:

მუხას ადგა ოქრო მთვარის
და სიმშვიდით ყველგან არის,
უბოლოო მყუდროება
ზეცის, მიწის და მდინარის;

არ აშფოთებს სოფელს ღმერთი,
არ შეარხევს ტოტებს ქარი.
ცხენოსანი მხოლოდ ერთი
მე, გვიან გზით მივიჩქარი.

ავუარე რა ტყეს გვერდი,
გავიარე ფერდზე ფერდი,
ძირს ჩამოვხტი ცხენოსანი,
სად მოლია, ვით ხავერდი.

მწყურვალე ყელს გავისველებ
ცხენოსანი ვინმე ერთი,

და მშობლიურ მინდორ-ველებს
გადავსძახი: „ალავერდი!“

გაგიმარჯოს! — შორი-შორი,
იმეორებს მთა და გორი,
გაგიმარჯოს! — მიპასუხებს
ხეობა და ველ-მინდორი

გაგიმარჯოს! — აგრიალდა
აქედან კლდე, იქით წნორი,
გაგიმარჯოს! — ისმის წყალთა
მდინარების ხმათა ტბორი.

უფრო გაკრთა შუქი მთვარის,
და მღვიძარე ფრთისქვეშ არის.
დაირღვა რა მყუდროება
ზეცის, მიწის და მდინარის.

გაგიმარჯოს! გაგიმარჯოს!
იმეორებს მძაფრი ქარი,
ცხენოსანი ვინმე ერთი
მუხას ვუცქერ და შევხარი:

დიდებული და მაგარი,
ცად ასულა შენი მხარი,
მძლავრადა სდგას, მტკიცედა სდგას,
უმადგრესთა ფესვთა მყარი.

ვინ დიდება მარადისი
და გულისხმა საოცარი,
საიდუმლო იცნოს მისი?
ბაგეებს სდევს ძნელი კარი.

რაღაც ვრცელი, იდუმალი
შენ გამსახურებს ძალთა-ძალი,
უხილავი უკვდავება,
მეუფება მრავალთვალი;

როგორა სცნოს კაცის სისხლმა
აქ ქვა — ქვას რომ დაადღლა
რა დიდება იგულისხმა?
მითხარ, მუხა, დიდო მუხა!

მსგელულობათა დიდთა მჩენი
მიდიოდნენ ღღენი, თვენი.
უამი გაჰქრა, კაცნი წაჰყვენენ...
სად? ვერა სცნობს დანარჩენი.

ბევრი მოდგმა გადაშენდა
დამნგრეველი, გინდა მშენი,
მაგრამ განა მტერთა შენთა
საიდუმლო უთხრან შენი?

რაც იმდენი ციდან — ცამდე
იხილე და განიწადე,
რაც მზის დასვლა და ამოსვლა
შეიგრძენ და განიცადე,

რა ქაობი და რა გუბე, ,
საუკუნის ხანისამდე...
მაინც დიდი ხარ მეუფე..
გამარჯვება განიმზადე.

შემოსილო ერთ ღროს ღრუბლით,
შეგხვევოდა მარად მუმლი.
იარებით დაიფარა
შენი მკერდი, შენი შუბლი.

იყო საშინელი წამი,
გამყინველი როგორც შხამი.
როცა სული უდაბნოა,
და არა სჩანს ზეცის ნამი.

არ არსებობს გაღიმება
არც ჩემდამი, არც თქვენდამი...

ო, სიმებო! ო, სიმებო!
ხომ გიგრძენიათ თქვენ ეს წამი!

რა კარგია, ქნარო, მაშინ,
სადმე ველად, სადმე მთაში.
იქ, სადაც სდგას ძველი მუხა,
სად ფოთლების ისმის ტაში.

უნდა იქნას სიხარული
გაზაფხულის მზიურ თქმაში;
გამოჩნდება იქ ქალწული,
ყვავილების ეშხით თმაში.

და იქ სულის ახალ ვარდებს
ქარი შენს ხმას შეუფარდებს.
ისმენ ახალ მელოდიებს,
და შენაც ჟღერ, როგორც გმართებს.

ო, ქალწული მთისა შორის
ძვირად ჩნდება კაცთა შორის,
ის არ მოდის, იგი ჩნდება
როგორც სუნთქვა სხვა, მეორის.

იგი ისვრის ვარდებს მზიანს,
და შვენებას ამ მთა-გორის
უწოდებენ პოეზიას —
უძაღლესთა თანასწორისს.

იგი გზაა და ციმციმი —
და მის ქნარზე ბევრი სიმი
სიცოცხლეა, თუ არ გაწყდა
ტლანქი ხელით დანამძიმი.

ო, ბრაღია თუ ქვეყანას
დასხლტა პოეზიის ღიმი,
მისი ბრძოლა, მისი ნანა,
მისი ლხინი და ნადიმი.

ვერც ეს ჩრდილი, მუხის ჩრდილი,
ვერც ფიქრები მის ქვეშ ზრდილი,
გაუძლებდენ ბობოქარ წლებს
მძლავრი, ტოტებგადაწვდილი
ლურჯი ზეცა, ლურჯი მთები,
და ეგ ღამე ფერ-მიხდილი.

მე ვიგონებ გარდამავალს,
ამ ღამეებს მრავალთ-მრავალს,
როცა მტერი მოგვისპობდა
ყოველნაირ გამოსავალს.

მაგრამ შენ რას გაყვედრიდენ
ან რა შევლას, ანუ რა ვალს?
ჰკითხე მეხს და ჰკითხე გრიგალს
შენს მწარე თავგადასავალს.

შენ ნუ გინდა, არც გაგონებ
უგზოობას, მწარე დარებს,
დიდი ხნიდან შენზე ფიქრი
ამ არეზე დამატარებს.

მშრომელად მქმნის, მედროშედ მქმნის.
და შემოქმედს დამადარებს,
არ გადამჩეხს, არ გადმისვრის
ბეერჯერ გამიდარისდარებს!

გაგიმარჯოს, გაგიმარჯოს!
იმეორებს ეხლა ქარი.
მალვიძებს მზე. ცხენოსანი
კვლავ სწრაფი გზით მივიჩქარი.

ცაზე ღრუბელთ კრებულია,
მთები გაწითლებულია.
მზე შუა-ცას გადასცილდა,
გადაშუადლებულია.

მზე დაბლა სცემს სხივებს ცერად
და ირიბად, აღმაცერად,
მოცახცახე-მოელვარე
ჰაერს ფერავს ოქროს ფერად.

ხშირ ფოთლებში და ნიაფში
გზა გამოდის სოფლის თავში,
მიიხვევა, მოიხვევა,
და პირდაპირ მიდის მთაში.

იმ გზით — ისევ სხივოსანი,
როგორც მგზავრი და მგოსანი
აღტაცების მხნე სიმღერით —
ვეშურები ცხენოსანი.

მე აქ მგზავრი ვარ სხვა გვარი
ბევრი ღამე და ხანძარი,
შემხვედრია ქარდაკრული,
და მიტომ ვარ გულ დამწვარი, —

მაგრამ მე ხომ ნაირ-ნაირს
ისე ვიცნობ ამ მთის ჰაერს, —
როგორც ბილიკს — მონადირე,
როგორც ლალი მწყემსი — შაირს.

მზე აცხუნებს, კილით-კიდე.
ღრუბლის რიდე, მსუბუქ მჭიდე,
ჰორიზონტით ზენიტამდე
სიბოო არის და სიმშვიდე.

და ღამაზე გზის ორივე მხარეს,
როგორც სიზმარს ყვავილ-ნარევს,
მოჰფენია აყვავება
აკაციებს მონარნარეს.

მათ თეთრსა და სურნელ მტევნებს
მოქანავთ, ვით შადრევნებს,

დღე მზით მოზუზუნე ფუტკრებს,
და ნაზ პეპლებს მიაღვენებს.

და ლითონის ცივი ბზინვით
აბრეშუმის ქსოვილივით
სივრცე გადაჭიმულია
სახნავ სათეს ველთ ლივლივით.

და გზის ყოველ ხვეულებით,
თითქო რაღაც გრძნეულებით
შეიცვლება სახეობა
ხედით, ნაკვით, ხვეულებით.

თითქო რაღაც მანქანებით
უეცარი დაქანებით
სხვაა სახე და იერი,
ვინემ იყო დახანებით.

და იცვლება, და იცვლება
რისი ცვლაც კი შეიძლება,
არე-მარე, გარეგნობა,
მონათება, შენისლება.

თვითეული ჯაჭვი მთისა
წვეტი ყოველ წვერვალისა,
თვითეული გამოჩენა
ბორცვისა და გორაკისა,

თვით ხეობა, თვითონ ველი,
ხე ყოველი, ტყე ყოველი
აჩვენებს თუ რანაირად
უხვია და უღეველი.

რა ვრცელია და ძლიერი,
დიდებული, მშვენიერი,
უბოლოო, მრავალფერი,
ღრუბელთა ცვლა და ელფერი.

ისინი ხან უზარმაზარს
მოჩვენებით ჰგვანან ტაძარს,
როცა მიღულებულ შუქში
მოიკიდებს ცეცხლი ნაცარს

ისინი ხან — ზვინებია
ქარს რომ მიუძინებია,
ოქროს ნისლში უხვევია
და ქედს მიუცილებია.

ისინი მზეს სწყურდებიან
ჩუმად გამოცურდებიან,
შეთბებიან, გზას იცვლიან
და ქედს დაუბრუნდებიან

ზოგი, როცა მზით ღვივდება,
შორით ამოტივტივდება,
აენთება, გაბრწყინდება
და სადღაც შორს გაცივდება.

მრავალნი გზის პირებიან
ნისლში ჩაიძირებიან,
ინთქებიან თითქო სადღაც,
და კვლავ მოიმზირებიან.

ანდა ეხლა მზად არიან,
რომ ღველფიან-ღადარიან
ჰაეროვან ბურუსებში
ელვარება გადარიონ.

მზად არიან შუქით თან-თან
მიიფანტონ, მოიფანტონ,
მზის ჩასვლაში შეერიონ,
მტრედისფერად გაილანდონ.

ხან იიან-ვარდებიან
გზებით მიიმართებიან,

ცაში კლდოვან მწვერვალებად
გლექჩერებად მყარდებიან.

როგორც ლანდი ამოების,
ლანდი იმ მიდამოების,
ცის უღრმესი შებინდების,
ლურჯი ასალამოვების,

ხან კაშკაშა რამე ჭალი,
ხან ბრწყინვალე რამე ბალი
ამწვანებულ ხვეულების,
და ქედების იალაღი;

ტრიალ მინდვრად, სად უხვია
ყვავილები ანუ ღვია,
ფართო გზისგან ბილიკისკენ
ცხენოსანმა გადუხვია.

ბილიკი იქ იკარგება,
სად მთის ძირი იქარგება.
ლამაზ ტბასთან არე-მარე
მთებით შემოისარგება.

დროა ყოფნის, დროა გრძნობის,
მხურვალე დრო ხალისთ ცნობის
ცხარე მხურვალეების დროა,
ცხარე დროა ყვავილობის.

აქ ფოთლები თრთიან წაბლის.
სუნით ნექტარის და თაფლის
ჯაქდენთილა მწვერვალი მთის,
ქედმაღლისა და თავმაღლის.

აი, უცხო დედოფალი
მთების მშვენიერი თვალი —
ეს ყვითელი ზამბახია —
და ისეთი ტანმაღალი,

რომ თვით კაცი ცხენიანი,
ტანმაღალი და მხრიანი,
შიგ არა სჩანს არსაიდან,
ტყეა ზამბახებიანი.

თითქო თრთიან გარემონი
და დაჰკარგა ველმა გონი.
თვალის მომჰკრელ სიწითლითა
გადაშლილან ყაყაჩონი.

ისინი თვალთ იალებენ
გიზგიზებენ, პრიალებენ,
იწვიან და იგზნებიან
თრთიან, მიმოშრიალებენ.

ისინი ხმით ხმაურობენ —
არა, არ-აქაურობენ, —
ზეიმობენ, მოილხენენ,
უცხოდ დღესასწაულობენ.

რა ძვირფასი ფერებია,
რა ნარნარი ჩქერებია,
მოძრაობენ იმნაირად,
თითქო სულიერებია!

რამდენია ვარდთა ჩენა,
ფერთა თრთოლევა, ჩრდილთა დენა,
თეთრისა და ვარდისფერი
გვირილეების მიმოფენა.

ისინი ნაზ და ქნარიან,
სიხარულის ტყვედ არიან,
თითქო ლალად იცინიან,
ზაფხულის დღეს შეჰხარაიან.

და სიცილით, რომლის დროსაც
ეალება მნათი სოსანს,

რაღაც წყნარი აღტაცება
ელინება სკაბიოზას.

რა სინაზით ელავს ველად
ლილიფერი მაჩიტელა.
გაღუხრია კლდისკენ თავი
და სიზმრებში შედის ნელა.

მუქ-ვარდისფერ დენით მიდის,
მიხაკები ველის დიდის,
სუნთქვა თეთრის ლილილოსი,
ხედვა ლურჯი აკონიტის.

ფოთოლთ ჟღერა წამთა ჭერა,
თითქო სჯერა და არც სჯერა.
ყვავილობის აღტაცებას
მისცემია ფერა — ფერა.

ჩადიოდა მზე. და ფონი
იყო ცეცხლით განაჟონი.
ეხვეოდა მშობლიურ მთებს
ვარდისფერი დაფიონი,

ეხვეოდა არე-მარეს,
ყვავილებით რთავდა მხარეს,
რათა გამოსალმებოდა
ამ საღამოს მოელვარეს.

ეხვეოდა მთების ქანებს
და ხეობებს მუქს და მწვანეს,
რათა მალე შერეოდა,
ლამეთა ლურჯ ოკეანეს.

ცხენოსანი ვხედავ დაბას,
ძირს დაცემულს, როგორც დაფას,
აუწერელ სილამაზეს,
მშვენიერსა და ძვირ-საფასს.

მწვანე ხეობაში შეთენილს,
ტყიან მთებით შემოფენილს
მაღალ მთებით, რომელთ მხრები,
ნისლს სწვდებოდა ცად აწვდენილს.

გულს ისარი მზისა მოხვდა!
თითქო სულ სხვა ქვეყნად მოვხვდი.
მიცემული გაოცებას,
ცხენით ველად მე გადმოვხტი.

სულ სხვა მხარე, სულ სხვა პუნე,
სულ სხვაგვარი საუკუნე,
სულ სხვა ხანა წუთისოფლის,
სულ სხვა გრძნობით მოღუღუნე.

დაფენიან ველს სახლები,
დაფერდებით, ამაღლებით
უბუხრო და უფანჯარო,
შავი ბოლის თანახლებით.

მიწურს ხურავს ზემო ბანი
ასე უბანს ცვლის უბანი,
ნახევრად ქვის, ნახევრად ხილ
სულ უბრალო შენობანი.

დაბა მორჩა მუშაობას,
დღისას ამბობს ბნელ-შავობას,
მუშაობა მორჩა, ეხლა
ელის მოსვენების გრძნობას.

და ეძახის გორას — გორი,
წყრიალა ხმით — მინასწორი,
ერთურთს გაეხმაურება
სხვა გომბორი და კახორი,

ამ საუბრით, მოგონებით,
სიტყვის სიტყვად მიკონებით,

თითქო ძველის ძველი წიგნის
გამოცოცხლდა სტრიქონები!

ამ მივარდნილ და შორ კუთხეს
უხსოვარ დროს, თითქოს უთხრეს,
ძველ მწიგნობრულ ენაზე, რომ
ისაუბრონ — ეს აკუთვნეს

და თითქო დრო მთლად გაჩერდა,
უცნაურ ხალხს დააჩერდა,
ნახა თვისივ საოცრება,
გაჩერდა დრო და დაჯერდა.

მზე უფრო ძირს ეშვებოდა,
მზე ჰქრებოდა, ხმა წყდებოდა,
არე-მარეს მხოლოდ ჩქარი
მდინარის ხმა აწყდებოდა.

და ჯერ ისევ ნათელ ცაზე.
სად სევდაა და სინაზე.
ახლა სულ სხვა გახსენების
ამოიჭრა სილამაზე.

ამოვიდა ქიმ-ელვარე
და ბეწვით წვრილი მთვარე.
საიდანდაც სიმღერის ხმა
გამოისმა მგრძნობიარე.

ვილაც დადის, თვალს აცეცებს
და საყვარლის საფლავს ეძებს,
ვერ ნახულობს ძვირფასს საფლავს
და ეს კი დარდს უასკეცებს.

გამქრალიყო, წასულიყო,
მშვენიერი ის სულიყო,
მხოლოდ მთვარე ანათებდა,
რადგანაც მზე ჩასულიყო.

.

სულ! სულიცო! ყველგან წვდება —
რა ნაბიჯიც გადიდგმება.
თვით ხევსურის სოფელშიაც,
სული სულიკოსი გზვდება.

სიჩუმეში მიწურები —
ჰანგს უსმენენ მოწყურებით,
თითქო შორით წყრილა ხმით
ხმაურობენ ჩონგურები.

აჰ, სიზმარი მეგონება
მე ამ ჰანგის გაგონება,
მსიამოვნობს იგი მარად,
როგორც კარგი მოგონება.

ჰანგი იგი — დიდ წვაშია,
იგი თითქო ტანჯვაშია,
მისი დიდი გრძნეულების
ძალა ჯადო-სიტყვაშია.

გრძნობა მეტი მე, მგონია,
არცა მაქვს და არც მქონია,
ყველა იმისადმი, რასაც
ეწოდება ჰარმონია.

.

მასში ისმის დამდაბეღელი
ძველი დარდი და ნადველი,
ვნებიანი მწუხარება
სევდის ასე ამსახველი.

კაეშანი რამე, ურვა,
გულმომწყვლელი ბედით მღურვა,

გატეხილი გულის — ოხვრა,
ყოფნა რომ არ მოისურვა.

მასში თრთის და ცამდის ადის
მოწყურება სიდიადის,
რალაც დიდის და მაღალის,
რალაც კარგის, იშვიათის.

.
.

აწ არ დარდობს, პირმცინარებს,
კი არ მოდის, მომდინარებს,
და ნაზის თან აქედრებით
ჩონგურს უთანაბრებს ქნარებს.

იგი ხმაა, ხმა ქართული,
ღრმა რამე და რთულზე რთული,
სულიერი ცხოვრებისა
ნორევშია გადართული.

განსაზღვრულით ცხოვრობს გრძნობით,
მაგრამ მთელის აღნაგობით
გულისყურით სწყდება განცდებს,
მთელი თავის არსებობით.

— უსათუოდ, რა თქმა უნდა,
სპილენძისა იყოს თუნდა —
ჩონგურების ამ ნაზ სიმში
ხალხის გული აგუგუნდა.

უშუალოდ და მრავლობით,
მაგრამ უცვლელ აღმავლობით
თანაშემოქმედებითი,
მგოსნისადმი წრფელი გრძნობით.

რაა თხოვნა და ხვეწილი?
საქართველო დახვეწილი

ჩანგის დამფასებელია:
ხმა არა სურს შელენწილი

თვით ფაქიზი, მცოდნე, ნაზი
არის და მით იცის ფასი,
რომელია ხელოვანი,
და რომელი ყომარბაზი

როს მღეროდა მას მესტვირე
მგოსანმა სთქვა: არ თუ მცირე,
მოვაწერდი ხელს ამ ლექსებს,
მე, უბრალო მოშაირე.

არამედ თვით რუსთაველი,
ვის გენია ჰქვია ძველი,
მას არ იუკადრისებდა,
რომ ქვეშ მოეწერა ხელი

რაც ხალხს არჩენს და ასაღებს,
მისი სულის ძნელ გასაგებს,
მხოლოდ ხალხურ პოეზიით
დაეძებდა ის გასაღებს.

მასში ხალხის გარდუვალი
ასახულა დრო და ვალი,
მრავალტანჯულ მისი სულის
წარსული და მომავალი.

ვერ იპოვით თქვენ მსგავსს ვერსად,
და დასტოვა მან ანდერძად:
ხალხის ყოფა-ცხოვრებისა,
და ზნეჩვეულების ღერძად,

ტრიალის და მოძრაობის,
მისი ზეპირსიტყვაობის
შესწავლისთვის იყოს ზრუნვა
ჩვენი ღროის და თაობის.

უეზოო და უსახლო,
ის ყველაზე უფრო ახლო
იდგა ხალხთან, ვით მგოსანი,
საზოგადო და სახალხო,

ვარსკვლავთაგან გათეთრების,
უმაღლესი კათედრების,
სილუეტად აღიმართნენ
ხრამიანი მკერდნი მთების.

რა სივრცეა, რა შევენება,
როგორც თეთრი მოჩვენება
ასკილების მაღალ ბუჩქებს
დაფარფატებს მოსვენება

მათ ყვავილთა ფერად ნართებს,
რომ სწყდებიან ია-ვარდებს.
ტკბილსა და ნაზ სურნელებას —
მთის ნიავი ანავარდებს.

მორონინე მასთან გვერდით —
იმ ყვავილთა სუნთან ერთად
ხმოვანება ჩონგურისა
კვლავ გაისმის შემაერთად.

და იგი ხმა საედემო,
მეოცნებე და მოკდემო,
წყნარი ტონით, სევდიანად
იძახოდა: თავო ჩემო!

ვარკვეული და სხარტული
იყო იგი ხმა ქართული.
ყოვლი სიტყვა მოისმოდა
მკაფიო და გამართული.

ძნელი არის ოდეს ჯავრი
გულს აწვება რამე მძლავრი,

როს ბედი არ გიწერია,
როს მტერია თანამგზავრი...

ვით უსაზღვრო მწუხარებას
ულევ ცრემლთა მდულარებას,
მოარხევდა „თავო ჩემო“
ულრმეს სევდის მშუქარებას.

ვარამს რასმეს და გულსაკლავს,
ფერმოდრუბლულ ბედის ვარსკვლავს,
წუხილს უბედურებისას,
ნალგელსა და ვაი-ვაგლახს.

თითქო მწარე სიყვარული
მოსკდა გულით გაბზარულით,
ის ჩივილი, ის გოდება,
იგი კვნესა-სინანული.

მხოლოდ, ვარამს მიცემული,
ამაყი და წრფელი გული,
დაცემას არ ნებდებოდა,
და არც მთელდებოდა წყლული.

გული, რაკი გაიბზარა,
ჰკედებოდა და ჟღერდა ქნარად,
მოდოდა მუსიკის ხმით,
შურისგების მძლე მუქარად.

ჰკედებოდა და ჩქეფდა ხმებით
მომაცვდავის ძლიერებით —
მოდოდა ეს მუქარა —
და სუნთქავდა უკვდავებით!

რა ლამაზი სიმღერაა!
მთელი ცაა, მთელი ზღვაა,
მაგრამ მეტად, მეტისმეტად
ნაღვლიანი სიმღერაა!

ეს ნაღველი ძველი ტოტის,
წარსულისგან მოდის, მოდის,
წარსულ მწუხრით—ცისკარამდის
და ცისკრიდან საღამომდის.

ო, ეს ლექსი-ბედისწერა,
იმ ხნიდან რაც დაიწერა:
გახდა ხალხის კუთვნილება,
საარსებო გულისძგერა.

იგი იცნობს მის რაობას
და გადასცემს სხვა თაობას,
რადგან სწორად გამოხატავს
მისი გულის მოძრაობას.

მძლავრია ეს მუქარება,
ჩვენია — არ — უკარება.
რისთვის, მაინც, გვჭირდება ჩვენ
იმ წარსულის მწუხარება?

ო, გვჭირდება! ყველა გეტყვით,
ის გვჭირდება მის მიხედვით,
თუ რა გრძნობას გამოხატავს
თავის დარდით, თავის სევდით.

მას შეგნება უნდა მტკიცედ:
მომავალის ხმით და ფიცით —
ფასი თანადროულობის
ჩვენ წარსულის ცოდნით ვიცით.

და ძველი ხმის ამოღებით
მოქარგულით, ვით ნოხებით,
დღე მდიდრდება და წინ იწევს
ცოდნის დიდის მეოხებით.

წყნარი ღამე იდგა სოფლად,
რაღაც თარულ თანამგრძნობლად
ქალების და კაცების ხმა
მოისმოდა სულ მახლობლად

თითქო უცებ დაიბადა
მოდევნებად იმა ხმათა.
ზე ავარდა ცეცხლის ალი
და ხეები გაანათა.

არ დავხანდე მე, მოხეტე,
მისალმებით, მხნელ მივიდე
ჯგუფთან, ალზე გალანდულთან,
მძლავრი ცეცხლის ლივლივითა.

იქ ქალები იდგნენ, მთელი
დაეფარათ თითქო ველი-
მათ მოსავდათ ფერად მუქი
მოქარგული ტანსაცმელი.

ბროლ-ლიკილა ესხათ ხშირი,
შინ ნაქსოვი ხელით, ძვირი,
მშვენიერად მოქარგულ
კალთები და გულისპირი

ახარებდათ მათ დღეები,
ეს ხეები, ეს ტყეები,
მათ შვენოდათ მკაცრი, მტკიცე,
და სანდომი სახეები

მამაკაცებს ეცვათ გარე
ჩოხა მრავალ-ნაომარი.
ჩოხის ზურგზე და მხრებზედაც
დახატული იყო ჯვარი.

რაინდული, მალზე-მალღი.
თითქო მტერს ეძებდა თვალი,

ბევრს იმათგანს თან დაჰქონდა
მუზარადი და ფარ-ხმალი.

და როს უცხო მოყმე ვითა,
მხნედ მისვლას არ მოვერიდე,
ხევსურები მომსვლელს შემხედნენ
კეთილგანწყობილებითა.

მეგობრულად დასდევს ფარი,
წამოიწყეს საუბარი, —
და აღმოჩნდა, რომ აკაკი
არის მათი მეგობარი.

ხევსურეთშიც ბევრსა ჰსურს, დღეს
რომ დაესწრონ იუბილეს, —
მზადება აქვს ქალსა და კაცს
სიბერეს და სიყმაწვილეს.

— ჩვენ ვისზე რა ნაკლები ვართ,
საქართველოს შვილები ვართ,
ქალაქჩია ძლიერ ხშირად,
გეახლებით, ვით გხლებივართ.

— მასზედა ვართ, განა სხვადა —
აქ მოხუცმა განაცხადა —
ჩვენ მოხუცნი ვცხოვრობთ ისევ,
უბრალონი ვართ და სადა,

მაგრამ ჩვენი ბავშვები კი,
ვით ახალი სჯობს წეს-რიგი,
სწავლას მიესწრაფებიან,
სწავლისკენ აქვთ თადარიგი:

მათ ნიჭი აქვთ, გზა უვარგათ,
იცხოვრებენ ძლიერ კარგად,
თუ სიმხნე არ დაელოათ,
თუ ძალა არ დაეკარგათ!

ვიდღესასწაულებთ ყმანი
აკაკის ღღეს ჩვენ ყველანი,
არ ვახსენოთ, არ იქნება
ის კალამი და მელანი.

ძლიერ კარგი არის კაცი,
მსგავსი ცოტა არის აწი.
ხალხისათვის თავდადებას
გვიქადაგებს გულ-მამაცი.

თვით მინახავს იგი ტფილისს;
ერთხელ შუა ზაფხულს, ივლისს,
ქალაქჩია წაველ, ჩემთან
იყო ჩემი შვილიშვილიც.

გზად მოხუცმა გაგვაჩერა,
თვით სალამი მოგვცა ჯერა,
შემდეგ ჩვენი გამომკითხა
ამბავი და ბედისწერა.

როგორა ვართ, ვფიქრობთ რასა,
როგორ ვაწყობთ ცხოვრებასა,
გვირჩია რომ ბარისათვის
ბევრ რამეში მიგვებაძა.

გზად საუბრით წამიყოლა,
მითხრა: ყოფნა არის ბრძოლა,
უსწავლელი დამარცხდება,
თქვენთვის საჭიროა სკოლა.

მაშინა კი სწორე გითხრა,
მეც იგივე გავიფიქრე.
ვუთხარი მას, რომ ამისთვის
საჭიროა ზღვა სიმდიდრე.

ეჰ, წავიდა ის დრო. მალე
მოტრიალდა გზა და ძალა.

აირია დედამიწა,
ბევრი რამე შეიცვალა.

დრომ ბორბალი მოაბრუნა,
ჩვენზე მაშინ ვინ იზრუნა?
შორი იაპონიიდან
ტყვიამ შემოიზუზუნა.

ქადაგებდა ის პოეტი:
მოვა დრო და მეტზე მეტი
შემოვაო განახლება,
დადგებაო ნათლის სვეტი.

გაიღვიძოს ყველა ერმა,
სკოლას მოჰყვეს გზა და ფერმა.
მდიდრებს დავცემთ და მერე კი,
ვერ დაგვძლიოს ვერაფერმა.

ახალ სახლის ბჭეს ავიგებთ,
ნოხსა და ხალს ძირს გავიგებთ,
შნოს ლამაზი ცხოვრებისას
ჩვენაც ვიგრძნობთ და გავიგებთ.

ვუსმენ მოხუცს. ამოცანის
ამოხსნით ვცნობ: სხივოსანი
აზრით მოდის მომავალი,
მას გრძნობს ხალხი და მგოსანი.

ლამე მთებში სვენდებოდა.
ირაჟრაჟა. თენდებოდა.
შუბლი აღმოსავლეთისა
ვარდისფერად ენთებოდა.

და წიფლების მწვანე კარვებს
თითქო ფიქრებს განუქარვებს,

ხმაურობდა გრილი ქარი,
პირდებოდა დღეს უქარვესს.

ირხეოდა ფიჭვის ტანი
წელმსუბუქი ნამეტანი.
გზაზე მხნედ და მხიარულად
მივილტვოდი ცხენოსანი.

მივქროდი და თან მიმქონდა
მთელი ტვირთი განაგონთა,
რაც რომ წარსულს გაახსენდა,
რაც კი მოხუცს მოაგონდა.

გამჟვირვალე როგორც ზვირთი
და თან მძიმე იყო ტვირთი,
თითქო თვითონ არე-მარე
მაგონებდა: ჩაუკვირდი.

მთელი ტვირთი ანდაზების,
ზღაპართ გაფიანდაზების,
შელოცვების, სიმღერების,
გამოცანა-ფანტაზმების.

სწორ-ტანიან წითელ სვეტებს,
ცის ხანძარი ალს უკეთებს,
ისეთია დილა, თვალი
ვერრას ნახავს მის უკეთესს.

ლამაზის და ტანად სწორის
მოშრიალე ვერხვთა შორის,
მივისწრაფვი ცხენოსანი,
მთაში, სადაც ცაა ქორის.

— მივდიოდი, მოვდიოდი —
სიხარულით, მაგრამ როდი
მეგონა თუ სიზმარს ვნახავ; —
ამას როდი მოველოდი.

მზის რა დრო არ გავიყავი,
მაგრამ ფიქრშიც არ ვიყავი
პოეზიის საღამოზე,
უცებ მოგხვედრილიყავი.

თუმცა ასეთ საღამოთა
სილამაზე ყოველ დროთა,
საქართველოს დაბა-სოფლებს
ძველთაგანვე მოჰყვებოდა.

ჩონგურების არის ბგერა,
ხმათა ტყორცნა, რითმად ჰერა.
დროის ყოველ შემთხვევისთვის
მოდის ლექსი და სიმღერა...

უბრალო და საღ თვისებით
დიდი ნიჭით და ღირსებით,
კმაყოფილად მყოფი ხალხით
მათ მოსმენას ნაღირსებით.

ერთ მშვენიერ ხალხურ ლექსზე,
რომელზედაც სჩქედდა ეს მზე,
ვერასდროს რომ მსგავსს ვერ ჰპოვებს
მეოცნებე უკეთესზე. —

ხალხი იგრძნობს იმ სამყაროს,
და მზადაა გააქაროს
ვინაც ჰბედავს, რომ იმის გულს
სიყალბე რამ გააკაროს!

ის სიმრუდეს ვერ აიტანს,
ვერ მოითმენს ჩიხს და მითანს,
მისთვის ემსახურებიან,
მისთვის უწოდებენ ტიტანს!

და საღ გრძნობათ ნაკადული,
მართლად არის დახატული,

გრძნობა ადამიანური,
და კაცური სიქადული.

ხალხი მას არ მიატოვებს,
და პოეტი მარად ჰპოებს
უგულწრფელეს თანაგრძნობას,
სითბოსა და სიახლოვეს.

თვით აკაკი წერეთელი,
რომლის სიხარული მთელი
იყო დიდი პოეზიის,
ვით სამშობლოს, გრძნობა წრფელი,

ამბობდა რომ ნაზი წყარო,
პოეზიით სამდინარო
არის ხალხის ძლიერ სულის
ანკარა და ღრმა სამყარო.

ჰანგი შეწყდა, ხმა დახანდა.
მთლად დაბნელდა. მთლად დაღამდა.
ცაზე ვარსკვლავების გუნდი
აენთო და აკამკამდა.

ის ლექსები არის სარკე,
ყველას ერთად და ცალ-ცალკე
ესმით ქვეყნის მწუხარება
და ცხოვრების სიაყვარგე,

გვერდი რომ არ აუარა,
ასე შეუმსუბუქა-რა,
თავის დროზე უბედურ გლეხს
მძიმე ტვირთი და ბეგარა.

იგი ლექსი, ის სიმღერა
ის სიმები და ის ქლერა
იყო, მხარეს სულიერი
აღმაფრენა რომ შთაბერა.

გადაადო ფიქრთ დინება,
სიღინჯე და აღტყინება.
განამტყიცა, გაამაგრა
მისი ღიდი გაბრწყინვება.

სწევდა თავისთავის გრძნობას,
იმედსა და ვაჟკაცობას,
ასწავლიდა თავდადებას,
ომად წასვლას და გამირობას.

და აწ შეგვიძლია მარად
სრულ უფლებით, შეუმცდარად —
ვაღიაროთ ის, ვინც ხალხი
პირველ ხატად აღიარა!

ჩვენ, რომელთაც ამის მეტად
ვერვინ გვნახავს უიმედოთ;
შეგვიძლია ჩვენ მთლიანად
რომ მგზნებარე პოეტს ვენდოთ!

არ შეეძლო მას, ო, არა,
დაეშვა, რომ მატყუარა
სულმთლად რომ არ განადგურდეს,
დასჯერდება ის თუ არა?

შესძლებდა ხომ იგი გლეხი,
კისრით რომ მოიძრო კეხი,
მთლად მოესპო ის ბატონი,
დამჩაგვრელი და უკმეხი?

ო, შეეძლო მას, წერეთელს,
ძველთა ღროთა განით მჰვრეტელს; —
შერყეულს და მოქანავეს,
როს ხედავდა კლასის კედელს,

შეხვედროდა როგორც ზეიმს
ბატონობის ძირს დაცემას,

და იგი სრულ მომავალის
მისცემოდა აღტაცებას.

გზისთვის ფიქრი არ ათავდა,
ტყე დასრულდა, ტყე გათავდა,
ღირღოვანი და ფრიალო
შორს ციცაბო ათავთავდა.

მდინარების ჩამი-ჩუმად,
ნისლი მოჰქრის აბრეშუმად,
ნისლებრ ფიქრში გახვეული
ჩემი ლურჯა მიდის ჩუმად.

მიდის იგი. ვგრძნობ მთის ჟრჟოლას.
და რა უნდა ფიქრს დაბოლოს,
რომ ნისლები მშვენიერ მზეს
შიგ თვალებში მიაბოლოს?

ბრწყინავს გულ-გადედილი ცა.
აჰა, უღელტეხილიცა.
მცხუნვარე მზე, წარმტაცი მზე,
ნათელი ცა. ხეხილიცა.

ხედი ნაირ-ნაირია.
კარგი, სუფთა ჰაერია.
წარმტაცი და მიმზიდველი
ქარი ღუმელს დაერია.

აი ფერნი სამკვიდრონი,
სადაც მსხვილი და დიდრონი,
ალბიური ყვავილების
გადაშლილან ველ-მინდორნი.

მათი თლილი ღეროები,
სტვირნი სასიმღეროები,

ზავერდოვან ფოთლებისა
ნაზი, მწვანე ჩეროები

მათ სხივები არ უშლიან,
და ზედ ფართოდ გაუშლიან,
გვირგვინები მშვენიერი,
ერთი მეორესა სცვლიან.

ლურჯი, თეთრი და წითელი,
ან ცისფერი, ან ყვითელი,
ფერებს კვეთავს ქანდაკებად
თვით გენია წინანდელი.

მათი მალლა შემუდრული,
ფერი მკვეთრი და მდიდრული
უხვად მოჰყვანია ქედებს.
შვენებით და გზნებით სრული.

გადამდგარა თეთრი ვარდი
ზედ უფსკრულზე, თავდაღმართი
დაქანება და ფერდობი,
ჰყვავის ვარდთა მილიარდი.

მეოცნებე მდგარი მთაზე
კვლავ ზმანებით ვარ მე სავსე.
გზა ეშვება ყვავილების
და ბალახის ხალიჩაზე.

აქ არ სჩანან ტყენი, ხენი,
ბალახსა სძოვს ლურჯა ცხენი.
გეჩვენება: სად სივრცეა
უსივრცო და თვალუწვდენი —

რალაც ნაზი იბადება
მტრედისფერი განათება,
განათება შუადღისა —
ქარვით გაანდამატება.

ამ კაშკაშში. ამ ციალში,
ბრწყინვალეობათ ურიცხვ ალში
უნაზესად გაწოლილი
გახვეული საბურვალში

როგორც მშვენიერი ლელო,
სათაყვანო, სასახელო,
ამ წარმტაცი მთიდანა სჩანს
ნახევარი საქართველო.

ერცელის, დაუსრულებლების
განუწყვეტი ჯაჭვი მთების,
ჩაშავებულ სიმწვანეში
მყოფ ხეების და ტყეების,

ხან ჰქრებოდა, ხან ჩნდებოდა,
სხივით გული აღგზნებოდა,
და ჩრდილოით დასავლეთზე
მძიმედ მიიზღაზნებოდა.

სიმაღლითა ცას სწვდებოდა
მხურვალეებით ენთებოდა,
ჰაეროვან ბურუსებში,
შორს სამხრეთით ინთქმებოდა.

დავხედავდი ვიწრო ქალას
ყოვლად სავსეს — ვით ფიალას.
ქვეშ — გველივით დაკლაკნილი
ქვას ახლიდა თავის ქალას. —

ფოლადივით მბრწყინვი რამე,
ცოცხალივით მოხამხამე,
მრავალის მთქმელ მდინარისა
წყალი ლაქვარდ-მოკამკამე.

და შორითშორს აღმოსავლეთ
მთა-მინდვრის და ტყეთა გავლით
მოსჩანს ველი ალაზნისა,
ბოხვეული მკრთალი ჭავლით.

მოვარვარე მზის აღმურში
გახვეული უვრცეს ბურში,
ძლივს-ძლივობით გავარჩევდი
სახებაში უდაბურში:

ბაღებს, ჭალებს, სოფლებს, ტაძრებს,
ეკლესიებს და მონასტრებს,
ფრენას ქორის, მოტაცებას
რომ ასწრებს და ველარ ასწრებს.

აწ, მგრძნობელნი დროთა ჩიხის,
მგონებელი ძველი რიხის
ვიღაც მონისლულადა სჩანს
ნანგრევებზე მაღალ ციხის:

და სადაც კი გავიხედე
ნანგრევები ჩნდა ციხეთა,
რადაც მკრთალი, ბუნდოვანი,
თითქო ფერფლი იყო დღეთა.

მათზე მსუბუქ-გამჟვირვალე,
როგორც ჩადრი მოფრიალე,
ზმანების მსგავს სილურჯეში
გამომხედი მაღე-მაღე —

გრცელ სიზმრების ქსელს გართული,
რისხვის კედლად აღმართული,
ვეება და ახოვანი
ქედზე ღრუბლის ალ-დართული,

წარმოსადგეგ-დიდებული,
თითქო ცად-აკიდებული,

დასავალით ულურჯესით
ზეცას შემოჭიდებული.

ვით გაყინვა აყრილ ტანის,
ლონიერის და ტიტანის,
მშვენიერი და ღიადი —
სჩანდენ მთები დაღისტანის!

კრისტალების ელვა-მინით,
დამაბრმავებელი ჟინით,
შორეული ზღვისა და ცის
ლაქვარდ ღელვით და ბიბინით.

ჯერ ისევე ასეთ ციცაბ
მწვერვალებზე თოვლი იწვა,
ტყის მიუვალ მაღლობიდან
დაცემული იყო მიწა.

ფერდობების, სადაც არის
უხვი ველი საძოვარის.
დამშვიდებით სძოვდა ჯოგი
ჭრელი ძროხის, თეთრი ცხვარის.

გაზაფხულით სულჩადგმული
და უცნობი, არ განთქმული
სოფლის უცხო სიმშვიდეში,
სიწყნარეში მთლად შთანთქმული.

ასახავენ უნებურად,
უდარდელად, ძველებურად,
იმედიანს, ბარაქიანს,
ბედნიერი ყოფნის სურათს.

აი მთები ჩვენის მხრისა,
როგორც ფრთები ნაბღებისა,

საშიშარი, „დამლუპველი“,
მთები კავკასიონისა.

ტაძრები, კლდის ნამტვრევები,
მონასტრების ნანგრევები,
დაშთენილნი მოწმეებად —
ვით იბრძოდენ გმირ-ღევები,

ეს ნანგრევი, ეს მთა-ბარი,
იყო მათი შესაფარი,
როცა ქვეყნად თარეშობდა
ხალხთა მტრობა შესაზარი.

წარსულზედა მდგარი ძეგლი,
იმა დროთა ანარეკლი —
ოდეს ქუხდა თვითნებობა,
გზა სუსხისა და ნარ-ეკლის.

ოდეს სანთლის ჩამქრობელი
ძალადობდა დამპყრობელი,
მედიდური და დიდების
ჟინის ვერრით დამცხრობელი;

ხელისუფალთ გულზვაგობა,
აჯანყება, მოძრაობა,
მკაცრი ბრძოლა და დაღუპვა,
ღღეთ სიშავე, წელთ სხვაობა.

ამ ძეგლებში ნათლად ჩნდება
თავდაცვისთვის ბრძოლა ძმების,
დიდება იმ სიმამაცის,
უკვდავება ბელადების...

თავდადებით და გმირულად
მედგრად, სულით, გულით, სრულად
საუქუნეთა მანძილზე —
მართლაც რომ თავგანწირულად;

გრძნობით, რაიც ასე მწველობს,
არსებობას, სამფარველოს,
თვით უფლებას სიცოცხლისას,
აქ იცავდა საქართველოც.

და ყოფილან მძლე დღეები,
დანგრეული ციხეები —
კვლავ ბრწყინვალე დიადებით
აღმართულან აქ ბჭეები.

გამარჯვება-დიდებათა —
გადაქცევა გმირულ ხმათა,
დაცვა მის, — რაც საქართველოს
აბაღია და ებაღა. —

ალტყინება იყო ერის,
მისი დიდი სიძლიერის,
მშვიდობის დროს — კი სიმღერა
მშვიდი მრავალ-ჟამიერის.

იყო ხანა მორჩილების
და კვლავ ძლევა-მოსილების,
ხმა გენიის მოვლენისა
მტრის დარბევა-მოცილების.

პოეზიის მწვერვალების,
უძლიერეს მღელვარების,
ხანა ხუროთმოძღვრებისა
და მხატვრობის ელვარების,

თანაბრადვე არ სანატრო
ყოფილა დრო; ხანა სამტრო,
ხანა ჩაგერის, ხანა რბევის,
ხანა სასიცოცხლო-სამკვდრო,

ხანა წაგებული ბრძოლის,
უსასტიკეს რბევა-ძრწოლის,
როს მტარვალა წამრთმეგია
მამის, შვილის, დედის, ცოლის.

.
.

უფრო მძლავრი მეზობლები,
რომ დაეპყროთ ეს სოფლები,
ასუსტებდნენ ქართლს, შიგნითვე
ციხეს სტეხდნენ უნდობლები.

მანამ ფეხს არ იცვლის არსით
ოსმალელი, გინა სპარსი,
სანამ მთიულს არ გააცნო
თვის მაჰმადის შინაარსი.

ახლა არა ერთეულებს
თემებს, ტომებს და მთიულებს,
უფრო აღიზიანებდნენ
უმისოდაც გულმოკლეულებს.

და ველური ხეობებით
ერთმანეთთან შეომებით
შეიჭედა შავი ზრახვა,
შავი რწმენა-ზნეობებით.

იბრძვის ეს მთა. იბრძვის მათი
ჩარია თუ ჭამაათი,
მათ დროშაზე აწერია
ის ალლაჰი და მაჰმადი.

აგერ კიდევ სხვა მთიელი,
მანაც გამოიღო ხელი.
თავდასხმები, წვა, მკვლელობა,
და ტყვეობა საშინელი.

დაიკარგა მეზობლობა,
მკვლელობათა უმიზნობამ
დაავიწყა მთელ ქვეყანას —
რაა მშვიდობიანობა.

სიმწრით აშენებულ სამყოფს,
შიშით მოპოებულ ნაყოფს,
შრომის ნაყოფს ართმევს მტერი,
დასცინის და თან ამაყოფს.

მუდმივ მტრების სარბიელო,
უმწეო და უმფარველო,
დახმარებას რუსეთისგან
ეძებს სუსტი საქართველო.

ამ ამბავმა აღძრა სხვანი;
საჭურისი ღვარძლიანი,
მბრძანებელი სპარსეთისა.
იგი აღა-მაჰმად ხანი.

წამოვიდა, ქართლს ეკვეთა,
მთლად გაძარცვა, რაც კი შეხვდა,
დალეწა და დაანგრია
ჯერ ტფილისი, მერე მცხეთა.

ცეცხლის ალით პკურებული,
სულმთლად განადგურებული,
აწ დიდ რუსეთს შეუერთდა
ქართლი, როსმე დიდებული.

რაკი ქართლი ლანდად იქცა,
სად გაიქცა, იქ წაიქცა.
რაკი იგი ერთ საცოდავ
პროვინციად გადაიქცა.

რაკი ვერ სცნო ტომი ტომმა
და არ იყო ძმობის ნდომა,

აქ შესწევითა არსებობა
საქართველოს სამეფომა.

ორ ცეცხლს შუა მყოფი ჩქარა
შეუერთდა რუსეთს. კმარა.
ძმად რუსეთი რომ არჩია —
საქართველო არ შემცდარა.

მაგრამ წინ სდგას სხვა ტყვეობა,
გაჩნდა ზიზღის სახეობა,
რუსის მოხელეობისა:
მძიმე მართვა-გამგეობა.

ხალხს რუსულის წარა-მარა
ბევრი არა ესმოდა-რა.
მოხელეებს არ ესმოდათ
ხალხის თხოვნა და მუდარა.

და იმდენად, რამდენადაც
ხალხისაგან ნაძარცვ-ნატაც
განძს ხედავდა... მსგავს სიმდიდრეს
ვერ ნახავდა ზმანებადაც!

უფლების და ძალის მქონე
მედიდური, თავმომწონე
დიდმპყრობლური შოვინისტის
მთელი ძალა, მთელი ღონე

იყო მხოლოდ მძარცველობა,
მთელი მათი მმართველობა,
როგორ ზიზღით უყურებდნენ,
როგორ სძულდათ ქართველობა.

თვისი ღალა მიაქვს ღალატს;
ცბიერად და ძალის-ძალად
მიიყვანა მხარე ხანამ
მძიმე მორჩილების კარად.

თითქო ქუდი დაიხურა,
სადღაც გაჰქრა, დაიხურა
ადგილები საზოგადო,
რაც სუნთქავდა ქართველურად,

და რომელნიც არა წლობით
საუკუნეთ განმავლობით
არსებობდა და უძღვოდა
ხალხს მრავალხნით, მრავალგზობით.

და დაცინვა ერს დაუწყო,
კანონები რამე უცხო
შემოიღო, თავისი-კი
სადღაც განზე გადაუწყო.

სასამართლოს უწყო კბენა.
ბავშვს შავი დღე გაუთენა,
სკოლებიდან სულ განდევნა
საყვარელი დედა-ენა.

დასჩემდა გულხვეულება.
სძულდა, როგორც სნეულება,
მრავალ-საუკუნიანი
ერის ზნე და ჩვეულება.

და კულტურა ეროვნული,
რომელშიაც გახვეული
იყო მრავალწამებული
ერის სული, ერის გული —

ხვდა გონება გამოფიტულს,
გაიძვერას და მოსყიდულს,
მოხელეებს, რომელთ თვალი
დაეძებდა ჩინს და ტიტულს.

ხალხი ნაცვლად ყურადღების,
მსხვერპლი გახდა შურისგების,

ტალახში სვრის, დამონების,
დამცირების, ყბად-აღების.

თან ამბობდნენ: რის ნაცია!
გაიგებსო — ვინც კაცია
რას ნიშნავსო უმაღლესი
მეფის ცივილიზაცია!

ხალხს პატრონი აღარ ჰყავდა,
დაუძლურდა, გაძვალტყავდა,
კანონიერს, უკანონოს
ხარკს ყველას ის მიუწყავდა.

ჰქონდა მხოლოდ მჭადი, წყალი.
ქედს იხრიდა ის საწყალი,
აქეთ — გადამთიელები,
იქ — მისივე ფეოდალი.

საურმე და სხვა ბეგარა
შეხვდა — ველარ გაეყარა,
სისხლს უშრობდენ, სიმართლისთვის
ახლო ვერვის გაეკარა!

მოდგა — როგორც ნაკადები
შინა-გადასახადები.
სამართალს კი სად იბოვის
უღაბნოში მღალღელები?

ქვაბებისა და -ნოხების
მშრომელთაგან წამოღების
გზით მეტია საშუალება,
მეტი სისხლის გამოღების.

სიცხიანი, გვალვიანი,
ხანა მოუსაველიანი, —
შემშილი რომ მოახლოვდა
უფრო გახდა ნაღვლიანი.

შიმშილს, როგორც ძველი ჯავრი,
მოჰყვა მისი თანამგზავრი:
ჯარი ავადმყოფობათა,
სნეულება ათასგვარი.

წვიმა ალბობს, სეტყვა ლეწავს
ძნებს მიმოყრილს, კეცა-კეცას,
და უმწეო, განწირული
შეჰყურებდა გლეხი ზეცას.

რა ამოდ ზეცას სთხოვდა!
გადახდის დრო მოახლოვდა,
მას კი არ აქვს არაფერი,
ძთელი მხარე გამათხოვრდა,

მაგრამ შეუბრალებელი,
ულმობელი მწვალელებელი,
მზე სწვავდა და მზე სდაგავდა,
ისიც როგორც მავნებელი.

გადაიწვა ნათესო რიგი.
გლეხი ეცა აქეთ, იქით.
ბრჭყვიალებდა ლურჯი სივრცე
ულმობელი სისასტიკით.

წყლულს ვერ შევლის ზართა რეკვა,
ვერც სიმღერა, ვერცა ცეკვა,
რის ხუმრობა და სიცილი,
ვერავინ ვერ გამოერკვა.

და საჭირო როცა გახდა,
თუმცა სულმთლად გაპარტახდა,
სურსათ-ღალა ჯარისათვის
ისევ იმავე გლეხს გადახდა.

ეგზეკუციების წყებით
მათრახით და ყბაღაღებით,

სცემდენ ხელით, სცემდენ კეტით,
სცემდენ თოფის კონდახებით.

დამპყრობელი ძრწის და ეძებს,
სმენას იკრებს, თვალს აცეცებს,
უბედურ გლეხს ხელიდან გლეჯს
უკანასკნელ პურის ნამცეცს.

ხალხმა რომ ვერ გაიხარა,
დაიძახა — აწი კმარა!
გააფთრებულ ვეფხვის მსგავსად
აღსდგა, ძალა მოიხმარა.

ვერ დაშინდა თვით სიკვდილით,
თავს დაადგა მტარვალს ჩრდილით;
და იწოდა გული მისი
აუწერელ სიძულვილით

სული აღსდგა გაქანებით,
მთელის გზებით და ყანებით
მოითხოვდა შურისგებას,
სისხლი დუღდა მრისხანებით.

ვერ პყრობილი სადავითა,
თავის პირველ სათავიდან
აჯანყება კახეთისა
ეხლა ქართლში გადავიდა.

აღსდგა ხალხი მთელი ჯარით,
ის ძახილით ცეცხლის გეარით,
გაეშურა დროშებითა
და სიმღერით საომარით.

რა ღვართქათად იქცა მალე
დრო მშიერი და მწყურვალე
და ცხოვრება ისევ გახდა
კვლავ მდუღარე და მხურვალე.

შიშის ციებ-ცხელებითა,
საესე სამინელებითა,
შორს გარბოდა ამკლებელი
ურმებით თუ ცხენებითა.

ის დაიბნა, თანდათანა
შიშის ზარმა აიტანა
მთელი მისი გარეწარი
და ლაჩარი გულის ფხანა.

გაიხსენეს რა სხვა გზები,
მოაგონდათ ოქროები,
მიმართეს ცრუ დაპირებებს,
შეიძინეს ერთგულები.

შეცდენილთა მთელი წყება
შემცდენელებს ეთანხმება,
მაცდურებით, იარაღით
დააწყნარეს აჯანყება.

წყობილება ძველი დარჩა:
წყლად წავიდა ძალთა ხარჯვა,
ისევ უუფლებობაშია,
ისევ ჩაგვრამ გაიმარჯვა.

გასწი, ლურჯავ! ამ არეთა
რაც კი ნათლად ატარებდა
სახეს წმინდას და ეროვნულს
მტერი მიწას აღარებდა.

ყველაფერი მიჰყვა ნგრევას,
რაც სახავდა ეროვნებას —
ეძლეოდა განჭრობასა
ანუ გაუპიროვნებას.

ყველაფერში გაჩნდა ნასკვი
თვითონ ქართულ ღმერთშიაც-კი

ეროვნული სულის სახეს
ნახულობდა მრავალს, ასეცს.

ეკლესიებს როგორც ციხეს
უშენებდენ; მთლად გარიყეს,
გააუქმეს ჩვენი ენა,
და რუსთველიც ჩამოიღეს.

მაგრამ იგი ერთი ხატი
ურღვეველი, უვნებადი,
ვით ხელთუხებელი რამე
როგორც სულის ხმა მარადი.

ამ ხატს ისე, ვით წესია,
არ იცნობდა ეკლესია,
მაგრამ ხალხი კი იცნობდა —
იგი იყო — პოეზია.

სული ერის — იქ ძიებას
განაგრძობდა. როგორც სნებას,
ებრძოდა ის თვითმპყრობლობას.
აშინებდა ძლიერებას.

.

საქართველო არ დანებდა,
იგი ისევ ქაქანებდა,
ახალ-ახალ მოძრაობას
ახალ ძალით აქანებდა.

გაჰკიოდა, ძალას ჰკრებდა,
ააფთრებდა, ჰქუხდა, ჰყუფდა,
ყოველ ახალ ძალადობას
აჯანყებას აგებებდა.

მისწვდა გურიაში, მარა
მეფემ ვერც იქ გაიხარა,

სახრჩობელა კი აღმართა
გლეხიც ბევრი აიყარა;

მისწვდა იმერეთსაც, მარა
მეფე ვერც მან დაიფარა,
სახრჩობელა იქაც დადგა,
მარა მალე გაიპარა.

ებრძოდა ამ სახრჩობელას
ცალ-ცალკე და ერთად ყველა
და ოცნებას არავითარს
არ შეეძლო მისთვის შველა.

აწ არსად არ ეგულება
მუხლმოყრილთა ერთგულება:
არის გლეხთა, არის თავად-
აზნაურთა შეთქმულება.

და მთავრობა მაშინ მიხვდა:
ეს ქვეყანა რა გამიხდა
რაც მეგონა — გავაკეთე —
იგი თურმე სულ წამიხდა.

როგორც იქნა მიხვდა მძორი,
რომ კვლა, დასჯა და ტერორი
სახელმწიფოს მართვისათვის
გზა ვერ არის სწორზე სწორი.

ძარცვისა და სისხლის დაღი,
სახრჩობელა, ციხის თაღი
სახელმწიფო მართვის არის
მეტად ცუდი იარაღი.

საჭიროა გზა მელური,
მგლური, თითქო მეზობლური,
მოქმედება უნდა იყოს
ფრთხილი, დიპლომატიური.

და ამ მიზნით იმედთ მთოვი
გამოვიდა გორონცოვი,
შეუძახა მისიანებს:
— „ყოფილხართო სისხლის მწოვი!

აბა, ნახეთ, რა გიქნიათ,
გზა თვითონ ვერ გაგიგნიათ,
მწერლობისთვის — შველის ნაცვლად
ბორკილები შეგიქმნიათ.

კაცი ქვა და სპილენძია?
თავი ავიგდია, ძია,
დაგიჩაგრავსთ თავადობის
მთელი ინტელიგენცია“.

იწყეს ბეჭდვა ქართველ მწერლის,
ცხელ ქადაზე სულის ბერგის-
თანაც გაჩნდა სუნი ღვინის,
ქება ზეესის და მინერვის.

გამოვიდა სახემკრთალი
ერთადერთი მკლე ჟურნალი,
ვალი ერთი რაჭველისა,
მერე ერთ ქართლელის ვალი.

და დუმილად (მისნი მისად),
არა ძალად ხუმრობისად,
იქცა ინტელიგენცია
თავადაზნაურობისა.

და შეცდენა სხვების სხვებით,
კარიერით და ჩინებით
ასვლით მაღალ საფეხურზე,
კიდევ დიდი ადგილებით.

და ცხოვრება არ ფარულად
იწყეს მხნედ და მხიარულად,

თავადურად, ხელგაშლილად,
ფართოდ, ოფიციალურად.

მსწრაფლ მოვიდა აღტაცება
და გამეფდა გატაცება
ახალნაირ ცხოვრებისა.
ძველის — ხატზე გადაცემა.

იწყეს ფუფუნებით ტკბობა,
შეჰქმნეს უღარდელი ტრფობა,
პატიოსან გზას არჩიეს,
სატანასთან მეგობრობა.

და გამოჩნდა არ ნახული
მორთულობა-გაზაფხული.
გარეგანი ელვარების,
ნატვრა, ფართოდ განზრახული.

ვიზიტები და ბალები,
გართობათა მწვერვალები.
სადაც კი არ გაიხედავ
ღვინო, ბანქო და ქალები.

სადაც კარი შეიღება
სტუმრობაა და მიღება.
ქართული გზა და ცხოვრება
სულ სხვა ფერით შეიღება.

სამკაულთა შესაძენად
ოქროს ჰყრიდნენ ფენა-ფენად,
ჰაეროვან მარქმნისათვის
ღროს არ თვლიდენ განაცდენად.

გულმკერდისა ანუ მკლავის
რამენაირ ნახელავის,
აბრეშუმის თუ ხავერდის
ნაქსოვის და ნაქარგავის,

თხელ მაუდის შესაძენად,
თავის გამოსაჩენადა.
ჰყრიდნენ სარჩო-საბადებელს,
ჩალის ფასად, ნარჩენადა.

ედებოდათ ქონი ვაჭრებს,
ადგილ-მამულს მთელს თუ ნაჭრებს
მემამულე აგირავენ —
ვაჭარი კი ყელს იმაჭრებს.

გლეხობას თუ შრომა სწამდა,
ღლეღამ წელზე ფეხს იდგამდა.
არ აძლევდნენ მოსვენებას
და სულსაც ვერ მოითქვამდა.

იმ გლეხობას ჰქონდა ცნობა,
აწამებდა არა ძმობა,
არა ხალხი რუსეთისა —
არამედ ყრუ თვითმპყრობლობა.

ასე იყო ჩვენი მთელი
არსებობა მაშინდელი,
როს სამწერლო ასპარეზზე
გამოვიდა წერეთელი.

თავადი და დიდი გვარის,
იმერთ მეფის შთამომავლის,
დიდად საყვარელი შვილი
ძველისძველი ფეოდალის.

იგი ახლის სადიდებლად
თერგდალეულ ძმებთან ერთად
გამოვიდა თავის კლასის
ბრალმდებლად და მამხილებლად.

მიყვარს ხმა ჩვენი ყვირილის
პირად ცახცახი გვირილის.

უუძველესი ხეობა
ხან ლხინის, ხანაც ტირილის.

რა დაგვაღიწყებს საჩხერეს!
ველს სათუთეს და საშქერეს;
აღმოსავლეთის ქარებმა
გრიგალი გადმოაჩქერეს.

სდგას ფართოტოტებიანი
კაკლის ხეები სვიანი,
გამალებულა ჩიხურა
და მიჰქრის ხალისიანი.

მშვენიერ-ოცნებიანი
აყვავებული იანი.
ქვის ძველებური სახლი დგას,
სად დიდი ადამიანი

დაბადებულია, გაზრდილა,
ზრდის სიმალემდე აწვდილა,
სასიხარულოდ ჰქცევი:
ახალგაზრდობის მას დილა.

კარგია ვრცელი ბაღები
ნაზი, ათასფრად ნაღები,
მიწის სიუხვეს ღალადებს
ყოველი ნავენახები.

ავსილან ჭურნი თიხისა,
ქვითკირი რომ რთავს რიყისა,
ხეობას მთიდან დაჰყურებს
ნანგრევი ძველი ციხისა.

სახელად მას „მოდინახე“
დაურქმევიათ — სილალე
იმ ძეგლის ფეოდალურის
ძველ გადმოცემებს ინახავს.

გულწრფელი, სულ-სხივოსანი,
სად ველს აშვენებს სოსანი,
აქ იზრდებოდა — რაინდი
და მომავალი მგოსანი.

ზღაპრებით ღამის მტეხისა,
შრომით დამღმელი ფეხისა —
ასეთი იყო ოჯახი
შრომის მოყვარე გლეხისა.

თავის ცხოვრების ამ ხანას,
მგოსანი ამ წყალს, ამ ყანას,
მადლობის გრძნობით იხსენებს
გულწრფელად, როგორც ამხანაგს.

ცხოვრება გლეხურ-მშრომელი
გამრჩელი, დაუცხრომელი
პატიოსანი გულითა
სხვისი არა-რის მნდომელი.

გულწრფელი განწყობილება,
სიმკაცრეთ ფერ-შეღბილება
ადამიანთა ცხოვრების
ბუნებას ეხმატებილება:

რაც აძლევს მიწას ზღვავეებით
ნაყოფითა და ხეავეებით
ხენა-თესვით უერთგულებით
და თესლის ამოყვავებით.

რა რიგად ვაზთ უცხო ველი
თვალს ხიბლავს, გულს აცხოველებს,
რა რიგად მოვლა-შენახვა
უნდა შინაურ ცხოველებს.

ფუტკარს რა უნდა ჰაერის,
მისივე შრომის ნაირი, —

• ჰი რა ამბებს, რა ლექსით
• იმღერის გლეხის შაირი.

• იცის დღე, საწუთროება, —
• რომელთ ჰგმეს ამაოება,
• მისგნით დრო წელიწადისა
• რაც არის ოთხი დროება.

• სტკება ფრინველთა გალობით,
• მნათობთა მიუვალობით
• იცის: ეს მიწა სავსეა.
• ყოველ სიუხვე-წყალობით.

• კაცი რკოს ხრავდა სულ წინად,
• მოსწყინდა ყოფნა უღზინოდ,
• წყალი შესცვალა ღვინომა,
• და ასე გაჩნდა პურ-ღვინო.

• დამთვლელი წელიწადების
• მწევ მიწის გულის ნადების,
• ღამეთა მრავალთ თენების,
• მხილველი განთიადების.

• მიწამ დაბადა მთის ჯიხვნი,
• ჯერ არ სმენილი ჭიხვინი
• გაუხედნავი მერანის,
• კორდი, ვითარცა გვირგვინი.

• ჯოგი უშობელთ გახადა
• უთეთრეს თოვლის ბაღადა,
• ნოყიერ ველზე სეირნობს,
• სძოვს მსუქან ბალახს ლაღადა.

• ხოხობმა ხავსით ნაგები
• დასთმოს სამშობლო ჯაგები?
• ირემმა ტყე და კორდები
• სიზმარებრ ნაქანდაკები?

ხდება საღამო დილისად —
გლეხის ზრუნვისა ფრთხილისა,
ბუნება, მომგონებელი
ნაყოფის ზეთის ხილისა.

ვარდებით შეიფუთვნების,
მშვენიერი გზა გუთნების,
ველს კვიპაროსი რხეული
წამწამად მიეკუთვნების.

შრომაა გლეხის ჩვენისა
მიზეზი ღლეთა დენისა,
მფარველი მინდორ-ველების
ნაყოფის ამოდენისა.

მსაზრდოებელი სიმებით,
მარადის გამოღიმებით.
უუნაზესი ცვარ-ნამით,
უუმდიდრესი წვიმებით,

და მზრუნველობად იგება,
რაც დასაბამით იქება:
ნაყოფთა მომცემთ ამიდთა.
და დროთა მოწესრიგება.

მზე აღვიძებდა ამ ბავშვში
ადამიანურ ამბავში
კაცობრიობას, სიყვარულს,
ზღაპრულად გადანამბავში,

მიმხედური, ცნობისმოყვარე
მსგავსი ბავშვების მოგვარე,
სოფლურ ცხოვრების წარმტაცი
მზის გაგიჟებით მოყვარე.

რაც კი რამ მინდვრად ხდებოდა,
ან სახლში გაკეთდებოდა —

ყველაფერს შეითვისებდა,
ყველაფერს უკვირდებოდა.

წყალში ცა — ელვარე მზისა,
მდინარედ — ჰერა თევზისა,
მუხლამდე წყალში რონინი,
არ მონატრება ხემსისა.

სირბილი ციცაბო-სერზე,
თამაში სუფთა ჰაერზე,
მხიარულ გამოგონებით
სეირის ნახვა სეირზე;

ბევრი რამ ქოხის კარებთან
ართობდა და ახარებდა;
ბევრი რამ ცრემლებსა ჰგვრიდა,
ბევრი რამ ახარხარებდა.

აჯადოებდენ ზღაპრები,
ძველი ამბები ნაკრები,
არაკთ კარგია მოსმენა —
ყურს უგდებ და იზაფრები.

ვით შრომის და მზის ფერები,
რბოდენ სიმღერით ჩქერები,
უყვარდა ბავშვს მშობლიური
მთა, გრძნობით ანამღერები:

ხან დარდის, ხან მხიარული,
ვით მდინარეზე მხარული
ხან სიძულვილი რაიმე,
ხან ნდობა, ხან სიყვარული.

იმის მიხედვით — ჰანგთ ბალის
რაა მიზეზი სილაღის,
თუ რას გადმოსცემს სიმღერა,
რას ნერგავს, რაზე იძახის.

აჰა, ნაშთები წარსულის,
ძეგლები ცამდე ასული
ნანგრევი ციხე კოშკისა
გალავნით შემოგარსული,

სურო-ფშალათი, ეკლებით,
დაფარულია ძეგლები,
გადმოცემათა მრავალთა,
დაჰქრიან ანარეკლები.

სვეტი ჩვეული თმენასა
იწვევს მოწყენა-ლხენასა,
ბავშვისას განაღვიძებდა
ოცნება-წარმოდგენასა.

ვით ძველი კოშკი ელვაში,
ველი მკათათვის ცელვაში,
სული სცოცხლობდა საოცარ-
სასწაულებრივ ღელვაში.

უმსჯელოდ და უფიქროდა,
ოცნება ფაფარს მიჰკეროდა,
სხვა ხანათა და დროებათ,
სიღრმე-სივრცეში მიჰქროდა.

და რაღაც სევდა-მგებარემ
ქარმა შორიდან მიჰქეფარემ
ღრმა ალმა მწუხარებისამ,
შეკუმშა გული მგზნებარე. —

კვლავ სულის ღელვით ბურვილი-
სევდა, ვნება და სურვილი,
რაღაც დიდის და დიადის
ამაღლებული წყურვილი

განაღვიძებდა იმ დროსა,
როს უჰკნობელს და სხივოსანს —

მამა შეილს წაუკითხავდა —
რუსთველის „ვეფხისტყაოსანს“.

მზე გადმოცემათ ნაქებთა,
სულში კოშკებს რომ აგებდა,
სხვა წარმოდგენა მგოსანის
მომავალ ბედს განაგებდა.

ლურჯავ, შესდექ! რა სახეა
ზევით ციხის პარტახია,
დაბლა, იგი ძველი ბურჯი,
სადაც ოქროს ჩარდახია;

სადაც ბავშვმა იგრძნო პირველ,
რა საზიზღარ, რა გამწირველ
ღიმით — რუსის პედაგოგთა
ჯარი უღვთოდ იყო მწირველ.

როგორც ახლად ნარიერაქებს
განაქრობდენ ფიქრებს საშვებს,
რა მზაკვრულად დასცინოდენ
გულუბრყვილო ქართველ ბავშვებს;

რა ჟხეში, რა ცბიერი
იყო გიმნაზიის ჰერი,
ყოველ ადამიანური
ღირსების და სახის მტერი.

რა სიძნელე! რა წყვედიადი!
იყო განათლება მათი,
იმ ხანებში მაინც წიგნი
იყო რაღაც იშვიათი

სხვაგვარ ზრდიდენ, სხვაგვარ წრთვნიდნენ
სხვაგვარ ჭკუას ასწავლიდნენ

წკებლით. წკებლა ითვლებოდა
მომავალის გზად და ხიდედ.

წკებლით — მონატრული იყვნენ,
რომ ბერუსში ხვეულიყვნენ,
და ბავშვები ქართველები
რუს ბავშვებად ქცეულიყვნენ.

და წკებლავდენ მათ გაგებას,
ვინც უხვევდა ქადაგებას
და ბედავდა მშობლიური
ენით დალაპარაკებას.

აღზრდა იყო ძველებური
მხოლოდ მგლური და ველური,
ღელდებოდა, შფოთდებოდა,
მაშინ სული ქართველური.

ამბავები უძველეს ხნის,
ვით საგანი არა კვეხნის,
აკაკიმ ხომ სულ იცოდა,
მხნე წარსული თავის ქვეყნის.

ამაყობდა აღტყინებით
წინაპართა იმ ჩრდილებით,
ძველი მათი დიდებითა,
ძველი ძლევამოსილებით.

და ოდეს მათ ტლანქ ხელებით
ეხებოდენ ტიელები —
მთელის სულით, მთელის გულით
სძულდა გადამთიელები!

მწრთენელთა შორის მზიანები —
იყვენ ადამიანები —
თავისუფალ გონებრივი
ხაზის გამტანიანები.

ერთხელ ბავშვმა გაიგონა
საუბარი, თუ ვით მონა
გამოფხიზლდა და გულმკერდში
იარაღი ჩაიკონა.

გაიგონა თუ ვინ მისცა,
პოლონელებს ნატვრა მზისა,
და ამბები საფრანგეთის
ღელვის, რევოლუციისა.

სწორედ ის დრო იყო, ოდეს,
ბავშვის სმენამ მსგავსად შფოთის,
გაიგონა ისტორია
დიდი კონრად ვალენროდის.

ვალენროდის — წრფელი გული,
ვალენროდის — ხმა ერთგული,
აწვალებდა ეს სახელი
და ეს გმირი ეროვნული.

მის პოეტურ წარმოდგენას
არ აძლევდა უამი თმენას,
იგი მოაჯადოებდა —
ის აძლევდა აღმაფრენას.

ვალენროდად, გმირად მართლად,
მოვლენილად ჩვენად, ქართლად,
რად არ უნდა გამხდარიყო
წერეთელი მთავარსარდლად?

არ ეძია შერი რისთვის?
საყვარელი მამულისთვის,
უუფლებო სამშობლოს
ასე შეურაცხყოფისთვის?

და ეს აზრი ბავშვის გზნებას,
არ აძლევდა მოსვენებას,

მარად თვალწინ ზედავდა ის
ვალენროდის მოჩვენებას.

როგორ ნელი, როგორ მძიმე,
იყო მისთვის სკოლის მღვიმე,
გიმნაზიის ბოლომდის კი
თვე რჩებოდა რამდენიმე.

მაგრამ ყრმამან გადასწყვიტა
წასულიყო ახალ გზითა,
სწავლა მიეტოვებია,
კმარა, რაც რომ ტვირთი ზიდა.

გადასწყვიტა ახლის მზერა
როგორც გარდუვალი წერა,
ექახოდა პეტერბურგი,
სხვა ახალი კარიერა.

მამამ, ეს რომ გაიგონა,
შვილს განზრახვა მოუწონა,
— „კმარა სწავლა, სამყოფია.
მე რომ ვიყავ შენოდენა

ცოლშერთული ვიყავ-კიდევ;
არ ვშინჯავდი კიდევ-კიდევს,
მტერ-მოყვარეს პასუხს ვსცემდი,
კიდევ ოჯახს მოვეკიდე.“

დედ-მამა რა მას მიუდგა
და გული არ დაუთუთქა,
მედგარ ილიუზიებით
ქაბუკი მხნედ გზას გაუდგა.

მერე რა გზას! რა შორეულს,
ოცნებებით ცრემლმორეულს.
გაბედული განზრახვებით
გადმორებულს და ტბორეულს;

ორთქლმავალი მას ვინ მისცა,
მაშინ არა თუ რკინისგზა
ჰქონდა მხარეს, — შარავზაც კი
შამხნარად და ეკლად იქცა.

მაგრამ განა ქვით ან ლოდით,
უგზოობით გინდა დროთი,
შეეძლო რომ შეებოტა
მომავალი ვალენროდი?

გზად დიდი და დიდებული
ზეცად კლდეებმიდებული
ხელთუქმნელი სილამაზის
ნაზ ალშამოკიდებული —

ვერც აწვდილნი ცამდის მთანი,
ვერც მინდორნი, ხეობანი,
შვენებანი ბუნებისა
მძლავრნი სანახაობანი.

ვერც ცის კიდე და ნაპირი
ლაქვარდებად დანაფერი
ახალ მგზავრს ვერ აღელვებდა,
არ ახსოვდა არაფერი

მან სიძნელე გზისა ნახა,
მძლავრი მთები გადალახა,
სადაც ჯურღმულ-სიბნელეში
იხსნებოდა მხეცის ხახა.

გაიარა ვრცელი გზები,
სად მუდმივი მზეა მგზნები,
და მუდმივი გაზაფხულის
დაუქცნობი ყვავილები.

სადაც ძალაუნებური,
რადაც მძლავრი და მეფური,

სულშეხუთულ ხეთა სწრაფი
ზრდაა გრიგალისებური,

სადაც მჭიდვ ლიანების,
როგორც ყვავილიანების
შუქის მსგავსი გარემოცვა
არის მთების ტყიანების.

სადაც მწვანე სურო ფშალა
მიჰქრის, თითქოს შეიშალა,
ველურ ვაზებს და ვენახებს
დაუფარავთ ვრცელი ჭალა.

სად ფათალო დაქარგული,
და გონებადაკარგული
შეშლილ სვიის ორომტრიალს,
ტყე დასცქერის თავჩარგული.

სად ბუნება როგორც ქნარებს,
როგორც ნაირ ხელსაქნარებს
აატოკებს, ააღელვებს
ბუჩქნარებსა და ჯაგნარებს,

სადაც ცხოვრობს ის, ზღაპრული,
მშვენიერ მზით დაზაფრული,
და მაინც მშეთუნახავი,
ნაზი, როგორც გაზაფხული.

იგი, ხილვა მშვენიერი
მთრთოლი, ვით ყვავილთა მტვერი,
ტყეთა იშვიათობა რამ,
ტყის ხოხობი ოქროსფერი!

მიდიოდა მზე-ჩრდილებით,
მიდიოდა ადგილებით —
სად მუდმივი ყვავილობა,
დაუმჰქნარი ყვავილებით.

სადაც ვარდი და იები
ეს მუდმივი დაიები,
ზამთარშიაც ყვავილობენ
მთვარით ნასამაიები;

სად ბალებით თუ ველებით,
როგორც ალით უნელებით,
დამთვრალია გაზაფხული
მაგნოლიის სურნელებით.

სადაც სურნელთ ჟრიაბულში
ჰყვავის მიმოზა და ნუში,
სადაც დაფნა, ბზა და ტვია
თრთიან მარად სიხარულში.

სად ხედებოდა ქალიშვილებს,
ალვასებრ რგულთ, მთვარის ჩრდილებს,
ბაგეთ დაუვიწყარ ღიმოლს,
მშვენიერ და ნაზ პროფილებს.

გამოხედვა მზისებური,
კანის სადაფისებური,
სინატიფე, ბრწყინვალეა
ხედვა არწივისებური.

ვარსკვლავიან ღამის ხედვა,
ვით ნალველფი ზეცის ჰედვა,
თითქო ცეცხლი ელვარების
თვით ბუნებას გადაედვა.

მაგრამ განა როგორც ბადეს,
შეეძლო თვალთ სიწყვდიადეს
რომ მგზავრისას დარებოდა
ოცნებათა სიღიადეს?

რას შეეძლო ან და სადა
სასაცილოდ გაეხადა

ის ოცნება, მომავალს რომ
ხდიდა წარმტაც პოემად.

ათასგვარი ღელვით გულში,
თვის ნაბადში, არა ქურქში,
მზად საგმირო საქმისათვის
ჩავიდა ის პეტერბურგში.

იგი მიჰყვა ახლის გრძნობას,
მას გულწრფელად მიენდობა.
თავის თანამემამულეს
მიაშურა სტუდენტობას.

და აქ წყდება მისი ბედი,
გზას უნათებს სხვა იმედი —
მღელვარე და მოფუსფუსე
აგზნებს უნივერსიტეტი.

სამხედრო გზა წაიშალა,
დიდი გეგმა ჩაიშალა,
ნაცვლად სხვა და უფრო ვრცელი
წინ სწორი გზა გაიშალა.

იყო სწორედ იგი ხანა,
როცა მოსწყდა გზას ქვეყანა
და დიდ საზოგადოებრივ
ძვრებით მედგრად გაექანა

განახლება განიზრახა
და საყრდენი რა ვერ ნახა.
დიდთა იდეოლოგიით
მხარე მხარეს დაეჯახა.

გადიხადა მეფემ ომი
სხვა ამბების გახდა მდომი,
ცუდ პირობის ქვეშ მოექცა
გარეშე და ქვეშევრდომი.

გამოირკვა მეფის ჯური,
შიგნით იყო მედიდური,
თორემ ისე ყოველი მხრივ
სუსტი იყო, უკეთური.

უსუსურმა შინ და გარეთ,
ვერ გამრჩევმა მტერ-მოყვარეთ,
შუბლზე ხელი შემოიღო
და დაფიქრდა მეტად მწარედ.

ზრუნვა გამდიდრებისათვის,
ზრუნვა ფაბრიკებისათვის,
წამოწყებათათვის ზრუნვა
ერთს ითხოვდა ღრმა შესატყვისს —

ისევ ძალებს, ოფლისმღვრელებს
თავისუფალ მუშა ხელებს,
ბატონობა ფეოდალის,
ხალხს აქ სჯისო და ახელებს.

ეს ყმობაო, უკმეხობა —
აწ საცოდავ გლეხს ეყოფა,
უნდა განთავისუფლდესო,
სხვას დაადგეს გზას გლეხობა.

ბოლო არ ჩნდა ამ ვეება
საკითხების სივრცეების.
დიდი იყო გატაცება,
ყველა მოწინავეების.

არავის არ ჰქონდა მოცლა;
აზრთა გაცლა და გამოცვლა,
აქ კამათი, იქ კამათი,
აქ გამოსვლა, იქ გამოსვლა.

არხინად მომღერალი,
მოღვაწეა თუ მწერალი,
რეფორმებში ელის შვებას,
ღვთისნიერი ღიბერალი.

მაგრამ როგორც კლდე ფიქალი.
სდგას, ეხვევა რა გრიგალი,
რეფორმებზე ცოფმორევით
მთლად შმაგდება რადიკალი.

მას ცნობა აქვს უკეთესი
საით უხვევს შეფის გეზი.
ოცნება კი სხვაა მისი:
გარდატეხა უდიდესი.

იმ ოცნებით იალეზა
სულ სხვაგვარი ტრფიალება
გარდატეხა ძირითადი,
მთელი გადატრიალება.

სხვა გზა უნდა გაეშალოს
ვით ქვაფენილს, ისე კალოს,
და წესწყობა არსებული
ძირ-ფესვიან შეიცვალოს.

მხარე უნდა გარდაეჭმნათ
ახალ ძალად, ახალ ქვეყნად,
მხოლოდ ერთი უშლიდათ ხელს:
არ იცოდხენ, თუ რა ექნათ.

გაქლენთილი ისტორიით
ეს საკითხი თავის ძირით
დაისმოდა და წყდებოდა
სახით სხვადასხვანაირით.

ასე ცვლიდენ დღეს დღეები
ურყეველი ხიდეებით,

მთელი სოციალისტური
მოდიოდა იდეები.

მძლავრი ფანტასტიურ მღევზე
იდეა... იდეებს კი
ჯერ არ ნახულ ენერგიით
აღრმავებდა ჩერნიშევსკი.

და რომანი „რა უნდა ექნათ“
მდგომარებას ჩასთვალა ხსნად,
იგი არეს მოეწვინა
ახალ მიზნად და ახალ ხმად.

სტუდენტებში ჩადგა მთები
სოციალურ პროექტების,
ფენა ფილოსოფიური.
განუხრელი მოსწრაფების —

და როგორც გზა უკეთესი
შემოვიდა კითხვად წესი
სენ-სიმონის, ოუენის,
ლუი ბლანის, ფურიესი.

გაჩნდა აზრთა ხეტიალი
სიბნელეში. ხვევა თვალის,
ბევრ მხარეში აღარ იყო
ჭაჭანება ფეოდალის.

იქ სხვაგვარად სჭრიდა თვალი,
იქ მეფობდა კაპიტალი
და ბადებდა სიღარიბეს
დაგროვება ნამეტანი.

ნისლებია, ქარებია.
გარდატეხებს რომ რგებია,
კრიზისები კაპიტალის
მუდმივ თანამგზავრებია.

დრო უწევდა თანაგრძნობას,
უტოპისტთა მათთა ბრძნობას,
ტრიუმფს სოციალიზმისას
და მის აუცილებლობას.

და მათ სურდათ დაჯერებით
სიამტკბილად, მოფერებით,
ასე დაერწმუნებიათ,
ყველა მილიონერები:

სიამტკბილად, შეთანხმებით
ჩვენ შრომით და თქვენ თანხებით
მხოლოდ შრომის საწყისებზე,
შრომით, არა აჯანყებით.—

გადაკეთდეს, აიწევს მზე,
ამ ქარხნებზე და მიწებზე,
მხოლოდ გაერთიანებულ
ახალ შრომის საწყისებზე.

დიდი თმენის, ბევრი ძლების
მრავალნაირ აზრთა ცვლების
მიდიოდა ვითარება
ასე, სამოციან წლების.

შეიცვალა ბევრი ძღერა
და დაუწყეს შრომას მზერა,
ვით ახალი ცხოვრებისა
საძირკველს და დიად კერას

და ორატორს, როგორც ძლიერს,
უმართავდენ ოვაციებს,
როდესაც ის ახსენებდა,
მუშათ ასოციაციებს.

ჰგმობდა რა თვითმპყრობელობას
და ჰკარგავდა მგრძნობელობას,

დასახავდა იდეალად
თემურ მიწათმფლობელობას.

გაიძახდა გულმართალი:
ყოფნა იქნას უდარდელი,
გვექნას ამხანაგობანი,
ან კავშირი და არტელი.

თუ გეგმებზე და სიაზე
ოცნებობდა რუსი ასე,
ოცნებობდა ჩერნიშევსკიც
გლახთა რევოლუციაზე.

კიცხვა იყო და ჯავრობა
ამავე დროს კი მთავრობა
გლახებს ათავისუფლებდა
და როგორც ქოხს — უყავრობა,

გლახსაც დარჩა უმიწობა,
სიბნელე და უვიცობა,
გლახს მთავარი არ აქვს — მიწა,
როგორ შესძლოს უმისობა?

რა ვაკეთოთ? ეხლა თითქო
ნაბიჯიც წინ გადაიდგა
რა ვაკეთოთ? — ეს საკითხი,
პოეტის წინ ბევრჯერ იდგა.

გრძნობდა: მრავალხანობისად,
სამარცხვინოდ, მწყრალობისა,
საქართველოს ჯერაც ეკრა
დაღი ფეოდალობისა.

რაკი ერთხელ იგრძნო სარმა,
სულ წაიღო როგორც ქარმა,
დამოკიდებულებამაც
მონურმა და საზიზღარმა,

სახე წინაღ მხნე და დინჯი
ეროვნული სახის სინჯი.
დამონებამ აწ გახადა
მთლად მრუდი და სულმახინჯი;

შორი დასავლეთიდან კი
საამური ჟღერდა ჩანგი,
ჰქუხდა ახალ ამბავებად
როგორც ჰიმალაით განგი.

გაისმოდა სიტყვა — აღსდგე!
იწყებოდა ზღვიდან ზღვამდე
ეროვნებათ მძლავრი ბრძოლა,
დამმონებელთ წინააღმდეგ.

იზრდებოდა და ალი ის
იყო შეძვრა მძლე ფალიის,
ერთიანობისთვის ბრძოლა
ავსტრიის და იტალიის.

როგორც გიგანტური წალდი
მოწოდებით: წინ, გასალდი.
განწირვით და თავდადებით
ტრიალებდა გარიბალდი.

მისი ხალხის საომარი
მაჯისცემა იყო ჩქარი,
სიკვდილის ან გამარჯვების
მის დროშაზე სჩანდა ბჭკარი.

გარიბალდი მხნე გულითა
ხმლით იბრძოდა ქებულითა,
მთელ მსოფლიოს აოცებდა
დარტყმით ელვისებურიითა.

და თვითეულ მის გაწევას
უერთებდა აღტაცებას

ყველა მოწინავე კაცი,
როგორც მოწინავე მცნებას.

გარიბალდი! ყველა მასში
ხალხს ხედავდა, ერთს ათასში,
მასში ჰვრეტდენ გმირობის და
თავდადების სახეს კაცში.

მასში სჰვრეტდენ ხმიერებას,
კეთილშობილ ძლიერებას,
სამშობლოსთვის თავდადებულ
გმირის განსახიერებას.

მის ტიტანურ მამაცობას,
გულადობას, ვაჟკაცობას
მის სამხედრო მოსაზრებას,
მოხერხებას და დასწრებას,

იგონებდენ ბრძნულს და სადას
ამერიკის მთებშიც, სადაც
ეს ახსოვდათ, მეომარი.
მაშინ, ადრე და წინადაც.

მისი სახე ვით არ სჩანდეს.
გარიბალდი ხომ მანამდეც
მკაცრი ბრაზილიისაგან
იფარავდა რიო-გრანდეს.

ადულებდა ქვას და რკინას,
ადიდებდა ხმალთა ბრწყინვას,
როს იცავდა ურუგვაის
და ებრძოდა არგენტინას.

კომუნისტურ მიზანთ მხარი
მანიფესტი უეცარი —
მთელი რევოლუციური
ევროპისთვის იყო ზარი.

მზე ღიადი ყინულს ზრავდა,
ბევრი მხარე ვულკანს ჰგავდა.
გაზაფხულდა და ჰუნგრეთიც
ატოკდა და ამოძრავდა.

კოშუტის ხმა იყო მჭევრი.
მხურვალე და ნიჭიერი
შეუკავებ აღტაცებით,
რომ მიყავდა მისი ერი.

ასეთი ხმის დრო კარგია,
ხალხსაც სტოვებს ლეტარგია.
შიშის კანკალს ეძლეოდა
ჰაბსბურგების მონარქია.

გარს სხვაგვარი ენთო სვეტი
და სინათლეც სჩანდა მეტი,
მოძრაობდა ირლანდია
და იბრძოდა პოლონეთი.

დამნახველი ასეთ ძვირსა,
მომსწრე ახალ ამბებისა
მოუსვენრად სცემდა გული,
აღელვებულ ქართველისა.

რა ექნა და ან რა ეთქვა,
რომ დაეცხრო გულის ფეთქვა,
რა ზომები მოენახა,
რა ნაბიჯი გადაედგა?

— კმარა შიში, კმარა თრთოლა
რომ გამხდარა ღმერთის ტოლა —
ბატონყმობა — თვითმპყრობლობის
წინააღმდეგ გემართებს ბრძოლა.

ქართველ გლეხის გულის ზიანს
რა ჰქმნის? ჰკითხეთ თვით მისიანს,

რანაირი დამცირებით —
ეპყრობიან ადამიანს.

დამმონებელს აქ უკმეხი
იმის გულზე უდგას ფეხი,
ასეთ მდგომარეობაში
იმყოფება ჩვენი გლეხი.

დიდი მესამოცე წლების,
ბობოქარი იდეების,
ახალგაზრდათ ფხიზელ გულში,
მდიდარ გამოძახილს ხედება.

ყოველს, რასაც განიცდიდა
და მღელვარე გულში ზრდიდა,
იყო რა დიდ დაძაბვაში,
გამოსავალ გზას ძებნიდა.

იყო ცხადი და ნათელი,
რომ ახალი ქრუანტელი,
მისწრაფება გაბედვანი,
და ღელვა იმ დღეინდელი,

რომლებითაც ცხოვრობს ისა
და რომელმაც შეითვისა
უკეთესზე უკეთესი
ხალხი მისი ეპოქისა.

მისი ეკლით, მისი იით,
ის ეპოქა, მსვლეელი ტყვიით,
შეეძლო, რომ მას გაეხსნა, —
რაით? — ბრძოლის პოეზიით.

და დაეტყო დროს გუგუნი
და გაისმა ქართ ზუზუნნი.
იქ მგოსანი უნდა იყოს
მონალარე და ტრიბუნი.

სიტყვა თქმული ტრიბუნიდან
უნდა ფეთქდეს ყოველ მხრიდან,
ვარსკვლავთა ცეცხლს ძირს რომა ჰყრა
ზეციური სიმაღლიდან,

სასახლეებს სწვავენ, სწვავენ.
ქოხებს სინათლითა რთავენ,
ცეცხლოვანი ვარსკვლავების
მსგავსად სიტყვებიცა სძრავენ.

ის სიტყვები სხვა ვნებიან
ელვარებად ეგზნებიან —
ხან სცხრებიან, ხან საომარ
შუბებს დაემსგავსებიან,

რომ მიჰქრიან მეშვიდე ცად
წმინდათ-წმინდათ ნგრევა-ლეწვად,
და ღვთისნიერ ფარისევლებს
დახვდებიან უკეთესად.

და აკაკიც უახლესით —
გრძნობდა გრძნობით უმაღლესით,
რომ ის ადამიანთ გულთან
უნდა მისულიყო ლექსით.

ბატონყმობით ხელნახები,
გახსნილიყვენ არტახები,
უნდა განათებულიყვენ
საქართველოს ჩარდახები.

უნდა შეიცვალოს წყობა,
უნდა გაჰქრეს ბატონყმობა,
მკაცრად უნდა აილაგმოს
მოხელეთა თვითნებობა.

მიცემულნი მშვიდსა და ტკბილს
უზრუნველსა, საღათას ძილს

უნდა გამორკვეულიყვენ
და შემბოდენ უნდა სიკვდილს;

და იმედთა დიდთა გრძნება
ხვალინდელ დღის ვის ექნება,
თუ რომ დაჩლუნგებულია
ეროვნული თვითშეგნება.

საქართველო უნდა მისწვდეს,
მიზნით უნდა გამოფხიზლდეს,
გაუწიოს ანგარიში
თავის მდგომარეობას, ბედს.

რა კი ხანა სდგას ომისა,
რა კი ფიქრმა რაობისა,
ახალი გზით გაიტაცეს —
გული ახალთაობისა,

ვით ახალი გაზაფხული,
უფრო მკვეთრად მოსახული,
ამ ახალი გრძნობისათვის
ყოფილიყო მონახული,

სათანადო სახულება,
ღირსეული დასრულება,
ახალ გრძნობის შესაფერი
ფერი, გამოხატულება.

უნდა მთელის აღმაფრენით
დაჭერილი მახვილ სმენით
ალაპარაკებულიყვენ
ახალ სიტყვით, ახალ ენით.

მოვლა უნდა ახლად, კარგად,
რაც გაიხსნა და ივარგა,
შველ რუმბებში ახალ ღვინის
დაყენება როდი ვარგა.

და დაიწყო, აუწია,
როცა კი დრომ მოუწია,
სულის რევოლუციასთან,
ფორმის რევოლუცია.

ახალი დრო აგუგუნდა,
ლექსი სიმძიმისგან უნდა
გამოიხსნას, რაც არ ვარგა,
მიეყაროს ქვა და გუნდა.

და შეექმნათ ახალმშვერი
ხმოვანება ბევრზე ბევრი,
ეროვნული სულისათვის
უფრო მსუბუქ-შესაფერი.

არ ზოგავდა რაკი თავსა,
ძველს აკაკიმ შეუთავსა
უახლესი ამღერება,
და ლექსი ლექსს დაამსგავსა.

მისცა მეტი ძლიერება,
მეტი გულის ხმიერება,
ხალხურ ლექსის და სიმღერის
სრული განსახიერება.

თავის დაფიქრების გზათა,
გიზგიზებად გამოხატა,
ელეგიის მუსიკალურ
სიმთა თანამღერებათა.

ხმანი უნაპირონია,
მაგრამ მისთვის მირონია
აშფოთება სატირისა,
ღვთაებრივი ირონია.

თავისთავად, არა სხვაგან,
ბგერა-ბგერა, საგან-საგან,

ლექსი მისით მოფრინავდა
იმის ღამაჲ კალმისაგან.

ვით ყოველთვის — შედარებას,
ნახულობდა რიტმთ ჩქარებას,
და სავსებით გადმოსცემდა
თვის სულიერ მდგომარებას.

მისი ლექსის მკვეთრი სხივი,
იყო მჩატე, მაგრამ მკვრივი,
მისით ფორმა იქმნებოდა
ძალადაუტანებლივი.

და იმის წინ, ვით ზმანების,
მთლად ახალი ხმოვანების.
თავისთავად იხსნებოდენ
კანონები ხმოვანების.

ვით მაისი გლედირით,
ის მოვიდა ნელი ბიჯით
რალაც არა ჩვეულებრივ,
რალაც უზარმაზარ ნიჭით!

შრომა იბრძვის და ჰქმნის თასმას,
ის კვარცხლბეკზე ელის ასმას.
უნდა დადგეს იმ კვარცხლბეკზე
და სახელი განეთქვას მას —

პოეზია განამდიდროს:
და უნდა სთქვა „ლექსი მკის ღროს“.
საქართველოს ყოველ კუთხით
თვისვე ლექსმა რომ მოგისწროს,

ვით ნიმუში დასრულების,
რიტმის, გამოსახულების;
ის განხილვის საგანია
ჩვენი ქვეყნის სწავლულების.

ის გაღელვებს, ეს უჩრდილო,
მიმავალი ლილო-ლილო,
წმინდა, სუფთა ხმა ხალხური,
თითქო ასე გულუბრყვილო.

და გამხნევებს ყოველთ ხმაზე
და გადადის ქვიდან ქვაზე,
მქუხარე და ჩქარი რიტმი,
მშფოთარე და მოკისკასე.

და გარწმუნებს მარად მათი
შინაარსის ღრმა სიმართლე,
ყველგან სიამოვნებას გგვრის,
მკაფიობა და სინათლე.

დაიბადა, საზღვრებს გაცდა,
ჯანსაღ შეჯიბრების განცდა,
ის იძლევა შთაგონებას,
საზოგადოებრივ კაცთა —

მუშაობის დროს და საგანს,
მოწოდება შრომისაკენ!
ჰოპუნა და ჰერი-ჰერი,
გვიწვევს უცხრომლობისაკენ.

მშრომელებმა მღერა იწყეს,
და მედროვეთ კი გაჰკიცხეს.
სიცხე — მკის დროს — მიაწერეს
პოეტების ზოგად სიცხეს.

კედელი სდგას, ჰერი ხუროს,
სხვა რა ეკითხება ხუროს?
პოეზია უნდა ჰქუხდეს,
და უნდა ხალხს ემსახუროს.

მაგრამ საქმე ხანდებოდა
ისიც ისე არ ხდებოდა,

საქართველოს რეფორმებით
მეტად აგვიანდებოდა.

და აკაკის, რომ სწყუროდა
სწრაფი განახლება დროთა,
საქმის განხორციელება
ქვეყნის სამომსახუროთა.

გვრიდა ხანას ზანზარებას,
და იწვევდა შეზარებას,
ირონია, რითაც სწერდა
იგი გლეხის აღსარებას.

გაჰქრა ეჭვის ნატამალი,
და ყველასი სჭვრეტდა თვალი,
რომ ყმასა და ბატონს შორის
უფსკრულია გარდუვალი.

და შესძახის იგი მჩაგვრელს,
გონს მოვიდეს, ვერ იმაგრებს,
რომ გლეხების ამოგდებით,
იგი თავისთავსაც ანგრევს.

ჩანგით მკვეთრით, ჩანგით ფიცხით,
მწარე ჩივილით და ზიზლით
მოლაღავე მუშების ბედს
გამოხატავს მდიდრის კიცხვით.

ეხლა მისი სალამური
აღარ არის სანანური,
სამშობლოს მწუხარებით
უბედური და მომდური.

სალამური იგი სხვაა,
იგი მწუხარების ზღვაა,
დასუსტებულ-წამებული
ქვეყნის გამოგლოვებაა

მაგრამ როცა იგი გოდებს,
მწუხარების ცრემლებს მოდებს.
კვლავ აგროვებს ენერგიას,
კვლავ ბრძოლისკენ მოუწოდებს.

დაიბნევა, დაცურდება,
ჰანგი გააბრეშუმდება,
სადღა არის საქართველო?
სალამურიც გაჩუმდება.

და სხვა ახალ გარიჟრაჟში,
იხატება ხმა გიჟმაჟი.
უსაზღვრო და უბოლოო
ირონია ისმის ხმაში.

იგი ხმაა მეწამული —
საზიზღარი, მოწამლული,
მასში მოსჩანს და ფურთხს იწვევს,
მისი თანამემამულე.

მონარქის წინ მუხლმოყრილი,
საცოდავი, ქედმოხრილი,
ნაგებობა — უხერხემლო
და საძირკველ გამოთხრილი;

ის ხარხარით აცლის ნაფლეთს
სასაცილო შარავანდედს,
მაღალი წრის უსაგნობას,
და ახალი დროის ჰამლეტს.

და როდესაც მშობლის მძრახავს
ფარისეველს სადმე ნახავს,
სხვის ყურმოჭრილ მონად გამხდარს,
განკიცხულის ღალით დაღავს.

ის დასცინის ბნელ მექრთამეს,
რომ ვერ არჩევს დღე და ღამეს;

კანონს ამოფარებია,
როგორც გადულახველ რამეს.

ყოველ ლექსში, რასაც ფლობდა,
ღელავდა და ბობოქრობდა,
აპელაციისა მცოდნეთ
ვინაც თავისთავსაც სცნობდა,

რიგი მტრობდა, მაგრამ რიგი
გულგრილობდა, მრავალი კი
კვლავ ღელავდა. მაშ ვის უნდა
აღეარებია იგი?

პოეტია? არა მჯერა!
მესტირება, იტანს წერა,
თორემ ყველაფერზე განა
შეიძლება ლექსის წერა?

პოეტს უნდა სწამდეს მუშკი,
ეკადრება რამე ჭუჭყი?
სულ ახსოვდეს კოცნა, ვნება,
ბულბული და ვარდის ბუჩქი.

ტკბილთა ხმათა გემოვნების
გარდა რაა ხმა მგოსნების? —
ბობოქრობს და გაიძახის —
მომხრე წმინდა ხელოვნების.

ნიჰილის კი, ამაყობა...
იყო ყოვლის უარყოფა.
იძახდენ, რის მაქნისია
ყოველგვარი ლექსთა წყობა.

პოეზია კი არ არხევს,
უფრო ანგრევს, უფრო არყევს,
ჩვენს ნერვიულ სისტემას და
ოქროს დღეებს ნავარაყევს.

ამ ციებას და ცხელებას,
საზოგადო გახელებას,
გადაარჩენს ხალხს მხოლოდ სხვა
მზე: ბუნებისმეტყველება.

მოხუცები დრტვინვენ: „რა კი
ეს აკაკი თუ ბაკაკი
არ ისვენებს, ნურც იქნება
მასზე ბევრი ლაპარაკი“.

ახლო ძალა მეგობართა
არ ჰყავდა, ან ცოტა ჰყავდა,
მაგრამ ხალხის ფართო მასებს
მისი ჩანგი შეუყვარდა.

და გლეხობის ხმა თავისად
რომ მიიღო. მხარეს მყისად
ჩანგი მოეჩვენებოდა
ახალ ხანის დასაწყისად,

და ამნაირ ღღეთა, როცა
ქნარმა იგრძნო გარემოცვა,
მიუმღერა ძველ სამეფოს
მისი სულთაბრძოლის ლოცვა.

ნაზი ლირიული ჟღერით,
მიესალმა ვარსკვლავს ერი,
როს მშობლიურ ცად ამოსვლას,
მოელოდა გულის ძგერით.

აკაკი რა შორის გზითა
სამშობლოში ჩამოვიდა
მხარე ახმამაღლებული
დახვდა, ელვარებას ჰქმნიდა.

კამათობდა მეტზე მეტი
კომისია, კომიტეტი.

ექებდა ის თავდადებით
მოენახა გზა ისეთი,

რომ გლეხოვა მათ სალხენად
განეთავისუფლებინათ,
ისე, თავისთავისათვის,
რომ არ ეწყენინებინათ.

კამათი რომ დაასრულეს
მიაწყევლეს, მიაკრულეს,
გლეხი მაინც საბოლოოდ
ვერ მოშორდა მემამულეს:

გლეხოვისთვის ხარკად იდვა
მიწის გადუჰრელი კითხვა,
ძნელი იყო სახსრის ნახვა,
არ შეეძლოთ გამოსყიდვა.

მეორე მხრით — სიარული
იყო ჩუმი, მაგრამ მგლური,
მორჩილებით მთავრობისკენ
ქონდათ მიპყრობილი ყური,

არ გათავდა ბატონ-ყმობა.
ლეღვას განიცდიდა გრძნობა.
აქ პოეტის ბუნებისთვის
უცხო იყო გულგრილობა.

ერთმხრით რომ ესმოდა კვნესა,
სხვაგან სჭვრეტდა სილაღესა,
მგოსანი ვერ დაფარავდა
იმ საფეხურს უმაღლესსა.

მლიქვნელს თავის სიტყვა უთხრა —
გაიძვერას არ დაუფრთხა,
დაიყენა წინ იუდა
და სახეში შეაფუტრთხა.

რამ დაბადა ასე ურგი?
შეიბრუნა მონამ ზურგი.
სტუდენტობას შეუკურთხა,
და დასწყევლა პეტერბურგი.

დიდი იყო ზე-გავლენა,
რასაც სძრავდა ლექსის ენა,
და დაიწყო დიდი მგოსნის
ცილისწამება და დევნა.

ამას კიდევ უფრო ჩქარა,
მოჰყვა კიცხვა და მუქარა,
მქონემ ძალაუფლებისამ
თავის გზას არ გადუხარა.

„მოაშორეთ ქალაქ-სოფლებს,
თავს სთვლიდეს, ვით დანაობლებს —
რომ ვეღარსად ჰპოულობდეს
თავის ერთგულ თანამგრძნობლებს.

და შერჩეს მას მარტოდ-მარტო,
ვიწრო ყოფნა, შარა ფართო —
განკიცხული პოეტისთვის
გზა ვინ შექმნას სანაევარდო?

მუზეუმის არ-მადლიერი,
უბინაო და მშიერი,
დადიოდა, და არ იყო
ქვეყნად კაცი ღვთისნიერი —

მისი ტანჯვა დაენახა,
შველა მიზნად დაესახა —
წყარო არსებობისათვის
რამე მისთვის მოენახა.

მაინც, ხედავდენ რა მასში
ნიჭიერ კაცს, ერთს ათასში

დიდი გვარის შთამომავალს
შეურყევებს თავის ხაზში,

მიზნით — რომ შეუკრან გზანი
და ურჩიონ — სხვა მიზანი —
არა ერთხელ შეაძლიეს
დიდი თანამდებობანი.

მაგრამ განა მას შეეძლო
შეხედულებათა შეცვლა,
უარეყო ყოველივე
რაც გულს ედებოდა ცეცხლად?

ვით მიზანი სიცოცხლისა,
მძლავრი იყო ის გიზგიზი,
ერთგულება სამშობლოს —
ეს ზნეობა იყო მისი.

იმის თავზე რაც ხდებოდა,
გრძნობდა, როგორ ვერ ხვდებოდა,
მაინც არვის არ უთმობდა
და არავის ნებდებოდა.

ჭირში, უბედობის დღეში,
შიმშილში და სიშიშველეში, —
მიდიოდა პოეტის გზა,
გაჭირვება-სიცივეში.

და ასეთმა ყოფნამ მისმამ
გამძლეობამ, ვით თილისმამ,
მისმა პირდაპირობამა,
მიზნისკენაც პირდაპირ სვლამ.

დააფიქრა ერთი ძველი
იმერელი შორს მჭვრეტელი:
დიდი მომავალი აქვსო,
შორს წავაო წერეთელი.

შეამჩნია, დააფასა.
მგოსნის ახალგაზრდობასაც
თითქო აპატია რამე
და უფასო შესთავაზა,

ბინა, ღვინო და სადილი.
აუსრულებს რა წადილი,
რაკი გაუმართეს ხელი,
მგოსანმა ეს მცირე წვლილი

თვით სამოთხის ძღვნად ჩასთვალა,
მოიკრიბა მთელი ძალა,
დღით და ღამით თავისუფალ
მუშაობას დაეძალა.

მშობლიური ეგრძნო მიწა,
კიდევ თავის თავს შეფიცა
სიხარულით შეხედა რომ
გაჩნდნენ თანამგრძნობლებიცა.

მიდიოდენ ღღენი, დრონი
მან დასწერა ფელეტონი.
ის მეორე დიდ მოღვაწეს
მიაწერეს; მანაც ტონი

იცნო და სთქვა: სადღეგრძელო
საჭირო არ არის ვრცელი,
აქ ავტორი — ან ღმერთია —
ან აკაკი წერეთელი.

ტალღა ერთხელ რა შეირბა —
ვერაფერმა შეაფერბა,
მგოსანს მუშაობის გაშლა
თვით თბილისში მოუხერხეს.

სხვა დრო იყო ის დროება:
ნალარასა სცემს „დროება“ —

მესამოცე წლებმა მისით
დაარღვია მყუდროება.

ირგვლივ თავი მოეყარა
ვისაც აერთებდა არა
პირადი და კერძო საქმე —
ქვეყნის წყლული და იარა.

ვინაც მიატოვა ყველა
სამსახური, კარიერა:
და თავისად მიიჩნია
საზოგადო ბედისწერა.

ვინც ახმარდა თავის ძალებს
საზოგადო იდეალებს,
და ყოველგვარ ძალადობას
მედგრად უსწორებდა თვალებს.

მხნე გიორგი წერეთელი,
და მწერალთა ჯგუფი მთელი
მეომარი, და სერგეი
მესხი პირდაპირა მსვლელი.

დიდი მოთმინების მქონე,
რომ არ იზოგავდა ღონეს,
და დღედაღამ ფუსფუსებდა
მაჩაბელი თავმომწონე.

უწყინარი და სვიანი
თავმდაბალი, წყნარ ხმიანი,
მაგრამ მარად ქედ-უხრელი
სდგას დიმიტრი ყიფიანი

გამბედავი, მკერდით მდგეი
ნიკოლაძე და ყაზბეგი —
ნებით გლეხთ რომ დატურიგა
თვისი მიწა, ტყე და ნერგი.

ხალხის სამსახურის აზრით
აქ ილია ბუმბერაზი
„საქართველოს მოამბეს“-ს სცემს,
ლოზუნგებით სავსე გაზეთს.

დაირაზმენ მტკიცე რიგად,
მწყობრად, ხან აქ და ხან იქა,
კვლავ იმავ ძველ თაობასთან
მიდიოდა პოლემიკა.

ხმაურობდა ვით ზღვაური
იღუმალი მოგზაური
და ხელიდან ხელში ლექსი
დადიოდა უცნაური.

მოხუცობა ჯერ კრთებოდა,
მაგრამ ვალში არ რჩებოდა
ძველებურად დასძახებდა
სადაც მოუხერხდებოდა.

და თავის მხრით — ვით ფანტასტებს
ამტყუნებდა ახალგაზრდებს —
რომ მათგვარი ენით, რწმენით
მომავალი ხიდს ვერ გასდებს.

მაგრამ მძლავრი იყო ჯადო,
ახალგაზრდა საზოგადო
მოღვაწეთა გული სძგერდა
ძალღონეს არ ვიზოგავთო!

მცირე საქმის მოსაწყობლად,
დიდი გამომგონებლობა —
ენერგია ინთქმებოდა —
აზრი აზრად, გრძნობა-გრძნობად.

იმ ხანებში ჩასმა დამბის
დაარსება მცირე სტამბის,

სკოლის გახსნა, გავრცელება
წერაკითხვის, ახალ ამბის.

მძიმე იყო თქმა და ჩენა
ვიდრე წარმოვიდგენთ ჩვენა,
ძნელი — ვინემ ეხლა ჩრდილო
პოლიუსის აღმოჩენა.

იყო ერთი სისხლის შრობა,
იდიოტურ კერპთან კრთობა,
აქ თვისივე უსახსრობა —
იქ მთავრობის გულქვაობა,

ყველაფერის სხვაგან ყიდვა,
და შორიდან აქ მოზიდვა —
და ბოლომდე უნდა ზიდოს
ტვირთი ზიდვად ვინც თავს იდვა

და გზები კი... იმ სამყაროს,
გზები ღმერთმა დაიფაროს,
უგზოდა და უკულმართად
აწყდებოდენ ხრამს და ხაროს.

თუ ამ ბრძოლას — გულდამჯერე —
ასეთ გაჭირვებას, მერე,
არ შთაენთქა კოლოსალურ
მოთმინების სიძლიერე —

სხვა რა კვალი და იმედი
დარჩებოდა ხმის გამმეტებთ
აქ, თავიანთ მერე, ქვეყნად,
როგორც მწერლებს და პოეტებს?

მაგრამ ჩვენა — თუნდ ღრთწამას,
არ ვნანობდეთ უნდა ამას.
ვიცით — ვალი ისტორიის
მოხდილი აქვს მოხუცს მამას.

მოიკრიბა რა გონება
უარყო რა დაყოვნება,
გამოფხიზლდა საქართველო,
განაახლა აზროვნება.

სამოციან წლების ღომთა
შორის, მგოსნის ხმა გმირობდა,
ის საერთო გამხნევება —
სიყვარულით სარგებლობდა.

მესხთან შეიკრიბებოდენ,
თათბირობდენ, მკაცრად ბჭობდენ,
რედაქციას „დროებისას“
გარს ფარებად შემორტყმოდენ.

საქმის რიგზე მოწესებას,
ბნელში ცეცხლის დაკვესებას,
ცდილობდენ კვლავ ხალხის ყოფნის
უფრო გაუმჯობესებას.

მხატვრულობას, როგორც ნუგეშს,
ჰანგი უქმეს — და გაუგეს.
ოდეს ენამ მიაღწია
ჯერ არსმენილ სიმსუბუქეს.

ჰანგთ სისავსეს და სრულობას
დიდბუნებას, დიდსულობას,
ოდეს ენამ მიაღწია
ჯერ არსმენილ მხატვრულობას.

ადარებდენ ჯადოსნებას
მისთა ლექსთა ფრთოვანებას,
როცა ენამ მიაღწია
ჯერ არსმენილ ხმოვანებას.

იყო ნაზი, იყო მწველი,
მაგიური, მიმზიდველი,

მაშინ, როცა ენა გახდა
პლასტიური და გულწრფელი.

და მიზანით, რომ ცენზურა,
რამეგვარად მოეწურა
მისწვდა ალეგორიებით,
გული გაიმამაცურა.

აზრით, როგორც გორას — გორა,
ხმები დააშორიშორა,
გაახშირა ამოცანა,
სიმბოლო და მეტაფორა.

და მტრებისა რიგი ფრთხილი
შეცდომაში შეყვანილი
ბჭობდა: „ლექსი აკაკისა,
ნაზიარ, ვით ყვავილი,

შექმნილათ თვით ალერსად,
მსგავსს ვერ იპოვითო ვერსად“.
ლექსებს მოწინააღმდეგე
სთვლიდა უმშვენიერესად.

ასე სწევდა დღეს და სოფელს —
მომღერალს და უარმყოფელს,
აერთებდა თავის თავში
ორთეოსს და მეფისტოფელს.

აქ ერთ კაცში ორივე ერთად
თავსდებოდა ასე მკვეთრად
თავგანწირულ მეომარად
გზათა მრავალთ შემაერთად:

თბილი, თანაც გამყინველი,
ნაზი, თანაც დამცინველი,
ხან გენია უზრუნველი,
ხან დემონი გამწირველი,

ხშირად ხმა არ იყო აოსით
ღამე — შავი შინაარსით,
პოეტი კი მოდიოდა
სახიფათო, საშიშარ გზით.

მისთა თანამედროვეთა,
როს იგონებ ბედს, მით მეტად,
გაკვირვებას მიეცემი;
რით გადარჩა? — მას პოეტად

სთვლიდა ხალხის სიყვარული.
შეიძლება ეს ფარული
ინახავდა მას გენია?
გადარჩენას მოხარული,

იმით რომ ხმა მეშვეული
ხალხის გულთან შეჩვეული,
ჰანგით დაუნათესავდა
ვით თავისი და რჩეული?

მიქელაძე სამუდამო
მტრად გაუხდა: რა უნდაო?
ერთხელ ხანჯლით მივარდა მას
ლექსის „ნადირობის“ გამო.

აღშფოთება გარეშემო,
ვერ-გამოსვლა კარმიდამოდ,
თავისსივე მოძმის შიშით
ლექსის „გამოცანა“-ს გამო;

და მშობელმა მამამ კარი
მიუხურა, „შერცხვა გვარი“
შესწყვიტა ამ წოდებასთან
მან კავშირი ყოველგვარი.

.

ჩინი, გამოუსვლელობა,
განუყრელი — როგორც ყოფნა —
გამყინველი — ვით მკვლელობა.

სიმართლით სცემს გული მისი.
სისუფთავე, იმ გულისმან,
გამოქონა მწუხარებით —
მოკანკალე ხმა გაისმა.

რაზედა მღერს მისი ქნარი?
ასე მწარედ გულდამწვარი?
— თვით უგონო სიყვარულზე,
სამშობლოზე გადამკედლარი!

დარდი, რაც წინ გადაუდგა
მისით ასე გულდათუთქვა,
ეს — პოეტის ცხოვრებისა
სასიცოცხლო იყო სუნთქვა,

გულმოკლული ყვედრის ის ბედს,
ელის გამოძახილს — იმედს,
სდუმს სამშობლო. დაღონება
ეუფლება კვლავ მგოსნის მკერდს.

კვლავ სიცივე იტბორება,
იგი კვლავ გულს ეომება,
და, აკაკი წერეთელი,
თვის ქნარს დაემშვიდობება.

მაგრამ შთაისახა სადღაც
მტეხარ ტკივილების ტალღა.
ჰანგი ოქროს სიმებისა
ისევ ისე დადგა ყალბად.

გადმოდვარა ზვირთმა მისმა.
ჰანგმა, წყევლის გამოისმა,

და მუქარა მრისხანების,
ქნარში ისევ გამოისმა;

რომ სძლევს ძალა მგოსნობისა,
ასრულება — ოცნებისა,
სუნთქვა კეთილშობილების,
სუნთქვა პატიოსნებისა.

რომ ღღეს ღღევანდელს და ხგალეს,
თავის სახე წაუშალეს
რომ გულწრფელი ყველაფერი
ნაბოძვარზე გადასცვალეს.

ჩვენ არ გვინდა იგი, ვისგან
ხალხი მწარე ტკივილისგან
განიკურნვის მაცდუნებელ,
შემოჩენილისა მტრისგან?

მიზანს თვისას ვერ მოშორდეს,
დახვდეს ისე, როგორც სჯობდეს,
ანუ სიტყვით, ანუ ტყვიით,
ანუ ხანჯლით გაუსწორდეს?

ხალხმა სხვას სანამდე სდიოს,
შეურხეველს და მონიოს
ჭვრეტს ზედაპირს, ვისი უნდა
მან იმედი იქონიოს?

სად არის იმ ძალთა კრება,
იმ დროს როდის ეღირსება,
თვით აღსდგეს და აღადგინოს
ქვეყნის სახე და დიდება?

მხარეს არვინ ერთგულობდა,
გული მაინც ვერ გულობდა,
მსოფლიოში ძალადობის
სუსტი ღღესასწაულობდა.

ყოველი დღე რისხვას ბადებს,
ვერვის უმხელ გულისნადებს,
საფრანგეთის კომუნარნი
შეეწირნენ ბარიკადებს.

მხეცურ ჟინის დამწესები,
დღე და ღამე, ნაქეზები
ხვრეტდენ გმირებს თავდადებულთ
ჰქუხდენ მიტრალიეზები.

გაჰქრა რწმენა და იმედი,
ალარ ჰქონდა ძალა მეტი,
ძველ რუსეთის მძლეველ ზიშტით,
კვლავ დაჩუმდა პოლონეთი.

ქვეყნის სუნთქვად და მნათობად
გადაიქცა ჯალათობა,
ყველგან დღესასწაულობდა
საზიზღლარი ძალადობა.

და მეფე კი თვითმპყრობელი,
მრისხანე და ულმობელი,
ღვთისგან მირონცხებული და
„განმათავისუფლებელი“.

სახელმწიფოს ძველები მართავს,
არვის რამეს განუმარტავს,
დასჯებზე და კატორღებზე
დაყრდნობილი სწყვეტს სამართალს.

კვლავ მრისხანე ტალღად დღისა
შურისგებად დიდი ხნისა,
ალიძვრიან და მიდიან
ზვირთნი რევოლუციისა.

და მათ აჰყავთ, მაღლა აჰყავთ,
მაღლა, ქვეყნის დასანახად,

ცალკეულთა, გამბედავთა,
გმირთა, შიშის გადამლახავთ.

თვალდახუჭვით, უნანებლად,
თავზე ზელალებით, ზელად,
გაგიჟებით, რომ გაღეშვნენ
ზეფის ტახტთან საბრძოლველად.

შურისგება თვალს აცეცებს.
ყველგანაა და მტრებს ეძებს
და იწყება ნადირობის,
ხანა გვირგვინოსან მხეცზე.

მის პასუხად სად წვდებოდა,
აფთრდებოდა, მწვავდებოდა,
დაშინებით თვითმპყრობელი
ხან აქ, ხან იქ აწყდებოდა.

მის ღარტყმის ქვეშ მოჰყვა სიტყვა,
სიმაართლე კი ველარ ითქვა.
პრესა რეპრესიებს მოჰყვა
მით სახელი ვერ განითქვა.

კვლავ მათრახის გამართლება,
„დალუპვია განათლება“
ციხეები, კატორღები,
ღევნა და გასამართლება.

სად მომხდარა ან სწერია,
ღღე ყოველთვის იმფერია,
იმპერია — აბა რისი
იქნებოდა იმპერია —

რომ უფლება რამ მიეცა,
მთლიანად არ შეეკვეცა,
იმის ძალაუფლების ქვეშ
მყოფ ერების ბნელი ზეცა?

იყო ბრძულთა აზრთა ჩენა,
ხალხს არ უნდა ჰქონდეს სმენა,
არც თავისი ჰქონდეს სახე,
არც თავისი დედა-ენა.

იმპერიის მოყმე ძლიერ
ერთგულისა და ღვთისნიერ
გუშაგისა, კავკასიის
სამოსწავლო ოლქის მიერ

ეროვნული სულის ხშობა,
დედაენის ყველგან გმობა,
იყო მხოლოდ კულტურის კვლა,
მისი საქმე და ხელობა.

წყევლიაღია, ცივა, ბნელა,
საით უნდა იყოს შველა?
წინათგრძნობამ პოეტისამ
იგრძნო შორი ცისარტყელა.

ის აღვიძებს აზრს სხვებისას
ჩამქრალ კერის ანთებისას,
წყურვილს ახალ ცხოვრებისას,
წყურვილს ბედნიერებისას.

კვლავ იქუხებს ძლიერ ხმაზე
ჰანგი ხალხის უფლებაზე,
ძმობასა და სიყვარულზე,
მზეზე, თავისუფლებაზე.

სჯერა, რომ არ დაყოვნდება,
ერთის ხმაზე სხვა გროვდება.
სჯერა: მშობლიური მიწის
შვება-ლხენა ახლოვდება.

როს ამგვარად დღე ბნელია,
როს წყევლიადის ქვესკნელია,

ყოველივე წაილეკოს
უნდა, შესაძლებელია.

ტალღას ტალღა ხვდეს ძლიერი,
თვითმპყრობლობა უდიერი,
დაემხოს და იმის ნაცვლად,
ხალხი გახდეს ბედნიერი.

და მეფეზე თავდასხმები
არა სწყდება, ისმის ხმები,
აოცებდა ყველას ასე,
გაბედული ყუმბარები.

ველარ შველის მეფეს ძველი
და ერთგული რაზმი მცველი,
ყოველ მხრიდან, ყოველ გზაზე
სდგას ნაღმების ჩამწყობელი.

ბოლოს გზა აქვს — ცეცხლის გიზგის.
მეფე მსხვერპლი ხდება ბიძგის,
იფეთქებს და ყოველივეს
სწყვეტს ყუმბარა გრინევიცკის:

და თუნდ წამით გაანათა
უეცარი შუქით — მათი
უდიდებულებობისა,
მოკვლით ნისლი და წყვედიადი.

და აკაკი, მთვრალი მწველი
გაზაფხულის სიძლიერით,
თავის შეუდარებელი
თარის ნაზის სიმთა ჟღერით,

მიესალმა ამ გაზაფხულს,
სასოებას გულში ჩაფლულს,
სანავარდო მისცა ფრთები
ენას ტკბილსა და მოთათლულს.

შესძრეს წამით ლეტარგია,
მაგრამ ბევრს ის რას არგია?
მოიშორეს ხომ მონარქი,
მაგრამ დარჩა მონარქია.

ისევ იმნაირი ხმითა,
იმგვარივე სადავითა,
აწ უფლება მოკლულისა
სხვა ცოცხალზე გადავიდა.

ცხოვრება რბის გიზგიზებით,
ყველგან გაჰყავთ რკინისგზები,
ვაჭრობით და მრეწველობით
მწყერ-მიმინოს ცვლის ქისები.

ბევრი ჰკიცხეს, ბევრი დაჰგმეს,
ფული მაინც ვერ ალაგმეს,
და სუყველამ მიაშურა,
რამე საწარმოო საქმეს.

გლესხს შეედლო წასვლა გარეთ,
თავის ნიჩაბით და ბარით,
ემუშავნა რკინისგზაზე
მას იქ კაპიკ-ნახევარით.

ვაჭრის, დროის ამ რაინდის,
რომლის ცხოვრებას და სინდისს,
მეტი არ-რა გააჩნია,
გარდა ყიდვის და გაყიდვის.

გული უფრო ხმიერდება,
ერთ ადგილას არ ჩერდება,
იძენს უფრო მეტ შეძლებას,
მხნევდება და ძლიერდება.

მატყუარა — მხარეს არბევს,
რით დააცხრობ ამ სიხარბეს!

ვერაფერით! — ვერცხლის წყალი
გარბის, მორბის; მორბის, გარბის.

ვერაფერით! დაჰკრა ურო
და სულ გადაანადგურო
უნდა! — ეხლა პოეტს მეტი
ფიქრები სდევს უსადგურო.

აქ, „ახალი გზა“ ვრცელია,
იმა გზით სვლა სასჯელია,
პატიოსან კაცად ყოფნა
ხომ ძნელია და ძნელია.

ამ გზით მძიმეს სჭერეტ სამყაროს
საეკლოს და საიაროს,
მაგრამ ჩვენმა პოეტმა გზა,
იგი უნდა გაიაროს.

„დაწყებული იქნას საქმე“
მიზნისაკენ, ხვალისაკენ
„სისხლი დუღს“ და... შეუპოვრად,
მაშ წინ, მომავალისაკენ.

დაიხლართა რკინისგზები,
შეაერთა შორი ზღვები;
მოაქვთ, მოაქვთ მატარებლებს
საქონელი ფას-უდები.

გაშლილ-გადანალაგები,
გაიზარდნენ ქალაქები,
გლეხობამაც მოიძია
საშოვარი ალაგები

და მიაწყდა ეს არმია —
სად საწარმო-ნაწარმია.
დღეისა სურს, არა სწამს რაც
სახვალთ პლაცდარმია.

მიწის ბურღით გაბოხება,
ქვანახშირის ამოღება,
შავი ქვის და ნავთის ძებნა.
წარმოების წამოწყება,

ფუსფუსი თვალწარმტაცია,
მაგრამ იგი ფანტაზია
კი არ არის — აქ ძალაში
შედის ექსპლოატაცია.

აკაკიც სხვის მაგალითად
ინტერესით არა მშვიდათ
მოგზაურობს ხან რკინისგზით,
ხან ცხენით და ხან ქვეითად.

იგი მხნეა და მოძრავი
საქმე კი აქვს უამრავი:
ბანკი, შკოლა და თეატრი,
ქვა უბრალო და ქვა შავი,

ქალთა კითხვა და ფოლკლორი,
რაც სხვებისთვის არის შორი,
მისთვის სამკვდრო-სასიცოცხლო
საკითხია — თანასწორი.

„ლექციებით“ მიღის ქალაქს.
ენას ავსებს სოფლის ალაგს,
ამბებს ყოფა-ცხოვრებისას,
ჩვეულების და ზნის ძალას,

აკრებიანებს მთელ თაობას
ძვირფას ზეპირ-სიტყვაობას,
გლეხებში ის თვის კაცია
ვინ დასწამებს მას სხვაობას?

აკაკია — ხმის ხავერდით,
სხვა ვინა სდგას იმის გვერდით?

წერეთელი — ბევრი არის —
აკაკი კი ერთადერთი!

იგი ხშირად ხვდება მუშებს,
ანუგეშებს, დარდს უშუშებს,
გრძნობით მიესალმებიან:
ჩვენთან ის მტერს არ მოუშვებს.

უყვართ მისი მსწრაფლ-ამნთები,
მახვილსიტყვიანი — ფრთები,
გულკეთილი ირონია,
და სიცილი გადამდები.

ლომურ ფაფარს, ვერ დაწყობილს
და არწივისებურ პროფილს,
გულკეთილსა და გამბედავს,
ხშირად დამცინავად მკობელს

სპერეტდენ ქალნი. მოსწონთ ვაჟი,
ვერვინ შევა მის კრულვაში:
მას, ვითარმედ იუპიტერს
შვენის წვერი და ულვაში.

პატივსცემდა დედათ კდემას,
არა მარტო ეროვნებას,
ისევ ისე-ადამიანს,
ისევ ისე პიროვნებას.

სიმთაქმერა სულ სხვაგვარად,
იწყობოდა ნიაღვარად,
სიყვარული იხსნებოდა,
ყოფნა-არსებობის კარად.

გალრმავებულს, შენსა და მეს,
ქალისა და ვაჟის სიყრმეს

ის ამცნებდა სხვა გრძნობათა
და სხვა სიხარულთა სიღრმეს.

ქალთა გულით სიმებს ჰკრებდა,
და ყველა ხმებს აერთებდა,
აქ ქალის გულს უდიადესს,
და ქალს — დედას, აღმერთებდა.

კარგ ქალებზე ის მღეროდა,
მღერაც ასე შეფეროდა,
სულის მაღალ ზნეობას და
სისპეტაკეს შესცქეროდა.

სამშობლოსთვის თავდადებათ.
სიმღერა არ ათავდებდა,
თავგანწირულ ქალში იგი
გაზაფხულად აჰყვავდებდა.

და „ნათელა“-ს სპეტაკ გულთან
მის ურყეველ სიყვარულთან,
მის ზნეობრივ სიწმინდესთან,
ხან ნათელთან, ხან ფარულთან,

ვერ მიბედავს თვით სატანა,
სიმკაცრეთა მათთა თანა,
უმტკიცესი საფუძველი
გმირობაა და გატანა.

სილამაზის და სიკეთის,
თამარის დროს უხვად შედის,
სიბრძნე ჰუმანიურობა,
ჰეშმარიტებათა ბედის.

ქალებს მოსწონთ, პოეტია!
იგი ყველაზე მეტია,
იგი სახელგანთქმულია,
იგი ღიღი იმედია;

და მათ ყველა იზეპირებს,
ხმა ხან გრიგალს ემსგავსება-
და მიანგრევს ბურჯ-ჭებირებს,

ხან გზა ვარდით უნდა ჰფაროს;
თავისი გზა გაიაროს,
თანამემამულეები
დააწაფოს უკვდავ წყაროს.

იგი უნდა ჰგავდეს ფუტკარს,
წინ მელგარი შრომა უდგას,
და თორნიკე ერისთავის
ჩამოკვეთას ის შეუდგა.

გრძნობს წარსულის ფერგადასულს
არყოფნასა და დასასრულს,
სთქვით — რომელი გონიერი
კაცი არ მიმართავს წარსულს,

არ მოსძებნის მასში კიდევც,
მომავალის გზას და ზიდეს,
რათა აწმყოს ბორკილები,
დალეწოს და წინ წავიდეს?

დავრდომილი და სნეული,
ცხოვრება წინ წაწეული,
იქნას მხოლოდ ცოდნის მიერ,
თავისუფალ-გარკვეული.

ურთიერთი მოქმედებით,
ერთის ძალით, ერთის გზნებით,
კიდევ ყოველივესადმი —
განუწყვეტელ ყურადღებით,

რაც წარსულის-მიერ დარჩა,
ფარჩა არის თუ ფარაჯა,

მოიკრიბოს რაც კი ქვეყნად
გაიბნა და დაიხარჯა.

და პოემა თორნიკესი
მომავალის არის გეზი,
იგი არის მოწოდება,
ქადაგება უმძაფრესი.

ძახილია პოეტისა,
ძმებისათვის, სხვებისათვის,
მთელი საქართველოს მკვიდრთა
გაერთიანებისათვის.

იგი აზდის წარსულს თაღებს,
ის აღვიძებს და იძახებს
ხალხის თავ-მოყვარეობას,
ხალხის ძალა-სიამაყეს.

და რაც იყო მაშინ, გუშინ,
წარბშეკრული და პირქუში,
რაც კი მკაცრი და სასტიკი
სუსხიანი ჩნდა მოლუშვით,

პოეტი მხნედ და გულდასმით
ასახავდა რა ხაზ-გასმით
ჩვენს თავადსა და აზნაურს
გადაკრავდა სიტყვით და ზმით.

აზნაურსა ანუ თავადს
ნებიერსა და ფუქსავატს,
უჩვენებდა მაგალითებს
მჭერმეტყველურს თავისთავად.

სამსახური — რა და სადმე —
მშობლიური ქვეყნისადმი
მალლა დგასო, უფრო, ვინემ,
სამსახური ზეცისადმი.

როცა საქმე ითხოვს მაშინ
მაგრად მოსწევს ცხენის ავშარს,
იხდის თავის ანაფორას,
და იმოსავს ჯაჭვს და ჯავშანს,

ხმაღს აიღებს, სძრავს ქვა-ლოდებს,
როს სამშობლო მოუწოდებს,
იგი არ ჰგავს ზოგიერთი,
ეკლესიის სიბოროტეს.

გლეხიც არა ნაკლებია,
ომს არც ერთს არ დაჰკლებია,
ბევრი მტერი სამშობლოს,
უსრავს, ჩაუძაღლებია.

ეს სამშობლო, ეს მთა-ბარი,
ნამდვილია, არ-ზღაპარი,
მის დაცვაში ერთგულია
და რაინდთა თანაბარი.

კერპი — სხვაა უეჭველად,
როს ღამეა — როცა ბნელა,
სინათლის დროს რაა კერპი?
ყენია, ბურბუშელა!

არა ტახტსა და წოდებას,
არამედ — კარგ მოწოდებას,
საქმეს უნდა სცეთ პატივი,
სამშობლოსთვის მოქმედებას.

და როდესაც მთლიან ლავად
ბიზანტიის დასაცავად
გამოვიდა საქართველო
და ეკვეთა მტერს ერთ თავად.

ეს ამბავი — როგორც მიჯრა,
ბევრ ქვეყნისთვის იყო იჯრა,

ვითომ სხვისი დაცვის სახით
სხვის მხარეში რომ შეიჭრა!

სასამართლოს, როს გვიჩვენებს,
მასში ხალხის ფართო ფენებს
აძლევს ადგილს, ის არა ჰგავს,
იმ ძველ რუსულ განაჩენებს.

სად მოხელის სჭევივის თვალი
თვითნებური სამართალი,
რომლის ხელში იყო მშრომელ
გლეხის ბედი და ილბალი.

თორნიკე ეს ქებათ-ქება
იყო, არის და დარჩება,
როგორც ჰუმანიურობის,
სახელით სვლა-გამარჯვება,

მეგობრობა-ძმობა ტომის,
ქებათქება ძმური ნდომის,
ქება სამართლიანისა,
გმირულის და მძლავრი ომის.

აღსავსენი თვალ-ახლობით
პოემები გვხიბლავს გზნობით,
ირჩევიათ აზრთა სიღრმით
და სახეთა მხატვრულობით.

გვხიბლავს იგი მდიდარ ენით,
თავისუფალ მიმოდენით
სისადავით და პათოსით
გამოსახვა-წარმოდგენით.

ჩვენმა წყალმა, ჩვენმა მთებმა,
დიდებულმა მხარემ მთელმა,
გულმა საქართველოსამ,
დიადმა და შუქნათელმა,

ჰპოვეს მასში კვლავ თავისი
უსრულესი, უმთავრესი,
გენიალურ ჰარმონიის
გამოსახვა უმძლავრესი.

ასე, მძლავრად მოგუგუნემ,
ხან მტერმა, ხან მოერთგულემ,
პოეტები ბევრი მოგვცა,
მეცხრამეტე საუკუნემ.

მაგრამ მსგავსსა, ისეთ მგოსანს,
ვინც დიდებით შეიმოსა,
ვინც მთლიანად ასახავდა
თავისთავს და თავის დროსა,

ვინც გაფრენა იყო ქნარის,
რომელიც მზე იყო დარის,
ვინმე — მსგავსი აკაკისა
არ ყოფილა და არ არის.

მას არა აქვს ყალბი თქმები,
გულით წმინდით ნახსენები,
მისი ქნარით მონარნარებს
მხოლოდ ბუნებრივი ხმები.

ჰანგი დასანანებელი,
ბევრის კარგი მზმანებელი,
მგოსანია, ცოცხალ გრძნობის,
ძალა დაუტანებელი.

„ზარმაცია, სხვა რა ერთი?
ზარმაცია, როგორც ღმერთი“.
მის საწყენად სულ ხმამაღლა
გაიძახდა ზოგიერთი.

იგი მართლაც, როგორც სჩანდა,
თვისთავს ძალას არ ატანდა,

მაგრამ გამოხმავრებას,
თავის დროზე დაატანდა.

და ყოველთვის, რასაც გრძნობდა,
მის გამოთქმას არ ხანობდა,
წყაროს ზეშთაგონებისას,
ის ყოველგან პოულობდა.

ბევრი შთაბეჭდილებანი,
დიდნი ჭეშმარიტებანი,
მოვლენათა უდიდესთა,
მძლავრი ჩანგი და ებანი.

დღიურ საკითხების წვდომა
იდეები, ვნებათ ცდომა,
დევ-გმირები წარსულისა,
უპატიოსნესი შრომა.

ათასგვარი მავნებელი
და მნგრეველი, მშენებელი,
მისი კალმის ჯადოსნურის
იყო ამმეტყველებელი.

სიმღერებმა თვის უახლეს,
ხმით გონება აღამაღლეს,
სევდა თავისუფლებაზე,
განაღვიძეს, თან იახლეს!

ვის საგმირო საქმე ხვდება,
და წყურვილი ეძალება,
სამართლიან ომისათვის
არ დაშუროს თავდადება.

და მიდის დრო, ან და არა,
ტრიალებს დრო, როგორც ჯარა.
მთლად გათეთრდა ბუმბერაზი,
მთლად შეიქმნა თმა-ჭაღარა.

დინჯი, გულდამშვიდებული,
სულ მთლად გადათეთრებული,
გარნა გარეგნობა ჰქონდა,
კიდეც უფრო დიდებული.

თმა ბუქია თოვლიანი,
ენა ბასრი და წყლიანი,
გამოხედვა — კვლავ ცოცხალი,
განუზომლად აზრიანი.

ძარღვებში დულს ისევ სისხლი,
ვერა ძალავს დროთა ვერცხლი,
ახალგაზრდულ მხურვალეების
და თავგამოდების ცეცხლი.

საქართველო ამაყობს მით
მის სახელით და დიდებით,
მისი შარავანდედითა,
საუკუნეთ მორიდებით.

სად ქართული ისმის ხმობა,
არ იქნება უმისობა,
მასზე ლიტერატორებსაც
მასლაათი აქვთ და ბჭობა.

გამოთქმა აქვთ ნისლის მხვევი,
ბევრ რამეში ვერ ერკვევი,
ბევრს ამბობენ, კარგს ამბობენ,
მაგრამ ბინდბუნდია ბევრი.

რად შევცვალოთ დღე ბინდბუნდათ
მის ლალად და იაგუნდად
მზეებზე ნათელ პოეზიას
კმარა, ნისლი აღარ უნდა!

სალონებში ჰქმნიან წესებს,
ჰკითხულობენ მგოსნის ლექსებს,

თეატრებში რეჟისორი
პოეტისას სდგამს პიესებს.

ლალია თუ მწუხარება,
ყველას მასთან უხარია,
ბევრი — პატივცემელია,
ახალგაზრდა — მღუღარეა,

და ღიმილის სისპეტაკეს
ვინ მოაცლის ბავშვის ბაგეს.
როს იგონებს სასაცილოს,
მის იგავებს და არაკებს.

ყველა — ვინც კი მიიხედავს,
მის დიდებულ სახეს ხედავს,
მასზე რამე აუგის თქმას,
თვით მტერიც კი ველარ ბედავს.

მინდორია თუ ფარები,
სადაც კი დაუდგამს ფეხი,
უამსა დასვენებისასა,
ხალისდება ლექსით გლეხი.

ასმა წელმა მიასხურა
როგორც ასმა წვეთმა სურა.
მეცხრამეტე საუკუნე
აი, კიდევ მიიწურა.

ისტორიას ვინ გაუმხელს
ას წელს მძიმეს, თვალაუხელს,
რაც ქართველი ერის ქედი --
ითმენს სამარცხვინო უღელს.

ვინ მიაფენს გვალვას ჩრდილოს?
თავი თვისი ვინ გასწიროს,
საქართველომ ეს უღელი,
რომ კისრიდან მოიცილოს?

აღარაა ხალხში ძალა,
და ერთობა წაიშალა.
ყველა ფიქრობს: ეროვნული
ენერგია დაიცალა.

კვლავ სევდისკენ მიაშურებს
ფიქრი, იცვლის რა სადგურებს,
რჩეულ ადამიანების,
ბედს გრიგალი ანადგურებს!

ხმა სჭექს უსწრაფესი ელვის:
ქართლს წყევლიან! და ვინ სწყევლის,
სიჩუმეში ხმა გაისმის
ეგზარხოსის ფარისევლის.

ცკლესიის გუმბათს ქვეშე,
ძველი კამარების ბჭეში,
საჯაროდ და დაცინვითა,
გულშემზარავ სიჩუმეში,

მოხელემ, ვინც იდგა წინა,
მკაცრი წყევლა მოისმინა,
ეს დიმიტრი ყიფიანის
გულმა ველარ მოითმინა.

და წერილი — რისხვა რამა —
გაუგზავნა წმინდა მამას,
მთავრობასაც ეს უნდოდა,
ის უცდიდა სწორედ ამას.

ყიფიანი — შიში მტრების,
მათი მრავალ ზარდაცემის,
ის მეზობელი იყო ჩვენი
საქართველოს განახლების.

მტრებმა — თვისად რომ ვერ მოჰქნეს,
სხვა, შორი გზა, მოიმოკლეს,

ყიფიანი მოუღლელი,
გადაასახლეს და მოჰკლეს.

ტახტისა და ღვთის მმოსავი,
საქმე ჩაიდინეს ავი,
მიეპარნენ რა მძინარეს,
ქვებით გაუჩეჩქვეს თავი.

თან სერგეი მესხის ძალა,
ამ ბრძოლებში მოიღალა,
მოტყდა კაცი, ძველებურად,
ველარ იმარჯვებდა კალამს.

და კოშმართა ხეობაში,
უგონობის ტყვეობაში,
სადღაც უცნობ ჰოსპიტალის
მწარე ერთსახეობაში —

წვით აღმოხდა სული ყაზბეგს!
მის უღევსა და ათასფერს
უხრწნელ განძთა სიდიადეს,
ერი მარად დააფასებს.

ცოცხალს, პატივისა მცემლის
სახით ბედმა სცემა გრდემლი,
მოჰკვდა — ბევრი დაიღვარა
დეკორატიული ცრემლი.

იმ თავითვე ასე სჯილა, —
რაც ქვეყანა გაჩენილა,
დალად სამსახური ქვეყნის,
ვისიც გულზე დაჩენილა.

და აკაკიც მწარედ სწუხდა,
გამოძახილებად ჰქუხდა
მის სიმღერით — საქართველოს
ცა — ფირუზად — მთა ზურმუხტად.

მაგრამ სულით დაცემის დრო
აწ არ არის, უნდა მჭიდრო
შეერთებით და გაწევით,
მომავალი დაიმკვიდრო.

და აკაკი ხედავს ნათელს,
შორიდან, რომ აკიანთებს,
მრავალ საუკუნიანი
სული იბრძვის სიწყვდიადის.

იგი ხედავს იმ რიჟრაჟებს,
შორიდან რომ იკაშკაშებს,
და ახალნი ძალნი დღისა,
მოაფრენენ ახალ რაშებს,

და კამათი გონებრივი
შეჯახება მკვრივზე-მკვრივი,
არის მისი საწინდარი,
რომ ახალი მოდის სხივი.

მას ახალი მოდევს მცნება,
ის სწორია. ის არ ცდება.
ძველი ჰქრება და სხვაგვარი
მზეთა ჩნდება შემეცნება.

გაჭირდება — შრომის ხაზი;
მჭიდროვდება მუშათ კლასი,
რა ვაკეთოთ? — აწ ამ საკითხს,
საბოლოოდ სწვეტდა მარქსი.

მომავალი ბრძოლის გრძნობა,
იმ თავითვე შეიცნობა,
და მაგრდება ენერგია,
და მტკიცდება ნებისყოფა.

გრძნობს აკაკი ახალ ქრთოლვას.
ახალ ქროლით ძველის თრთოლვას.

გრძნობს, რომ ტახტი შეირყევა,
ვერ გაუძლებს დროთ მოწოლას.

ის არ ფარავს წინათგრძნობას,
არ ფარავს ის დიდთ მორცხვობას,
ჩვეულ პირდაპირობითა
მიმართავს თვითმპყრობელობას.

საუკუნეთ მთელთა წყებას
ჰა, მეოცეც ემატება!
უუფლებო კლასისათვის
საუკუნის დაბადება,

იყო ტკივილებიანი,
იყო მძიმე, სნებიანი,
შიმშილიან-ომიანი,
უმუშევარ წლებიანი,

სისხლიანი დღის კვირიდან
როს სულმდაბლად დაიხვრიტა
რწმენა ჯალათ მეფისადმი
და მოთმენაც დაიწრიტა,

აფრიალდა, აბიბინდა,
აშრიალდა დროშა წმინდა,
ძველი პატრიარქალური
ის რუსეთი დაიბინდა,

დაბარბაცდა თავის ჯვრებით
და მოოქრულ გუმბათებით,
ხელით კვერთხი უვარდება,
დაყრუებულს უცნობ ხმებით.

ცხარე იყო განთიადი
აქ ახალი იშვა მნათი,
დრო მოვიდა, და თბილისზე
აიმართა ბარიკადი.

რასაც ვნატრობდიო, ახდა,
სიზმარიც კი ცხადი გახდა,
განრისხებულ ჰაერშიაც
ხმა სულ სალამს გაიძახდა.

ბარიკადი — დღეა ხმისა,
შიგ ტრიალებს თვალი მზისა,
და მხურვალე მოწოდება
ისმის დიდი პოეტისა.

სასახლეებს რისხვა ცისა,
მშრომელი კი, თუ ეღირსა —
გამოცოცხლდნენ და განათდნენ
ქოხნი საქართველოსა.

ჰქუხდა ცხრაასხუთი წელი,
რომ თვით ხალხი უძლეველი,
მოახერხებს ბორკილთ აყრას,
თავის საკუთარი ხელით.

აქ დღევაა, იქ გაფიცვა,
ჟანდარმმა ტანთ გადაიცვა.
ქარხნები სულ დაიხურა
მემამულე გადაიწვა,

კერძო საკუთრების ხვავად,
შემდეგ თავის დასაცავად,
ტახტი რომ გადაერჩინა,
განმზადილი, დასაწვავად,

მონარქიამ განაცხადა,
რომ მხარს უჭერს მხარეს ცხადათ,
განაცხადა მინიჭება
უფლებათა სხვადასხვათა,

და უფლებათ მათთა შინა
სხვა ბრძანებაც მოახდინა:

„ნუ იშურებთ ტყვია-წამალს“
და ქვეყანაც წაახდინა.

მერე მისწვდა ხმალთა ვადებს,
სიცოცხლეს ჰკვეთს, სიკვდილს ბადებს,
ბევრი მსხვერპლი შეეწირა,
ცხრაას ხუთის ბარიკადებს,

და დაეცა სვეტი მათი
მოელვარე ჩაპქრა მნათი.
სისხლისა და ცრემლის ღველფში
ჩაიფერულა განთიადი.

და გადარჩა ცხედართ შორის
ძალა-უფლებები შმორის,
გაიმარჯვა კაპიტალმა
ხმა მოესმა ზარის სწორის;

ხალხს გულკეთილს, ხალხს სხივოსანს
გულახდილს და პატიოსანს,
ჯერ სულ კიდევ ახალგაზრდა
რევოლუციისა მმოსავს,

უბედობა თავს დაატყდა,
მაგრამ მაინც ის არ გატყდა,
დამარცხებულთ და დამსხვრეულთ
გულში ჩუმი რისხვა ატყდა.

მან გაიგო თუ რა ხდება,
რას მიექცეს ყურადღება,
და ვით უნდა წაიყვანოს
საქმე, როცა დრო დადგება.

„შევცდით, დავიჩინეთ დაღი,
ხელთ ავიღეთ იარაღი“!
იძახოდა შემთანხმებულთ
უცნაური ბაირაღი.

„მე თქვენთან ვარ, თქვენთან სულა,
ვინც ძველი გზა მოიძულა,
რომ ვირწმუნო თქვენი ძალა.
განა ვინმემ მაიძულა“?

არ ცდებოდა აქ გენია
პოეტისა, როს ჰფენია
ხალხს ბურუსი რეაქციის,
პოეტიც ხალხს შერჩენია.

ელვარებდა ვით ხანჯალი
სიმღერის და ლექსის ალი.
„ინტერნაციონალი“ და
„ძირს მთავრობა, ძირს მტარვალი“.

განადგურდა მებრძოლთ ძალა.
ბევრი რამე შეიცვალა.
მაგრამ ხალხის გულში მაინც,
ის წყურვილი არ დამცხრალა.

ის ცხოვრობდა მგოსნის ჰანგში,
მისთა ხმათა ნაზ წიაღში
საოცნებოდ შენახული
მტარვალთათვის უცნობ ბაღში.

თვითმპყრობელს რომ გაებედა
და სიმღერა აეკვეთა,
მონახავდა მის ჰანგებს ხმა,
ხალხის გულთა და ბაგეთა.

ახდებოდა ძველი, ავი
მითი, ოდეს ნაკვეთავი
კუნძულ ლესბოსის მოიტანეს
მგოსნის, ორთეოსის თავი.

განაგრძობდა იგი ხმიანს,
ჯადოსნურს და ოცნებიანს,

მღერას, ათვინიერებდა
მხეცებსა და ადამიანს.

გაჰქრნენ წელნი, უამმან ინა,
ფერად თმებად გადიფინა,
ორმოცდაათ წლის გრიგალმა,
გაიარა, გადიფრინა.

და მგოსანმაც გაიარა,
წელთ სიმძიმე და იარა,
ხალხთან ერთად მრავალნაირ
მწუხარებას ეზიარა.

ის მისდევდა ნათელ მიზანს
მთელი კაცობრიობისას,
ამ მიზანს ის არ ჰკარგავდა
მაშინაც კი, როს გრძნობისას,

სიივისა გამო უამთა,
სულშიაც, ვთქვათ, რომ დაღამდა;
სულს ეჭვები ეხვეოდნენ,
გულს სიმწარე დადაღავდა.

აი, დიდი სიხარული!
თავის სიტყვის გაბედული
სილამაზის ზეგავლენით
მან დაიპყრო ხალხის გული.

გახდა მისი სულიერი,
ბელადი მხნე და ძლიერი,
მის ოცნება მისწრაფების
გამოვლენა სახიერი.

ამიტომაც, როგორც მითი
მისი შემოქმედებითი,
ორმოცდაათ წლის აღნიშვნა,
სიხარული იყო დიდი.

და ტრიუმფი დიდ აკაკის
პოეზიის, როგორც სარკის,
იყო დღესასწაულობა,
პოეტის და მოქალაქის.

აქ სომეხი და თათარი
ან რუსეთის ბინადარი,
უერთებდენ ხმას ქართველებს
ყველა, ძმების შესადარი!

ო, მიდიან ჟამნი, დრონი,
თითქო სულ დაჰკარგეს გონი,
დედამიწის უძრავ სახეს
ცვლის ორთქლი და ელექტრონი.

დიდი დასადგურდა მტრობა,
და დაფუძნდა ბატონობა;
ხალხის მრავალ მილიონის
მტაცებელთა ხროვის ყმობა.

მოხვეჭათა ველურ ხმაში,
და ბაზრების დაპყრობაში,
ერთს მეორე დაეჯახა,
სამკვდრო-სასიცოცხლო ცდაში.

აქ მსოფლიო ომის ზანზარს
იმპერიალისტურ ხანძარს,
დაბრმავებულ ხალხთა წყება,
აყვა: ხან კრინს უმღერს, ხან ზარს.

დროთა თოვლით თოვებული,
სოფლად განმარტოებული,
წინაპართა ძველთა სახლში
ცხოვრობდა ის, დიდებული.

სანთელი ხან ენთებოდა,
და ხან ისევ ფითრდებოდა,

ოდეს ისტორიულ ამბებს
იგი ჩაუფიქრდებოდა.

არ უნდოდა, არ უნდოდა!
კაცთა მტარვალთ და უნდოთა,
დასარბევად ეს ქვეყანა,
არასდროს არ ეკუთვნოდა;

არ უნდოდა ეს სოფელი
ცვალებადი, უნდობელი,
ისე დაეტოვებინა
ვერ გაეგო სანდომელი.

თუ სად მიდის ეს დროება
მისთა ტალღათ წუთროება,
ფიქრობდა ის, რომ გაეგო
მისი საიდუმლოება.

სურდა დაენახა თვალით
სადამდე და როგორ ძალით,
მიიყვანდა მსოფლიოს ეს
სისხლიანი ქარიშხალი.

მეგობრობისა და ძმობის
ხალხთა ძმობა-მთლიანობის,
და ბრწყინვალე იდეები
მათი მშვიდობიანობის,

მას ესმოდა ძალა ხმების,
რწმენა რევოლუციების,
უნათებდა შთაგონება,
მგოსნის უღრმეს მოხუცებას.

მოვლენათა, აზრთა ალი,
მათი ელვა-ნაპერწყალი,
წინასწარმეტყველებდა რომ
ეროვნებათ მომავალი

იმის ძვირფას მხარეს ჰპოებს,
და საერთო სამშობლოს
რუსეთისა გამოხსნისთვის
შეიქმნება ზავი ღროის.

ხალხთ პოემა სურდა ვრცელი
დაეწერა — გამჟღავნებელი,
მაგრამ ხელმა სიკვდილისამ
შეაყენა მგოსნის ხელი.

მაგრამ ისტორიის განა
წინ დასმული გამოცანა
რჩება შეუსრულებელი?
არა! მტაცებელთა ნანა

შეიცვალა მძლავრი ხმებით
და ექვსი წლის შემდეგ გზნებით
იძრა რევოლუციური
ცხოვრებით და ხალხის ნებით.

მდინარეობს ხმა და ფერი,
დღე დღესა სცვლის შენაფერი,
ყველაფერი მიისწრაფვის,
და იცვლება ყველაფერი.

აგერ, გადის ასი წელი,
რაც აკაკი წერეთელი
დაიბადა, ჩვენთვის ეს დღე
ძვირფასია, საყვარელი.

ჩვენთვის ეს დღე, იმას ნიშნავს,
რომ მგოსნის გზას შესანიშნავს,
ხალხნი ჩვენის სამშობლოს
გაიგონებს და აღნიშნავს.

ვესალმებით მხარეს მისას,
ვესალმებით პირველ ყოვლის

ისტორიულ არსებობას
დიდი აღმამიანისას.

მან შესძლო და არ დაეცა,
თვის ძნელ გზაზე, როსმე ზეცა
იყო მკრთალი. ფეოდალურ
სიბნელეში იყო დღეცა.

გაიარა თვითმპყრობლობა
ფეოდალურ არსებობათ,
შემდეგ ბურჟუაზიული
რკალი წინააღმდეგობათ,

მან გულწრფელად, ვაჟკაცურად,
გაადვივა ბრძოლის ქურა.
ძალებს რევოლუციისას
მკვეთრი სიტყვით ემსახურა.

ეს ძალები ფეთქდა მწველად
მსოფლიოის ბრძოლის ველზე,
შრომის, თანასწორობისა,
და გატანის საფუძველზე.

მოძმე ხალხისადმი — ძმური,
უცხოთადმი — მეზობლური —
უკვდავებით აღინიშნა,
თავდადებით სამსახური.

აზრი, მგზნები და მშრომელი,
ენერგია უცხოშემელი,
სწრაფვა შეუსუსტებელი,
კეთილშობილი და წრფელი.

დაე, გაგვამხნევოს დიდმა
და ძლიერმა მაგალითმა
მარადისი ყოფილიყოს
მგოსნის ლექსი, მისი რითმა.

მეცნიერებისა, მგონი.
ხმა, სიამედ მოსაგონი;
იგი ორთქლი, იგი სუნთქვა
და იგივე ელექტრონი.

დღეს მონაა იმ მიზნების,
რასაც დღე ისახავს ძმების,
ჩვენს მხარეზე არის ძალა
ისტორიულ ვითარების.

დღე, ისმოდეს ხმა ჩონგურის:
გენიისა და კულტურის,
სადარაჯოს სდგას პარტია
და ჩვენ გამარჯვება გვწყურის!

დღე, ჩონგური კვლავ ხმას სცემდეს;
და სამშობლოს გვახსენებდეს.
ხმა აკაკის სიმღერების
ისევ ისე გვამხსენებდეს.

ქარიშხლიან სამყაროს
აწ, ომებში ახალ დროის,
დღე, ისინი იყვენ მცველნი,
მშვენიერი სამშობლოს.

ძლიერია ეს მაისი —
კვლავ მიტაცებს, ცხენოსანს, ის,
მთების უმშვენიერესი
და ბრწყინვალე რეზონანსი.

წყალვარდნილთა ხმა — იმედი,
ტყეთ შრიალი უფრო მეტი,
მშვენიერზე მშვენიერი
არის აკომპანიმენტი:

რომ დრო ბევრს ქარს გადაურჩა,
წარსულს ვალში არ დაურჩა!

მშვენიერი მომავლისკენ
გასწი, გასწი ჩემო ლურჯა!

იმიერი, ამიერი,
მისი მთა და მისი სერი
იყოს მრავალ, უფრო მრავალ
კიდევ მრავალ-ჟამიერი!

1940 წ.

საუბარი ლირიკის შესახებ

I

ვიგონებ ყრმობას;
 შორს, ძლიერ შორს,
 ჭალების გაღმა
კავკასიონის
 კლდოვანი მთის
 მოჩანდა ფერდი.
სალამოობით —
 ვით ხომალდი
 ასწიოს ნალმმა —
მზით ენთებოდა
 და ქრებოდა
 ტიტანის მკერდი.

II

ბავშვობიდანვე
 ის სიშორე
 მტანჯავდა ერთი —
ლაქვარდოვანნი
 მიტაცებდნენ
 ნაქერალები
და ვკითხულობდი,
 ვვოცნებობდი.

ვმღერდი თუ ვსწერდი —
მღევდნენ, მეძახდნენ,
მიზიდავდნენ
ის მწვერვალები.

III

რით შეაყენა
ის ხომალდი
გრძნეულმა დაღმა
შენ არ იცოდი,
ვერც გაიგე,
ისე დაბერდი.
შემოიხვია
მყუდროება
ღრუბლების ბაღმა,
მოსჩანდა ხვამლი —
როგორც თრთოლა,
როგორც ხავერდი.

IV

როგორც უთოვლო
ყმაწვილობის
უღრუბლო ბედი,
როგორც შემდეგთა
ქარიშხალთა
ცივი ბრწყალები,
როგორც სიცოცხლე,
როგორც კუბო,
როგორც იმედი —
მღევდნენ, მეძახდნენ,
მიზიდავდნენ
ის მწვერვალები.

მთლად დამიმონა
 ცად ნატყორცმა
 ლურჯმა წიაღმა,
 ჰაეროვნებამ,
 საიდუმლომ
 დაფარა ქედი.
 თითქო იმ მთაზე
 ისევ ისე
 ვწევარ გულალმა
 და ვარსკვლავების
 დიდი წიგნის
 ყოველი გვერდი

VI

არის თეტნულდი,
 არის უშბა,
 მთელი სვანეთი,
 იმისი დილა
 და შუადღე,
 მზით ნაალები,
 მისი საღამო
 ბინდთა ლურჯი
 ოკეანეთი..
 მღევდნენ, მეძახდნენ,
 მიზიდავდნენ
 ის მწვერვალები.

VII

მოგონებანი
 იმ მთებივით
 შემოირიგა
 მწვერვალმა, რომლის

სახელია
ქნარი, ლირიკა.
არა ოცნებით,
არ ზღაპარით
მის ცისამართ —
წყარო ყრმობისა
მარადისთა
ნაკალთ კამართ

VIII

მიედინება.
მაგრამ საით?
— სამისამხარო
ქვეყნისკენ, სადაც
პოეზიის
ბრწყინავს სამყარო,
სადაც არსებობს
პოეზიის
მარად მგზნებელი,
ლირიკის სული,
სული მისი
მაცოცხლებელი!

IX

პირველ ნაკადათ
მსურს გადაიქცეს
ჩემი მიმართვა,
მიმართ ჭარმაგთა,
მიმართ ჭაბუკთა
სახემლიმართა.
მარად მოვითხოვ
ვით შეაბჯრეს,

როგორც მეფარეს,
მხოლოდ ცოცხალს და
მიმგებარეს,
მხოლოდ მგზნებარეს.

X

მარად დიადი
უნდა ჰქონდეს
სიტყვის მიზანი,
მარადის სიბრძნის
აშუქებდნენ
სხივნი მზისანი.
მიზანი ჩემი
აქ გამოსვლის
მხოლოდ ის არის,
რომ სიმართლისთვის
მოგრიალე
ჩანგის ფიცარის —

X I

გამოძახილი
ახალგაზრდა
გულში გაღვივდეს,
რომ პოეზია
მის სასურველ
მწვერვალს აღვიდეს.
მოზარდი — იგივე
მოცარტია!
მუდამ მოსავდა
თანაბრად ზვავი
ქარიშხალთა
და მიმოზათა!

XII

რომ პოეზიაც
იუვეს საგნად
ახალ თაობის
ალტროვანების,
დაფიქრების -
და მოძრაობის
რომ სვას ანკარა
პოეზიის
მზე დაწურვილი
აი, მიზანი!
აი, ერთად —
ერთი სურვილი!

XIII

დასაბამიდან
მოლივლივებს
ლირიკის შუქი,
იგი არ არის
უბრალო რამ,
რამე მსუბუქი.
ზენა-ნიჭს გარდა —
გემოვნებას
მისას ეწნება
თავისებური
გამოსახვა
და შემეცნება.

XIV

მისი ტექნიკა,
მრავალფერი
ხალის მქსოვარი,

მიღწეულ იქნას
ურყეველი,
მეუპოვარი,
გულდადებული
მუშაობით
შემდეგ სიტყვაზე.
ლირკა ასე
იქედება,
და მხოლოდ ასე!

XV

მართალი არის,
როს პოეტი
ამბობს თაობის:
„გრამი შოვნისა
ნაყოფია
წელთ მუშაობის,
მიღებულ იქნას
და ერთ სიტყვად
უნდა გადადნეს
ათასეული
ტონა მთელი
სიტყვიერ მადნის“.

XVI

ზეშთაგონება —
აწევაა
შემოქმედ ძალის,
შედევნი ხანგრძლივ
აღტყინების,
შრომის სიძალის.
მონგრევა გულში
ნაგუბარის,

გახსნა, კრიზისი,
დიდი ხნით გულში
შენახულის
რამე მიზეზი.

XVII

ოდებები და
სახეები,
თითქმის მზადქმნილი,
ერთბაშად მხატვრულ
სიძლიერით
გადმოხეთქილი.
ფიქრი, ოცნება,
გრძნობა, სმენა
და გავონება —
აი, ლირიკა!
აი, მგოსნის
ზეშთაგონება!

XVIII

ზეშთაგონებას
მოიშველებს —
მათი სიმიცა —
პოეზიაცა,
ისტორიაცა,
ანუ ქიმიცა.
ზეშთაგონება
ასულდგმულებს
და აძლევს იმედს
თანაბრად — როგორც
რუსთაველსა,
ისე არქიმედს.

მეცნიერება
 როდესაც მას
 თან ახლავს ვნება —
 თანაბრად არის
 პოეზიის
 ზეშთაგონება!
 სრულუნაკლობას
 და სრულყოფას
 მოითხოვს მგოსნის.
 შეგნება შრომის
 უმაღლესის
 და პატიოსნის.

XX

პოეტს, რომელსაც
 სურს იპოვოს
 გამოძახილი,
 უნდა შეეძლოს
 სიტყვას მისცეს
 გრძნობის მახვილი...
 უნდა იცოდეს
 აზრისა და
 ხმის შეხამება,
 ერთგვარ წესრიგში
 მოიყვანოს
 ღლე, შეღამება.

XXI

რათა სიტყვათა
 მათ ცოცხალთა
 თანაბგერება.

„თან სდევდეს და შიგ
გაისმოდეს
ის ძლიერება,
რაიც აცოცხლებს
და აღელვებს
მკითხველს და მსმენელს:
ის მიუთითებს,
მოქმედების
არეს უჩვენებს,

XXII

ის წამყვანია,
მებრძოლია,
ანდა პირიქით —
ის ანუგეშებს,
და ამშვიდებს
იმავ ღირიკით.
აზრთ შინაგანი
მოძრაობა,
ბუნება გძნობად —
უნდა გაიხსნას
გარეგანად
იმ მოძრაობად,

XXIII

რასაც იძლევა
სიტყვით რიტმი
და ჰარმონია;
ხელმარჯვეობა
უმრავლესთა
ყვავილთ მკონია.
მრავალნაირი
მოძრაობით

შექმნილი ძეგლი
მრავალფერობა
ხმათა — როგორც
ქებობს ჰეგელი,

XXIV

ისე შექსპირი
და ვირგილი
ისე ვოლფგანგი,
და უფრო გზნებით —
რუსთაველის
უკვდავი ჩანგი.
მძლე ჰარმონიის
კანონების
დაცვის გარეშე
ჩნდეს პოეზია
სიბნელეში და
სიმცდარეში.

XXV

დამარცხებულა —
ვისაც ენის
გზა შეუცვლია!
მაგრამ გონებას
არასოდეს
არ შეუძლია
დაკმაყოფილდეს
ჰარმონიის
მხოლოდ თამაშით, —
კვლავ პოეზია
იდგეს ბნელში,
ცივ აკლდამაში.

XXVI

მთავარი ძარღვი
 პოეზიის
 ზომაა, რითმა.
 მისით მარადის
 გაიღვოს
 უუქმა ბედითმა.
 მაინც იმაზე
 უმთავრესი
 სხვა დედა-არსი
 არის მშვენიერ
 პოეზიის
 იდეა, აზრი.

XXVII

მათში იხსნება
 მგოსნის ძალა
 და მოქმედება
 ისეთი, ყველას
 სიხარულად
 რომ მოედება
 და მოფარავს გზებს
 ვარდით, დაფნით
 და ალოეთი.
 იდეა, აზრი,
 ზომა, რითმა, —
 აი, პოეტი!

XXVIII

ის იდეურით
 უნდა იყოს

მადლით ფენილი,
მისით სულდგმული,
შთაგონებით
აღმოჩენილი,
ტემპერამენტის
სიდიადით
არეს ავსებდეს,
აღგვამალუბდეს,
გვიტაცებდეს,
მოგვათავსებდეს.

XXIX

სხვა გზით იქნება
ეს ისეთი
„შედეგრი წმინდა“ —
რომელიც პოეტს
ირონიულ
ლიბილსა ჰგვრიდა:
„ლექსებში ხშირად
ყველაფერი
თავის რიგზეა,
სახე და ფორმა,
რიტმიც თითქო
საკმარისია,

XXX

მხოლოდ ერთი რამ
არის ცუდი:
ყოველი წესით
თითქო ლექსია,
მაგრამ მაინც
არ არის ლექსი“!
მრავალთან ერთად

პოეზიას
თვალიც იხილავს,
როგორც ცხოვრების
სახეობას,
როგორც მის დილას.

X X X I

გამოსახებას —
ამ შეცნობის
ვრცელი გაგებით,
რაიც შეიცავს
მთელს მსოფლიოს
მასზე ნაგებით
მთელ სხეულებრივ
და ზნეობრივ
სამყარო-არეს,
მის მწვერვალისკენ
მისწრაფებას
ჩანგით მოარეს.

X X X I I

და საზოგადო
ცხოვრება ქმნის
ჩანგის გარემოს,
ჩანგის ხასიათს,
საარეოს,
სამდგომარეოს.
საზოგადოთა
ფორმაციას
თვითოს თავისი
იდეოლოგიის
უმძაფრესი
და უმწვავესი

მიჰყვება რწმენა,
გზის ჩვენება,
მსოფლმხედველობა,
რევოლუციის
თაზისები
და წინმსვლელობა,
უარყოფელი
დრომოჭმულთა
შემეცნებათა,
ყოველნაირთა
შემეცნებათ,
რაც ძველს ებადა,

XXXIV

კაცობრიობის
განუსაზღვრელ
წინსვლის სახელით,
სრულყოფილობის
მიზნისაკენ
თვალის გახელით.
სიყვარული და
კლასთა ბრძოლა,
იდეა, შრომა,
ურომელთოდაც
დღეს მსოფლიოს
არა აქვს ცხრომა,

XXXV

რომელთ გარეშე
არ არსებობს
კაცობრიობა,

ვიდრემდის მათში
ისახება
აზრი და გრძნობა,
მეცნიერება,
უმაღლესი
ფილოსოფია --
დაძაბულობის,
გამძაფრების
წინათმგრძნობია

X X X V I

მხოლოდ ლირიკით,
მისი ღელვით
და აზვირთებით
ტრიუმფალური
და უბრალო
ყვავილთ ტვირთებით.
ეხლა განვიცდით
ქარიშხლიან
შფოთიან ხანას,
მოუსვენარს და
მოგანგაშეს
ვხედავთ ქვეყანას,

X X X V I I

კაცთა უკეთეს
ნაწილის წინ
სდგას ამოცანა
უუდიდესი
ამოცანა:
შესძრას ქვეყანა,
რევოლიუციის
შეაერთოს

ყველა ძალები,
წარმართოს იგი
სასიცოცხლო
აგრიალებით.

XXXVIII

რათა მან შესძლოს
კაპიტალის
დასამარება,
მისი სახელით
კაცთა სისხლის
აკამარება
და ჩვენ, პოეტებს,
ხალხთან ერთად
ვით არ გვახსოვდეს,
რომ ჩვენს სამშობლოს
ვემსახუროთ,
ვით არასოდეს!

XXXIX

სიმებო, ჩანგებს
უკვდავების
ძალად ექნებით —
მოვალეობის,
სიყვარულის
მტკიცე შეგნებით.
მაშ, ვემსახუროთ
კვლავ სამშობლოს,
მის ღაძახებას,
მის ბორკილამყრელ
მისწრაფებას,
მხნე მისწრაფებას!

პოეტის ჩანგი
 არასოდეს
 არ მდუმარებდა
 ადამიანურ
 გალვიძების
 პირველ კარებთან,
 ისევ აღრინდელ
 საფეხურთან,
 როდესაც ბასრი
 ადამიანის
 აღმოცენდა
 გრძნობა და აზრი,

XLI

აღმოცენების
 წამიდანვე
 გაჩნდა ლირიკა,
 ხალხმა ის იგრძნო,
 შეიყვარა
 და შეირიგა.
 მას აქეთია,
 რა კი გულის
 კარი გაიღო,
 ყოველ ხანაში
 და ყოველ დროს
 ლირიკა იყო

XLII

ხალხის სულიერ,
 პოლიტიკურ
 შრომითი აღის,

ცხოვრების აღის
უდიდესი
სიმხნე და ძალა.
ორთეოსს ხალხი
მიაწერდა
მაგიურ ძალას,
ის სიმღერებით
სძრავდა კლდეებს.
ტყესა და ჭაღას,

XLIII

აჯადოებდა
თვით უგულოთ,
ღმერთებს ძლიერებს,
ლირიკა მისი
მხეცებსაც კი
ათვინიერებს.
თვით ლირიული
პოეზიის
მამამთავარი —
იყო არხილოს,
ძისი ფუძე,
მისი ჯავარი.

XLIV

მას იამბებით
ემხრობოდა
ჩანგის აწყობა,
ვერ აიტანა —
რა ღირსების
შეურაცხყოფა...
ვიგონებთ — როგორც
გარდასული

დროით და ქაშით —
დაფარულ ძალას
ატარებდა
ლირიკის შხამი!

XLV

ლირიკის წინსვლას
სივრცეებში
რა შეანელებს.
მცირერიცხოვანს,
უმწეობად
მყოფ სპარტანელებს
მრავალრიცხოვან
მესსინელთა
მოერტყა ალყა.
სპარტანელებმა
მაინც სძლიეს
მძვინვარე ტალღა.

XLVI

ტირტეს მგზნებარე
სიმღერების
სძლიეს წყალობით,
პოეტი ჰკრებდა
თავის ჩანგის
დაუმცხრალობით
ხალხის საომარ
ენერგიას
და ნებისყოფას,
გამამხნეველად
უმღეროდა
მეომართ წყობას!

XLVII

მეგერიანთა
 მიერ ბრძოლის
 დროს წართმეული,
 არათანასწორ
 ომის შემდეგ
 ცეცხლში ხვეული,
 ათინელებმა
 დაიბრუნეს
 კვლავ სალამინი,
 ოდეს სოლონის
 სიმღერების
 გაისმა ჟინი,

XLVIII

მისმა სამხედრო
 სიმღერებმა
 დაიგუგუნა,
 და მსწრათლ ათინამ
 სალამინი
 კვლავ დაიბრუნა.
 ჟამთა სიავემ
 ფერფლად ქნარი
 რომ ვერ აქცია,
 გამოსცდა წარსულს
 და ჩვენამდეც
 კი მოაღწია

XLIX

ელეგიებმა,
 რომელშიაც
 სოლონი ხვევდა

ფილოსოფიურ,
 სოციალურ
 შეხედვით სევდას.
 თავის კანონებს,
 ძეგლისდებას,
 წერილს, ბრძანებას —
 ლექსს უკავშირებს
 პოეზიის
 ახმოვანებას.

L

სამშობლოსადმი
 სიყვარულსა
 და მის დიდებას
 მღეროდა მძაფრი
 პოეზია
 სიმონიდისა
 და მერე როგორ!
 მიუწდომლად
 ნათელ — მკაფიოს,
 მის მიერ შექმნილს,
 მრავალთ-მრავალ
 ეპიტაფიას.

LI

საშვილიშვილოდ
 გადასცემდნენ
 გმირთ საფლავები,
 თუმც სამუდამოდ
 დამცხრალია
 ის მხარ-მკლავები,
 უკვდავყოფელი
 სიხანს წარწერა

გრძნობის თბილისა,
იმ ადგილს, სადაც
ხეობაა
თერმოპილისა:

LII

„ლაკედემონელთ
ამცნე მგზავრო,
და გადაეცით:
ყველა ერთგულნი
სამშობლოს
ჩვენ აქ დავეცით“.
რაოდენ ბრწყინვით
მიდიოდა
ძველი ელადა,
ლირიკა მისი
ეროვნული
იყო და სადა.

LIII

რა ძლიერია
უბრალობით
ქნარი იმდარი,
რა საოცარი
ხმით მღეროდა
მაშინ პინდარი.
ბრწყინვალესი და
მშვენიერის
მქონე იერის
მღერდა ელადის
სიღიადეს
და სიძლიერეს.

მისი ოდები
 და ჰიმნები
 რა ალტაცებით
 შეჯიბრებებზე
 გამარჯვებულთ
 პატივსაცემად
 ოლიმპიისა
 და პითიის
 ხატავდა სახეს,
 იმ ხალხის რწმენას,
 იმ სიმაღლეს
 და სიამაყეს.

LV

გენიის კართან,
 მოწოდების
 მგრგვინავ ზარებთან
 პოეტის ჩანგი
 არასოდეს
 არ მღუმარებდა;
 სტროფიკა უხვი
 და სახეთა
 სიმშვენიერე
 მსახველი ძალა,
 მჭერმეტყველი
 და მოსიმღერე,

LVI

უპირველესი
 პირველთ შორის
 არის პინდარი —

ელინურ ჩანგის
სიმახვილე
და საწინდარი!
თავისუფლების
მისწრაფებას
რომ გაჰყოლია,
სახელგანთქმული
მრავალია
ძველი სხოლია,

LVII

ლექსი, თავისი
სიმახვილით
ხანჯალის მსგავსი,
სამშობლოსადმი
თავდადების
გრძნობებით სავსე.
„მინდა მახვილი
მოერთო ტვით
მათ მსგავსად, ოდეს
არისტოგიტონ
გამბედავი
და მხნე ჰარმოდეს

LVIII

მიერ ტირანის
მოკვლით ხალხის
მონობა კვდება,
კვლავ დაუბრუნეთ
ათინელებს
თავისუფლება.
არა, ჰარმოდი,
შენ არა ხარ

არასდროს მკვდარი,
იმ უნეტარეს
კუნძულებზე
გიპოვისთ ქნარი,

LIX

სად უსწრაფესი
აქილესი
და დიომედი,
ძე ტილდასი —
რომ ცხოვრობენ,
გიპოვისთ ბედი.
მახვილი ჩემი
მსურს ვატარო
ტვიით და ხავსით
არისტოგიტონ
და ჰარმოდის
დღეების მსგავსად,

LX

ოდეს თქვენ მიერ —
პალლადის დღეს —
მოკლული იქნა
იპარხი, მხეცი
და ტირანი.
მხარე გარდიქმნა,
სახელი თქვენი
საუკუნეთ
ხსოვნისთვის ზიდონ,
ძვირფასო წყვილო,
ჰარმოდი და
არისტოგიტონ!

მისთვის — ტირანის
 მოკვლის შემდეგ
 ათინა სდგება,
 ისევ შეჰქმენით
 ათინისთვის
 თავისუფლება.
 თავისუფლების,
 ხალხისათვის
 მებრძოლ კარებთან
 პოეტის ჩანგი
 არასოდეს
 არ მდუმარებდა!

LXII

რად უწოდებენ
 საქართველოს
 მგოსანთა მხარეს?
 — მის მთებს და ჭალებს,
 ულრან ტყეებს,
 ლამაზ ხეობებს,
 მის ძველ ნანგრევებს,
 ციხე-კოშკებს,
 შემოგარეებს,
 მის ჯირითობას,
 ბჰრთაობას,
 ხალხურ დღეობებს

LXIII

უძველეს ხნიდან
 პოეზია
 სდევდა ზეპირი

(ადრე — სანამდის
შეუყვარდა
ხალხს პერგამენტი),
მძლავრი — ვით ქარი,
ნაზი — როგორც
მთების ზეფირი,
ომის დრო იყო,
თუ უღრუბლო
იყო ამინდი.

LXIV

უძველეს ხნიდან
დაწყებული
რუსთაველამდე,
რუსთაველიდან
ჩვენამდე — რეკს
ივერთა ჩანგი.
მასთან უძლური
იყო ცეცხლი,
ასული ცამდე,
ათასი ჩინგის,
მაჰმადხანი
და თემურლანგი.

LXV

ეხლა კი ჩემთვის
ნათელია
თუ ივერიის
მცირეზე მცირე
რიცხოვობრივად,
პატარა ერი,
მარად, ყოველმხრივ
შემორტყმული,

უამრავ მტერთ
მაინც გადარჩა,
და გადარჩა,
ის, როგორც ერი.

LXVI

აქ პოეზია იყო მისი
შემჭიდროება,
ანკარა წყარო, მომჩქეფარე
იმ ხალხის გულით,
მის სასიცოცხლო ძალათა-ძალა
და საზრდოება.
აი, ლირიკა,
მთელი მისი დიდი წარსულით,
აი, რად უყვართ საქართველო
მსოფლიო ქნარებს,
რად უწოდებენ საქართველოს
მგოსანთა მხარეს!

LXVII

სამხრეთის მზის ქვეშ,
მთის ჰაერში
ჰყვავიან ვარდნი —
ფერად-ფერადნი,
მშვენიერნი,
სურნელით წმინდა,
არ ეშინიათ
არც გრიგალის
და არც თოვლვარდნის,
მთაში ძალა და
სიხარული
მოსჭვივის მზიდან.

უძველეს მიწას,
 უძველეს ერს
 ლაფვარდი ცის ქვეშ —
 მძლავრი, გმირული
 პოეზია
 უნათებს თვალებს,
 წარსულისადმი
 უდიდესი
 მადლობის გრძნობით
 რუსთაველისას
 კვლავ ვახსენებთ
 სახელს ბრწყინვალეს.

LXIX

პოემა ვეფხის —
 პოემაა
 გრძნობის მზიურის,
 სიყვარულისა,
 თავდადების,
 გმირობის, სიბრძნის!
 მას იმეორებს
 მკაცრი სევანი,
 გმირი ხევსური —
 მთლად საქართველო,
 როდესაც ის
 შრომობს ან იბრძვის.

LXX

თუმც ბევრი სისხლი,
 ჩვენო მიწავ,
 მიმოიღვარა,

მაინც, როგორც შენ,
ვერამცდენმა
სიმწრის ფიალის,
ამაყი ქედი
პოეზიამ
არ მოიხარა
შემოსეულთა,
დამპყრობელთა
წინაშე ძალის.

LXXI

ღრმა მწუხარება
მშობელ მხარის
და მისი შვილის
იყო გულწრფელი
მელოდია
გურამიშვილის.
ვით ახალგაზრდა
ქავჭავაძის
რომანტიულ სულს
სამშობლო მხარის
დამპყრობელის
სივერაგე სძულს

LXXII

რომ თვით ჯალათებს
გადაქცეულს
სმენად და ჰვრეტად,
მცოდნეთ: რა ძალა,
რა სიმტკიცე
ჰლევის გზნებისთვის,
შიშის ზარს სცემდა
პოეზია

უფრო რე მეტად,
ვინემ ფერმკრთალი
შეთქმულეზა
აჯანყებისთვის.

LXXIII

როგორ მიჰქროდა
ის მერანი
ფაფარგაშლილი,
საესე პათოსით
და გრძნეული
ვით კორმორანი,
იკაწრებოდა
ხალხის ბედით
ბარათაშვილი,
იმ ხალხის, რომელს
თვალბედითი
სდევდა ყორანი.

LXXIV

ცხარე ბრძოლის ხმა
ეპოქასთან
გადაზრდილია,
ხმა სიყვარულის,
ხმა მონობის
წინააღმდეგი,
ცეცხლი — აკაკი,
გმირი — ვაჟა,
ბრძენი — ილია,
რამდენი გმირი
და რამდენი
კიდევე ყაზბეგი!

LXXV

მათი ხმით ზარი
გალვიძების
კვლავ დაირეკა,
ხალხის ზრახვებს და
წინათგრძნობებს
მათ მისცეს მხარი.
აი, რა მიზნებს
ისახავდა
ჩვენი ლირიკა,
რად ეწოდება
საქართველოს
ძგოსანთა მხარე!

LXXVI

როგორ ბრწყინავდა,
საქართველოვ,
ის შენი ლექსი.
შენი ლირიკა
უმდიდრესი,
უსაყვარლესი,
მრავალ სხვადასხვა
სიმღერების
წყობად წყობილი,
კეთილშობილი,
ხალხის გულით
წარმოშობილი,

LXXVII

ისტორიული
სინამდვილის
ხმით დატვირთული,

გარემოცვათა
უმრავლესთა
განცდათ სირთულით
ლირიკა იყო
ჰემმარიტად
ღრმა, ეროვნული;
ლირიკა იყო
ხალხის სული
და ხალხის გული,

LXXVIII

ის არ მოეშწყვდა
პიროვნულ და
ინტიმურ სფეროს,
ის ასახავდა
უურთულეს,
ულრმესს, საეროს.
ადამიანის
საეროსთან
დამოკიდებას
საგმირო საქმეთ,
სამშობლოს
მისის დიდებას.

LXXIX

მოუწოდებდა
ბრძოლისაკენ,
სძრავდა მშვიდობას,
ნიღაბს აცლიდა,
დასცინოდა
პირობითობას,
ებრძოდა, სთხრიდა
კაცთა ყოფნის
ღრმომოჭმულ ფესვებს,

უუმძაფრესი
გულის ყურით
ისმენდა ლექსებს,

LXXX

ვით მოწინავე,
ისე მისი
წინააღმდეგი,
ჩანგის, ჩონგურის
და კალამის
იყო დამდეგი
პრასოდიები,
ელეგია,
ოდა და ჰიმნი
იმღერებოდა,
ითქმებოდა,
ღელავდენ სიმნი.

LXXXI

გაღვიძებულნი
სხვა საგანთან
შეჯახების დროს,
არ მღუმარებდა
პოეტების
ჩანგი არასდროს.
იყო ხან ნაზი,
ხანაც მძაფრი
ხანაც მქუხარე, —
აი, რად ჰქვია
საქართველოს
მგოსანთა მხარე!

LXXXII

ლირიკა ჩვენგან
 დაშორებულ
 ივერთა დროის
 ისევ გვაოცებს,
 გვართობს, როგორც
 სუნთქვა ალოეს.
 იმ ხანებიდან
 უშორეს და
 დიდი ხნის შემდეგ
 რად არ დაჰკარგა
 მან თავისი
 სიახლე დღემდე?

LXXXIII

რისთვის გვაღელვებს
 მისი ძალა
 ცხოველმყოფელი,
 რისთვის გვანიჭებს
 მხატვრულ შვებას
 განუქრობელი?
 რისთვის, სახელდობრ,
 ჩვენს მხარეში
 აელერდა ქნარი
 მომჯაღოები,
 მშვენიერი,
 დაუვიწყარი?

LXXXIV

ვისგან მიიღო
 ამნაირი
 ჭმედითი ძალი,

რომ თვით შეიქმნა

მოძრაობათ

ძლიერი ალი?

იგი ლირიკა

არის ძალა

და ვერვის უთქვამს,

მარადისობით

და სიცოცხლით

რომ ის არ სუნთქავს.

L X X V

გადაქცეული

გულის შთამატევ

მეომარ მკერდად,

საქართველოს

ვითარებას

და სვლასთან ერთად.

ლირიკას ჩვენსას

უყვარდა და

უყვარს ბუნება,

იგი ხალხის გულს

სიხარულით

ესალბუნება.

L X X V I

ლირიკა იჭერს ქარის ქუხილს

და მერნის ჭიხვინს,

ლირიკას სიბლავს

სილუეტი მთაზე მდგარ ჭიხვის:

წვიმამ გადილო,

მთლად გაბრწყინდა ხე და ხეხილი,

მუხლი მგზავრისა

სკრის კიბეებს მთისას, კეცებრივს.

ტყე, ბილიკები და ლატფარის
ულელტეხილი,
მხოლოდ ხევის ხმა,
ანუ ყეფა მწევარ მეძებრის.

LXXXVII

უეცრად კლდეზე
შვენებასა
ხედავ ზეცებრივს,
სდგას, — როგორც ჳილა
კავკასიის
მთების მჴეხარის, —
იგი ჳიხვია,
სიმბოლო აზრთ
გაასკეცების,
თავისუფლებას,
სიამაყეს
იგი შეჴხარის.

LXXXVIII

გვიყვარს ბუნება,
ცისარტყელა
მოსჩანს ტეხილი,
ნაზი საგანი
არე-მარეთ
თვალმიცეცების.
ჳიხვს ცისარტყელა
მწყობრ რჴებზე აჳეს
გადაგრეხილი,
დიდი იმედი
მას შვიდფერად
ზედ ეკეცების,

ჰაეროვანი
 სიღიაღე
 ფერად ლერწების!
 სიმაღლე სალკლდის,
 თმათეთრის და
 ქიმნამეხარის.
 თავისუფლებას,
 სიამაყეს
 ჯიხვი შეჰხარის.
 გვიყვარს ბუნება,
 მთა გუგუნებს
 გულგაღებლი,
 მარადი მტერის
 დაცემის და
 დანამცეცების.
 მაღალი კოშკი
 და ისევ ტყე
 გაუჩიხელი,
 თაეშესაფარი
 და ბუნაგი
 დაღლილ მხეცების.

XC

ჯიხვი სჯის: არა,
 ბუნების გზა
 არ ილეწება,
 ვერც წარსულისთვის
 სჭრიდეს ძალა
 ვერვის, ველარის.
 საღამოვდება,
 მთებს ირიბი

ჩრდილი ეცემა.
თავისუფლებას,
სიამაყეს
ჯიხვი შეხარის.

XCI

ჩამოჰკარ ჩანგებს,
ჰუნირისა
ზმა უყვართ ლექსებს,
იმღერე ჯიხვზე
სიმღერები
გულუტეხარი,
ჯიხვი ღირსია
დათმობის და
მიაღერსების:
თავისუფლებას,
სიამაყეს
იგი შეჰხარის!

XCII

ეხლა ეპოსი
თუ რომანი,
დრამა მრავალი,
ლირიკა, როგორც
ნაწილი რამ
შიგ შემავალი,
თავის სიმძაფრით,
თავის ვნებით
სიტყვის ამ დარგებს
ამოუწურავ
ენერგიით
უფრო აკარგებს,

აღრმავებს განცდებს,
 აცხოველებს
 გრძნობებს და მოსაგს
 აფრთოვანებულს,
 მუდამ ასე
 საჭირო პროზას.
 რაც უფრო მაღლა
 მიდის აზრი
 ესევეთარი,
 ლირიკა ხდება
 უფრო მძლავრი,
 უფრო მდიდარი.

XCIV

// ის შინაარსით
 ისევე, რაც
 ფილოსოფია.
 ხმათა შერჩევით
 კი მუსიკის
 ჰანგთან მყოფია.
 როგორ სარკეობს
 იმისი ხმა
 და როგორ ბროლობს —
 ბევრი რამ გვითხრას,
 შეუძლია
 ფაუსტის პროლოგს: //

XCV

აღტაცებული
 მომღერალი

გულთ რით აჩვილებს,
მარქვით, სტიქიონთ
იმ მომღერალს
ვინ უმორჩილებს,
თუ არ აკორდი,
შემოქმედის
უმძლავრეს მწველი,
გულით ნახეთქი,
მსოფლიოის
მთელის შემცველი.

XCVI

სული პოეტის
სარკე არის
სივრცის, დროისა,
სული პოეტის
არის ცენტრი
მსოფლიოისა,
სული პოეტის
არის მისი
ყოფნის დღეები,
არის ფოკუსი,
ერთდებიან
სად იღეები,

XCVII

ყოფნის ერთობის
შემცველი და
შემთვისებელი;
რაც უფრო ღრმაა
შემეცნება —
წარმოდგენაში
ყოველი ერის
ღრმად ჩანერგილ

რამე რწმენაში.
 რაოდენ გრძნობით
 სამყარო წინ
 არ შეჩერდება,
 მხოლოდ და მხოლოდ
 ლირიკაში
 სახიერდება.

XCVIII

სული პოეტის —
 ჰეგელის თქმით —
 წარმოადგენდეს
 უნდა გარემოს,
 იგი სული
 უნდა ადგენდეს
 ვნებათ, იდეათ,
 შეჯახებათ
 მთელ სიაყვარგეს,
 ყველაფერისას
 ხელთ გვაძლევდეს
 ერთ მთლიან სარკეს,

XCIX

რაიც კი ძალუძს
 დაიტოს
 ადამიანთ გულს, —
 სხვანაირი გზით
 პოეზიას
 წინსვლა არ ძალუძს.
 ხსნის რა ლირიკის
 არსს, ბუნებას,
 ჰეგელი ამბობს:
 შთაბეჭდილებათ

და იდეათ,
რომლითაც ლამობს

C

შექმნას პოეტმა,
უნდა ჰქონდეს
მას ნიშნადობა:
საერთო, რათა
ჰეშმარიტი
იყოს ის გრძნობა,
რომლისათვისაც
პოეზიის
ცოცხალი ქნარიც
ჰქმნის სახეობას
და აგრეთვე
ისევ ჰეშმარიტს.

C1

ასე: ლირიკა
გვევლინება
ღრმა აზროვნების
ერთ მხარედ,
რომლის მიზანია
კაცთა ხსოვნება,
ჰეშმარიტებათ
ძიება და
გამოვლინება,
გამოცხადება,
ამ ცხოვრების
მხარეს დინება,

რათა მთესველი —
 უღაბურსაც
 ნედლით შეთესდეს —
 გაუმჯობესდეს
 ეს ცხოვრება,
 გაუკეთესდეს!
 „თუ რომ ცხოვრება
 ჩამოგვევითოთ
 ვით ქანდაკება
 და ცხოვრებითვე
 რომ აგავსოთ
 აზრი, გაგება —

CIII

ძალას, რომელსაც
 ჩვენ ცხოვრება
 გვაძლევს — მჭედელი,
 მიეცი ნება,
 იყოს მქნელი,
 ჩამომკვეთელი.“
 რა კი არსებობს
 ხალხის ვნება
 ყოველდღიური,
 რა კი მოითხოვს,
 იყოს მძლავრი,
 ტიტანიური

CIV

მისი ტრიბუნი,
 მოციქული,
 მისი მესია —

შოვალე არის
რომ ცხოვრება
და პოეზია
ერთმანეთისგან
არ გათიშოს,
არ დააშოროს,
არამედ უფრო
განამტკიცოს
და დააშუროს,

CV

თორემ რა მიზნით,
რა იმედით,
ვისთვის და რისთვის
ჩმა გაისმოდა:
„პოეზიაა —
პოეზიისთვის?“
რად მდინარებდა
პოეზია
რალაც თვითმიზნად,
დაშორებულად
ხალხისაგან,
უცხო, გულთმისნად?

CVI

რად ესწრაფოდნენ
ცხოვრებისგან
განცალკევებას,
ჩამოშორებას,
განზე დგომას
და განტევებას?
რად ივიწყებენ,
რომ პოეტი

ხალხის წინ მდეგი,
თვით პოეზიაც —
ამ ცხოვრების
არის შედეგი.

CVII

მაინც რა მიზნით,
რა იმედით,
ვისთვის და რისთვის
გაიძახოდნენ:
„ხელოვნება —
ხელოვნებისთვის!“
რისთვის ფანტავდენ
ამ ლოზუნგით
სიტყვათ შედეგებს,
რისთვის ეძებდენ
საამისოდ
ერთგულ მიმდევრებს?

CVIII

სხვა სიამეთა
მაძღარ წყურვილს,
ვნებათა წყურვილს,
და პოეზიას —
საუცხოვოდ
ჩაცმა-დახურვის
შნოიან, მორთულ
და დახვეწილ
განცდების მორევს,
გრძნობიერებათ
სიმახვილეს,
ბურუსთ სიშორეს?

თორემ რა მიზნით,
 რა იმედით,
 ვისთვის და რისთვის,
 აქანდაკებდა
 მოყმე ვინმე
 სიტყვას-სიტყვისთვის?
 განირჩეოდა
 ჩამოკვეთით
 ვით სარკე თქმულთა
 ზოგიერთის ხმა
 თავის წმინდა
 შვენების კულტით.

CX

ღრმა კონცეპციით –
 მხედველობის
 დიდი სინათლით.
 რა მოხდა შემდგომ?
 ან რომელი
 პარნასის მადლით
 მიმართეს ეფექტს,
 უცნობლობას,
 უვალობის ხეცს, —
 გრძნობიერებათ
 სახეებში
 პოეზია ხვეცს,

CXI

და მათში ხედავს
 უმაღლესი
 იდუმალების

გამოვლინებას:
დიდი ტანჯვის,
დიდი წვალეების,
შარადისობის
სიმბოლოებს,
ნიშნებს გვიანებს,
ნიშანი, რაიც
ყველა იმათ
აერთიანებს,

CXII

რომლის ქვეშ ყველას
იდუმალი
გზა ეგულება:
წმინდა, უმწიკლო
ფორმისადმი.
ბრმა ერთგულება!
არ შეიძლება
სილამაზე
პლასტიურ ლექსის
ვინმე უარყოს:
სილამაზე —
თან უკეთესის

CXIII

დასდევს მშვენიერ
გარეგნობის
ნორჩი რტოები,
რადაც ახალით
და ძვირფასით
მომჯადოები.
არ შეიძლება!
უარყავი

და არ იახლე
მუსიკალური
აკორდების
მძლავრი სიახლე!

CXIV

მხოლოდ იმნაირ
ემოციით
პოეტის ქნარი,
იმ აკორდებით
შეიქმნება
ნაზი და მყარი.
არ შეიძლება,
რომ უარყო:
სწორედ ამ ბგერამ
მიმომღერების,
მრისხანების,
სინაზის ჟღერამ

CXV

არც ისე დიდი
ხანი არის,
რაც ოსტატურად
მსოფლიოისა
პოეზიას
მიემსახურა
„ვეფხისტყაოსნის“
სტრიქონების
კარგ თარგმანებით.
რაც უნდა საქმე
არა პქონდეს
უცხო ზმანებით

CXVI

სავსე ლირიკას,
სხვა იდეურ
უნაყოფობას,
ქსელში, რომელიც
აქ გაუბამს
ცბიერობას,
კართან, რომელიც
ასე გულქვად
მათთვის ჩაჰკეტეს,
არეინ უარყოფს:
ძლიერ ბევრი
რამ გააყეტეს;

CXVII

მარტო პოეტურ
ეფექტისთვის
მსვლელი როდია
ზომიერება,
მკაფიო ხმა
და მელოდია.
სხვა გარემოთ
მიიმართვის
ჩვენი მსვლელობა.
მრავალ ლოზუნგებს
აღარა აქვთ
ის მნიშვნელობა,

CXVIII

რას ესთეტიურ
მანიფესტთა
ითხოვდა ღალა —

არ შეიძლება
ჩვენთვის ჰქონდეს
რაიმე ძალა,
მაგრამ იშვიათ
ყურადღებით
ყოველდღეობა
ყველაფერს, რასაც
ეწოდება
მემკვიდრეობა,

CXIX

თვალწინ იყენებს და
თვის მიზნებს
უქვემდებარებს;
მიზნებს მშობლიურს,
წინდახედულს,
მიზნებს მგზნებარეს.
ჩვენ გამოვშორდით
იმ ბურუსებს,
იმ თვალახვევას,
და არ ვეძლევიტ
უსარგებლო
თავბრუდახვევას,

CXX

მხოლოდ ეს არის:
უსარგებლო
როდი იქნება,
თუ პოეზიით
განიცდება
და შეიგნება,
თუ მიეჩვევა
სმენა კეთილ -

ახმოვანებას,
ამით ლექსს ვერც დრო
დააბერებს,
ვერც ხნოვანება.

CXXI

უნდა იშრომოს
ახალგაზრდამ,
უნდა იღონოს,
იმ ხმოვანების
ძლიერება
რომ შეიგონოს.
მაშინ გაღმომლის,
ლირიკისთვის
რაც ეგულება,
ჩვენი ეპოქა,
მისი დიდი
ღირებულება.

CXXII

ამხანაგებო!
მე ვსაუბრობ
როგორც პოეტი,
აკადემიურ
აზრთა მარად
დამჭერი მხარის,
მაგრამ მე მინდა
მოგაგონოთ
ის უცხოეთი,
სადაც მოკვდავზე
იძახიან:
„უკვდავი არის“.

ჩვენს იქ ყოფნაში
 საფრანგეთის
 აკადემიას
 უსრულდებოდა
 ანგარიშის
 წელი სამასი
 და დღესასწაულს,
 ფერად-ფერად
 ნაკადებიანს,
 მოგონებათა
 ედებოდა
 ფერი ლამაზი.

CX XIV

მაგრამ მე ფრანგი
 პოეტები
 არ მეცოდება,
 წმინდა ფრანგული
 მოწიწებით
 ეძლევა ოდეს
 აკადემიის წევრს —
 უკვდავის
 სახელწოდება,
 და მომაცვდავის
 უბრალოსი —
 ბალზაკს და დოდეს.

CX XV

არც მოპასანი,
 არც ფლობერი
 არც მოლიერი

უკვდავთა შორის
არ იქნება
დაფნით მავალი,
სამაგიეროდ
იქ პერცოგი
შედის ძლიერი
დე-რიშელიე,
კარდინალთა
შთამომავალი.

CXXVI

ის რიგიანად
თუ ვერ დასწერს
უბრალო წერილს,
არის სიმბოლო
საფრანგეთის
ძველი დიდების.
აქ ხმის მქონე სდუმს
გაოცებით,
უხმო კი მღერის,
თავდავიწყებით,
ხრინწიანად
გაბედითებით.

CXXVII

კათოლიკეებს,
ფეოდალებს,
სარდლებს, პრელატებს
იმ დარბაზებში
ვერვინ ეტყვის
„დაფნა ჩემია“
ძალმომრეობის
და დაცინვის

ფერადებს მატებს
 ეხლაც, წინადაც,
 ამნაირი
 აკადემია.

CXXVIII

გზაზედ მუნდირი
 შემხვდა მწვანე,
 ქცეული ამბად,
 (აკადემიკოსს
 ამ მუნდირში
 ვინ არ აღიდებს!)
 მხოლოდ კონგრესზე
 ვისწრაფოდი,
 მოვშორდი სწრაფად
 აკადემიას,
 ლუვრის დარბაზს,
 კარიბატიდებს.

CXXIX

თუნდაც სხვა მხარე,
 ხედავთ, პოეტს
 როგორ სდევნიან,
 შეხედეთ მხეცი,
 რამდენს აღრჩობს
 აწვალებს, ბორკავს,
 თუმცა ამგვარად
 შებოროკილი,
 ხალხს ურჩევნია
 მაინც თავისი
 ფრედერიკო,
 გარსია ლორკა

ფუჭია ღრენა
 მის სახელთან
 ქვეყნის ბებერის,
 ის მღერდა ვით გმირს,
 როგორც ნამდვილ
 პოეტს შეჰფერის.
 მაგრამ სახელი
 მისი მკვლელის
 კაპიტალია.
 აი, პატარა,
 უსულგულო,
 ვიწრო გალია.

CXXXI

სადმე ევროპის
 შუაგულში,
 მყუდრო ბინაში,
 ადამიანი
 მარტო დარჩა
 თავის წინაშე.
 მრავალ კითხვებში
 ის მარტოა,
 ის პოეტია,
 ის მსოფლიოში
 არ იქნა და
 ვერ დაეტიო.

CXXXII

და აქ, შენს ფრთებს ქვეშ
 შემუდრულა
 მწარედ ნასეტყვი.

მის მარტოობას,
კაპიტალო,
ვნახოთ რას ეტყვი.
რამენაირად
დაიმკვიდროს
სურს, თავისთავი,
შენ ბურუსში ზევც
და ხარ მისი
სულთამხუთავი.

CXXXIII

აწუხებს მწარე
ბედისწერა,
ღმერთი, ღრუბელი,
არა ბუნებრივ
გადალაქული
და დამლუპველი.
ჩანგის სიმები,
ჩამოქნილი
დროთ სათარეშოდ,
სუნთქავს, ბუტბუტებს,
და ხმაურობს
უანგარიშოდ.

CXXXIV

და მარტოობა,
მარტოობა
ფარავს მის სიტყვებს,
მსოფლიო თითქო
არ პასუხობს
პირად შეკითხვებს.
მარტოობაში
ცხოვრობს იგი

ოქროს სიზმრებით,
თავის მტანჯველი,
საშინელი
გამოლვიძებით.

CXXXV

მითხარით ეხლა,
პოეტია
კაცი ამგვარი?
არა და არა,
ის მკვდარია,
სიცოცხლით მკვდარი!
პოეტი არის —
ვისიც მარად
მასას ედება
მდიდარი, რთული,
ფრთამახვილი
შემოქმედება.

CXXXVI

ვინც ესპანეთი
სასიცოცხლო
ვარდებით მორგა...
დიდი პოეტი:
ფრედერიკო,
გარსია ლორკა:
ვინც უანგაროდ
ხალხს შესწირა
მგზნებარე ქნარი.
ის მოჰკლეს მაგრამ
ის არასდროს
არ არის მკვდარი.

მრავალი რამე
 შეიძლება
 ამ ქვეყნად გაჰქრეს
 დრო ვერ სძლევს
 მხოლოდ ამღერების
 ციხე-სიმაგრეს.
 იყო სვანეთში
 მშვენიერი
 სოფელი მხარის,
 სახელად ერქვა
 ლაღავერი.
 ეხლა არ არის.

CXXXVIII

დილით რომ „ლილეს“,
 ჰანგ-ბობოქარს,
 მღეროდა ჩანგი,
 მზის რომ ათრობდა
 მოგონება
 ათას-ათასი,
 შორი ღრუბლების
 ჩერდებოდა
 ფერადი ჟანგი.
 მშვენიერ ქალთა,
 ხორუმელთა,
 როკავდა დასი.

CXXXIX

"შუქი თეთნულდის
 ელვარესი,
 შუქი უშბასი,

რომ ეხვეოდა
 ღრუბელს, როგორც
 სახლს ტალავერი,
 სიზმარებრ გაჰქრა
 აღნაგობათ
 რიგი ძვირფასი,
 სიზმარებრ გაჰქრა
 მშვენიერი
 ის ლალავერი!

CXL

ხან სანადიროდ,
 ან ნადიმად
 წასული, ხან კი
 მაჩუბის ჭერქვეშ
 მომღერალი
 ვაჟი კისკასი,
 ზეცა მოთეთრო
 როგორც ქულა,
 ჭერი — ვით ზანგი,
 მკაცრი — ვით მთები
 მშობლიური,
 ნაზი, ვით საზი,

CXLI

ხელში რომ ღვინის
 მოელვარე
 ეჭირა თასი,
 უტკბესი უფრო,
 ვინემ შორი
 ბარის ჩხავერი,
 სიზმარებრ გაჰქრა
 მშვენიერი
 ის ლალავერი!

მოაწყდა როსმე
უეცარი
სისხლის ღვართქაფი,

CXLII

თუ შხამი რამე
უნდობარის —
გველის, — წარბასი,
იქნებ მოვარდა
ამომწყვეტი
სნეზა და მანკი,
ან ცეცხლმა შთანთქა,
ნაცრად იქცა
ეზო — დარბაზი,
დალეწა კოშკი
უმაღლესი,
ჩაღეკა ვაზი,

CXLIII

დასძრა ფიქალი
ფიქალებზე
როგორც ყავარი,
ვინ უწყის, როგორც
მძლავრი მუხა,
თუ უსურვაზი,
სიზმარებრ გაჰქრა
მშვენიერი
ის ლალავერი!
ვდგევარ და ვფიქრობ,
თუ რა მოხდა,
რად არის ასე,

აქ ხომ არც ქვაა,
 არც ნაფოტი,
 არც ბალავერი.
 არავინ იცის,
 თუ ვის მიერ,
 როდის ან რაზედ —
 სიზმარებზე გაჰქრა
 მშვენიერი
 ის ლალავერი.
 მაგრამ სიმღერა
 გაიგონა
 მეორე მთამა,
 როგორც შვილს ანდერძს
 დაუტოვებს
 მოხუცი მამა,

CXLV

ისე დასტოვა
 ლალავერმა
 სიმღერა „ლილე“,
 თვით სამუდამოდ
 შეერია
 წარსულის ჩრდილებს,
 მრავალი რამე
 შეიძლება
 ამქვეყნად გაჰქრეს,
 ვერვინ გააქრობს
 ამღერების
 ციხე-სიმაგრეს!

არ არის ქნარის
 დუმილისთვის
 რამე მიზეზი
 მხარეში, სადაც
 მშენებლობა
 გვაქვს უდიდესი.
 რა დიადია,
 რა მაღალი
 ეს მშენებლობა.
 რა მრავალია
 კიდევ მეტი
 შესაძლებლობა!

CXLVII

რომ აწამებდა
 მოწინავეთ
 მრავალ ხანაში,
 ზორციელდება
 იდეალი
 ერთ ქვეყანაში.
 ჩვენ, პოეტები,
 საუკუნით
 ვართ მოვალენი,
 რომ მის ნათებას
 მოწიწებით
 მივაპყრათ თვალნი,

CXLVIII

გზა გავუკაფოთ
 სხვებთან ერთად
 ღიად იდეებს,

იმათ დროშებს და
სიმაღლეებს,
მათ სიდიდეებს.
ვიპოვოთ წყარო,
უწმინდესის
მისის სათავით,
უბრალოებით,
მარტივობით
და სისადავით!

CXLIX

ღირიკა თრთოდა,
მძლავრდებოდა.
რეკდა საერთოდ,
კაცობრიობის
სვლასთან ერთად,
მასასთან ერთად!
რევოლიუციით
ვიდოდა წინ,
როს უახლესი
კაცთა ცხოვრების
იდეალი
ჩნდა უმაღლესი.

CL

ვარდატეხები
მსახურებდნენ
რა ნიადაგად,
ძვრები წინ სწევდნენ
პოეზიის
ცეცხლოვან ნაკადს —
ჯერეთ მდინარედ,
მერე ზღვებად

რომ გასწვდენია,
იბადებოდა
ბუმბერაზი
მაშინ გენია

CLI

და მომავალი
თაობისთვის
სწყვეტავდა ძლიერ
დიდ ამოცანებს,
დასმულთ წინა
თაობის მიერ.
მისწრაფებანი,
ქმნილნი რყევად
და ამბოხადა,
თუ არ შექსპირმა,
თავის დროის,
ვინ გამოხატა?

CLII

ჰამლეტის ეჭვში
უმრავლესი
წინასწარ სჭვივის —
ფილოსოფიის
მონათებათ
შემდგომი სხივი.
აგრეთვე წიგნი —
და ეპოქა
ალიგიერის
ანარეკლია
შეჯახების
ძლიერ-ძლიერის.

CLIII

რუსოს გენიას
ქარიშხლიანს
შეეძლო რისთვის
შეეწყო ხელი
აბალგაზრდა
გიოტეს ხმისთვის,
თანაბრად ხმისთვის,
რომელმაც ვით
ცეცხლის ბზრიალა
მარსელიეზად
საფრანგეთზე
გადიგრიალა.

CLIV

ლირიკად ყველა,
უმთაფრესი
რაც სიმაგრეა,
რევოლიუციის
ქარიშხალში
წინარ დაჰქრიან.
რამდენი ერთი
როგორნაირს
მისდევდა ვნებას,
მკაცრ ეპოქაში
რომ აქებდა
თავისუფლებას!

CLV

ლექსი ცოცხალი
მოწამეა
როგორც დღე-ღამე,

საბედისწერო
ქარიშხალთა
დიდი მოწამე!
ოდეს მომწიფდა
აღელვებულ
ხალხში ნათესი
აზრით და საქმით
ოქტომბერი
უდიადესი,

CLVI

კაცობრიობის
ჯერარნახულ
მზის ამონთებით —
თვალუწვდენელი
გაიშალა
ჰორიზონტები.
უკეთესთ შორის
უკეთესი
ამ ხნით იქმნება
ლირიკის სული,
მისი ხალხთან
გადაწიგნება.

CLVII

შემარყეველი
ნებისყოფა
და მრისხანება
ძლევის პათოსით,
სიყვარულით
მიექანება
ლექსით, რომელსაც
ჰქვია „ინტერ-

ნაციონალი“,
ერთაშორისად
მოკვეთილი
და ეროვნული.

CLVIII

მილიონების
მისწრაფების
თანაზიარად,
იგი გენიის
უმძაფრესად
გადიქცა ქნარად.
ერმა თავისი
უშიშარი
მონახა ბინა:
ბელორუსია,
საქართველო
თუ უკრაინა,

CLIX

ერთმანეთს შეხვდა
პოეზიით
მოგიზგიზეთი,
ადერბაიჯანი,
ტაჯიკეთი
და ყირგიზეთი,
სიმღერით მოდის
ის სომხეთი,
იგი რუსეთი,
არ არის ძველი
ჯოჯოხეთი
და ბურუსეთი —

არამედ, ვრცელი,
 მშვენიერი
 გადასახედი.
 თურქმენეთია,
 უზბეკეთი
 თუ ყაზახეთი —
 მომღერალია
 უძლეველი
 თორმეტი დროშის,
 ყველა თავის ხმით,
 ისე როგორც
 საქართველოში.

CLX I

ამ მეგობრობას
 სამუდამოდ
 გამჭრალ ღრუბელით,
 ახალ ქალაქით,
 ახალ სოფლით
 ახალ ყანებით
 ვგრძნობდი და ვიგრძნობ
 ჩემის ჩანგის
 თავისუფალის
 თავისუფალზე
 თავისუფალ
 აღფრთოვანებით.

CLX II

ყოფნა კავშირში,
 ყოფნა ძმობა —
 მეგობრობაში,

ურყევად გრძნობად
ყველას გულში
გვეკონდეს წრთობილი
და საბოლოოდ
მიღწეული
იქნება მაშინ
მიზანი ლექსის,
გულწრფელი და
კეთილშობილი.

CLXIII

თუ საზღვარს იქით
ბოროტებამ
გაამნათობა
და დაათოვა
არე-მარეს
ბრმა ძლიერება,
თუ უმართლობა,
სიბეჩავე
და ძალადობა,
გაუტანლობა,
სიხარბე და
ბიწიერება

CLXIV

ანებიერებს და
ამოძრავებს
დიდ ფუფუნებით,
ოქროთი მოსილ
უსირცხვილო
დარბაზთ ზნეობას,
თუ ეკლესია
კვლავ აგუგუნებს,

ვით გუგუნებდა,
კაპიტალს, მდიდართ
ძორჩილებას,
პირმოთნეობას,

CLXV

თუ მონას, ვისაც
ჯოჯოხეთით
ამწუხარებდა
ჩაგრულ მხარეთა
მძიმე შრომის
და მონობის გზა,
არ ახარებს კვლავ,
ვით არასდროს
არ ახარებდა,
არც გაზაფხულის,
არც ზაფხულის
მშვენიერი ცა.

CLXVI

თუ ხეთ სიგრილეს
სიყრმიდანვე
გადაჩვეული,
შემოხვეული
ქართა ქროლვით,
ნისლთა ობობით,
ხალხი სნეული,
უსახლკარო
და დამშეული
ხელდაცარული,
მოკლული დგას
შემოდგომობით.

თუ ვერ გრძნობს ისე,
 ვით ვერ გრძნობდა
 სითბო — სიმშვიდეს,
 როცა ზამთარის
 დაიქროლებს
 სიცივე ავი,
 თუ ცით დასცქერის,
 ვით დასცქერდა
 კიდიოი — კიდეს
 საბედისწერო,
 ულმობელი
 შავი ვარსკვლავი, —

CLXVIII

დიდი ხანია
 რაც ვარსკვლავი
 ჩვენში გაბრწყინდა,
 დიდი ვარსკვლავი
 მეგობრობის,
 ძმურ სიყვარულის.
 ფრიალებს დროშა
 ქვეყნის მხსნელი,
 გრძნობათა წმინდა
 ზვავით აზვინდა
 პოეზიის
 ცეცხლის ფარულის.

CLXIX

დროა, სიმღერით
 რომ მოსავლის
 ზღვა მოაქუჩო,

დროა სიმღერით
რომ დაზგები
ააკანკალო,
გულმხიარულად
და სიმღერით
დაჰკარ ჩაქუჩო!
გულმხიარულად
და სიმღერით
მიდი, ნამგალო!

CLX X

ოქროს თავთავი,
მეგობრებო,
წავართვათ სამკალს
და სამკაულად
ეპოქისთვის
დავწნათ გვირგვინი,
გვირგვინი იგი
გარს მოვავლოთ
ჩაქუჩს და ნამგალს,
რომ გზა შეამკოს
პოეზიის
ნათელი ბრწყინვით.

CLX XI

გზებით, გაშლილით
მომავლისთვის
მეომარ ლექსით
აქეთ, ადიდეთ
ჰუმანიზმით
გატანა კვალის
გზებით — წარსულში
ანთებულით

მარქსით, ენგელსით,
მომავლისაკენ
მივყევართ ჩვენ
ლენინს და სტალინს

CLXXII

აქეთ, ადიდეთ
სამშობლოს
ბედნიერების
მეცნიერებათ
სასწაულნი,
მზე და კანდელი.
გმირთ სიმამაცეთ ,
მარადისი
ჩანგი იუღერებს,
რომ სძლიეს ყინულთ
და ღრუბელთა
კორიანტელი.

CLXXIII

ახალი ერა,
მისი ახლად
ამეტყველება
თან გდევდეს, ოდეს
სამოძრაოდ
ცად შევარდები,
იყვნენ დღეგრძელნი
ჰე, მამულო,
შენი მცველები,
მგოსნებთან ერთად,
დევგმირები
და შევარდნები,

ახალგაზრდობა,
 ყვავილები,
 და მწვერვალები,
 შენი ქალები,
 მშვენიერი
 შენი ქალები.
 ჯარი დუშმანით
 არასოდეს
 არკმაყოფილი,
 მტრის უნდობელი,
 მტერთან მტერი
 ძმასთან კეთილი
 რევოლუციის
 მოგუგუნე
 ცეცხლში შობილი,

CLX XV

ცხარე ომების
 ქარიშხალში
 გამობრძმედილი,
 სასო, იმედი
 მსოფლიოს
 ყოველი ერის,
 ყოველი ერის
 მოერთგულე
 ფარ-მუზარადი,
 შემსრულებელი
 გარდუევალი
 და საღვთო ვალის.
 თავისუფლების
 დიდებულის —
 მცველი მარადი, —

სიმღერით მოდის.
 არ გადუხვევს
 რჩეულ გზისაგან,
სხვა გზა — უცნობი —
 ვერასოდეს
 ვერ შეირიგოს...
იგი ისწრაფვის
 კომუნიზმის
 გამარჯვებისკენ.
მაშ, გაუმარჯოს
 სიმართლისთვის
 მებრძოლ ლირიკას!

1940 წ.
25 — 27 იანვარი

ა მ ი რ ა ნ ი

(ნობათიდას)

I

აღმოსავლეთით
ზეცა კრიალა,
აჰა, იალებს!..
სიომ სიმებად
გაიწკრიალა,
და ტყე შრიალებს!

დასავლეთიდან
კალთები მწვანე —
ფარჩა და ჩითი,
ხავერდოვანი
ზღვა-ოკეანე
შრიალებს დიდი!

გაზაფხულის მზის
სიუხვე-სითბო,
ელვა-კაშკაში
ღრმად ჩადიოდა,
ვით ნელი სიტკბო,
დედამიწაში...

სიცოცხლე ჩქეფდა,
სიცოცხლე დუღდა,

სიცოცხლე წვავდა.
იგი წყაროსებრ
ამოჩუხჩუხდა
და გადმოზვავდა...

იგი მიდამოს
ციდან ასხამდა
მაგიურ ძალას,
არსებას ყოველს
ფრთებს შეასხამდა
ლაყვარდს, კრიალას...

ურყეველი კლდე
გააპო ორად,
გააკასკასა,
და ალტაცება
მოჰფინა შორად
მიწას და ცასა!

ამოსკდა მიწით
ყვავილთა ჯარი
ფერადღერება,
გასაოცარი,
როგორც ზღაპარი,
და ამღერება!

მშვენიერ ფერთა
მოსკდა დიდება,
აბიბინება,
ცვარ-ნამით მოთვალ-
მარგალიტება,
და გაბრწყინება!

ისმის ზუზუნი
დაუღალავი
და უღეგელი ...
უცებ აჟღერდა

ამ უთვალავი
მწერით ტყე-ველი.

ხმაური პაერს
ვრცლად მოსდებია
ამ ურიცხვ ჯარის,
ყველგან, სადაც გზა
შესტოტებია
ან გზა არ არის.

მშვენიერება
ყველაფერს ნიშნავს,
მხნედ მოარული.
მზის და სიცოცხლის
ვის გაუთიშავს
გზა მოხარული?

ორნივ მგზნებარე
ცეცხლით ღვივიან,
მღერალნი ქნარად,
ორივე ერთი
და იგივეა
მარად და მარად!

II

და სოფლის ზემო,
ციცაბო მთაზე,
სად კლდე იწყება,
იფნის შოლტივით
მოქნეულ გზაზე
ჟღერს ასიცხება.

კლდეებში, რანიც
დახრილან ბნელად,
იმ უშორესი

მთებისკენ ფარას
უკანასკნელად
მირეკავს მწყემსი.

მზისგან დამწვარი
და შავთვალწარბა,
ცქერამზიანი,
ამოსვლას მზისას
შეჰხარის ხარბად
ის, ეშხიანი,

სვლამარდი, მხოლოდ
არმქონე ფრთების,
ამ მთების ხატი,
ნამდვილი შვილი
მშობლიურ მთების —
მგზნებარე რატი.

სახლში ყველაზე
მცირეა, მარა,
რა არის მერე?
ბიძის ოჯახში
ყველაზე უმცროსს,
ყველას დამჯერეს

ევალეზა, რომ
გარეკოს ფარა
დილაადრიან
ისე, რომ მზემაც
ვერ ამოუხსროს,
ვით ინატრიან.

ის უფროსებმა
ამ სისხამ დილით
ზევით ააგდეს.
არ დაუწყიათ

მასთან ბოდიში:
ვინ გადააკვდეს?

მაგრამ არ ეთვლის
სიბოროტეში
ქცევა იმათი.
არავის გულით
კეთილშობილით
არ ერჩის რატი.

უარით იგი
ვერ აიკდენდა,
ვერასგზით, წასვლას;
და შორს ბილიკებს
გაუდგა დილით,
არჩია გაცლა . . .

მონახა თავის
პატარა გულა,
ჩააწყო შიგნით,
სამწყესურში რომ
მიჰქონდა მუდამ,
ძვირფასი წიგნი —

წიგნი დევგმირის
ამირანისა,
ყველი, ხმიადი . . .
არდაყოვნება
იცის ხანისა
და მიდის რატი.

III

სიცოცხლე ჩქეფდა,
სიცოცხლე დუღდა,
სიცოცხლე წვავდა . . .
გაიბო ორად

კლდე, საბუღარი
ორბთა და სვავთა . . .

და კლდიდან წყარო
ამოჩუხჩუხდა
ანკარა ასად,
და ალტაცება
მოჰფინა შორად
მიწას და ცასა!

სიცოცხლე დილის
სხივთა კართომაში
იყო ძლიერი,
სულ მალლა-მალლა
იწევდა მნათი
პირმშვენიერი!

თავის თხებს კლდიდან
კლდეზე ხტომაში
ეჭიბრებოდა,
და სიხარულით
ცოცხალი რატი
ზეცას სწვდებოდა.

დაქანებული
ფერდობის მგრძნობი
არსებით სრულით,
მგრძნობი სიცოცხლის
ძალთა ფარულთა
სულით და გულით,

რატი სულ უფრო
გამხიარულდა,
ვით ცისკრის ჟღერა,
და თავის ზარის
მსგავსი წკრიალა
ხმით დაიმღერა.

მან ალტაცებით
იგი სიმღერა
გასძახა არეს.
მოხდენილი ხმა
მიიბნ-მოიბნა
კლდე ტყიან მხარეს.

ამღერებულ
დაადგა რატი
პატარა ბილიკს.
ბილიკი უცებ
გაგანიერდა,
როგორც გზაშლილი.

ბილიკის ორთავ
მხარეს ზეიადი,
ვით რხევა ჩრდილთა,
ჩანდა ლამაზთა
და მშვენიერთა
ფენა ყვავილთა.

ყელამდე მოსულს
ბალახს საძოვარს
არხევდა ქარი,
და მხიარულად
დახტოდნენ თხები
სწრაფი და ჩქარი.

ნოყიერს, ნამით
გამოსაწოვარს
ბალახს სწვდებოდნენ,
და უდიდესი
სიამოვნებით
შეექცეოდნენ.

აგერ სალამო
დროც მოახლოვდა,

ვით გაშლა ფრთების,
სწვდა არემარეს
გრძელ-გრძელი ჩრდილი
მაღალი მთების.

შუქ, დასავლეთ
ცაზე დაგროვდა
და შეეთვისა,
და ამოძრავდა
ნიაფი გრილი
ხეობებისა.

IV

წყარო ნათელი,
როგორც მთის დილა,
ჰპოვა ანკარა,
გადაფარული
ფოთოლ ნეშოთი,
ლამაზი წყარო.

მხურვალე სახე
მან გაიგრილა.
ვერცხლებრ ცინცხალი,
მოწყურებულმა
დალია პეშვით,
ანკარა წყალი.

წაჰგავდა ახლა
მისი ოცნება
მთელ ერთ სამყაროს,
და მზიარულად
შეუდგა სამხარს,
გემრიელ სამხარს.

ო, მშვენიერო,
საამო წყარო,

სიგრილის მფენო!
ო, სიყმაწვილე,
რა მცირე გყოფნის,
რომ მოისვენო...

რომ ყოველ ნატვრას
გადააფარო
ცა მონიავე,
მთელი სიკეთე
ყოფნა-არყოფნის,
მთელი სიამე!

კარგ გუნებაზე
დამდგარი რატი
გულალმა მიწვა.
დიდხანს ტკბებოდა
გარემოს ცქერით,
ათრობდა მიწა.

აი, ამ მწვანე
მთების გადალმა,
აღმოსავლეთით,
დიდ მთას რომ თავი
ამოუყვია
თოვლით ნაკვეთით,

გიჟი მდინარე
მიჰქრის თავდალმა
გააფთრებული,
ბუნება ლალი
და გულუხვია,
და დიდებული.

ძვირფას, ბრჭყვიალა
მარგალიტებით
ივსება არე,
ელვარებს იგი

მთა თოვლიანი,
ცამდე მდგომარე.

აბრეშუმით და
ფერად ჩითებით,
ზღვა აბრეშუმით,
ელავს ღრუბლების
ელვა მზიანი
ლოდინით ჩუმით.

ბევრის გაგების
არ ჰქონდა ძალა,
არ იყო სიტყვა.
აწ საყვარელი
წიგნი გაშალა
და იწყო კითხვა.

სხვა სიცოცხლეში
გადაიყვანდა
მას კარგი წიგნი,
ამოძრავებდა სხვა
ქვეყნისთვის,
სხვას გრძნობდა იგი.

მომჯადოებელს
წიგნი საუბარს
მასთან იწყებდა,
უმაღლეს გრძნობებს,
გულში ნაგუბარს,
განუღვიძებდა.

მღეროდა წიგნი
გასაოცარი
იმ ამირანზე —
დევემირზე, რომელს
ყორნების ჯარი
ხორცს ჰგლეჯდა ტანზე.

ვერ შეეხელა
ვერრით მზისათვის.
გულგანაგმირი,
ამქვეყნად ცეცხლის
მოტანისათვის
მიჯაჭვეს გმირი.

V

ამასობაში
მთლად ჩამობნელდა
მთები, ტყე-ველი;
დადგა ღუმილი
არეთა ვრცელთა
დაურღვეველი.

დაიქროლებდა
მხოლოდ ნიავე
ნელი სისინით,
როგორც წყაროს ხმა
მონანინავე
შორი ლოდინით.

ლრმა ხევის ხმასთან
ისმოდა წყნარი,
ხმა იშვიათი;
და ტკბილმა ძილმა,
ვით მისი ცხვარი,
დაიპყრო რატი.

ო, გადმოფრენა
სიზმრის ცბიერის,
ვარდების ფენა
სიზმრების, რომლის
სიმშვენიერეს
ვერ აწერს ენა!..

შემდეგ ესიზმრა,
თითქო მთებს იქით,
მღელვარე გრძნობით,
ის მიდიოდა
ვიწრო ბილიკით —
ყოვლად უცნობით.

გარშემო ლანდნი
იდგნენ ციხეთა,
მთა — გარე გარი...
მან მიიხედა
და მოიხედა:
თუ ექცა მხარი?

ძლიერ უცხოა,
უცხოა რაღაც
მთა უმაღლესი.
იდგა სრულიად
უცნობ ალაგას
პატარა მწყემსი.

თვის საყვარელ მთებს
კარგად იცნობდა —
შეზრდილი არი,
მაგრამ ამ ადგილს
ვერ შეიცნობდა:
მოექცა მხარი?

ყოფილა მთებში,
ყოფილა ტყეში,
ბევრჯერ ყოფილა;
ეს ადგილი კი,
ო, თავის დღეში,
ეს სამყოფელი,

ჯერ არასოდეს
თვალს არ ენახა;
და ახალ გრძნობის
სახეზე შიში
გამოესახა:
შეუცნობლობის.

ესიზმრა: მის წინ
უფსკრული შავი,
გაიპო, ბნელი.
უძირო რამე
გამოჩნდა, ავი,
ქვევით — ქვესკნელი.

უზარმაზარი
კლდეები ისე,
ავად ნაზრახი,
გადმოწოლილი
იყვნენ, ნაპირზე
გადანასახი.

თითქო ახლავე,
აი, ამ წამში,
მოსხლტება, განა,
გადმოინგრევა
და წავა ზრამში
მთელი ქვეყანა.

და გაიფიქრა
რატომ: ო, ბედი!
რა ამბებიია!
შენი ჭირივმე,
აქ სად მოვედი,
ან რა მთებიია?!

სიჩუმე იყო.
დუმდა ყოველი —

მთა, საძოვრები.
არც ახლობელი,
არც უცხოელი,
არ ჩნდა მცხოვრები.

მაგრამ, აი, ჯერ
გასაოცარი,
ჩუმი და ფრთხილი
რალაც მოესმა
ხმაური წყნარი,
უცებ შემკრთალი.

VII

რალაც ჩურჩულის
ხმა კვლავ მოესმა
მახვილი, მჭევრი.
თითქო არსებამ
უახლოესმა
გასწია ტვერი,

შეჰქმნა შრიალი
და ფაჩაფუჩი
მწვანე ქათიბის,
რალაც უსაგნო,
რალაცა ურჩი
გაზვიადების.

ეგონა კლდე-ლრეთ
ატყორცნილთ სივრცეს,
მიაპყრეს თვალი,
და ერთმანეთში
ჩურჩული იწყეს
რამ იდუმალი.

ლამე ჩუმია,
ლამე შავია,

არც ნიავია.
მავრამა, ო, ეს
რალა ზეავია —
რა ამბავია?!

ახლა კი სრულად
ცხადად მოესმა,
მხოლოდ ერთხელი
ჯერად ყვირილი
და მერე კვნესა
გულგამჩნეხელი.

კვნესა და ოხვრა
ადამიანის
მოესმა ცხადად . . .
აი, კიდევ ის,
აი, კიდევ ის...
ვინ გამოხატა

ეს კვნესა მწარე,
ეს მძლავრი შფოთვა
მაწყევლარ ბავის,
სულ ახლო კლდიდან
რომ მოისმოდა,
ვით ღელვა შმაგის?!

რატომ იფიქრა:
არაა მეხი...
ტკივილთა ტეხა...
ალბათ, კლდით ვისმე
დაუსხლტა ფეხი
გადმოიჩეხა.

ამ ფიქრით მალე
მღელვარე რატი
იქით გაქანდა,
სად ხმა ისმოდა.

იყო წყვედიადი
და არვინ ჩანდა.

VIII

ესიზმრა: თითქო
რაღაც ძალა მას,
ძალთ უმძაფრესი,
ეწეოდა და
უჩვენებდა გზას.
შეფიქრდა მწყემსი.

აი, გაიხსნა
რაღაც ხვეული
უზარმაზარი,
აი, გამოჩნდა
კლდე გარღვეული,
შიგნით საზარი —

ყოვლად საზარი
სიბნელე იდგა,
ყოვლად მგლოვარე
გმინვაც ისმოდა,
აი, ამ კლდიდან,
ამგვარად მწარე.

რატის ფიქრები
შიგნით მიჰქრიან:
ვინ კვნესს, ვინ არი?
რატის აქ დიდხანს
არ უფიქრია —
გადავლო ნარი,

ელვასებრ კლდეში
შეიჭრა რატი.
რასაც ელოდა,

არათფერი აქ
არ იყო ცხადი,
ისე ბნელოდა.

ყრუ სიბნელეში
იწყო ფათური,
კლდეს ეხვეოდა.
რალაცა ძალა
ანდამატური
კვლავ ეწეოდა.

წინაგრძნობებმა
დაიწყეს გულში
ხშირ-ხშირი ფეთქვა.
უცებ, დიდ, ფართო
ვამოქცეაბულში
შემკრთალი შედგა:

ქვაბურს სინათლე
სდიოდა მაღლით.
ოდნავი მაღლით
იფინებოდა
ურკვევლად, დაღლით
მკრთალი სინათლე.

ამ უჩვეულო
უცხო ალაგას
შედგა, გაშეშდა...
და სანათური
სინათლის ლაქას
ათამაშებდა —

ზედ შუა ადგილს,
სანათურს გასწვრივ,
ტანჯვაში ნალეს
თვალების ელვა
მძლავრი და ბასრი
შეხვდა მის თვალებს.

და ამ დიდ კლდეზე
სახე-ვნებულო,
მცქერალი ტანჯვით,
გაუკითხავად
მიმაგრებული
მაგარი ჯაჭვით,

იყო უცნობი,
სიზმარეული,
კლდეს ახალგაზრდა...
სახეზე დაღად
აჩნდა ხვეული
ნაწამებ აზრთა.

IX

რა ტანჯვის, სახეს
ეხატებოდა,
სასტიკი დაღი!
სახედ სინათლით
ოდნავ კრთებოდა
ნაგრძნობ-ნანახი

და განიერი
მისი მხარ-ბეჭი,
მთელი სხეული
თრთოდა ტანჯვათა
დიდ სიჭარბეში
გამომწყვდეული.

გამოიხედა
რა ვეფხვის თვალით,
ჯაჭვი იძია;
საოცარ ძალით,
საშინელ ძალით
წამოიწია,

მაგრამ ჯაჭვები
იყვნენ მაგრები,
მტკიცედ კვეთილი,
თითქო უხილავ
ძალთ მონაკრებით
გამოჭედილი.

დამსხვრევის ნაცვლად
გულუმაღური,
შეურყეველი
ჯაჭვთა გამოსცეს
ხმა ჩხარაჩხურის
დაუძლეველი.

კვლავ კვნესას იმას
ყრუ, უდაბური,
სისხლით სოველი —
იმეორებდა
ბნელი ქვაბურის
კუთხე ყოველი.

აქ ყოველ კუთხეს
დაჰკროდა დაღად
მძიმე წვალეზა.
რატის უეცრად
მოესმა რაღაც
აშრიალეზა.

სანათურიდან
ზევიდან ქვეშა
ფრენა საზარი
ტყვიის სიმძიმით
ძირს ჩამოეშვა
უზარმაზარი,

უზარმაზარი,
რალაც ვეება,
სასტიკი ძერა . . .
მოკუმშა ფრთები
და კაცს შეება,
ვით ბედისწერა.

და დააფრინდა
ის გააფთრებით
გულ-მკერდზე ჭაბუკს.
ის წრიალებდა
და მისი ფრთები
წაჰგავდა ქარბუქს.

და მან ნისკარტით
თვისით მაგარით,
კლანჭებით თვისით
უუმძაფრესით,
გრდემლისმაგვარით,
უუსწრაფესით —

დაუწყო ხორცის
წიწკნა და გლეჯა,
გლეჯა და წიწკნა,
შეუბრალებლად
დაუწყო ქეჯნა...
შველა არ იქნა,

და მონკარე
სისხლი თქრიალით
გადმოსკდა მკერდით,
შესაზარი ხმა
კენესა-ზრიალით
ისმოდა გვერდით.

რატი ვაების
 იყო მცქერალი.
 ეს მწარე გმინვა,
 წამების გმინვა
 აუწერელი
 ვერ მოითმინა.

და რაიმეს სხვას
 რომ გახდა ვერას,
 გაცეცხლებული,
 ზიზღის ძახილით
 მივარდა ძერას,
 გააფთრებული.

შეეხა მედგრად,
 არ დააცალა,
 ხერხით უტევდა;
 რაც კი გააჩნდა
 ღონე და ძალა,
 სცემდა და სწევდა.

დაუნდობელი,
 ბოროტი თავის
 მოტრიალებით,
 ძერამ თავისი
 გულგამგმირავი,
 ბასრი თვალეზით

შეხედა რატის,
 და გაოცებით
 წაუხდა თვალი,
 თითქო რაღაცა
 ბოროტ ოცნებით,
 უცებ შემკრთალი.

მასში იღუმალ
შიშმა იალა,
ქარბუქის მდები
უცებ გარინდლა,
კვლავ იფრთხილა,
გაშალა ფრთები,

გაშალა ფრთები,
საშინელ რხევით
და ცერა-ცერა
სანათურითვე
ავარდა ზევით
დამფრთხალი ძერა.

X I

რატი დამშვიდდა.
მოსინათლობის
მზერით ნათელით,
თვალთ უსაზღვრო
დიდი მადლობის
გამომხატველით,

ჭაბუკი იგი
გასაოცარი
მას უცქეროდა,
თითქო წამების
მისი საზღვარი
ისევ სჭეროდა.

უიმედობის,
მუხთალი ბედის
მტანჯველი სევდა
გაჰქრა, და ისევ
დიდი იმედის
სხივი გამეფდა.

ისევ გაჟეფდა
მადლიან სხივის
ელვარე ბზინვა,
და ტანჯულ სახეს
მისი ლივლივის
ცა მოეფინა.

შეხედა რატის.
წამების დიდის
კვნესა შეწყვიტა,
და უთხრა ყმაწვილს
საოცრად მშვიდი
და წყნარი ხმითა:

— ო, გულკეთილო,
ოჰ, გულკეთილო
და კარგო ბავშვო!
ბედმა, რომელმაც
აქ ჩაკეტილი
გული ჩაახშო,

იმედის სხივი
რომ არ დაინდო
და მომცა დაღლა,
ჩემს ტანჯულ სულში
ისევ აინთო
იგი ხელახლა.

თუ შენ გსურს, მართლაც,
დამხსნელო ჩემო,
შენ შეგიძლია
გაჰფანტო, რაც კი
ჩემს გარეშემო
ბნელი ნისლია.

და სამუდამოდ
გაჰფანტო ბნელი,

დამიხსნა, რათა
მეც ძველებურად
ვიყო მშველელი
ერთა და ხალხთა.

— ნეტა ვიცოდე! —
შესძახა რატიმ —
შენი იმედი
მსურს გავამართლო...
როგორ და რათი?
ვით? რაიმეთი?..

მიბრძანე, რაგინდ
არ იყოს რთული,
თუ შემეძლება,
მარად და მარად
მზადა ვარ, გული
არ შემეცვლება.

მინდა გიშველო,
მაგრამ აბა მე
რა გამეგება?
გემუდარები,
მიბრძანე რამე,
გიხსნა ეგება.

მე ვარ უბრალო,
მე ვარ საწყალი,
პატარა მწყემსი.
არ მაბადია
მიწა და წყალი
რამ უმეტესი.

და ყველაფერი,
რაც კი დღემუდამ
მე მაბადია,
რასაცა ხედავ:

მხოლოდ ეს გუდა
და ნაბადია.

არც არა ცოდნა,
შემცნობი ყოვლის,
რამე მეღირსა,
არა ვიცი რა,
გარდა ცხვრის მოვლის
და სიმღერისა...

XII

— გმადლობ, ძვირფასო
ჩემო პატარა,
დიდი გაქვს გრძნობა.
რა ბედმაც შენ აქ
შემოგატარა,
მასაც მადლობა!

სიკეთეს შენსას,
ნახულს ამ კლდეში,
კარგად გახსოვდეს,
არ დავივიწყებ
მე თავის დღეში,
ო, არასოდეს!

თუ რომ უბრალო
რამეს ეცდები...
თავს არ გაცოდებ...
ხედავ, ა, იმ ჯაჭვს?
თუ რომ შესწვდები
და მომაწოდებ,

ასე საშინელს,
ასე უმტკიცესს
ბოლოს ჯაჭვისას,
გარდუვალ მიზეზს,

საზიზლარ მიზეზს
ჩემი ტანჯვისას.

ბოლო იმ ჯაჭვის,
მიბმულის ქიმზე,
ვრცლად მოოჭვილი,
მინდა ხელთ ვიგდო,
მაგრამ მე ისე
ვარ შებოჭილი,

რომ ვერანაირ
ვერ სწვდება ხელი.
მსურს ხელთ ჩავდება
მე იმ ჯაჭვისა.
შეუძლებელი
რამე კი ხდება.

ბოლოს ჯაჭვისას
როგორმე ისევ
თუ ხელს ჩავავლებ,
მე მეშველება,
მე თავს ავიწყვეტ
და სულს არ დავლევ.

მე თავს ავიწყვეტ
და მოელება
ბოლო, ვით სიზმარს,
დაუსრულებელ
კლანქის შეხებას,
კორტნას საზიზლარს.

XIII

მივარდა რატი
ჯაჭვს, გზნებამალი,
სწრაფ აარწია;
ასწია რაც კი

შესწევდა ძალი,
და ვერ ასწია.

სუნთქვას უმატა
და მოუხშირა,
ასწია. ხოლო
ძლივძლივას ტანჯულ
კაცს გაუშვირა
იმ ჯაჭვის ბოლო.

ვაგლახ! ის ჯაჭვი
მოკლე აღმოჩნდა:
ქიმსაც ძლივს სწვდება..
მიჯაჭულის ხელს
ის თითქო მისწვდა
და ველარ სწვდება...

— ოჰ! — დაიკვნესა
და ხმამ ლოდების,
ვით თავკვლა, წყვეტა,
გაიმეორა:
ნეტავ როდემდის?
როდემდის ნეტა?!..

როდემდის უნდა
ვიტანჯო ასე?
მსხვერპლმა ბნელობის
როდემდის უნდა
ვსვა მწარე თასი
დაუხსნელობის?..

საუკუნენი
ცვლიან ერთმანეთს,
დღეს და საღამოს,
საუკუნენი
გვანან ზმანებას
დაუსაბამოს.

ჩემს ნაცვლად ჟამი
აქ ვერ დაებას,
წყევლა, ვაება!
ბოლო არ უჩანს
ამ შავ ვაებას,
ვით უკვდავებას.

მომიახლოვდი,
ნომეცი ხელი,
კეთილო ბავშვო,
დამიგდე ყური:
თუ გსურს ეს ბნელი
გამირიყრაყო,

იცოდე, ჯაჭვის
მე იმის ბოლო
როგორმე უნდა,
როგორმე უნდა
ხელთ მოვიყოლო,
რად ღირდეს, თუნდაც...

მაშინ დავამსხვრევ
ბორკილებს მწყრალად...
განქრეს ღრუბელი!—
თავისუფალი
გავხდები კვალად,
თავისუფალი!

იცოდე კიდევ
შენ, ამას გარდა,
ის ჯაჭვი მთელი
რგოლთა ერთნაირთ
და თანაბართა
იყოს შემცველი.

და უსათუოდ
არარა სხვაის —

უძველეს რკინის...
სწორედ ამგვარის
და ამნაირის
გამოკვეთილის.

აგრეთვე ყველგან
ის ძველისძველი
რკინეულობა,
სადაც კი შეგხვდეს,
კვალწაუშლელი
აჩნდეს ძველობა.

და ერთი ჯაჭვი,
ჯაჭვი მაგარი
შენ გააკეთე,
სწორედ ამ სახის,
სწორედ ამგვარი,
სწორედ აგეთი.

და მტკიცე რგოლით
რგოლს მიმღევარი
მიეცეს მადლი,
გასჭედე ჯაჭვი,
სულ ნახევარი
რომ იქნეს ადლი.

მომიტან მას აქ,
მაგრამ გაფრთხილდი:
თრთის ქვეყნის თვალი —
არვინ არ უნდა
შეგიტყოს ტვირთი
ეს იღუპალი!

და ეს ამბავიც
არვინ შეგიტყოს
მსმენარემ თარსად,
არ შეგხვედრივართ

არასდროს თითქოს
ერთმანეთს არსად.

არავის თვალმა
არ უნდა ნახოს
ეს არემარე,
გამოქცეულში
არ განიზრახოს
შემოვლა გარით.

აქ მიჯაჭვულის
წამების ნახვა,
შენს გულში დარჩეს,
ცუდად ჩაუვლის
სხვას იგი ზრახვა —
ის ვერ გადარჩეს!

ჩვენი პირობა
იქნება მტკიცე
ხმა ძმათა თქვენთა:
გელი, ახლა კი
გამოიღვიძე:
დროა, გათენდა!

XIV

როს გაოცებულს
რატის უეცრად
გამოელვია,
გარშემო ნისლი
ეხვია ზეწრად,
იგრძნო ეს მიწა.

მაშ ეს... ეს იყო —
რატი მთლად თრთოდა —
მხოლოდ სიზმარი?!..
გამოიღვიძებულ

მთებს მოჰყენოდა
მბზინავი ცვარი.

ამოსულიყო
გაცოცხლებული
მთებიდან მზეცა,
ანთებულიყო
ალმოდებული
ლაყვარდი ზეცა.

შეხედა, მაგრამ
იქ ახლომასლო
არ იყო ცხვარი,
მაშ ეს, ეს იყო
სხვა სამოსასლო,
მხოლოდ სიზმარი?!..

კვლავ აღელვებდა
ფიქრთა კრებული,
რაც სიზმრად მოხდა,
წყაროს კიდიდან
გახარებული
მარდად წამოხტა.

და შურდულივით
დაეშვა ცხარი
მახლობელ გორას,
ეჰ, წასულიყო
ძლიერ შორს ცხვარი,
ძალიან შორა!

უფრო და უფრო
იგი ბილიკი
ვიწროვდებოდა,
თავისუფალი
მასზე სირბილი
ძნელი ხდებოდა.

ბილიკი უფრო
მოკლე ეძია,

უფრო ფერადი,
მაგრამ ცხვარს
მაინც ვერ დაეწია
მგზნებარე რატი.

უეცრად შეკრთა:
ამ მთების იქით,
ამავე გრძნობით,
ის რომ ვიღოდა,
ვიწრო ბილიკით,
თითქო უცნობით —

ო, ეს აღგილი,
სწორედ ეს ნიში
სადღაც ენახა.
გაკვირდა რატი,
სახეზე შიში
გამოესახა.

აგერ იმის წინ
იგი მოწამე,
უფსკრული ავი,
ჩაფერდებული
უძირო რამე,
და შავზე შავი

აგერ იგი კლდე.
ახსოვს თუ არა
უზარმაზარი,
ასე საშინლად
რომ გადამდგარა
ხრამზე, საზარი?

თითქო ახლავე,
აი, ამ წამში,

ორომტრიალით
გადმოინგრევა,
და წავა ხრამში
ხრიალ-გრიალით.

რატი შეფიქრდა
ძლიერ: ო, ბედი!
ასეა განა?
შენი ჭირიმე,
აქ სად მოვედი,
რამ მომიყვანა?!..

XV

ახლა კი ცხადად,
ძალიან ცხადად
მოისმა, სხვისი,
გადაქცეული
ვერცხლის ნაკადად,
წრფელი კისკისი.

უცხო კისკისი...
შეფიქრდა დიდად:
სხვას არას გრძნობდა —
სულ ახლო, ახლო,
აი, იმ კლდიდან
გამოისმოდა.

ახმოვანება
ეს მხიარული
მეტად, ძალიან...
იფიქრა რატიმ:
ეს დაფარული
მწყემსი ქალია!

და ეშმაკობის
ბადით ნაკერი

ქსელია წინა...
მწყემსი გოგოა,
სხვა არაფერი
და არავინა...

ამ ფიქრით იქით
გაქანდა რატი
ხმების გიზგიზზე,
სადაც ისმოდა
ხმა იშვიათი,
ხმა მოკისკისე.

თითქო რაღაცა
დიდი ძალა მას
ფრთხილად, ბუნებრივ
ეწეოდა და
უჩვენებდა გზას,
ძალაუნებრივ.

აი, გაიხსნა
სუროხვეული,
მწვანე ნაპირი,
აი, გამოჩნდა
კლდე გარღვეული,
მოპირდაპირე.

მაგრამ შიგნით კი
სინათლე იღგა,
დილას რომ ახლავს,
კისკისიც სწორედ
აი, იმ კლდიდან
ისმის ხელახლა.

რატის ფიქრები
შიგნით მიჰქრიან —
სცადოს საცდელი...
რატის აქ დიდხანს

არ უფიქრია
რამ განსაცდელი —

ყოჩაღად კლდეში
შეიჭრა ის, ვით
კორიანტელი...
და ყველაფერი
შეიქმნა მისვლით,
დღესებრ ნათელი.

მზიანი იდგა
მწყემსი გოგონა
იმ ადგილების,
და ხელთ ეჭირა
ლამაზი კონა
მთის ყვავილების.

XVI

ისეთი იყო
ეს ქალი მწყემსი
ლამაზ მთა-გორის,
როგორც ვარსკვლავი
ულამაზესი
ვარსკვლავთა შორის.

დუმილის შემდეგ:
რას ეძებ შენა? —
ჰკითხავდა რატი.
და საუბარმა
დაიწყო დენა
ფერად-ფერადი...

— მეც დილიდანვე
გამეზნა ცხვარი —
განაგრძო გოგომ —
ხომ არ გინახავს

სადმე მოვარი?
არ ვიცი, როგორ...

არა?... მაშ მოდი,
ვეძებოთ ერთად.
ისინი გროვით,
ალბათ, საძოვრად
გავიდნენ ფერდად...
მალე ვიპოვით.

.

ხელი ხელს მისცეს
და გამოვიდნენ
ფერადი კლდიდან,
რომელსაც გული
ჯერ ისევ კიდევ
ზღაპრულად ხდიდა.

კვალდაკარგული,
იქვე იპოვა
ორთავემ, ფარა,
ორთავე, იმავე,
უცხოდ სახსოვარ
კლდეს შეეფარა.

და უცქეროდნენ,
თუ როგორ ჩქარი,
სწრაფი და მარდი
სძოვდა ნოყიერ
საძოვარს ცხვარი,
მედგრად მიმმართი.

— მაყვალა, — ჰკითხა
რატიმ, — მითხარი,
რად არის ასე:
შეხედე — შენი

და ჩემი ცხვარი
გაშლილა მთაზე...

ნამიან ბალახს
რომ ერთად სძოვენ...
უყვართ მთა, ჭალა...
მთაში რა ნახე,
ანუ რა ჰპოვე,
მითხარ, მაყვალა!

— რატი, — მაყვალა
ამბობს, — მგონია,
შენ ახალს ელი,
შენც, ალბათ, ბევრჯერ
გაგიგონია,
ამბავი ძველი —

შთამომავლობით
შთამომავლობას
სიტყვა-შაირი
გადასცემს, არის
ძველთაგან ცნობა
ასეთნაირი:

სამშობლოს ჩვენი
სანაპიროდან,
სად ჩანს მთის პირი,
მიჯაჭვულია
უძველეს დროდან
ის, გმირთა გმირი.

გმირთა გმირს დიდი,
ბოროტი ძერა,
მგესლავი თვალით,
თავს დასტრიალებს.
ვით ბედისწერა
გარდაუვალი.

ტანჯვით სავსეა
თვალი მზირალი
მიჯაჭვეულ გმირის,
სახელად ჰქვია
მას ამირანი —
ტყვე გასაჭირის

ცდილობს როგორმე,
რომ მოიშოროს
ბოროტი ძერა,
სამაგიერო
მიუზღავს ბოროტს;
მას გულით სჯერა,

რომ მიეცემა
რამე წამალი
ხალხს უებარი,
ბოროტი სულის
გადანამალი,
ის წმიდა კვარი.

— მაყვალა, მერე
გჯერა ის ძერა?
გჯერა ის კენესა?
— რატი, რას ამბობ,
ძლიერაც მჯერა
და მესმის დღესაც.

რატი გაფითრდა.
მას გული უცემს
სწრაფ გამალებით.
ისევ ხმა რამე
მოისმა უცებ
აზრიალებით.

ჯერ არსმენილი,
საშინელი ხმით,

კლდემ იგრილა.
კლდე შეირყა და
მცენარენი მხრით
შეიტრიალა.

ხმა საზარელი
ხეთქვით მოვარდა,
ალიაქოთით.
უზარმაზარი
კლდე გადმოვარდა,
როგორც ნაფოტი.

და თვალუწვდენელ
ხევში ღრეშვა
ქარივით, მყარი.
ხმიდან ხმა მთიდან
მთას გადაეშვა,
დაუვიწყარი.

ყოველი მხრიდან
ხმა მისცა მთამა,
გულით აღმოხდა
და დიდხანს ქუხდა
არე-მიდამო:
ცხრომა არ მოხდა.

გაგრძელდა იგი
გრიალი, გრგვინვა
დიდხანს და კვლავად...
შიშით მაყვალამ
ერთი შეჰკივლა,
შეკრთა მაყვალა.

და მეგობარ მწყემსს
მიეკრა ვიშით
პატარა მხრებზე.
შესცქეროდა მას

უეცარ შიშით
თვალი მოაზრე.

— მაყვალა, მერე
გჯერა ის ძერა? —
ჰკითხავდა რატი.
— რატი, რას ამბობ?!
ძლიერაც მჯერა,
მჯერა, ვით ხატი

შენ კი არ გჯერა?
მიტხარი რატი —
ჰკითხა მაყვალამ.
რატი შეკითხვით
შეკრთა ცოტათი,
მაგრამ მძლე ძალამ

მხნედ უპასუხა:
— განა არ ვიცი? —
თან გაიფიქრა:
მე ხომ ამირანს
მივეცი ფიცი! —
მაგრამ... ვით გითხრა

XVII

ზღვის პირად, ქალაქს
ჩამოდის რატი...
ღელვა ქუჩების,
შფოთი მრავალი,
მრავალფერადი,
არდაყუჩების...

ის სამჭედლოში
მუშაობს თვითონ
დაუზარელი,
გავარვარებულს

ამზადებს ლითონს
სჭედს აჩქარებით.

რამოდენიმე
თვის შემდეგ რატი,
განუწყვეტელი
ვარჯიშის შემდეგ,
გახდა ოსტატი—
მარჯვე მჭედელი.

იგი ნამდვილი
არის მჭედელი —
მრავალნი სცნობენ,
რომ შრომაშია
გამობრძმედილი
და საქმის მცოდნე.

ოსტატი ძველი
ამაყობს მისით,
გულმხნე მზადებით,
უროს რომ გრდემლზე
ურტყამს ხალისით
და გულდადებით.

ელვარებს ქურა,
რკინა მზადდება,
ნახშირის სხივის
გახურებული
გამონათება
ალისფრად ღვივის.

ძალას ედრება
მსგავსთა ზესთა ზეს
ცეცხლში ლითონი,
გავარვარებულ
აგვისტოის მზეს
წაჰგავს ლითონი.

ჰფეთქავდე ასე,
აენტე ასე,
ო, ჩემო გულო!
რკინა საქმეა
სიცოცხლით სავსე,
საგულდაგულო.

მისი, რომლისგან
დღე არ ფერხდება,
ქრუოლა იწყება,
არ შეიძლება,
არ მოხერხდება
გადავიწყება.

მოგონებათა
იმ წიგნის ძვირის
გზა არ იცვლება.
არგახსენება
ამირან გმირის
არ შეიძლება.

ახლოა შუქთა
ბინდებზე გაცვლა,
პირის ბრუნება,
მზის ჩაქრობაზე
მიმდგარი ჩასვლა
და მოდუნება.

იგი, მოქნილი
ოქროს რკინებად,
დიდებით ჩადის,
ოქროს ფოთლებში
მოიციქირება
და ხიბლავს რატის.

გამოხედვაში
მწუხარე ღიმის

მზე ჰბურავს თვალებს,
ნისლთ სიმსუბუქის,
კლდეთა სიმძიმის
ხსოვნა კანკალებს,

უმეორებელ
ხშირთა თმათ იმათ,
მთელი გენია
მღელვარე შუბლზე
ჩანჩქერთა წვიმად
რომ მოჰფენია.

XVIII

ჩაქუჩო ჩემო,
მედგრად დაჰკარი,
შრომა იწყება,
აგუგუნდება
მთელი თაკარი
და განრისხება.

უმატე ქურას
ცეცხლი, ვიდრემდე
ამისი დროა.
ლითონი მივა
მთლად სითეთრემდე,
რაც საჭიროა,

და გადმოიღე
ქურიდან მალე,
აქციე ქაფად,
ლითონის ცეცხლი
გრდემლზე გაშალე
მალე და სწრაფად.

გადმოაბრუნე
იგი, დახედე,

შესძარ და შემდეგ
დაუნანებლად
სჭედე და სჭედე,
უცხრომლად სჭედე!

ამ წამში ცხელი
ლითონი უცდის
თავის მეომარს,
დარტყმას მოითხოვს,
როგორც სიზუსტეს
თანაზომიერს.

რომ ძალა გრდემლის
გაითვალწინოს,
ახსოვდეს, რომა
მას თანაბარი
დარტყმა დასძინოს. . .
ასეა შრომა.

გამოცდილება
და ხერხი აგრეგ
აგროვებს მძივებს,
რომ ლითონისას
აჩნდეს სიმაგრეს,
ვით ყოველივეს.

ლითონის სახეს
მკაცრად კეთილი
მისდევდეს გონი,
ლითონი ასე
გამოჭედილი —
არის ლითონი

დაჰკარი გდრემლი
არაგვინი,
როს შრომა იწყო,
არ დაივიწყო

ის ამირანი,
არ დაივიწყო.

შესძარ ნახშირის
ფერფლი ნათარი,
ნაცარი ტბორი,
რომ განისაზღვროს
წვა თანაბარი
მიმდევნო, სწორი.

კედლების მოძრავ
ალით, მაშინვე,
უცხოდ მფერველი,
აამოძრავე
მძიმედ მქშინავი
კვლავ საბერველი.

და ნაპერწკალთა
ჩინჩხლიან ფრთებით
საამურ ფრენას
მიაცილებდე
დროგამოშვებით
ფიქრების დენას.

იხედებიან
თვალები მკაცრად,
ვით მოზიარე,
არ გაუშვებენ
ოცნებას არსად:
ეგრე იარე!

არ შეიძლება
დათმობა. აგერ,
გრძნობის შემქცევი,
შველას მოითხოვს
მიჯაჭვულთ ბაგე...
ვერ გაექცევი!

მოგონებანი,
ვით ასიცხება,
ექებს უკეთესს,
არ შეიძლება
გადავიწყება...
ცეცხლს შეუკეთე!

ძმები არიან
ისევ ისინი,
და ზეცის ქვეშა
ესმის სისხლისმსმელთ
ბნელი სისინი...
შეუროთე შეშა!

ის კვლავ იგონებს
მოხუცი პაპის
ჩვეულ ზმანებას,
ამაღლეგებელ
თქმულებებს, ზღაპრებს
და გამოცანებს.

აქ, იმ მთაშია,
ამ ქვეყნის გული:
დიდი ხანია,
დიდი ხანია
იქ მიჯაჭვული
ამირანია.

და მათ ესმოდათ
იმისი კვნესა,
ვინ მიაყურა,
მან დაიფიცა —
გულს შთაითვისა,
და კვლავ დახურა

რომ იხილავს მას
ის ბორკილაყრილს,

და ეს მზადება,
რატის, ფიქრებში
ქურასთან დახრილს,
ეჩუმათება.

ცეცხლს, ცეცხლს აღევნე
ნიადაგ თვალი,
ნუ მიჰჭრი შორად,
თანდათან უნდა
ღვიოდეს ალი,
თანდათან, სწორად.

აძლიერებდეს
ცეცხლს არა ხნობით,
არამედ მარად...
მხოლოდ და მხოლოდ
თანდათანობით,
თანაზიარად.

ცეცხლს გონიერად
მიემსახურე,
ვიჭრიდეს ღონე,
ყოველმხრივ შესძარ
და გაახურე
იგი ლითონი.

ფხიზელი უნდა
მომსახურება,
აწევა დონის,
გახლეჩას იწვევს
გადახურება
ცხელი ლითონის.

ზედმეტ ხურვებით
რკინა ფუჭდება,
გინდ იყოს ძველი,
ლითონი ტყდება

და ნაჭუჭდება,
წუნის შემცველი.

მარდად, ჩაქუჩო,
დაარტყი ცხრილი,
ქვა გააფიცხე!
ხომ გახსოვს, გულო,
ის ქალიშვილი...
რად დაივიწყე?

ალო, იფეთქე
და იელვარე
ლეღვის მტარებლად.
შენც, საბერველო,
იყავ მღელვარე
შეუწყნარებლად!

რეკე, ჩაქუჩო,
გრდემლო, შენც ბანი
უთხარი ხშირი —
მიჯაჭვულია
კლდეს ამირანი,
ის გმირთა გმირი...

ლითონო, ცეცხლო,
დამიმორჩილდი...
ამდენი უინის,
მზადაა ჯაჭვი,
ის სასახელო
უძველეს რკინის.

აწ ამირანის
მიზანი ხდება —
იმ ჯაჭვთა მსხვერვეა,
და ბორკილთაგან
თავისუფლდება
შრომის სუფევა...

რეკე, ჩაქუჩო,
კიდიოთი კიდე,
ცხოვრება ასწი,
რკინას უჩქარე
ელვარედ წითელს,
აჯობებს ასწილ . . .

და დადგა ის დღეც --
მზის გარიყრაყით
გაჰქრა წყვედიადი,
ხელთაყვანილი
მიჰყავდათ ტაშით
მგზნებარე რატი.

ეს იყო ახლა
ვერრით დასათმი
სიცოცხლის კითხვა.
ეს იყო ხალხის
მებრძოლისადმი
ალერსის სიტყვა,

გული ყველასთვის
თანაბარი გზის
უსმენდა ყველას,
პირველი სიტყვა
რევოლუციის
აწვდიდა შეელას.

დაიძრა ხალხი
მძლავრი გუგუნით
და გაემართა
დიდ მოედანზე,
ზეიმი გულით
რომ გაემართა.

ხელთაყვანილის
ყვავილთა მკონარ

გულს გრძნობა მოხვდა.
ქალაქი დიად,
ჯერ გაუგონარ
გრიგალში მოხვდა.

მიღელავდა ზღვა.
და მსგავსად ზღვისად,
გულო, შენ ნახავ:
ფერს ამ დროშისას
სამარადისოდ
გზად დაისახავ.

არა პირადი
იყო საშეენი
სიტყვა, არა „მე“-დ,
არა საკუთარ
გამოსაჩენი
ხმისთვის, არამედ

საკაცობრიო
გზისკენ იწევდა
გზა ახალ არის,
ხალხის მორევზე
სახეში სცემდა
ალერსი ქარის.

იძროდა ხალხი,
თითქო ტიტანი
გემს ეწეოდა,
მაგრამ ამ დენას
თვითონ მერანიც
ვერ ეწეოდა.

ესმოდა, რასაც
სთვლიდა ხვალისად —
ჩაგერის მიყვანა.
აღფრთოვანებამ

მომავალისამ
ხელთ აიყვანა,

რომ იმავე დღეს
ეგრძნო, აი, ეს
დაძვრა-მუქარა,
და მიემართა
პირველსავე დღეს-
დროშები ჩქარა!

ხალხი გმირია
და კიდევ რამდენ
გულის სიღრმიდან
სწევს გამარჯვებებს
უშორეს ზღვამდე
ჩვენს შავი ზღვიდან!

იძროდა ხალხი,
ხალხი კი დევი
და ტიტანია.
იგი იგივე
ბორკილდამსხვრევი
ამირანია!

[1944]

ძლეული სანი

ეს იყო ცხრაას
პირველი წელი —
სუსხი ბნელ დროთა.

ჰქროდა შავი ზღვის
ნიავე ნელი,
მსუბუქად ჰქროდა.

შიველ ერთ სახლთან,
სად როდოდენდრონს
გაეკრა ჩრდილი.

დავაკაკუნე ფრთხილად,
დროდადრო...
ფუჰედ: ღუმილი...

ახლო, — დარაჯი
ბოსტნის და ბაღის —
მუხა 'შვენოდა,

და მისი ფართო
ჩრდილი ვენახებს
გადაფენოდა.

ყველგან რატომღაც
ეს შემფარავი
მიყვარდა მუხა...

კვლავ კარს შევებე,
მაგრამ არავინ
არ მიპასუხა.

ბოლოს, ვით იქნა,
გაიღო კარი,
და როს შეველი,

ძლივს გავარჩიე
იქ ბინადარი
ოთახის ბნელის.

საწოლს კვლავ ჩაწვა
ცოცხლად ცხედარი,
ძალზე ცახცახით,

მკრთალი, გამხდარი,
მპლე ნამეტანი,
მინისფერ სახით.

ის მიყურებდა
იდუმალების
ცქერაში ძგერით.

უზარმაზარი
ზღვისფერ თვალების
საოცარ მზერით.

შემდეგ ვინც ვიყავ
ვუთხარ და თანაც
იმ ერთი დიდი

მიზნის სისრულეს
და ამოცანას
ჩამოვეუთვლიდი.

„მოხარული ვარ
რომ მინახულე, —
სთქვა მანაც მშვიდად, —

დიდია, რაცა
გაქვს განზრახული
და ძნელი დიდად.

ჩემს გზას სხვაგვარი,
როგორც შენ ხედავ,
ბედი განაგებს.

მე მიგითითებ
უფრო გამბედავ
სხვა ამხანაგებს.

თავგანწირული,
გამოსადეგი
ხალხია ყველა!“

სნეული შეკრთა:
აქ მას სასტიკი
აუტყდა ხველა...

ხველა ედება,
ხველამ უმატა,
ახრჩობს აშკარად.

„რა მემართება...
რა დამემართა...
ჰაერი ჩქარა!“

მივწვდი ფანჯარას.
მშვიდველოვანი,
ცვარში ნაბანი

ჰყვოდა ბაღში
სურნელოვანი
იასამანი.

სულ ახლო ბინდით,
ჰაეროვანი
ლაქვარდი ფრთებით

იდგა აჭარის
ბრგვე, ფეროვანი,
მსუბუქი მთები.

და რა ავადმყოფს
ცოტა ეშველა,
ჩონჩხად ქცეულის

მაღალ ბალიშზე
ავწიე ნელა
მხრები სნეულის.

შეუნელდა რა
მომსკდარი ზღურბლად
მძაფრი სულხუთვა,

ფერი მიეცა
და თავისუფლად
დაიწყო სუნთქვა.

მიეცეცი წყალი.
თვალეში ისევ
აინთო კრთომა,

როგორც სიცოცხლის
ოდნავ ღიმილზე
შემდგარი ნდომა.

რაკი ჰაერი
შეისუნთქა და
დაცხრა აღმური,

მან საუბარი
დაიწყო სადა
და საამური,

სულ მასზე, რაზეც
ღელავდა გრძნობა,
ელვარე მზეზე,

რომლით ამაყობს
კაცობრიობა,
სულ იმ გმირებზე.

ის ახსენებდა
ადამიანებს
მრავალზე მრავალს,

გზებს რომ კაფავდნენ
ნარ-ეკლიანებს,
სხვის მიერ უვალს.

მხნედ გაჰყავდათ მათ
დიდი გზა ძმობის
სხივით ნათესი,

სიმათლისა და
თანასწორობის
გზა უდიდესი.

ის ოცნებობდა
ხანაზე, ოდეს
ვით არდანდობას,

გზა არ ექნება
კაცთ სიბოროტეს
და ძალადობას,

ხველა იქნება
ჯანსაღი, ლაღი,
მოყვარე დღეთა.

და აინთება
პლანეტა ბაღი,
ჩვენი პლანეტა.

კაცთა გონება
გაატიალებს
ქაოსებს წამტანს,

დაიმორჩილებს
ყოფნის ბნელ ძალებს
და მიმოფანტავს.

ახსნის ბუნების
იდუმალებას,
ახლა უმტკიცესს,

გამოიცნობს მის
ბრუნვას ცვალებადს
და მრავალ მიზეზს.

ეს მისწრაფება,
მძლავრს და მოლიანებს
ახალი ქვეყნის

კვლავ ურყევ
ტიტან ადამიანებს
ამქვეყნად შეჰქმნის.

წარმოდგებოდნენ რა
დროთა მიერ,
როგორც სიმართლე,

ისინი იყვნენ
სინათლე ძლიერ
დიდი სინათლე!

არასოდეს რომ
არ დაბნელდება
ძალა იმ მაღლის,

იგი ანათებს,
იგი ვრცელდება,
შუქი სინათლის.

სხვანი მიჯაჭვულ
პრომეთეს მსგავსად
უჩვევნი ტორტმანს,

სულის სიმტკიცით
უღიადესით
იტანდნენ კორტნას.

ამტანნი იყვნენ
შხამის, სამსალის,
ტანჯვის და კენესის

სულ იმის გამო,
რომ დამრბევ ძალის
უბოროტესის

წინააღმდეგი
ისმოდა მათი
კიდითი კიდე

ხმამალალი და
მტკიცე ლალადი,
აზრთა სიდიდე.

ადამიანებს
ამგვარ დიდებით,
სხივით ნათესით

კაცობრიობა
მიჰყავდათ გზებით
უღიადესით.

ადამიანებს
ამნაირ დროში
არ აქვთ სარჩევი,

ჩვენი დრო არის
ყოველ სხვა დროში
გამოსარჩევი.

არა სანატრი
თავშესაფარი
ერთი იმ გმირის,

ყინვა და სუსხი,
თოვლი და ქარი
იყო ციმბირის.

მას არ ინდობდა, —
ექვს გარეშეა,
ქვეყნის დარაჯი.

ჩუმად ის ახლა
ჩვენს მხარეშია
აქ, აჭარაში.

რომ მათი არა
ძალა და ღონე,
მრეკავი ზარი.

ენერგია და
ნათელი გონი
რომ მათი არა,

ვინ იცის კიდევ,
ვინ იცის კიდევ
რამდენი ხანი

იბატონებდნენ
ძილი, სიმშვიდე
და ყვავ-ყორანი.

გშირებს გაჰყვება
დროის ეს ჯარა,
ურიცხვს და ულევს,

ხეალ მოახდენენ
რომ არ მომხდარა
იმ სასწაულებს,

გაიმარჯვებენ
ისინი, რადგან
ხიდი იღება.

დაუძლეველი
მოღვივის მათგან
კეშმარიტება.

მძიმე იქნება
ეს გამარჯვება;
როგორც შეჰფერის,

ბევრი შხამ-გესლი
დაიხარჯება
ფარული მტერის.

ახალი ცეცხლი,
რომელიც მოდის,
ხალხი რომ ელის,

დასაწყისია
ამ ბრძოლა-შფოთის
აურაცხელის.

მტერი კარგა ხნით
ნილაბს შეირჩენს;
მას ეხერხება.

იბრძოლებს, მაგრამ
თავს ვერ გადირჩენს,
გადიჩეხება.

დღეებო, ასეთ
გზას იახელით,
ვით მიიჩქარით!

ახლა მე ვცხოვრობ
სხვისი სახელით
და სხვისი გვარით.

ახლა მე ვცხოვრობ
სახელით სხვისით —
მძიმე ხვედრია...

ცხოვრების გზაზე
მრავალ დევიზით
მე შემხვედრია

ჩვენს ქვეყანაში
მოღვაწე ბევრი,
მაეალი მწყობრად,

თავი რომ მოაქვს
მრავალწამებულ
ხალხის მეგობრად.

მე ვიცი მათი
სახე ნამდვილი
და ამის გამო

არ იყო ეს გზა
ჩემთვის ადვილი
და სასიამო.

მრავალი ეჭვი,
მრავალი რყევა,
მრავალი მახე

მე განვიცადე,
სანამდე ძლევა
არ დავინახე.

მე სიდიადე
რჩეულ მიზნისთვის
ვით არ მახსოვდეს.

არ გადმიხზია
ოი, ამ გზისთვის
მე არასოდეს...

იგი დადუმდა.
დაღლილი თვალი
ოდნავ მიხუჭა.

მკრთალი სინათლის
გაბრწყინდა ალი,
განათდა ქუჩა.

და მე მანამდე
ასე მალულით,
დაგუბებულით

ალტაცებითა
და სიბრაღულით
ამევსო გული.

„სიცოცხლე მინდა...
მაგრამ რად მინდა
განაწვალეები!“ —

სთქვა მან სუსტი ხმით,
და დაიბინდა
ისევ თვალეები.

„სიცოცხლე მინდა,
რადგან მგონია,
ვარ მისი ჩრდილი,

მაგრამ ჯერ კიდევ
მე არ მქონია
იგი ნამდვილი...

აი, დღეები
ჩემი დათვლილი...
ის საბოლოოდ

ანარეკლია
ყოფნის ნამდვილის...
მხოლოდ და მხოლოდ.

ცუდია ჩემთვის
ეს გაზაფხული
პირმშვენიერი,

ეს შემშლია
გამოსახული
და ქარხნის მტვერი.

ო, შემძლია
კიდევ რამდენი!
ლტოლვ: დიდია —

ვაკეთო საქმე...
მიდიან დღენი,
დღენი მიდიან...

სავსეა ჩემი
გული და ტვინი
ხალისით მწველით,

მისწრაფებითა
და ბრძოლის ჟინით
დაუღუპელით.

აჰ, შეიძლება
განა სიკვდილი...
თავგადასავლის

შეწყვეტა, როცა
გზა არის ხსნილი
კარგი მომავლის?

არა, მე წასვლის
არა ვარ მდომი,
ცა გამიბრწყინდა,

არ გადმიხდია
არც ერთი ომი,
როგორც მე მინდა!

ახლოს ცისკარი
ყველა მშრომელის
არის საამო,

მე კი სამარის
კარი მომელის
სამარადფამო...

არა! — შევსძახე
მაშინ მე სნეულს —
ხოფნა გაქვს ვრცელი.

დიდხანს იცოცხლებ,
უნდა იცოცხო,
იყო დღეგრძელი.

შეხედე, როგორ
შრიალებს თხემი,
ბზებით ნორჩებით

მხარე ნამდვილი
არის ედემი.
შენ აქ მორჩები!

ამ ლაქვარდ კუთხის
ცეცხლი, მზე, წყალი
სივრცედ, ჰაერად

შემმატებია
სისხლის და ძალის
ყოველნაირად.

აქ უნდა გვქონდეს
გული ჯანმრთელი,
სული სათუთი,

რომ გაქრეს სენთა
კორიანტელი,
მკაცრი, ჯიუტი.

შენ გაიხედავ
და აქ კვლავ ნახავ,
მაგარი კუნთით

კაცს ასი წელი
რომ გადულახავს,
ვით ასი წუთი.

დგანან ხეები
მრავალწლოვანნი
ტოტების განით

იგივ მხნე, იგივ
გულით ხმოვანნი,
სავსენი ჯანით.

— ვნახოთ... ახლა კი
მასზე ვიმსჯელოთ,
სხვაზე უარესს

ვინაც ბედშია...
უნდა ვუშველოთ!
ასე არ არის?

...გაივლი კონცხთან,
მიზნად ისახავ
პატარა ფაცხას.

ფაცხის წინ ბაღჩას
შენ დაინახავ,
ლამაზს და საწყალს.

იგი ეკუთვნის
ჩვენს კაცს. ჰპოვებ მას.
ეტყვი ჩემს სახელს.

ყველა მიგიღებს,
ვით საკუთარ ძმას
და არ გაგამხელს.

სტუმართმოყვარე
იმ კაცთან სახლში
ახლა ფარულად

ცხოვრობს მეორე.
ყველაფერს მაშინ
აუხსნი სრულად.

თავგანწირული,
გამოსადეგი
იქ არის არე

და რაკი ასეთ
გზას დაადექი,
გასწი, იარე!

მაგრამ... ეს რაა?!..
როგორ დაბინდდა...
ო, გულის მატლო!..

სული მეხუთვის...
სარკმელთან მინდა...
მიმწიე... გმადლობ...

...იმ გაზაფხულის
მძიმე და შავი
ფანჯრიდან არე,

ჰაერიც იყო
ცივი, უძრავი,
იყო მდუმარე.

ვიფიქრე: სუნთქვა
ბალახ-მცენარის
სთვლემს უმოძრაო,

ნუთუ მშვენიერ
მოების ჰაერი
არის ამო?

ხუთვია. თითქო
ცხოვრობ დროს იქით,
უხილავ შუქად,

დრო მიდის ნელა
და სისასტიკით,
მაინც მსუბუქად.

უხილავ არსთა
მილიონები
ძარღვების კონვით

აღრჩობს კაცს... ვერას
ხდება გონებით
და ვერცა ღონით.

და იმ არმიის
მირიადები
უსივრცოდ გასტანს,

დარაჯობს ცოცხლებს
და ყურადღებით,
გულთან, მაჯასთან,

კართან, სახლებში,
გარეუბნებში,
თრთიან კრებულნი,

მდინარის პირად
ჩარჩენილ ფშნებში
ჩასაფრებულნი.

მოაქვთ სასტიკი
მათ იერიში.
ყრუა ვედრება.

მათ ვერვინ სჯობნის
სიძლიერეში,
ვზა იცხედრება.

ლამის სიჩუმემ
მოიცვას გული,
შესწყვიტოს ცემა.

მე ვდგავარ მწარედ
აღელვებული:
თავზარდაცემა!...

მწარე ღუმილი...
ისევ სულხუთვა,
საათმა დაჰკრა.

ყოფნამ აქ თითქო
შესწყვიტა ბეუტვა...
სანთელიც ჩაჰკრა.

სიჩუმედ მყოფი
ამაოება
უთუოდ ამ დროს
გრძნობდა სიკვდილის
მოახლოებას
მძლავრს და არ დამნდობს.

მას შემდეგ დიდი
ხანი გავიდა,
მშფოთვარე, ძნელი,

იმ საშინელი
სანახავიდან
რა დარჩა ძველი?

რა-რა! შემდეგ,
ოცი წლის მერე,
კვლავ ვდგავარ სახლთან.

შემატებია
სიმშვენიერე:
იგი განახლდა!

ახლა დარაჯი
ბოსტნის და ბაღის —
სხვაგვარად შვენის

მუხა, ამაყი
სახე სილალის
და ძალის ჩვენის.

ორი პალმაა
იქვე დარგული,
ორსავე მხარეს.

ფენს ყვავილები
ამოქარგული
სურნელს მღელვარეს.

თითო ყვავილი
თითქო გულია
და მისი ქნარი.

შეხედეთ, რარიგ
დიდებულია
აქ ბინადარი!

შეველი. იგი
ვიცანი ველარ —
სწორედ ვეფხვია.

გაოცებული —
სთქვა — რაღა ღგეხარ?
გადამეხვია.

და მოგონებათ
დაიძრა ლავა, —
თუ ესოდენი

დრომ, ენერგიამ
გაანიავა
მრავალი სენი.

მღელვარე გულო,
ჩვენ არ ვართ მშვიდად —
ვგრძნობთ სხვა ჟრიაშულს.

ცხოვრება ჩვენი
ედება მამულს.
გზადა და ხილად

დრომ უმართლობას
ახადა ფარდა,
მისწვდა ტიალებს.

და დროშა იგი,
ჩვენ რომ გვიყვარდა,
მალლა ფრიალებს.

მისით სიმღერა
ქვეყნად იღვრება
საგაზაფხულო.

და არასოდეს
არ დაიხრება
ის დროშა, გულო!

ახლა სიკვდილის
არ არის ხანი,
არ არის ასე?

გარს სიცოცხლე დულს.
მე ის ვიცანი
ბევრ გამირულ ხმაზე.

ჩვენ კვლავ ვიბრძოლებთ,
დიდი ლელოა
ძლეული სენი!

უნდა ვიცოცხლოთ.
სასახელოა
სამშობლო ჩვენი!

[1944]

კახიძე გიორგი

მედიკალიზაცია

გალაქტიონ ტაბიძის თხზულებათა აკადემიური გამოცემის მეცხრე ტომში იბეჭდება 1940 — 44 წლებში დაწერილი პოემები.

ზოგიერთი პოემის თარიღი ჩვენს მიერაა დადგენილი, დასათარიღებლად წამოყენებულ მოსაზრებებს შენიშვნებში ვასაბუთებთ.

ტომს ერთვის ვარიანტები და შენიშვნები, რომლებშიაც მოცემულია პოემის ტექსტთან დაკავშირებული ყველა საჭირო ცნობა. ვარიანტებში პირველადაა წარმოდგენილი თითოეული პოემის პასპორტი, სადაც აღნუსხულია ყველა ცნობილი ნაბეჭდი და ხელნაწერი წყარო. ვარიანტებში ნაჩვენებია წყაროებს შორის არსებული განსხვავებული წაკითხვები.

ტექსტის შემოქმედებითი ისტორიის ნათელსაყოფად ვარიანტების შემდეგ დართულია შენიშვნები და ტექსტში მოხსენიებულ სახელთა თუ ისტორიულ მოვლენათა მოკლე განმარტებანი.

ვარიანტული სხვაობის საჩვენებლად თითოეული წყაროს აღნიშვნა ხდება ლიტერით; ძირითადი, ამოსავალი წყარო A ლიტერით აღინიშნება, ხოლო დანარჩენი B, C, D და ა. შ. A-სთან სხვა წყაროს შესაპირისპირებლად გამოყენებულია ციფრები, პირველი ციფრი გვერდის აღმნიშვნელი, მეორე — სტრიქონის. წყაროთა წაკითხვების სხვაობა რომ ნათელი იყოს, გამოყენებულია პირობითი ნიშნები:

+ ტექსტს ემატება; მაგ., 7,5 გაჰკივის + უცნაურად CD. ეს ნიშნავს: სადაც ძირითადი (A) ტექსტის მე-7 გვერდის მე-5 სტრიქონზე წერია: გაჰკივის. CD ვარიანტში იკითხება: გაჰკივის უცნაურად.

— ტექსტს აკლია; მაგ., 11, 9 შშვიდალ — D. ნიშნავს: სიტყვა „შშვიდალ“, რომელიც ძირითადი ტექსტის მე-11 გვერდის მე-9 სტრიქონში იკითხება, არ არის D ვარიანტში.

] ნაცვლად; მაგ., 10 ტკბილი ნაზი CD. ეს ნიშნავს: მე-10 სტრიქონში წერია: „ტკბილი“, ხოლო ამის ნაცვლად CD ვარიანტში იკითხება „ნაზი“.

§ სიტყვები გადაადგილებულია; მაგ., 20, 1 ჩასჩერებია წიგნში თე. ეს ნიშნავს ძირითადი ტექსტის 20, 1 წერია „ჩასჩერებია წიგნში“, ხოლო E ვარიანტში სიტყვები გადაადგილებულია ასე: წიგნში ჩასჩერებია.

* გადახაზულია; მაგ. მრისხანე გრძნეული B*. ეს ნიშნავს: B ვარიანტში პირველად დაუწერია „გრძნეული“, რაც შემდეგ გადაუხაზეს და შეუცვლია „მრისხანედ“.

T საქართველოს სახელმწიფო ლიტერატურის მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდი.

ს საქართველოს სახელმწიფო ლიტერატურის მუზეუმში დაცული ზედათაბის
არქივი.

დ გ. ტაბიძის დღიური.

ნ ნაბეჭდი წყარო.

აბაბი წერეთელი (გვ. 7)

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ ი: ავტოგრაფები T, t 1685 — 1769 (B); 4830 — 4899 (D); 4803 (E); 2114 (F); 1511 (G); 5326 (H); 5321 (I); 1459 (J); 7814 (K); 1261 (L); 1500 (M); 3031 (N); 4384 — 4387 (O); 5357 (P); 1804 (Q); 5349 (R); 1510 (U); C : — 3 (N);) — 19 (V); 5356 (Z);) — 63 (B¹); 5776 ნ. (X).

ა ს ლ ი:) — 58 (A¹); 2078 — 2152 (D¹).

ნ ა ბ ე ჭ დ ი: ჟურნ. „მნათობი“, 1940 წ., N 5—6 (C); აკაკი წერეთლის სა-
იუბილეო კრებული, 1940 წ., (S); „აკაკი წერეთელი“, 1940 წ., (U); „მამულა
სიცოცხლე“, 1943 წ., გვ. 37 — 39 (T); „ოქრო აქარის ლაქვარდში“, 1944 წ.,
გვ. 86 — 87 (T¹); აკაკი წერეთელი, თხზულებანი, ტ. VI, 1949 წ., 207 — 242 (A).

ს ა თ ა უ რ ი: „მებრძოლი პოეტი“ T; „აკაკი წერეთელი შავი ზღვის პირად“
T¹; — EFGHIJKLMNOPQRWV.

პოემის ცალკეული ნაწყვეტები დაიბეჭდა აკაკი წერეთლის საიუბილეო დღე-
ებში სხვადასხვა ჟურნალ-გაზეთებში („კომუნისტის ლიტერატურული დამატება“,
1940 წ., № 3; „საბჭოთა აფხაზეთი“, 1940 წ., № 140; ჟურნ. „პიონერი“, 1940 წ.,
№ 6) და სხვაგანაც, მაგრამ ვარიანტულ წაკითხვებს არ გვაძლევს.

1940 წელს ცალკე წიგნად გამოცემული პოემის „აკაკი წერეთელი“ ერთი
ცალი ავტორის გამოუყენებია სამუშაო ტექსტად. 1944 — 47 წლებში ჩაუსწორებია
იგი, ჩაუმატებია სტროფები. ჩასწორებული ტექსტი 1949 წელს გამოცემულ VI
ტომში დაიბეჭდა.

ვინაიდან პოეტს ყველა ჩასწორება არ შეუტანია 1949 წლის გამოცემაში, ეს
ჩასწორებები ნაბეჭდი ტექსტი პოემისა აღნიშნული გვაქვს ცალკე ლიტერით X.

7, 11 სიკვდილი დევდეს თვითონ, დევ მას]

თვით მიეცემა სიკვდილის კდემას SUEF.

13 გული მგოსნისა] პოეტის გული SUEF.

9, 7 ყოველ ქვეყნიურ ო S. 10, 1 მგოსანმა] სტიქიამ BUG. 3 ჩვენთვის] ჩვენ
SU. 4 მას მღერას] სიმღერას G. 4 მის მღერას ჟანგი +

გულის სიღრმიდან აღმოხეთქს ჰანგი,
და მას ყურს უგდებს სულგანაბული
ხალხი, რომ ეს ხმა გაიმეოროს,
როგორც თავისი და საყვარელი.

აი, ამ ნათელ და სულ უბრალო ხმებში, ცხოვრების ცოცხალი ძალები არასო-
დეს არ ამოიწურებია. მათში ჩივის დაკარგული (დათრგუნვილი) სული და შე-

ზორცილი სხეული. თავისი უკვდავი უფლებების ამავი შეგნება და წყურვილი მრისხანე შურისგების, აღტაცება ბრძოლისა და დღესასწაული გამარჯვებისა. მასწავლებელი უნდა ყველა ქვეყნიური მწუხარება, უდიადესი ვულისთქმები, გულისწადილი, გრწყინვალე ოცნებები, არგამარჯვებული იმედები, — გაცრუებული.

ხალხის ბაგეებში სიმღერა სტიქიური ძალის მფლობელია. იგი მთის ნიავის მსგავსად თავისუფალი, ლალი, მშფოთვარე, მბორგავი, სასტიკი,

მქუხარე, მღელვარე, მძაფრი, ბოხოქარი, შმაგი,
ცხარე და ფიცხი მძვინვარე
გზას მოიკაფავს ძალით (ძალათი)
ხელისშემშლელ კლდეთა შორის.

დაუცხრომელი (დაუმშვიდებელი, დაუწყნარებელი), მეამბოხე, მშფოთვარე ნიაღვარი (ღვარი, ნაკადი). სწრაფად, მძაფრად, მიეჩქარება წინ, ექსტაზით მიე-
ქანება და ეხეთქება ქვაზე, ჩანჩქერებად ეშვება ძირს.

ასე, სიმღერის მოთვინიერება არ შეიძლება! ის არის სტიქია, რომელიც ადა-
მიანის მთლიან გულს თან წარიტაცებს, წაიყვანს¹!

იმავე გვერდზეა:

1. ო, ეს წყურვილი მრისხანე დაკვრის,
ადამიანი როგორ არ დაღვრის
სისხლს ჯალათისას P*.
2. სულ წარიტაცებს კაცის გულს, ხან კი,
არ ეგარება სიმღერას ჟანგი.
ხან უენოთაც მეტყველებს, ხან კი,
თან წარიტაცებს ადამიანთ გულს,
— ასეთი იყო აკაკის ჩანგი! U.

7. დაბურულ ტყის] ელისეის მინდვრებს OK. 8 მახსოვს] ველზე OUK.
12 ცხრაას რვა წლის] საქართველოს OUK. 13 მძლია რულმა] მიმეღულა U, მიკ-
რულმა O, მიმერულა K.
15 მუხას ადგა ოქრო მთვარის] გადმომდგარა შუქი, მუხას ადგას R*, გადმომდგა-
რა შუქი მთვარის P. 20 ტოტებს ქარი] ტოტი ქარის UORP. 22 მე, გვიან გზით
მივიჩქარი] გვიანი გზით მიიჩქარის OURP. 11, 2 გადავსძახი] გადასძახის OURP.
10, 15 — 11, 2 მუხას... „ალავერდი“!

მხარეს ადგას ოქრო ღვინით—
იყო უხვი მოგროვება,
ღვინით შემოოქროება —
საქართველოს ძალებს, ხალისს
ღვინის ძველის და ახალის,
დაირღვევა მყუდროება
მუკუზნის და წინანდალის.

¹ ამ ტექსტის დამუშავებული ნუსხაა იმავე გვერდზე, მეორე სვეტში.

არ აღშფოთებს კახეთს ღმერთი,
ვერც გაკაწრავს ტოტი ქარის,
მისი ღვინის, როგორც ერთი
საბჭოთა გზით მიიჩქარის.

ფილოქსერას განი,
გავიარეთ ფერდი,
ძირს ჩამოტეს ცხენოსანი,
სად ველია ვით ხავერდი...
მწყურვალე ყელს გაისველებს,
ცხენოსანი კიდევ ერთი
და მშობლიურ მინდორ ველებს,
გადასმახებს — ალავერდი! QM,

ხოლო პირველი სტროფი M-ში ასეა:

არის სიმღერა რამე ბორკილი,
ვერ ავიტანოთ ჩვენ უმისობა,
— არც შეიძლება უიმისობა...
თავის რონინით, — მოგიზგიზეთი
მას შეინახავს მარადისობა.

11. 15 — 18 გაგიმარჯოს!... შეეხარი]

ალავერდი! ალავერდი!
იმეორებს ტოტი ქარის,
ცხენოსანი ერთადერთი
კვლავ იმა გზით მიიჩქარის R.

17. ვინმე] იგი U. 18 ვუქქერ] უუქქერს UO, შეეხარი] შეეხარის UO. 12, 9 გა-
მოჩნდება] მოვლენილა UO. 14 გამართებს+

როს ქალწული გაწვდის იებს,
და ოცნება განაუარდებს. UO:

14, 23 — 25 გაგიმარჯოს,... ცხენოსანი]

ალავერდი! ალავერდი!
იმეორებს ტოტი ქარის,
ცხენოსანი იგი ერთი... O.

28 მთები] ზეცა B. 29 მზე შუა ცას] ნაშუადღევს B*. 12, 25 იყო საშინელი წამი—
14,6 და ეგ ღამე ფერ-მიხდილი]

არის საშინელი წამი.
გამყინველი, როგორც შხამი,
როცა სული უდაბნოა
და არსად სჩანს ზეცის ნამი.
არ არსებობს გაღიმება

არც ჩემდამი, არც თქვენდამი.
 ო, სიმებო! ო, სიმებო!
 ხომ გიგრძენიათ, ხომ, ეს წამი.
 გაეშურო ქნარო, მაშინ
 სადმე ველად, სადმე მთაში,
 იქ, სადაც სდგას ძველი მუხა,
 სად ფოთლების ისმის ტაში.
 უნდა იქმნას სიხარული
 გაზაფხულის მზიურ თქმაში,
 მოვლენილა იქ ქალწული
 ყვავილების ეშხით თმაში.
 და იქ სულის ახალ ვარდებს
 ქარი შენკენ დაგიფარდებს,
 გაზაფხულის ჟრიაპული
 გაგიქარვებს გულის დარდებს.
 ისმენ ახალ მელოდებს,
 პოეზიას, როგორც გმარებებს,
 პოეზია გაწვდის იებს
 და ზღაპრებში განავარდებს.
 ო, ქალწული მთების შორის,
 ძვირად ჩნდება კაცთა შორის;
 ის არ „მოღის“, იგი ჩნდება
 როგორც სუნთქვა, სხვა, მეორის.
 იგი ისერის ვარდებს მზისას
 და შევნებას, ამ მთა გორის,
 უწოდებენ პოეზიას,
 უმაღლესთა თანასწორებს.
 იგი მზეა და ციმციმი,
 ო, მის ქნარზე ბევრი სიმი
 სიცოცხლეა, თუ არ გაწყდა,
 ტლანქი ხელით დანაჭიმი.
 ო, ბრალია, თუ ქვეყანას
 ასხლტა პოეზიის ღიმი,
 მისი ბრძოლა, მისი ნანა,
 მისი ლხინი და ნადიმი.
 მუხის ჩრდილი, მზემიხრილი,
 რა ვაჟაკი, მის ქვეშ ზრდილი
 გაუძლებდა ბობოქარ წლებს,
 მძლავრად ტოტებგადაწვდილი.
 ვერცხლის ფერი ნაკადები,
 მოლზე მოლი გადაზრდილი,
 ლურჯი ზეცა, ლურჯი მთები,

და ზეების ლურჯი ჩრდილი,
ზღვებისა და მთების ქარით
ნელმომსრბოლი მინაქარით Z.

ამ ტექსტს BU-ში ემატება:

გამოხედვა გულდამწვარი
თვალთა ღამე და ხანძარი,
მოშავო და ქარდაკრული,
მისი სახე მზით დამწვარი.

15, 2 და ირიბად] და სხივები B. 3 მოცახცახე — მოელვარე] სხივებისგან მო-
ელვარე B*. 9 იმ გზით — ისევ სხივოსანი] იმ გზით, სადაც თრთიან მთანი B*.
11 — 12 ალტაცების... ცხენოსანი] მხნე სიმღერით ისევ იგი, ეშურება ცხენოსანი
BU. 13 — 16 მე აქ... დამწვარი]

მისი სახე მზით დამწვარი
და მგზავრობით განამწვარი,
მოშავო და ქარდაკრული,
თვალთა ცეცხლა და ხანძარი B.

17 მაგრამ მე ხომ] მოწმობენ რომ BU. 25 და ღამაზ... მხარეს, +

ეკლის ხეებს მომღელვარეს
მოჭფენია აყვავება B*.

16, 1 დღე მზით] დღეგრძელად B* 2 — 3 და ნაზ პეპლებს... ცივი ბზინვით. ამ
სტრიქონებს შუა გადახაზულია B ვარიანტში ერთი სტროფი:

მფშენივართ მშვენიერი რიგით,
თეთრი ეკლის ხეებს იქით,
გაფენილა მინდორ-ველი,
მრავალ გზითა და ბილიკით.

5 სივრცე]. ველი B*. 16 მონათება, შენისლება.] შენათება, შენისლება. ეს სტრი-
ქონი გადახაზულია და ზემოთ მიწერილია: ეს ცვლილება ენისლება B.

20 წვერვალისა,] მწერვალისა BD. 23 ავით ზეობა, თვითონ ველი] თვითონ ზეობა
თუ ველი B. 29 მრავალფერი] სახეობის B*. 30 ღრუბელთა ცვლა] გათენება
BDU. 17, 2 მოჩვენებით] მოჩვენების B. 17 მრავალნი] ისინი B*. 19 თითქო სად-
ღაც] ირევიან B*. 18, 27 აი, უცხო დედოფალი] აი, მშვენიერი თვალი B*.
28 მთების მშვენიერი თვალი —] მთიურ ველის დედოფალი B*. 19, 14
არა] თრთიან B*. 22 თრთოლვა,] დენა BDU. 30 მნათი სოსანს]
მზე სხივოსანს B*. 20, 3 ელაეს] სთვლემდა B*. 5 კლდისკენ] დაბლა B. 6 და სიზ-
მრებში] ოცნებაში B*. 14 ფერა-ფერა] ბაბუწვერა B*. 20 ყვავილებით რთავდა
მხარეს] და ლისფრად ბინდის მხარეს B*. 27 ვხედავ] ხედავს BDU. 28 დაცემულს.]

გაფენილს B. 21, 5 გულს ისარი მზისა] ცხენოსანის გულს მზე BDUW. 8 ველად
 მე გადმოვხტი] იგი გზად გადმოხტა BDU. 12 სულ სხვა გრინობით მოღუღუნე-
 ახლის ძლივას მოღუღუნე B, „ძლივას“ გადახაზულია და წითელი მელნით აწერია
 „გრძნობით“ B, ახლით გრძნობით მოღუღუნე DU. 13 დაფენიან] გაფენილან B.
 14 დაფერდებით, ამაღლებით] უძლეველი განახლებით BDUWX*. 17 — 18 მი-
 წერს... უბანი]

მიწერსა სცვლის ზემოხანნი
 და ქვენობანს — ზენობანი B,

ყოფილა: სდგას ნახევრად მიწურები B*, და სჩანს, როგორც ზენობანი W. 20
 სულ უბრალო, აგებული BD. 22 ბნელ-შავობას,] უშავობას BDUW. 23 — 24
 მუშაობა... გრძნობას]

მუშაობას რა კი მორჩა
 რა სჯის მოპირტუშაობას? BDUW.

26 მინასწორი] შორი — შორი BD. 27 — 28 ერთუროს... კახორი]

ერთუროს ეხმაურებიან,
 ამაყი და თანასწორი BD.

22, 4 უხსოვარ დროს, თითქოს უთხრეს] თითქოს ბედით მიაყუთვნეს B*, ზემოთ
 წითელი მელნით აწერია: თითქოს ძველთაგანვე უთხრეს B, თითქოს უხსოვარ
 დროს უთხრეს U. ეს აყუთვნეს] მიაყუთვნეს BD. 17 ახლა სულ სხვა გახსენების]
 ნათელ ცაზე ეხლა სულ სხვა B. 30 რადგანაც მზე ჩასულიყო] და მზე კიდევ ჩა-
 სულიყო B*. ოცდასამი გვერდიდან წერტილის სტრიქონები სათვალავში არ მ-
 ილება.

23, 4 სული სულიკოსი] სულიკოზე ფიქრი B*. 7 თითქო შორით] და მშვენიერ B.
 13 დიდ წვაშია] სიზმარშია B. 15 დიდი გრძნეულების] მომჭადოებელი B*. 19 — 20
 ყველა... პარმონია] გრძნობა მასზე უფრო მეტი

მიყვარს მისი პარმონია B*, გრძნობა მეტი უფრო რასაც DUWX.

24 სევდის ასე] პანგი სევდის BDW. 24, 2 ყოფნა რომ არ მოისურვა] სიკვდილი
 რომ მოისურვა B. 10 ქნარებს +:

ძალა იძვრის იმა ხმისგან,
 მოქმედება მოდის მისგან,
 ის სულ განათავისუფლებს
 ძნელს, დამჩაგვრელ სიმძიმისგან BDU.

12 ღრმა რამე და რთულზე რთული] ხან ღრმა, ხანაც არა რთულ BDWX.
 23 უშუალოდ და მრავლობით] აგუგუნდა უშვალობით BDUWX*, 27 რაა თხოვნა
 და ხვეწილი?] არ სურს თხოვნა და ხვეწილი BD. 28 საქართველო] ხალხი
 BDUWX.

25, 6 ყომარბაზი] მატრაბაზი B*, იქვე მიწერილია: ოინბაზი.
26, 8 მთების+:

კბოდოვანი ნამიანი,
ფლატეები ზრამიანი,
ალიმართენ, მათ ვერ მიწვდა
მოკვდაობა შხამიანი B.

13 ფერად ნართებს,] იავარდებს D*. 14 რომ სწყდებიან ია-ვარდებს,] რომ
აცხრობენ სევდა-ღარდებს BD. 24 ძახოდა:] გაისმოდა BD. 27 ყოელი] თითო.
ეულს B*. 27, 5 მოარხევდა] გამოხატავდა B*. ამ გადახზულ სიტყვას ზემოთ აწე-
რია: „ეძლეოდა“, იძლეოდა D. 6 უღრმეს სევდის მშუქარებას.] სევდის გაუშუქა-
რებას BDU. 8 ფერმოდრუბულულ] მოღალატე B*. 29, 9 არ დაეხანდე მე, მოხე-
ტე,] და უცნობი ზვირთივითა B, და უცნობი ზრდილი ხმითა DU. 11 აღზე გა-
ლანდულთან,] შუქით განაკეთულთან B. 25 გარე] ნარის B. მტყნარი D. 30, 9 რომ
აკაკი] წერეთლისთვის B. 10 არის მათი შეგობარი.] სურდათ ეთქვათ ნაგება-
რი B*. 11 — 14 ხევესურეთშიც.. სიყმაწვილეს.]

მთელ ხევესურეთს, ძმებს და შვილებს,
სიბერეს და სიყმაწვილეს,
მზადებაა, ესწრაფვიან,
რომ დაესწრონ იუბილეს BX*W,

მთელ ხევესურეთს მზიან — ჩრდილებს... DU.

15 ვისზე რა ო B. 17 ქალაქია ძლიერ ხშირად] იმ ჩვენ ქალაქ თბილისშია
BDUWX. 21 ჩვენ მოხუცნი] ჯერ ღარიბად BDUWX. 31, 6 მსგავსი ცოტა არის
აწი] მსგავსს ბევრს ველარ ვნახავთ აწი BDUWX, აწი ჩვენში X. 8 გვიქადა-
გებს ჰქადაგებდა BDUWX*. 10 — 12 ერთხელ... შვილიშვილიც. როცა ლ. რა-
ზიკაშვილის¹

სანახავად წაველ, ჩემთან
იყო ჩემი შვილიშვილი BDW.

29 — 32, 2 ეჰ, წავიდა... შეიცვალა.]

მაღე ომი ატყდა, მარა
შეიცვალა დრო და ძალა,
აირია დედამიწა
აკაკი რომ მიიცვალა BDUX*.

5 შორი იაპონიიდან] ვის ეცალა ხალხისათვის BDUWX*. 7 ქადაგებდა] აღარა
გვყავს BDUX*W. 8 მოვა დრო და მეტზე მეტი] იმის შემდეგ უფრო მეტი
BDUWX. 9 შემოვაო] დატრიალდა BDUW. 10 დადგებოა ნათლის სვეტი,]
ჩვენში გაჩნდა საბჭოეთი B, შემოვიდა საბჭოეთი DUWX*. 11 ყველა] ჩვენმა B

¹ ყოფილა: ბეჭა ლელაშვილი B*

12 სკოლას] სკოლას B. 13 მდიდრებს დაეცემთ და მერე კი ჩვენ გავმდიდრდით ამიერით BDUWX. 18 ჩვენაც ვიგრძნობთ ვიგრძენით X*. 19—22 ვუსმენ მოხუცს... და მგოსანი — U, ეს სტროფი ფანქრით ჩაწერილია X-ში. 23, 4 წელს მსუბუქი ნამეტანი.] კარგი იყო ნამეტანი B. 6 მივიღტეოდი მიიღტეოდა BDUWX*. 7 მიეჭროდი და] ცხენოსანს მას BDU. 14 მაგონებდა: აგონებდა BDU. 25 მივისწრაფვი მიისწრაფვის BDVWX. 29 სიზმარს] ასეთს DUWX*. 34, 19 ვერასდროს რომ მსგავსს ვერ პოვებს] ვერ იპოვის ვერასოდეს BDUWX. 21 იგრძნობს] იცნობს BDU. 22 და მზადაა გააქაროს] ვერცინ რომ ვერ გააქაროს BDV. 23 ვინაც პხედავს, რომ იმის გულს] არ გახედოს! არავინ ხალხს BDU. 25 სიმრუდეს] სიყალბე BU, სიმრუდე, სიყალბე D*. 35, 10 ვით] და B*. 19 ის ლექსები] წერეთელი B*. 24 ასე შეუმსუბუქა — რა] შეუმსუბუქა თუ არა BDUWX. 27 იგი ლექსი] ნაწილობრივ BD. 36, 4 გაბრწყინებდა,] მოთმინება DUW, აღტყინება, მოთმინება X. 9 და აწ შეგვიძლია მარად] შეგვიძლია ჩვენ თუ არა WX. 15 მთლიანად] თუ არა WX. 16 მგზნებარე] იმ დროის X, ყოფილა: მგზნებარე, მთლიანად — ორივე სიტყვა გადახაზულია. 16 ვენდოთ! +:

ვის მიეცა, ვის წაერთო
პოეზიის ეზო, ერდო,
ქველთან ახალ აღამიანს
აქვს თუ არა რამ საერთო?
შეიძლება სხვა იოცა
იცავდა გლეხს იგი როცა,
სულ უბრალო გზით წავიდა,
მიიღოცა, მოიღოცა BDU,

ხოლო X-ში ეს ტექსტი გადახაზულია. 17 ო, არა,] თუ არა BDU, 25 ო, შეეძლო] შეეძლო კი WX. 30 ბატონობის] თავის ახლო მყოფთ X.

37, 1 იგი სრულ] შორეულ X. 10 ჩემი ლურჯა] ცხენოსანი BDUWX* 11—12 მიდის... დაბოლოს,]

მიდის იგი და დაბოლოს
რა უნდა აქ მაყდურ ბოლოს B,
მიდის იგი და დაბოლოს,
და უნდა აქ ღია ბოლოს D,
მე მივიღივარ, ვგრძნობ მთის ყრუოლას,
და რა უნდა ფიქრს დაბოლოს x,

აქ ყოფილა ასე;

მიდის იგი, პა დაბოლოს.

35, 10 წინანდელი] პრაქსიტელი BDUWX*. 21 გზა ეშვება] ის ეშვება DUW, ის მოეწყო B. 27 რაღაც] საღაც B. 39, 4 საბურჯალში] ნაზ ვუალში B. 11 ჩაშაყებულ] ჩაბნელებულ B. 12 ხეუბნის] გორების B. 22 ყოვლად საესეს—] მთლად გადაშლილ B. 40, 1 აღმოსავლეთ] აღმოსავლით B. 3 მოსჩანს] სჩანდა B. 4 მოხ-
19. გ. ტაბიძე IX ტ.

ვეული] მოფენილი B. 7 გავარჩევდი] გავარჩევდა BWX*. 15 ვილაქ] ^{ბაღდატ} სიანს] სიანდნენ BD. 16 ნანგრევებზე] ნანგრევები B. 17 გაეხედე] გაიხედა WX*. 20 თითქო] მხოლოდ B. 41, 2 ზეცას შემოჰიღებულნი.] თავით ცამდე] ^{მოდებულნი} ლი B*. 11 ასეთ ციკაბ] თოვლი იწვა BD*. 12 თოვლი იწვა] სიანდა წიწვი BD,

იდგა წიწვი ნეტარ ხიწვა,
და ჯერ ისევ თოვლი იწვა,
მიუვალ მთის მწვერვალებზე,
ჯერ ისევ თოვლი იწვა B*.

24 ძველებურად.] ჩვენებურად B*. 28 ნაბდებისა] დემონისა BDUWX-ში მარ-
ჯვენა არეზე, სიტყვა დემონისა გადაშლილია და მის გასწვრივ მიწერილია: По-
гибельный Кавказ. გადახაზულია აგრეთვე: მთები ველურ მწვერვალისა და ჩა-
წერილია წითელი მელნით: როგორც მთებში დემონისა B-ში. 42, 3 კლდის] ქვის B.
12 იმა დროთა] იმ დროების BDU. 22 დღეთ სიშავე, წელთ სხვაობა] სასიკ-
ვდილო უძრობა B. 25 სიმამაცის] უკვდავება BWX*. 26 უკვდავება] სიმამაცე
BWX*. 28 სულით, გულით.] თავგანწირვით BDUWX*. 30 თავგანწირულად:]
ქართველურად B. 48, 1 — 4 გრძნობით... საქართველოც]

აქ იცავდა საქართველოც
თავის მთას და თავის მდელს,
ივის უფლებას სიცოცხლისას,
არსებობას სასახელს B. თავის... მდელს!
გრძნობას, რაიც ასე მწველობს DUWX*.

2 სამფარველოს,] სასახელს DUWX*. 6 — 8 დანგრეული... აქ ბჭეები.]

დანგრეულან საფრთხეები.
ეკლავ ბრწყინვალე გამარჯვებით
აღმართულან ციხეები BDUWX.

11 დაცვა მის,] აი, სულ BDUX. 15 — კი სიმღერა] მოძახილი BDUX. 25 თანა-
ბრადვე] და აგრეთვე B. 44, 8 უნდობლები+

აღვივებდნენ გესლს და მტრობას,
ხალხთა შორის თესდენ მტრობას.
თვით შორიდან უუურებდენ

შვინით (!) ომის ხანგრძლივობას B, ამ სტროფის ბოლო სტრიქონს აწერია:
აგონიის უნდობლობას, ეს გადახაზულია. 13 ახლა] ავზნებს B. 16 გულმოკლე-
ლებს] ნერვიულებს BDUWX*. 20 შავი რწმენა] რელიგიით B. 21 იბრძვის ეს
მთა] იბრძვის ლეკი B. 27 მკვლელობა] ტაცება X. 45, 3 დაავიწყდა მთელ ქვეყა-
ნას.] აწ ქვეყანამ აღარ იცის B. 17 წამოვიდა] გაბოროტდა B*. 23 აწ დიდ რუ-
სეთს შეუერთდა] აწ რუსეთის ვასალია BDU. 25 რაკი ქართლი ლანდად იქცა]

ჯოჯოხეთად მიწა იქცა BDX. 47, 2 ცბიერად] მოტყუება W. 48, 5 რას ნიშნავსო] რომ არისო B. 6 მეფის] „დიდი რუსის“ BDUWX*. 49, 30 მათრახით] დაციწვით BDUW. 50, 9 ვეფხვის] მხეცის, ზეავის X*. 51. 3 ამკლებელი] დამპყრობელი BDUW. 9. რა სხვა გზები] ესლა მთები BDWX. 10 მოაგონდათ ოქროები] გაიზსენეს მთიულები BDWX. 18 წაეიდა] იქცა B. 21 გასწი ლურჯავ! ამ არეთა] მტარვალს რა არ გადარევედა BDUWX*. 52, 2 მრავალს, ასეცეს] ეს ნიანგი B. 4 უშენებლდნენ; მთლად გარიყეს] უყენებდნენ რიყე-რიყეს B, იყენებდნენ X. 6 და რუსთველიც ჩამოიღეს] და რუსული შემოიღეს WX. 14 იგი იყო] იმას ერქვა B. 15 — 18 სული... ძლიერებას]

იქ ჰგებდას სულიერის
განაგრძობდა ამ ცხოვრებას,
აშენებდა თვითმპყრობლობას
და მის ყოვლად ძლიერებას B.

53, 4 მეფე ვერც მან] ვერაფერმა BDU. 54, 10 თავი აგიგდია, ძია,] გაგიშვიათ ვინც ბენძლია BD, — U. 19 — 20 ვალი... ვალი.]

ვალი კერესელიძისა
მერე ერისთავის თვალი BWX,

ამის ვარიანტია: ერისთავის ვალი DU, მოკალათდა იქ გრიგოლი, ვით მგოსანი და მკურნალი B*. 21 და დუმილად] და მიიმხრეს BDUWX. 22 არა ძალად ხუმრობისად,] არა ძალა ხუმრობისა BDU. 23 იქცა] მთელი BDU. გახდა X. 55, 3 მოვიდა] გამეფდა BDUWX. 4 გამეფდა] დაიწყო B*. 18 ბანქო] არის BDUWX. 22 სულ სხვა ფერით] სულ რუსულად BDUW. 56, 13 — 16 იმ გლეხობას... თვით-მპყრობლობა — BDU, ხოლო X ვარიანტში ეს სტროფი ჩაწერილია ფანქრით. 18 არსებობა] მდგომარეობა BDU. 23 დიდი] მარად BDUW. 26 თერგდალეულ ძმებთან ერთად] ილიასთან ერთად მსლებლად BDUWX, მას ილია ჰყავდა მსლებლად B*. 30 პირად ცაცხასი გვირილის.] ვაცოფების და ყვირილის BDUWX*. 57, 3 რა დაგვაიწყებს] მშვენიერია BDUWX*. 58, 20 ბუნებას ესმატკბილება: — ამის შემდეგ B ვარიანტთან თანმიმდევრობა ირღევეა. 21 — 24 რაც აძლევს... ამოყვავებით.]

რაც ოცნებებმა მზიურ ჰყვეს,
ის მხარეებმა მიუყვეს.
რაც აძლევს ზეცას სინათლეს,
რაც აძლევს მიწას სიუხვეს.
ნაყოფითა და ხეაგებით,
მოხეტქით, ამოზღეაგებით,
ხენა-თესვით უერთგულებით
და თესლის ამოყვავებით.
რარიგ ნამყენი ვაზისა,
ლხენის, ცრემლების ნაზისა,
თვალს სიბლავს... B.

59, 3 იცის დღე, საწუთროვბა, —] უბრწყინვალესი მნათობნი B*. 19 მთის ვიწრო
ვნი] მერანი B*. 21 გაუხედნავი მერანის,] ნებტური და არისტეო B*. 22 კორდო,
ვითარცა] კაი კორდების B. 27 სოხოზმა ხაესით ნაგები] პანო ცხოვართა დარა-
ჯის B*. 29 ირემმა] ლივიის B. 60, 1 — 2 ზღება... ფრთხილისა,]

მომეცი თუმც შემწეობა
ტეგეანინის ფრთხილისა B*.

3 ბუნება მომგონებელი] მინერავ მომგონებელი B*. 5 — 6 ვარდებით... გუთ-
ნების,]

შენც ტრიბტოლებო, სიმბოლო,
სახეც მშრომელი გუთნების B*.

7 — 8 ველს... მიეკუთვნების.] სილვანო, ვით კიპასოსი B*. 9 შრომაა გლეხის
ჩვენისა] ღვთაებანო და ღმერთებო B*. 20 მოწესრიგება +:

და შენც როს მოხვალ ოლიმპთან,
როგორც მნათობი დღე ისრის,
ისურვებ ქალაქმთავრობას,
შთამომავლო კეისრის.
ან მისტის (!) ფოთოლთგვირგვინით
დამშვიდებული ღიღებით,
იქნები ზღვათა მეუფე, უშორეს ზვირთთა
კიდებით.

წყალთა ყოველთა განგებას
შენ ერთს მოგანდობს თემიდა,
ღმერთად გაგხდის რა, ზეცაში
წაგიყვანს ჩვენის თემიდან B*.

21 მზე აღვიძებდა] და აღვიძებდენ B. 61, 19 — 22 ვით... ანამღერები:]

ნაალერსალ ნაფერება
ბავშვს უყვარდა მშობლები,
ეს ხალხური სიმღერები
ხან დარდიან ხმით მწუხარე B*,

30 რაზე იძახის + „24. IV. 40. 7-ს[ათს] აკლია 10 [წუთი]“ B. 63, 5 მგოსნის] პო-
ეტის BDUWX*. მომავალ] აკაიის BDUW. 7 ლურჯავ, შესდექ! რა სახეა] დრომ
წაიღო, დრომ დახია B, ის სიბნელე დრომ დახია DUWX*. 9 ძველი ბურჯი,] გიმ-
ნაზია BDUWX*. 27 სხვაგვარ ზრდიდენ, სხვაგვარ წრთენიდნენ] და მოწაუელ
სხვაგვარ წრთენიდნენ BDUX*. 65, 27 უფულებო სამშობლოს] შეენახა რომელ
დღისთვის B, ულამაზეს მამულისთვის X, საყვარელი სამშობლოსთვის W. 66, 14
სხვა ახალი] და სამხედრო BDU. 22 კიდევ ოჯახს მოვეკიდე +

ესტქეი და სიტყვა საქმედ იქცა,
 არც ქვეყანა მით დაიქცა,
 არც მამანემს სწყენია რომ...
 და არც დედა გადაიქცა BDUWX*.

23 დედ-მამა რა] რაკი მამა BDU. 67, 1 მას ვინ მისცა] ზმა გიზგიზა BDUWX*.
 3 — 4 ჰქონდა მხარეს, — შარაგზაც კი.. ექლად იქცა] გზა შარაც კი გზატკეცი-
 ლიც, 13 ვერც... მთანი,] ეს აწედილნი მომავალის ფიქრად იქცა BWX. მაღლა U.
 13 ვერც] ველს XV. 17 ვერც] ეს არც XV. 19 — 20 ახალ... არაფერი,] აღელ-
 ვებდა ამ ახალ მგზავრს და აღგზნებდა ყველაფერი Y. 20 არ ახსოვდა] არ აღ-
 გზნებდა BDU; 26 მუღმივი] მუღმივ სდგას Y. 69, 11 ტვია] ქვია (!) Y. 12 მარად]
 დილის B. 19 სინატიფე,] სითეთრე BDUWY. 25 მაგრამ... ბადეს,] როგორც იტუ-
 დენელ ბადეს Y. 29 რას.. სადა] მაგრამ ძლიერი და სადა Y. 70, 13 მღელვარე
 და მოფუსფუსე] შედის უნივერსიტეტში BDU. 14 აგზნებს] უყვარს BDUWX,
 უნივერსიტეტი +:

მაგრამ მრავალთ სხვათ რჩევითა
 მას ურჩიეს გარკვევითა,
 ის სამხედრო და საზღვაო
 სამსახურში არ შევიდა,
 და ხელახლა გადაფიქრა
 ყველაფერი, აბა, იქ რა
 საქმის შექმნა შეიძლება...
 ყველაფერი გადაფიქრა B.

27 გადიხადა მეფემ ომი] წაავო რა რუსმა ომი BDUWX* 28 სხვა... მღომი,]
 ბევრი იყო ამის მღომი BDUWX*. 71, 16 აქ სჯისო] უფო სჯის BDU. 17 ეს
 ყმობაო,] მუდამ ყმობა BDUWX*, 21 ამ ვეება] გზის ვეების BDUWX*. 22
 საკითხების სივრცეების] ამ საკითხთა სივრცეების BDUWX. 78, 10. ახალ... ხმად]
 ახალ სიტყვად და ახალ ხსნად X. 75, 7 თუ გემებზე და სიაზე] ათასნაირ პლან
 სიაზე B. 22 პოეტის] აკაკის BDUW. 77, 4 ერთს ათასში] ვით აღმასში, ვით
 ერთს ასში B. 78, 12 ჰაბსბურგების მონარქია] გაბსბურგთ მძლავრი მონარქია
 BDU. 26 რომ გამზდარა ღმერთის ტოლა—] კმარა ძილი, ზვრინვა წოლა B. 79, 2
 ეპურობიან] აყუფებენ B. 26 ბრძოლის] მხოლოდ BD. 80, 16 დახვდებიან] აბრუ-
 ნებენ B. 81, 22 ფერი] მძლავრი B, ფორმა W*X*. 82, 15 უახლესი ამღერება+
 ხალხურ პოეზიის მსგავსად B. 88, 11 ვით ზმანების] დანანებით B. 12 მთლად]
 სულ B. 15 ვით] სდგას B. 30 ჩვენი ქვეყნის] უცხოელის¹ BDUWX. 84, ის გაღელ-
 ვებს, ეს უჩრდილო] გაღელვებს, როგორც ჩრდილი BDWX. 4 თითქო] ამღერე-
 ბა BDWUX. 20 გვიწვევს უცხოშობისაკენ,] ჩვენც გვეძახდა შრომისაკენ B.
 22 და მედროვეთ] ტფილელებმა D*. 25 ხუროს] ჰხუროს X. 29 მაგრამ] რაკი
 BDUW, 85. სამომსახუროთა +

¹ უცხოელი] გერმანელი B*.

მემაჟულეთ მთლიანობას
მეტად მოეჭვიანობას!
უხატავდა რეფორმებით
საქმით სარგებლიანობას BDUWX.

86, 4 კვლავ] ერს B. 25 მშობლის მძრახავს] მზეთუნახავს B. 87, 3 რასაც ფლობდა] კიცხვას გრძნობდა B. 6 ვინაც] ბევრი BDU. 12 იტანს წერა] და ხეშტერა B. 17 კოცნა, ვნება,] სიყვარული BDUWX*. 88, 9 ახლო ძალა] ძალა მომხრე BDU. 25 — 28 აკაკი... ჰქმნიდა]

როს აკაკი შორი გზითა,
სამშობლოში ჩამოვიდა,
მხარე აქაქანებული
დახვდა, მაღალ, მთელი ხმითა B,
მხარე ახმამალელები
დახვდა, მღელვარებას ჰქმნიდა W.

89, 13 ძნელი იყო სახსრის ნახვა] ფულის შოვნა ძნელი იყო B. 15 მეორე მხრით —]იმ მხრით B. 27 — 30 მლიქვნელს... შეაფურთხა]

სანამდისაც მიაღწია
ზიზღმა, მონურ სულისადმი,
ყველას თავის სიტყვა უთხრა,
სხვა ამბებსა არ დაუფრთხა,
დაიყენა წინ ის მხარე —
და სახეში შეაფურთხა BDU,
რომლისადმი არ დასათმი
იტქვა, — რაც არ იყო ნათქმა
აუწერელ სიძლიერით
ზიზღმა მონურ სულისადმი WX*.

29 იღდა] წინ ის მხარე X*. 90, 1 რამ დაბადა ასე ურგი?] და რა ნახეს მათ-
თვის ურგი BDUWX*. 2 შეიბრუნა მონამ ზურგი] შეაქცია ყველამ ზურგი
BDUWX. 6. სძრავდა] იწვევს B. 7 დიდი მგოსნის] პოეტისა BDUW: 13 „მო-
აშორეთ“] გაჰყურებდა B. 15 რომ ვეღარსად] პოეტი ვერ BDUW. 17 და შერ-
ჩეს მას] ერთად ერთი BDUW. 18 ეიწრო ყოფნა ა B. 20 ვინ შექმნას] გზა შე-
იკლა BDUWX*. 91, 13 ერთგულება] სიყვარული WX*. 16 როგორ ვერ] იგი და
WX*. 19 — 22 კირში... სიცივეში]

ასე უბედურებაში
შიმშილში და სიშიშვლეში,
გაჰირეება, დაცინვაში..
ასე მიდიოდა წლები B.

¹ მოეჭვიანობას] მათ ეჭვიან ხმიანობას DU.

21 მიდიოდა პოეტის გზა] ასე მიდიოდენ დღენი DU. 23 ყოფნამ] საქმემ B. 28
იმერელი] კაცი მხნედ და B. 92, 3 თითქო აპატია რამე] აპატია ბევრი რამე
BDUWX*. 7 — 8 რაკი გაუმართეს ხელი, მგოსანმა ეს მცირე წვლილი]

და სასტუმრო, რომელს ერქვა
ვერსალი თუ პიკადილი BDUW.

14 კიდევ] იმან WX*. 19 ის... მოღვაწეს] იგი ნიკო ნიკოლაძეს BDUW. 20 მანაც]
ვინაც WX*. 25 ტალღა ერთხელ] ნიკოლაძემ BDUW. 28 მოუხერხეს] მოუხერხა
WX*. 94, 5 მტკიცე] აგრე B. 9 — 12 ხმაურობდა.. უცნაური].

ისევ, იმ ძველ თაობასთან,
კამათთან და ღაობასთან,
ხელნაწერი წერილებით
ჩნდება დიდ მოძრაობასთან B.

12 უცნაური+: და მოხუცებს, კირს რომ გრძნობდენ,
იმის გამო თავს ესხმოდენ.
როგორც ეკადრებოდათ, რომ
გულხელდაკრეფილი ბჭობდნენ WX*.

20 მომავალი] მომავლისთვის B.

95, 14 ზიდვად] ტვირთად WX*. 23 სხვა... იმედო] სხვაგვარ რა გზად და იმედით
WX*.

96, 4 განაახლა] კელავ დაიწყო WX*.

აზროვნება+
აღსდგა ხალხი სათავითა,
ვერვინ იქერს სადავითა,
და თავისი გაბედევებით —
კიდევ უფრო შორს წაეიდა B.

6 გმირობდა] ქველობდა BDUWX*. 17 მხატვრულობას, როგორც ნუგეშს +

სხარტად მომკრეფლ და ამსახველ
აზროვნებით, ანდა მახვილ
სიტყვაობით, ანდა კიდევ,
მოხდენილ და ჯერ უნახველ
ზედგამოკრილ შემნიშვნელი.
სიცოცხელით სიტყვის მტკმელი,
აღტაცება — ხალისს ჰქმნიდა
იქ აკაკი წერეთელი.
სუფთა, თითქო მზით განახლდა
ურცხვენელი [...]
გრძნობა დიდი სიმართლისა

სიკვდილამდის მას თან ახლდა.
იმ სიმათლის ღრმა საგანი,
მისი ქვეყნად გასაქანი
ეს, ერთ-ერთი იყო მისი
დიდი თვისებათაგანი.
იგრძნო შუქი დიდთა ქალთა,
რაც პოეტმა გაანაღდა,
იგი ინტუიციითა,
როს ლოლიკა ვერას გახდა,
და ყოველგან არის, სწედება,
ყოველ საქმეშია, ჩნდება —
მისი შორსმჭერტელი თვალი
და ნათელი მოფიქრება.
საქმედ სთვლიდა მხოლოდ ჭობნას,
კერვას, სურდა არა ჭობნას,
ის ცოცხალი და მოძრავი
ახერხებდა ყველგან ყოფნას.
ხალხი სწამდა მოკისკასე,
და უყვარდა მხოლოდ ასე:
საქმეს რაკი დაიწყებდა
არ ტოვებდა შუა გზაზე.
თითქო ბედი დამღეროდა,
სიმსუბუქე იმ ღეროთა,
საიდუმლო ბარათის ჰანგს
ყოველი წრე იმღეროდა B.

100, 11 ჩვენ არ გვინდა იგი,] საღდა არის იგი BDUW, 15 მიზანს თვისას ვერ
მოშორდეს.] თუ ვერასგზით არ მოშორდეს BDUW. 21 უნდა] ხალხმა B. 26 დი-
დება?] ღირსება B. 101, 19 ღვთისგან მირონცხებელი და] მირონ მინაცხები
ღვთისგან BDUWX*. 202, 16 სიმათლუ] არ იქნა და BDU. 18 მით] მან BDU.
27 რამ] მას BDU. 28 მთლიანად არ შეეცვლა] ოდნავ ფერი რომ მიეცა B.
103, 21 იქუხებს] გაისმის B, 30 წყვდიადის] სიბნელის B. 104, 2 უნდა] მეტად
BDU. 6 ხალხი გახდეს ორ B. 105, 5 ისევ იმნაირი ხმითა,] ხალხი ძალას სათაე-
ლოს B. 6 იშვარჩევ] ისევ მიყვარს B. 106, 11 მამეს] მწარე B. 25 გლეხობამაც
მოიძია] გლეხმაც მიიწია სადაც B. 29 — 30 დღეისა.. პლაცდარმია]

ის მომავლის საზე არის,
სამერმისო თვალწარბია B.

108, 16 კრულვაში +:

მას, ვითარმედ იუპიტერს
შვენის წვერი და უღვაში,

ეს ორი ტაეპი ბეჭდვის დროს ამოვარდნილიყო და მექანიკურად დაქარგული
სტრიქონები ისევ აღვადგინეთ ძირითად ტექსტში.
109, 24 დროს] გულს BDU. 25 სიბრძნე] წინსვლა BDU. 26 — 30 ქალებს... იმე-
ლია]

ქალებს მოსწონთ, ის მეტია,
იგი ყველას იმედია,
იგი სახელგანთქმულია,
იგი დიდი პოეტია BDUW.

110, 1 ჰგავან] ჰგავან B. 3 ხმა] ის DU, ხან ის B. 5 ხან] პოეტმა B. 13 — 15
გრძნობს... გონიერი]

ო, წარსული ფერგადასულს
ჰგავს არ ყოფნას და დასასრულს
და რომელი გონიერი.. B,

სტქვ, რომელი გონიერი DU. 23 ცოდნის] ყველას BDUW. 114, 11 იგი ახდის
სულს თაღებს] ის აღვიძებს გრძნობის ტალღებს WX*. 18 მოღუშვით+

ის ცხოვრება, რომ წინაპრებს,
მოკლებული მყუდრო საფრებს,
ყოველწილი ზედმეტობას,
რომ ამეტებს და აქარბებს BDUW.

21 ჩვენს თავადსა და აზნაურს] თავდაზნაურობაზე BDU. 22 გადაკრავდა] გადაკ-
რული BDUW. 112, 1 როცა საქმე] როს სამშობლო B. 2 მაგრად მოსწევს ცხე-
ნის აეშარს] მოაუტრებს ცხენის ავეანდს B. 7 ზოგიერთი] დღევანდელა
BDUWX*. 19 — 20 სინათლის.. ბურბუშელა]

მეფეც ადამიანია
იმნაირი, როგორც ყველა BDUX.

30 ბევრ ქვეყნისთვის] რუსეთისთვის BDUWX*. 113, 6 იმ ძველ რუსულ] წმინდა-
რუსულ BDUWX*. 9 მშრომელ] ქართველ BDUW. 114, 13 ვინც გაფ-
რენა] რომელსაც ხმა B. 15 ვინმე] სხვაი B. 115, 2 თავის დროზე] არასო-
დეს BDUW. 116, 2 სულ მთლად გადათეთრებული] თეთრად შემოკიდებუ-
ლი B. 4 კიდევ უფრო] ძველებურად B. 8 განუზომლად] უბოლოოდ WX*. 118, 9-
ხმა სქექს] გავარდა ხმა B. 26 ზარდაცემის] გაფითრების BDUW. 120, 20 — 21
შემეცნება... გაჰირვება, ამ სტრიქონებს შორის ემატება:

მას დრო შეცვლის ძალადობად,
ხალხისათვის და მნათობად

121, 1 შეირყევია ირყევოდა BDUWX*. 25 უვარდება] გაუვარდა BDUWX*.
122, 9 რისხვა ცისა] ცეცხლი დღისა B, ცეცხლი ცისა DUWX. 18 ჟანდარმა,
ტანთ] ბევრმა სწრაფად BDUWX. 22 — 24 ტახტი.. დასაწევად]

რომელიც ვერ გაიმეტა
დასანგრევად, დასაწევად BDU.

25 განაცხადა] ხალხისათვის BDUW. 123, 7 სვეტი მათი] მარიკადი DBUW
124, 14 ბევრი რამე შეიცვალა] რევოლუციისა ღალა B. 125, 1 მღერას] ჰანგი
B. 4 თმებად] შუშად B. 126, 8 შესადარი +

პირადი გზა მიატოვა
და ყოველი მტრების ხროვა,
იმ დღეს ხალხის დღესასწაულს
შეუერთდა, შეაქსოვა BDU.

9 ო.) და BDU. 12 ელექტრონი, ამ სიტყვასთან იქვე თავისუფალ არეზე მიწერი-
ლია: „ამ დროს შევხვდი აკაკის სალიტერატურო საღამოზე“ X. 13 დიდი დასა-
დგურდა მტრობა,] მათით განიდევნა ძმობა BDUW. 127, 13 ფიქრობდა ის] და-
ვმო და ვერ გაეგო BDUW. 129, 5—6 იყო.. დღეცა] გზას მიეცა B. (). 10 რკა-
ლი] კვალი B. 13 ძალებს რევოლუციისას ო B. 14 მკვეთრი] მძლავრი B. 19 მოჰ-
მე] მშობელ B. 29 მარადისი] უვიწყარი B. 30 მგოსნის ლექსი, მისი რითმა,] მგოს-
ნის სახე, და თეთრი თმა B. 130, 2 ხმა სიამელ მოსავონი] და ტეხნიკა მონავონი B.
131, 4 მისი მთა და მისი სერი] მარადი და წამიერი B. პოემის ცალკეული ხაწილე-
ბი, რომლებიც აკაკის საიუბილეო დღეებთან დაკავშირებით დაიბეჭდა სხვადასხვა
ჟურნალ-გაზეთებში ძირითად ტექსტთან არავითარ სხვაობას არ იძლევა.

პოემა „აკაკი წერეთელი“ არქივში წარმოდგენილია პროზაული სახითაც
(იბეჭდება მე-12 ტომში). ამ თემასთან დაკავშირებული ჩანაწერებიც ბევრია, ამათ-
გან აქ პირველად იბეჭდება ცალკე ორი ჩანაწერი: „სახეგრის პარტახი“ და უსა-
თაურო. მათ ძირითად ტექსტთან კავშირი არ აქვთ.

სახეგრის პარტახი

I

სახეგრემდე სულ რამდენიმე კილომეტრია,
ჩვენ მივდიოდით ზოგი ეტლით და ზოგი ფეხით;
გელჩათხრობილი კნინების და თავადების
სახე ამბობდა: გაგვეცალეთ, იგი ჩვენია!
დიდის როსტომის წერეთლების და თავადების,
დიდი გენია, რუსთაველის ტოლი გენია!

მოდო და ამას დამშვიდებით უსმინე კაცმა!
შებედეთ თურმე მომღერალი ვისია მამა...
ხალხის, რომელსაც ურჩევნია მდიდრულად ჩაცმა,
ხალხის, ვისთვისაც ყველაფერი სმია და ქამა.
ეზლა ის ამბობს, დავკარგეთო ვაი, რა განძი!
კირისუფლებათ მოაქვთ თავი, მოსავთ შავეები,
გუნებაში კი ლაღით სავსე გადადის ყანწი...
შეშხუნებს მწვადი... ტრიალებენ მოურავები.
ეს მუქთახორა რომ ეხვივა პოეტს იმნაირს,
პოეტი ის, თუ მართლა იყო მსგავსი ტიტანთა,
როგორ იტანდა იგი მათთან საერთო ჰაერს!
მაგრამ მე მჯერა, ძლიერ მჯერა, რომ ვერ იტანდა.
ეზოს შევდივართ. იღვა ერთი თეთრი შენობა,
სვეტებიანი, საიდანაც ჰქროდა წარსული.
სხვა შენობებიც გაგონებდნენ ღრთო შენობას —
ერთ მათგანიდან უეჭველად სცემს ღვინის სუნს.
კარებთან იღვა მზარეული თეთრ წინსაფარით,
მახლობლად მსხვილ-მსხვილ ხეებს რტოებს სჭრიდენ გლეხები.
აქ ბატონყმობა არ ყოფილა მხოლოდ ზღაპარი —
ისევე ყმებია, — გაეფიქრე — ეს ნატეხები.
როსმე ცხოვრობდა აქ ბატონი და ფეოდალი,
მაგრად ააგო ყველაფერი, სძარცვავდა ვიდრე;
ფუფუნებაში იცხოვრა და დახუჭა თვალი,
მისი სახისა და მსგავსების დარჩა მემკვიდრე.
ბოლოს სცხოვრობდა აქ პოეტი, შთამომავალი,
წინაპართაგან დაწყებულს რომ ასცდა ღიანდაგს,
რომელმაც კარგი მიაფინა შუქი მრავალი,
ამ უბოლოოდ საზიზღარს და ბოროტ ნიანდაგს!
შევდივართ შიგნით. შუა-ადგილს, პოეტის ცხედარს.
გულს ადევს ჭვარი, რომ ემთხვიონ მართლმორწმუნენა...

ეს ავტოგრაფი შიგადაშიგ ნასწორებია.

- 1 ხელოვნებას — ეროვნული
გრძნობა ჰქონდა ფეროვნებას,
მაგრამ დიდი წერეთელი
ასე უმღერს ეროვნებას:
„ეროვნებავე, ღვთის ნიჭი ხარ —
არც საპოენი, ვერც საყიდი
და მხოლოდ თვითარსებობა
არის შენი გზა და ხიდი.
და თუ ეს გზა და ეს ხიდი

უშიშრად არ გაუვლია,
დახმარება ამირანის
თვით გმირსაც არ შეუძლია.
შაგრამ ეხედავ „მომავალში“
გამოსულა მუშათ ერი,
ერთმანეთთან შეთანხმებით
ძლიერი და ბედნიერი.
გზა გაჰყავს და ხიდსაც აგებს,
სისხლითა და ოფლით რწყულსა,
და მამულის მოიმედე
აღარ იმჩნევს წყლულად წყლულსა.
გამარჯობა ნამდვილ მუშებს,
ვაშა, ვაშა მომავალსა.
ის ასწორებს დღევანდლების
გამრუდებულ გზა და კვალსა.
გაასწორებს და გზას მისცემს
ტარიელს და ავთანდილსა,

- 2 ამირანის სისხლ-ცრემლებით
ქართველებად გამოზრდილსა.
ნეტავ იმ დროს და მის დამსწრეს,
ზეზეულ გრძნობს ცხოვნებას;
არც ისურვებს ბატონობას
და არც ეისმეს მონებასა.
აღიარებს მხოლოდ ძმობას,
თანასწორობას (!), სიყვარულსა.
და საზღვარი არ ექნება
მის უმანკო სიყვარულსა.
შორით ეხედავ იმ ნანატრ დროს
ამ ცუდ ღროში დანაბადი
და ანდერძად მხოლოდ რჩება
ჩემი გუდა და ნაბადი.
დიახ... მხოლოდ ანდერძად-ღა,
მაგრამ მაინც იმედია.

აქაკი წერეთლის დაბადებიდან ასი წლისთავისადმი მიძღვნილ იუბილესთან დაკავშირებით გალაკტიონ ტაბიჭემ დაწერა პოემა „აქაკი წერეთელი“.

ამ პოემის ავტოგრაფებიდან საინტერესოა B ნუსხა, სადაც ნაწარმოების კომპოზიციურად შეკვრის პირველი ცდა თვალნათლივ ჩანს. D—სუფთად გადაწერილი სასტამბო ავტოგრაფია, X ნუსხა კი განსაკუთრებით იშითაა საინტერესო, რომ

პოეტს ცალკე წიგნად გამოცემული პოემა გადაუმუშავებია; ტექსტი სტროფებად დაუყვია, თითოეული სტროფი გადაუნომრავს, გამოუყვია შესავალი, მეტრი შეუცვლია, ყოველი ათმარცვლიანი სტრიქონი ზუთ-სუთ მარცვლიანად დაუყვია, ჩაუსწორებია სტრიქონები, ჩაუმატებია სტროფები და ა. შ. ეს მუშაობა პოემის საბოლოო რედაქციისათვის გაუწევია, ტექსტი 1949 წელს გამოცემულ თხზულებათა VI ტომში დაუბეჭდავს. VI ტომში პოემის ტექსტის ზოგიერთი სწორება X წყაროდან შესულა. W—მანქანაზე გადაბეჭდილი ტექსტია, სადაც X წყაროს ჩასწორებებია გადატანილი. სხვა ავტოგრაფები პოემის ცალკეული მონაკვეთების ვარიანტებია.

სკ ა რ ბ ი ო ზ ა — მრავალწლიანი ბალახი.

ა კ ო ტ ი ნ ი — მცენარის ჯიში, რომელსაც სამკურნალოდ იყენებენ.

მ ი ნ ე რ ვ ა — რომაული ქალღმერთი, მცენიერებისა და ხელოვნების მფარველი.

ფ უ რ ი ე შ ა რ ლ — (1772 — 1837) ფრანგი სოციალ-უტოპისტი.

უ ო ე ნ ი რ ო ბ ე რ ტ — (1771 — 1825) ინგლისელი სოციალ-უტოპისტი.

ლ უ ი ბ ლ ა ნ ი — (1811 — 1882) ფრანგი ისტორიკოსი, რევოლუციური მოღვაწე, უტოპიური სოციალიზმის ერთ-ერთი უკანასკნელი წარმომადგენელი.

რ ი ო - გ რ ა ნ დ ე — მდინარე, ჩრდილო ამერიკაში. საზღვარი მექსიკასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის.

ჰ ა ბ ს ბ უ რ გ ე ბ ი — („აბსბურგების მონარქია“), დინასტია, 1804 — 1918 წლებში, მართავდა ავსტრიის და ავსტრო-უნგრეთის იმპერიას.

კ ო შ უ ტ ი ლ ა ი ო შ — (1802 — 1894) უნგრელი პოლიტიკური და რევოლუციური მოღვაწე.

მ ი ტ რ ა ლ ი ე ზ ი — ძველი რამოდენიმე ლუღიანი ზარბაზანი.

გ რ ი ნ ე ვ ი ც კ ი ი გ ნ ა ტ — (1856 — 1881) ნაროდოვოლცელი, 1881 წლის პირველ მარტს ბომბი ესროლა ალექსანდრე მეორეს და სასიკვდილოდ დაჭრა.

ლ ე ს ბ ო ს ი — კუნძული საბერძნეთში (ეგეოსის ზღვაში).

ო რ თ ე ო ს ი — ორფეოსი, მითოლოგიური პოეტი და მომღერალი.

საშუაბრი ლირიკის შესახებ (გვ. 132)

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ ი: ავტოგრაფები — Tt 2579 (E); 5943 (F); 2572 (G); 2574 (H); 2565 (I); 3443 (J); 8085 (K); 198 დ. 15 (L); 5201 (M); 2566 — 2567 (N); 1496 (O); 1502 (P); 3347 (Q); 5231 (U); 1503 (U); 5951 (X).

ნ ა ბ ე ჯ დ ი: თხზულებანი ტ. III, 1940 წელი (A); ჟურნ. „მნათობი“, 1940 წ., № 2 (B); ჟურნ. „ჩვენი თაობა“, 1940 წ., № 3 (C); გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“ 1940 წ., № 4 (D); „ლირიკა“, 1940 წელი, გვ. 53 — 95 (R); რჩეული, 1954 წელი, გვ. 230 — 234 (S); რჩეული, 1959 წელი, გვ. 570 — 574 (T);

ს ა თ ა უ რ ი: ლირიკა ხალხისათვის C; ვიგონებ ყრმობას D; როგორც პოეტა N; გარსია ლორკა, მარტოობა პარიზელ პოეტის O; ჯიხვი, ფეხქვეშ ქანაობს მესტიის ხილია I; — EFGHJKLMPQUU.

თარიღი: 1940 წ. 25 — 27 იანვარი ABR, სხვა დანარჩენ მონაცემებს
რილი არ უწის.

მითითებული სათაურები იმ მონაცემებისაა, რომლებიც აქ ლიტერებშია წარ-
მოდგენილი.

132, 1 საუბარი ლირიკის შესახებ] ვიგონებ ყრმობას D. 3 — 133, 4 ვიგონებ...
იმ მწვერვალები]

ისე, როგორც შორს, ძალიან შორს
ქალების გაღმა,
ვევებერთელა, საღ კლდოვანის მთის
გამოჩნდეს ფერდი,
სალამოობით, ვით ხომალდი ასწიოს ნაღმმა
მზით ეშვებოდეს და იწევდეს
ტიტანი მკერდი.
(მზით ეშვებოდეს და იწევდეს
ტიტანი მკერდი.)
ისე მსოფლიოს მისწრაფება აქანებს! ერთი
მის აღტაცებას, მისწრაფებას, სიცოცხლის
გრძნობას,
განიკითხავდე ოცნებამდე (!) მღერდე, თუ
სწერდე,
ხალხთ მეგობრობას გაუმარჯოს, ხალხთ
მეგობრობას! E.

135. 27 ჭაბუკთა] ჭაბუკთ BDR. 27 — 136, 30 ჭაბუკთა.. და მიმოზათა]

ახალგაზრდობას მსურს მიემართო, ახალგაზრდობას!
ახალ ძმას-ძმობას, ო, თაობავ, ახალ დას-დობას,
თუ თქვენ ერთმანეთს ეფიცებით ცხარე, მგზნებარე,
ახალგაზრდობა ჩემი დიდხანს თვალს მოეფარა!
ახალგაზრდობას მსურს მიემართო, ახალგაზრდობას,
მის მგზნებარე სულს და მის სინდისს, ფიანდაზობას
არა ოცნებით, ზღაპრით, მის ცისამართი, —
წყარო ყრმობისა მარადისით ნაკადთ კაშართ
წყნარად მდინარებს, მხოლოდ საით! სამისამხარო²
მხრისკენ, — იქითკენ, საღ პოეზიის ბრწყინავს სამყარო!
მე მინდა გავხსნა³: პოეზიის მარად მგზნებელი
ლირიკის სული, სული ქვეყნის მაცოცხლებელი.
მე ამ საუბრით მსურს მიემართო მცირეს და უფროსს,
თუ საღ უფრო ძალა შეეცემა ამ სასაუბროს.⁴

¹ აქანებს] იტაცებს E*.

² სამისამხარო] სდის იგი წყარო F*

³ მე მინდა გავხსნა] ჰაინე ამბობს F*.

⁴ მე ამ საუბრით... სასაუბროს — გადახაზულია F.

მინდა, რომ ცეცხლად გადაიქცეს ჩემი მიმართვა
მიმართ კარძავთა¹, მიმართ ჭაბუკთ სახე მღიმიართა,
მარად მოვითხოვ² ვით შეაბჯრეს, როგორც მეჯარეს
მხოლოდ ცოცხალს და მომგებარეს, მხოლოდ მგზნებარეს! F

16 მოგრიალე + :

აი, მიზანი, აი, ერთადერთი სურვილი
წყურვილს რომ აღგზნებს აცხობს
საგანგებო და დაწურვილი F.

137, 15 „დასაბამიდან“, აქედან იწყება S და T ტექსტები. 139, 19 — 140, 13 ზეშთავონებას.. პატიოსნის — ST. 143, 22 მოფარავს გზებს] გზებს მოჰფარავს T. 144, 30 — 158, 15 არ არის ლექსი... რად უწოდებენ — ST. 28 უძველეს ხნიდან+:

იყო და არის საქართველო მგოსანთა მხარე,
საქართველო და პოეზია სინონიმია,
უყვარდათ, უყვართ საქართველო მსოფლიო მგოსნებს,
უყვარდათ თარი, ჭიანჭური, ჩონგური, ჩანგი,
მასთანაც გრძნობდა უძღუვრებას თვით თემურ ლანგი G.

159, 15

ჩვენამდე რეკს
ივერთა ჩანგი]
დღემდე რეკავს ქართლისა ჩანგი G.

160, 2 მაინც გადარჩა] მუსრავდა ღუშმანს G. 23 მშვენიერი] აღსავსენი H.
161, 2 — 4 უძველეს... ქვეშ]

ლაქვარდი ცის ქვეშ
უძველეს ერს, უძველეს მიწას H.

23 ხევსური +:

ზრდილი იმერი,
ქართლ-კახეთი, ფშავი, მოხევე H*.

29 ჩვენო მიწავ] საქართველოვ H. 162, 13 და მისი შეილის] მოდებულ ჩრდილის
BRST. 163, 9 — 11 სავსე... კორმორანი] რომ გადელაზა დღენი ბნელნი, გზანი,
უორენი ST. 29 — 30 და რამდენი

კიდევე ყაზბეგი] და მრავალნი სხვა,
გინდა მესხი, გინდა ყაზბეგი H.

¹ კარძავთა] მოხუცთა F*.

² მოვითხოვ] პოეტი ითხოვს F*.

წვიმამ გადილო ლამაზი
გაბრწყინდა ხე და ხეხილი
მუხლი სჭრის მონადირისა!
კიბეებს მთისას კეცებრივს.
ტყე, ბილიკები, კორდები,
ლატფარის უღელტეხილი,
აქ მხოლოდ ხევის ხმა ისმის
და ყეფა მწვეარ-მეძებრის.
უეცრად კლდეზე ატანილს
მშვენებას ვხედავ ზეცებრივს,
იგი დგას, როგორც ხარება²
კავკასიონის³ მკეხარის.
იგი ჯიხვია, სახეა
ნატვრათა გაორკეცების,
იგი დიდ თავისუფლებას
და სიამაყეს შეშხარის.
წვიმამ გადილო, შეხედე
სჩანს ცისარტყელა ტეხილი,
მარადის ნაზი საგანი
არეთა თვალშიცეცების.
ჯიხვს ცისარტყელა მზიური
რქებზე აქვს გადაგრეხილი,
იმედი უღიადესი
შვიდფერად ზედ ეკეცების⁴.
განუსაზღვრელი ალერსი
პაეროვანი ლერწების,
სიმაღლეთ დაგვირგვინებ:
სალი კლდის ქიმ-ნამეხარის.
მარადის ნაზი საგანი
ოხერის და ამოკვნესების,⁵
იგი დიდ თავისუფლებას
და სიამაყეს შეშხარის.
წვიმამ გადილო, მიდამო

¹ მონადირისა] მოგზაურისა I, ამ ტექსტს ასეთი სათაური აქვს: „ჯიხვი, ფეხ-
ქვეშ ქანაობს მესტიის ხიდი“.

² ხარება] „სიმბოლო“, „სახეა“ I°.

³ კავკასიონის] სვანეთის მთების I.

⁴ ეკეცების] გადაეცემის I°.

⁵ ოხერის და ამოკვნესების] არეთა თვალშიცეცების] I.

გუგუნებს გულგაღებლი,
მტერი ადგილზე გაყინვის,
დადების, დანამცეცების.
მაღალი კოშკი, ვიწრო გზა,
ტყე ისევ გაუჩნელი¹
ნადირთა თავშესაფარი,
მშვიდი ბუნავი მხეცების.
კლდეთა სიმაგრის კარები
არასდროს არ იღეწების,
გზას ვერვინ მოატრიალებს
ვერავეისი და ველარის.
სალამოვდება დასავლით
ირიბი ჩრდილი ეცემის,
ჯიხვი დიდ თავისუფლებას
და სიამაყეს შეჰხარის.
ჩამოჰკარ სიმებს ჩანგისას,
ჰუნირს(!) ხმა უყვარს ლექსების
იმღერე ჯიხვზე სიმღერა I.

იქვეა ბოლო სტროფის სხვა ვარიანტიც:

იმღერე ჯიხვზე სიმღერა
გალაქტიონის მკეხარის.
ჯიხვი ღირსია დათმობის, სინაზის
მოალერსების,
რადგან დიდ თავისუფლებას და სიამაყეს
შეჰხარის.

172, 4 — 7 მოსავს... პროზა] ახალ ელფერით, ახალ გზით მომავალ პროზას BR.
ენებამოკლებულ, უსიცოცხლო კალმების K—გადახაზულია და გასწორებულია
ასე: ხშირად უსუსურს, მაგრამ მაინც საჭირო პროზას K. 16 ისევეა, რაც] ის
არის, რაც K. 24 ბევრი რამ გვითხრას] ყური დაუგდეთ მეგობრებო K*.

174, 1 რამე რწმენაში +:

მსწავლულთ აზრები,
ხელოვნება და რელიგია.
წარმომდგენ ფორმებს
თუ ეწყობა მათი რიგია K.

14 ადგენდეს] დადგინდეს K. 18 — 19.

ყველაფრისას
ხელთ გვაძლევდეს]

¹ ტყე ისევ] ტყე მარად. I.

175, 17 — 180, 16 ასე ლირიკა... ერთგულება. ძირითადი ტექსტის ეს მონაკვეთი ცალკეა წარმოდგენილი თოთხმეტმარცვლოვანი ლექსით¹, ჩვენ აღნიშნული გვაქვს ეს ლექსი X—ლიტერით. ძირითად ტექსტს A—და—X შორის სხვაობა ასეთია: 170, 2 მთესველი] ცხოვრება. 4 ნედლით შეთესდეს] კლდეთ შეჩერდეს, „კლდეთ“ გადაუხაზავს და დაუწერია „ნედლით“. 177, 1 მოვალე] მისი, მოვიდა, — ეს ორივე სიტყვა გადახაზულია, ხოლო შემდეგ დაუწერია: არა ხალხისთვის, ცხოვრებისთვის, არამედ სხვისთვის, თორემ ზომ იყო პოეზია პოეზიისთვის, ესეც გადახაზულია. 14 ხმა გაისმოდა] მდინარეობდა. 17 რად მდინარეობდა] რა გამოცხადდა. 178, 17 ერთგულ] შექმნელ(!). 179, 11 ზოგიერთს] თუ რომ ზოგის. ყოფილა: თუ გოტიეს — გადახაზულია. 23 — 26 ხევს... ხევს] ბურუსს მესიას გრძნობიერებათ სახეებში ხევს პოეზიას. 180, 1 გამოვლინებას] განსახულებას*. 15 ფორმისადმი] გარესადმი, ყოფილა: გრძნობისადმი და გადახაზულია. 24 დასდევს] ახლავს BR, თან სდევს M. 30 — 181, 4 არ შეიძლება... სიხალე] არ შეიძლება რომ უარყო,

რალაც აღური
ნაზი და მძლავრი აკორდები
მუსიკალური M.

6 მხოლოდ იმნაირ] მხოლოდ მდიდარი BR, მხოლოდ ასეთი M. 182, 28 — 30 რას ესთეტიურ... ღალა] მანიფესტა ითხოვდა ღალა (ო, დროის ღალა) M. 183, 11 თვალწინ იყენებს] ამუშავენს M. 14 მშობლიურს] კულტურულ M*. 17 გამოეშორდი] ძლიერ შორს ვარ M*. 184, 12 გადმოშლილს] ტექნიკით გაიმარჯვებს M*. 15 ეპოქა] ლირიკა M*. 19 ამხანაგებო] ლირიკა ხალხისათვის C, როგორც პოეტი N. 19 ამხანაგებო +:

მე აქ მოველ, როგორც პოეტი,
აქ მე არ ვიცივ არავითარ დისერტაციას,
მე მინდა მხოლოდ მოგაგონოთ ის უცხოეთი U.

28 მოკვდავზე] მომკვდარზე C. 185, 3 საფრანგეთს] ერთს უძველეს N. 5 უსრულდებოდა] მიუახლოვდა U. 11 მოგონებათა] მოგონებების V. 12 ედებოდა] ეფარება M*. 28 — 30 არც... მოღერი] არც მოღერი, არც ფლობერი, არც მოპასანი U. 186, 12 თუ ვერ დასწერს] ვერ თუ მოგწერს U. 17 — 18 აქ ხმის... გაბედილებით]

მეღამ ასეა ხმის მჭონე სდუმს,
უხმო კი მღერის U.

19 მღერის + :უახლოვდებით ლუერის დარბაზს კარიატიდებს U. 187, 2 — 4 ენლატ, წინადატ, ამნაირი აკადემია] წინადატ საფრანგეთის აკადემია N. 6 — 7 გზა-

¹ Tt 5951.

ზედ... მწვანე] მე და ტიჩინას შეგვხვდა იმ დღეს მწვანე მუნდირით N. 13 — 14
ვისწრაფოდი, მოვშორდი] მეჩქარება, ვშორდები U. 17 კარიატიდებს + საფრან-
გეთის აკადემია. — ჩვენს იქ ყოფნაში საფრანგეთის აკადემია დღესასწაულობდა
თავისი არსებობის სამასი წლისთავს... აკადემიის წევრს იქ უწოდებენ „უკვდავს“.
ამ უკვდავთა შორის არ შეტანილა სახელი არც მოლიერის, არც ბალზაის, არც
ფლობერის, არც დოდეს, არც მოპასანის. სამაგიეროდ მის წევრად ითვლებოდა
ჰერცოგი დე-რიშელიე, რომელსაც რიგიანად ერთი წერილის დაწერაც კი არ შე-
ეძლო, მაგრამ ეს ჰერცოგი იყო დიდი კარდინალის შთამომავალი, სიმბოლოსი
საფრანგეთის დიდების.

სარდლები, პრელატები, სახელმწიფო მოღვაწეები, ძველი თავადაზნაურობა,
კათოლიკობა და სხვა არა ლიტერატორები. ასეთი ძალმომრეობა დამახასიათებე-
ლია თანამედროვე კაპიტალისტური ქვეყნებისათვის. (რომელი აკადემიკოსი გა-
მოვიდა 14 ივლისს?). ლურჯი, კარიატიდების დარბაზში შედგა სადღესასწა-
ულო კრება აკადემიის სამასი წლის შესრულების გამო. აკადემიკოსები გამოცხად-
დნენ ლურჯ მუნდირებში, ე. ი. ფრანკებში, ლურჯი (ШИТНЫХ ВЕЩЕВНЫМ ШИТНЫМ)
и при шпатах. აკადემიკოსი გაბრიელ განოტო მიესალმა ჩამოსულ უცხოელ დე-
ლეგატებს U. 19 — 21 თუნდაც. სდევნიან] ესპანეთშიაც ფაშისტები პოეტს
სდევნიან P, თუნდ ესპანეთი, ხედავთ პოეტს როგორ სდევნიან N. 25 — 26 თუმ-
ცა ამგვარად შებოროტებოი თუმც ნაწვალები R, თუმც უნამუსოს, უსულგუ-
ლოს BN, ყველა უგულოს, უსულგულოს C, აკადემიკოსს ათასნაირ ხალხს ურ-
ჩენია P.

188, 6 როგორც ნამდვილი] უანგარო BCR, და სახალხო PN. 8 — 13 მაგრამ...
გალია]

ვერ გაიტანო მის სახელთან

ქვეყნის ბებერის,

ის მღერდა ვით გმირს და სახალხო პოეტს

შეპფერის!

მან უანგაროდ ხალხს შესწირა მგზნებარე ქნარი,

ის მოკვდა, მაგრამ ის არასდროს არ არის მეკვდარი.

შენი სახელი სისხლის მსმელი კაპიტალია

აკადემიებს შენ აშენებ: შენი ვალია P.

ბოლოს მიწერილია:

შოთას „უკვდავის“ სახელდება — ხალხის გულია,

ის მღელვარ ზღვაზე მიმავალი მძლავრი გემია,

თუმც რუსთაველის სამარეც კი დაკარგულია,

ვეფხისტ პოემა, — აი, მართლაც აკადემია P.

189. 17 — 22 ჩანგის... უანგარიშოდ]

მისი სიმები სრულყოფილი დროს სათარეშოდ,

რეკავს, ხმაურობს და ბუტბუტებს უანგარიშოდ O.

მარტოობაში ვინც შექრილა ოქროს სიზმრებით,
თავის მტანჯველ და საშინელ გამოლევებით.
კარგო პარიზო! მე გისურვებ, გქონდეს ნება,
ნამდვილად კარგია ბედნიერი გამოლევება O.

193, 3 სისხლის ღვართქაფი] სისხლისა თანგი BR. 195, 3 დუმილისათვის] დამ-
სხვრევისათვის O°. 11 — 13 რა მრავალია... შესაძლებლობა] რა გრძელია ეპოქა-
ში შესაძლებლობა Q¹

25 ნათებას] იდეებს Q. 196, 13 რეკდა] ქუხდა R. 197, 8 სწყვეტავდა] ის სწყვეტ-
და RQ. 8 სწყვეტავდა ძლიერ +:

ჩემი საუბრის დასაწყისში როცა შევნიშნე.
როს თვით ლირიკა, როგორც დროშა, როგორც მენიშნე
იზადებოდა, მძლავრდებოდა, რეკდა საერთოდ,
კაცობრიობის სვლასთან ერთად, მასასთან ერთად,
რევოლუციით ვიდოდა წინ, იყო ნალესი, —
სადაც ცხოვრების იდეალი ჩნდა უმაღლესი Q.

199, 3 მოწამე +:

ეწყვეტებიან კაცთა გულებს
ვით კლდეს ტალღები Q°.

205, 13 ავართვათ] წავართვათ STR. 24 — 206. 4 ვზნებით... ლენინს და
სტალინს — TS.

პოემის ტექსტს წინ უსწრებს პროზაული რედაქცია სათაურით „ლირიკა“, რო-
მელიც საინტერესო ნარკვევია პოეტიკის სფეროდან, მოიცავს იმ საკითხებს, რო-
მელზედაც საუბარია პოემაში.

პროზაული რედაქცია იბეჭდება გ. ტაბიძის თხზულებათა XII ტომში.

ა რ ხ ი ლ ო ხ (არქილოქე)— ძველი ბერძენი ლირიკოსი პოეტი (მე-7 საუკუ-
ნე ჩვ. წელთაღ-დგ).

ს ა ლ ა მ ი ნ ი — ენძელი და ქალაქი საბერძნეთში.

ს ი მ ო ნ ი დ ი — (დაახლ. 556 — 469 ჩვ. წ. აღ-დგ), ძველი საბერძნეთის პო-
ეტი, ლირიკოსი.

პ ი ნ დ ა რ ი — (522 — 442 ჩვ. წელთაღ-დგ), ძველი საბერძნეთის პოეტი.

¹ რა... შესაძლებლობა] რაირიგ იშლება ყოველგვარი შესაძლებლობა Q°; იქვე
მიწერილია: „ჩანგის სუნთქვისთვის მასში კიდევ ერთ ქვეყანაში იდეალი ხორცი-
ელდება“ Q°.

ლატფარის უღელტეხილი — სვანეთში, მესტიიდან გადასასვლელი მთა.

დოდე ალფონს — (1840 — 1897), ფრანგი მწერალი, რეალისტი.
ფედერიკო გარსია ლორკა — (1899 — 1936), ესპანელი პოეტი და დრამატურგი. ფაშისტმა ჯალათებმა გრანადაში მოკლეს 1936 წელს.
ვირგილიუსი — (70 — 19 წ. წელთაღრიცხვამდე), რომელი პოეტი.

პირობა (გვ. 209)

ხელნაწერი, ავტოგრაფები: T, t 2590 — 2613 (C); 7150 — 7214 (D); 5979 — 6014 მ. (E); 2675 — 2686 (F); 4019 — 4026 (G); 1257 (H); 1321 — 1322 (I); 1381 (J); 2078 (K); 5076 — 5077 (L); 5973 — 5978 (M); 5994 (N); 6713 (O); 1770 (P); 2707 (Q); 1579 (R); 539 (S); 1386 (T); 1385 (U); 1382 — 1384 (V); 2526 — 2527 (X); 1332 (W); 719 (y); 2360 (Z); 2364 (Z¹); 1381 (y¹); ა — 65 (x¹); ა 22 (v¹); 8335 (a¹); 8383 (b); 8147 (c); 8148 (d).

ნაბეჭდი: „ოქრო აქარის ლავარდში“ 1944 წ., გვ. 151 — 194 (B); თბუ-ლებანი, ტ. VII, 1950 წ., გვ. 229 — 290 (A).

ავტოგრაფებიდან C ვრცელი რედაქციაა, ის შავადნამუშევარი პირველი ტექსტია. D და E გადამუშავებული, შემოკლებული ნუსხაა C რედაქციის.

209, 1 „პირობა“ +: ეპიგრაფები ვეფხისტყაოსნიდან B. 4 აღმოსავლეთით შავი ზღვის პირად Bg, დუმილია ჯერ ზღვის პირად D, კავკასიონის CE. 5 ზეცა ცა ლავარდი D, ქარი Mg. 6 აჰა, იალუბს! ჰა, საცაა გაიალუბს D. 7 სიომ სიმებად დილის სიმებად B, უცებ აღგზნებულმა წკირად D, ქარმა ტოტებში E, წკირად ტოტებში, ქარი სიმებად g. 8 გაიწკირალა სიომ სიმებად იწკირალა Dg, ნიავმა შეაწკირალა C. 9 და ტყე შრიალუბს დაფენილი მშვიდად შრიალუბს C, და შემკრთალი ტყე შრიალუბს, მარჯვენა თავისუფალ არეზე მიწერილია:

„დიდებული ტყე შრიალუბს

მშვენიერი ტყე შრიალუბს“ D. 10 დასავლეთიდან შავი ზღვის პირის B, კავკასიონის CEL, და მღელვარე იმ ზღვის პირას D. 11 კალთები მწვანე კალთა დიდი, კალთა მწვანე D. 12 ფარჩა და ჩითი ეხლა ფერად ფერადია, როგორც ფარჩა, ან ჩითი D. 13 — 15 ხავერდოვანი... დიდი]

გადაიქცა ხავერდოვან

თვალუწვდენელ ოქანედ

და მიდამოს ეფინება

ამ შრიალის სივრცე დიდი. D.

210, 28 — 16 გაზაფხულის...

და გაბრწყინება]

მშვენიერი გაზაფხულის

მეტი სიუხვე და სითბო,

¹ ა ვარიანტის დახასიათება ბოლოსაა მოცემული.

მისი ელვა და კაშკაში,
აქ ღრმად ჩადის, როგორც ის მზე,
როგორც სანეტარო სიტყვო,
თავბრუდამხვევ გაერქოლებით
იგი დედამიწის ძვრაში.

მზე სიცოცხლის ძალით ჩქეფთა
და სიცოცხლის სული წუნდა
მსოფლიო თვალს მიღწეულადა
და სიცოცხლე სწვევდა, სწვევდა.
ის წყაროსებრ ანკარების
მარგალიტად ამოდუღდა,
ერთს შეჩერდა და მდლიდან
თავგადაკელით გადმოზვავდა.
ის მიდამოს თვალწუდენელს
უშორესი ცით ასხამდა
ფრთებს, მსუბუქს და გამჟვირვალეს,
ფრთებს, ლაქვარდსა და კრიალას.
ურყეველი ზვიადი კლდე
მან გააპო უცებ ორად,
ამოდუღდა მარგალიტი
ხმა მგზნებარე, ხმა კასკასა,
უჩვეულო აღტაცება
მიმოფინა შორი-შორად,
და დეტყო აღტაცება
დაბლა მიწას, მალლა ცასა.
კელავ ამოსკდა იმავ მიწით
ყვავილების ჯარზე-ჯარი,
გაიშალა მიდამოზე
ფერად-ფერად აფერება
საოცარი, როგორც ზეცის
და მზიური რამ ზღაპარი,
და მგზნებარე ამღერება.
უშვენიერესთა ფერთა
მოსკდა ძალა და დიდება,
მათი ახლად ქვეყანაზე
იყო გადაბიბინება.
ელვარებით და ცვარნამით
ფეთქდა გამარგალიტება,
ფეთქდა ქვეყნის თვალ-გახელა,
მზიურობა, გაბრწყინება DJ.¹

¹ პოემის ეს მონაკვეთი DJ ვარიანტში დას.თაუტრებულია „ხალხი ამირანი“.

ამოსკდა ყვეელითა ჭარი,
პირსაესე ფერად-ღერება
ვით საოცარი ზღაპარი
და საუცხოო ამომღერება U.

21 როგორც ზღაპარი — C.

ძირითად ტექსტს 210 და 211 გვერდებზე ბევრ წყაროსთან აქვს ეარიანტული წაკითხვა, ამ გვერდებს ვუპირისპირებთ თითოეულ მათგანს: 210, 20 გასაოცარი] დიწყო ვარდა გასაოცარი C. 24 სად კლდე იწყება] თბრობა იწყება (სმენა! იწყება) C. 27 ჟღერს] ძვერს C. 22 — 29 კლდეებში... ბნელად] უკანასკნელად იმ იშვიათი E, აქვე გადახაზულია: კლდეებში, სადაც ვერ სწვდება ავტო; კლდე-ებში, სადაც ვერ სწვდება ხვატი CU.
212, 2 — 3 უკანასკნელად... მწყემსი]

მირეკავს რატი მოზარდი
მთებისკენ ფარას მირეკავს რატი CU.

აქვე ყოფილა: მთიელი ბავშვი, პატარა მწყემსი, — გადახაზულია CU.

პირველი თავის ორი რედაქცია შემოუნახავს S და U, აქედან S-ს — ერცელი, ხოლო U-ს მოკლე რედაქცია. მოგვაქვს ტექსტი:

„თითქოს თვით ბედმა მოატრიალა
ამ ნანგრევების ზეცა კრიალა.
ისევ ბავშვი ვარ (!), დაქროლა ქარმა,
და სუროებში გაიწკრიალა.
ნანგრევში ჰკივის ათასი ჩიტი,
ხავსთა იშლება ფარჩა და ჩიტი —
ხავსი კი არა, — ოკეანა
კოლხიდის ზეცა, უსაზღვროდ მშვიდი.

ელვა, კაშკაში იღვრება თითქო,
გაზაფხულის მზის სიუხვე — სიბზო,
და სიბზო იგი დედამიწაში
ღრმად ჩადიოდა, ვით ნელი სიტკბო.

აელვარებულ სიცოცხლის შუქთა,
მაგრამ სიცოცხლე სჩქედდა და დუდდა,
იგი გვირაბით წყაროთ გადმოსკდა
იგი მთებიდან გადმოჩუხჩუხდა.

მაგიურ ძალას თავზე ასხამდა,
ათასფეროვან ძაფებს აქსოვდა,
და უკვდავქმნილსა არსებას ყოველს
ლაქვარდ, კრიალა ფრთებს შეასხამდა.
ურყეველი კლდე გაიყო ორად

მეორე ფრაგმენტი ნასწორებია, ძნელად იკითხება:

„სოფლის ზემოთ, მაღალ მთაზე
ტყე თავდება, კლდე იწყება
და შოლტივით მოქნილ გზაზე
აქლერებით ძვერს ასიცხება (I).
კლდეებიდან დახრილ ბნელად
ფარას, ესლა უშორესი
მთებისაკენ უზრუნველად
მივრეკავდი ბავშვი, მწყემსი.
მზისგან დამწვარს, შავთვალწარბას,
ცქერა მქონდა ბავშვს მზიანი,
შეხაროდა გული ხარბად
მზის ამოსვლას ეშხიანი.
სვლა მარდი და ვიყავ მარჯვე,
და არმქონე მხოლოდ ფრთების,
გულს შეთესა ია-ვარდი,
სუნთქვა მშობლიური მთების.“U

212, 7 — 10 ამოსვლას... ეშხიანი]

სვლა მარადი მხოლოდ
არ მქონე ბრდების, თვალეშხიანის. C

16 მგზნებარე] პატარა CE. 16 მგზნებარე რატი+.

ლონიერი და ცოცხალი ბიჭი,
სიმღერის ნიჭით,
თხუთმეტი წლისა, მედგარი ბიჭით,
ცოცხალი ბიჭით,
სოფელს რომ მისით თავი ექება —
თვალეშხი მნათით,
ცხვრის ფარას მარჯვედ მიერეკება
ქკვიანი რატი. EU.

20 ბიძის] და ვით C*. 21 ყველას] იყოს C. 24 დილაადრიაან] დილა ადრიაან U.
213, 8 არ ერჩის+:

თუმცა რატისაც კი არ აწყენდა
სახლში დარჩენა,
მრავალწლოვანი ცაცხვების ჩრდილში
და მის ქვეშ რბენა CEU.

9 უარით იგი] უარით ცემს CE. 11 ვერას გზით] ისე ვით CE. 12 შორს] შორ
CU. 15 — 20 მონახა... ძვირფასი წიგნი]

წამოიყიდა პატარა გულა
ყველით, ხშიადით,
აიღო შოლტი და გზას გაუდგა
ცოცხალი რატი C.

23 ყველი, ხშიადი] ყველი, კერაზე რომ მოითუთქა ცხელი ხშიადი E. 31 გაიპო
ორად] ისევ ფიქალი გაიპო ორად BCD. 214, 1 კლდე საბუღარი — BCD. 15 თა-
ვის თხეხს] ცხვარი, თავის თხეხს C*. 15 თხეხს + :

ცხვარი კლდიდან კლდეზე ხტებოდა
ეჭიბრებოდა, პატარა რატი,—ეჭიბრებოდა C.

19 ცოცხალი] მცურავი. ყოფილა: პატარა, — გადახაზულია EU.

29 ვით ცისკრის ჟღერა — C, და მოიღერა E.

215, 2 იგი სიმღერა] მღერა გასძახა C. 4 მოხდენილი ხმა] მოხდენილმა ხმამ
BDET, მხიარულმა ხმამ C. 5 მიიბნ-მოიბნა] გაიწყრილა BCDE. 6 კლდე] ამ C.
6 ტყიან მხარეს + :

სიმღერა იგი მოხდენით
გარემომ განიმეორა,
გამოძახილის მოხდენით
ეშურებოდა ტყე-გორა.
დავადექ ამღერებული
მახლობელ ბილიყს პატარას,
ორთავ მხრით ჩაღერებული T.

214, 11 — 215, 6 იყო ძლიერი... ტყიან მხარეს]

დილა ჩადრს გადაიწევედა,
სიცოცხლე იყო ძლიერი,
სულ მალა, მალა იწევედა
მნათობი პირმშვენიერი.
თხეხს კლდიდან კლდეზე რბენაში,
ხალისით ეეჭიბრებოდი,
ჩემს ზეცას აღმაფრენაში,
სიხარულითა ვწედებოდი,
სიცოცხლის ძალთა ფარულთა
მგრძნობი, სულით და გულითა,
აივსო, გამხიარულდა,
ყოფნა არსებით სრულითა,
მან გრძნობა ააშრილა
და ზარის მზგავსი წკრიალა
ხმით შემოსძახა სიმღერაც U.

12 როგორც — BD, გზა შლილი] და ხეთა ჩრდილიც CE, და ხეთა ჩრდილი T.

15 ვით... ჩრდილთა] რომ გაივლიდა C*. 216, 1 გაშლა] ლანდი CE. 16 ფოთოლ-

ნეშოთი] რტოთ ნეშოთი CE. 17 ლამაზი] ანკარა CE. 20 ვერცხლები] ისევე
BDE. 24 წაჰგავდა ახლა] აგავდა ეხლა BCE*. 26 მთელ ერთ] მცირე CE. 31
ამო] და ამო CE. 217, 5 რომ ყოველ ნატერას] რომ მტერიან შარას CE. 30
ამე] სიავე BDEU₁* 16 ათრობდა მიწა +:

უზარმაზარი ზეცის გუმბათით
ნახური მიწა,
მილივლივებდა ლაქვარდი ჩქერით
მშობლიური ცა CEU₁*.

20 დიდ მთას] მყინვარს C. 218, 8 ჩუმით +

ოცნებობს რატი მის მაცქერალი,
სულგანაბული,
იგი ხომ მთაა ცასმიბჯენილი
მიწას დაბმული CEU₁*,

„მიწას დაბმული“ +:

ყველაზე უფრო ერთი მწვერვალი
ცამდე ასული გადაბამული,
ოცნებობს რატი მის მაცქერალი
სულგანაბული,
თითქოს ჰაერში არის შეთენილი
გასაოცარი
რა ხდება ნეტა აი, იქ ცაზე
იმ მწვერვალს იქით
ვის მსახურობენ ელვარე ასე
ბროლით და ჭიქით.
თრთიან ღრუბლები შემოშაქრული,
მთაში სინათლე მთლად ამოიწვა,
და ლაქვარდი ცა, ბინდგადაკრული,
ახალმა ჯადომ გარემოიცვა“ C.

26 განუღვიძებდა] განაღვიძებდა BDEX₁. 27 — 219, 6 მდგროდა... გმირი — E.
8 — 31 ამასობაში... ვერ აწერს ენა]

ამასობაში მთლად ჩამობნელდა
დაბლა სიჩუმემ მორთო ტყე-ველი.
იგი დუმილი მთათა და ველთა
დამყარდა მძლე და დაურღვეველი.
მხოლოდ ხანდახან მთების ნიავე
დაიქროლებდა ნელის სისინით,
მხოლოდ წყაროს ხმა მონანინავე!

¹ მონანინავე] ნაზი და ნელი E*.

ისმოდა მჭროლი ნელი ტიტინით.
მხოლოდ წყაროს ხმა ისმოდა წყნარი,
მხოლოდ ქეის სკდომის ხმა იშვიათი,
ტკბილ მოსვენებას მიეცა ცხვარი
და ტკბილმა ძილმა დაიპყრო რატი.
და გადმოფრენა სიზმრის ცბიერის
იყო უმაწვილურ ვარდების ფენა,
სიზმრების, რომლის სიმშვენიერეს
აღამიანის ვერ ასწერს ენა. E.

220, 2 შემდეგ ესიზმრა] მას დაესიზმრა CE, 7 ყოვლად უცნობით] მრავალის
მცნობით CE. 8 ლანდი] მთები C*. 9 იღგენე] იღგენ C. 10 მთა, — გარე გარე.]
მთები გარ-გარი C. 13 თუ ექცა] მოექცა BCDEX₁. 22 შეზრდილი არი, იგი აქ
არი CEX₁.

222, 2 — 3 არც... უცხოელი] დუმილი იყო გადაქსოვილი CEX₁*. 7 ფრთხილად]
მკრთალი CE. 10 უცებ შემკრთალი] რამე ფართხალი CEX₁*. 22 ურჩი] მუნ-
ჯი E, ბურჯი C. 23 გაზვიადების] ნაზი, ნატიფის C. 25 ატყორცნილთ სივრცეს]
მოკლებულთ სიციხეს CE. 26 მიაპყრეს] მილულეს CE. 223, 3 რალა ზევეია —]
რა ამბავია? CE. 10 გულგამჩნეული] მთის გამჩნეული CE. 16 გამოხატა] შეიცხა-
და CE. 16 — 22 გამოხატა... შმაგის?]

მას ხელმეორედ ჩუმი და ძვირი
კვლავ ისევ მჭევრი,
მოესმა კენესა გულგასავშირი
ხმა მონაწევრი.
ეს კენესა იქვე, ეს ჩუმი შფოთვა
სისხლიან ზაგის,
სულ ახლო კლდიდან გამოისმოდა
ვით შფოთვა შმაგის C, — E.

26 — 28 ალბათ... გადმოიჩნება — E. 28 — 224, 2 გადმოიჩნება... ჩანდა]

წამია სწრაფი...
და ამოოხვრა ეხლა რომ მესმის
ეს მარტოული,
ძირს გადიჩნება და ეხლა კენესის
არა ქართული.
რა უნდა იყოს? სისხლით ნაფერი
კვლავ შეირხა და
დაჭრილი კენესის სხევა არაფერი,
კლდეა ხირხატა.
ამ ფიქრით მალე მღელვარე რატი
იქით გაქანდა,

საღაც მოესმა ხმა, იყო წყვდიადი
არაფერს სჩანდა
ამასთანავე მას თითქოს რაღაც ძალა... CE.

6 უმძაფრესი უმჯობესი C. 9 შეფიქრდა მწყემსი მავარი ფესვი CE 12 უზარ-
მაზარი კლდოვანი ქერქის CE. 15 შიგნით საზარი აჩრდილი ნერგის CE. 16 ყოვ-
ლად შიგნით CE. 18 ყოვლად მგლოვარე მწველი ვით ყინვა CE. 21 აწვევარად
მწარე საზარი გმინვა CE. 24 ვინ კენესი შიგნით CE. 23 ელვასებრ ყოჩა-
ლად CE. 225, 10 — 12 წინათგარსობებმა... ფეთქვა]

დაჰქროდა იმის მღელვარე გულში,
მღელვარე სიტყვა EC.

19 იფინებოდა — CE. 226, 8 იყო იწვა CE. 9 სიზმარეული და შორეული CE.
10 — 13 კლდეს.. აზრთა.]

იგი სახეზე სისხლმორეული
მღელვარე აზრთა E.

12 ხვეული ჩვეული E. 15 — 16 რა ტანჯვის, სახეს ეხატებოდა და ტანჯვის
დალი იხატებოდა CE. 18 სახელ სახე C. 26 გამომწყვდეული +:

შავი ხუტუჭი თმა მხარზე სცემდა
უშავეს ფესვთა,
თმა გაწეწოდა ვით ქარი თხემთა
ულამაზესთა CE.

227, 2 მაგრები მავარი W. 3 მტყიცელ ხელით CW. 4 უხილავ ციურთა CW.
8 გულუმადური ბელუმადური CEW. 14 ყრუ ხმა CE. 15 სისხლით სოველი—
სისხლის მწოველი CE. 19 — 21 აჟ. წვალემა ახ, ეს რაღაა? როგორც წვალემა E.
აჟ, ეს რაღაა? ზევიდან რაღაც, ზევით ალებათ C. 228, 2 სასტიკი დაეშვა CE.
8 გულ-მკერდზე ბირდაბირ CE. 11 წაჰგავდა აგავდა CE. 15 უუმძაფრესით
უუმძაფრესი BCE. 22 ქეჩნა ქეჩნა BCE. 29 გვერდით+

ვაების შემდეგ მოედო ქვაბურს
წამით წამიდან
კენესის და ოხერის ნიშნით შენაბურს
დასაბამიდან CE.

222, 10 ვით? სტქვი CEX₁°. 223, 12 დიდი გაქვს გრძნობა — CE. 18 კარგად
გახსოვდეს — CE 21 ო, არასოდეს — CE.
28 — 234, 11 ასე საშინელს.. ჩაგდება]

ასე უმტყიცეს ბოლოს ჯაჭვისას,
ამდენის ჩემის წამების მიზეზს,
მიზეზს ტანჯვისას,

იმ ჯაჭვის ბოლო მიბმული კიმზე
ბმლით მოოჭვილი,
მინდა ხელთ ვიგდო, მაგრამ მე ისე
ვარ შეზოჭვილი,
რომ ვერანაირ ვერ სწვდება ხელი
იმ ბოლოს (!)...
შეუძლებელი რაიმე ხდება.
ბოლოს ჯაჭვისას როგორმე თუ ხელს
ჩააგლებს C.

15 ბოლოს ჯაჭვისას] ახ, ბოლო ჯაჭვის E. 28 მივარდა რატი 40 CE. 29 გზნება-
მაღალი] ენება მალი CE. 30 სწრაფ აარწია] სწრაფ დაარწია E, ბრკე დაარწია C.
285, 11 კიმსაც ძლივს სწვდება...] კიმს ძლივს გადასწვდა EU₁*, კიმს ძლივს გას-
ცდება E. 23 მსხვერპლმა ბნელობის] მსხვერპლი მკვლელობის CEU₁*. 236, 5
შაე] ჩემს C.

13 — 18 იცოდე.. თუნდაც..]

იცოდე ჯაჭვის ა, იმის ბოლო,
ბოლოა ტანჯვით,
ძერამ და ქორმა...
როგორმე უნდა ხელთ მოვიყოლო,
უნდა როგორმე! C.

18 რად... თუნდაც]

დავიმსხვრე თუნდაც E.

237, 2 სწორედ ამგვარის] რომ ჰგავდეს მაისს C. 3 — 4 და.. გამოკვეთილის] და
ამნაირი, სწორედ ამ რკინის და არა სხვაის C. 11 ერთი] გრძელი CE. 25 თრთის]
კრთის CE. 31 მსმენარემ] მსხდომარემ C.
238, 8 შემოვლა] შემოსვლა C. 13 სხვას] საბრალოს C. 15 — 20 პირობა... დროა,
გათენდა]

დიდ ყურადღებით რა მოისმინა
ყველა ეს რატიმ
გულს ჩაინერგა, იქ მისცა ბინა,
ზრუნვა ნანატრი.
რომ აღსრულებას და მასზე ზრუნვას
შესწიროს სუნთქვა,
გამოესალმა და დაბრუნება მალე აღუთქვა CE.

29 რატი მთლად თრთოდა...] ხმა უენოთა CE. 239, 2 მზინავი] მსუსხავი E, სის-
ხამის C. 24 ექ] შორს EU₁*. 26 შორა! +:

სიზმარმა გული შხამიან კბილით
თუმც დაუთუთქა,
გზა მოიმოკლა და როს ბილიკით
ცხვარს გამოუდგა CEU₁*.

240, 6 მგზნებარე] პატარა CE. 12 უცნობით+

სადღაც უნახავს ეს არე, სადღაც
დიდი ხნის წინად,
ძლიერ ნაცნობად ენისნა რაღაც,
მთების გვირგვინად,
გარშემორტყმული ქვედა და ზედა
მთები ციხეთა,
სადღაც ენახა, მან მიიხედა და მოიხედა CEU₁*.

21 ავი] არის E. 28 საშინლად] საშინლად C. 241, 5 შეფიქრდა] შეშინდა CEU₁*,
10 რამ მოიყვანა? +:

სიჩუმე იყო და ნელი რული
ნათელი ცხადი,
სანახაობით გაოცებული
გაშეშდა რატი.
მაგრამ აი, ჯერ გასაოცარი
არ აქაური,
რაღაც მოესმა ხმაური წყნარი,
უცხო ხმაური.
რაღაც ჩურჩულის გაათასების
ხმა კვლავ მოესმა
იმასა ჰგავდა, თითქო არსებამ
უახლოესმა
შექმნა შრიალი და ფაჩი-ფუჩი,
მართლა ხუმრობა?
ეს კი არ იყო უსაგნო, ფუჭი
რამ ხმაურობა CE.

242, 13 ფრთხილად, ბუნებრივ] ის ბუნებრივი CE. 242, 4 ის, ვით] რატი CE.
5 კორიანტელი] ფიქრით მშესავით CEU₁*. 7 მისვლით] ცხადი CEU₁*. 8 დღე-
სებრ ნათელი] ცხადი დღესავით CEU₁*. 11 იმ ადგილების]

ქვაბურის კართან
იმ ადგილების C.

16 ისეთი იყო] რა კარგი იყო EU₁*, რა მშვენიერი C, ყოფილა: ულამაზესი C*.
21 შორის +:

რატის თვალების შეხვდა რა ცქერა,
უამისობა...
გაოცებულმა შესწყვიტა მღერა
იგრძნო თვისობა CE.

23 რას ეძებ] რა გქვიათ CE. 27 ფერად-ფერადი +

ჰკითხავდა რატი, რა გქვიათ შენა?
და პირდაპირი ხმა
მას პასუხად მოესმა: ევა,
სხვა არაფერი.
— ცხვარი გამებნა, კვალი იშედი,
დამიფრთხო ძილი.
შენ რაღა გქვია? — მე შექვია რატი,
— ისევ დუმილი CE.

29 განაგრძო] განაგრძობს C, მალე ვიპოით ორ C. 244, 7 ფერდალ] თუ არ C. 22
უცქეროდნენ] უცქეროდა C. 23 ჩქარი] ცხადი C. 25 სძოვდა ნოყიერ] ძოვებათ
სძოვდა C. 27 მიმართი +

შეერთებული მათი კრებული
ვიდოდა დინჯად
და კლდეებზე თხა გააფთრებული
ხტოდა სასინჯად CE*.

28—მაყვალა] ევა CE, ჰკითხა] კითხავდა CE, 29 რატიმ.] რატი CE. 245, 4 უყ-
ვარს მთა, ქალა] მათ შეენის ხევეა CE. 7 მითხარ, მაყვალა] მიაშვე ევა CE. 10 შენ
თუ CE. 20 — 22 სამშობლოს.. პირი]

კავკასიონის მაღალ
მთების, საღ ჩანს პირი CE*.

28 მგესლავე] მგესლი თვალი CEU₁*. 246, 12 მას გულით სჭერა] დაგლიჯოს ძე-
რა CE. 13 რომ მიეცემა] რომ ჩაუტანოს CE. 19 მაყვალა] ევა CE, სურიე U₁,
უოფილა ევა, — გადახაზულია. 24 და მესმის დღესაც] გუშინაც დღესაც CE.
27 სწრაფ] სრულ CEU₁*. 28 ისევ] თითქოს CE. 30 აზრიალებით] აგრიალე-
ბით CEU₁*.

247, 20 — 22 და დიდხანს... არ მოხდა]

და დიდხანს დიდხანს
ასე მიდამო ქუხდა და ოხდა CEU₁*.

23 — 28 გაგრძელდა.. მაყვალა]

გაგრძელდა იგი გრძელი გრგვინვა
დიდხანს კიდევ,
შიშით სურვიემ ერთი შეპყვილა,
შეერთა სურვიე U_1 , შეშინებულმა ევამ
შეპყვილა, შეშინდა ევა U_1^* .

28 შეერთა მაყვალა] შეშინდა ევა CE. 31 მხრებზე] მხარეზე CE. 28 — 248, 2
და მეგობარი... მოაზრე]

და მეგობარი მწყემსს მიეკრა შიში[თ]
პატარა მხარეზე
შესტყეროდა მას სხვა ანგარიში[თ]
თვალი მოაზრე.
აწ ამირანო, მიზანი ზღეზი:
იმ ჯაჭვთა მსხვრევა
და შრომა, ბორკილი, თავისუფლება, ძლევა,
შრომის სუფევა Q.

20 ვით გითხრა+:

გულმა იმ დღიდან თითქო მაგარი
ჯაჭვი გასწყვიტა,
უნდა დასტოვოს მიდამო ლამაზ მინდვრებით საესე
სოფელი, რაიც სცდება აკლდამას
მდინარის ხმაზე...
უნდა მოშორდეს მაისის სამფლობს
და აღის მთაზე M.

ამის ქვემოც M ვარიანტთან Z და y-ის დაპირისპირებას ვახდენთ. და ამ ვარიანტების ნაირწყაითხეები მოცემულია სქოლიოში; ე. ი. ვარიანტების ვარიანტის შემთხვევასთან გვაქვს საქმე. 28 სტრიქონიდან ძირითად ტექსტს ემატება M ვარიანტის მასალა და მასთან შეპირისპირებული Zy ვარიანტების სხვაობანიც.

არ იხმაურებს¹ მისთვის მყინვარის
გიჟი მდინარე,²
დიდხანს ვერ ნახავს გაშლილს უვრცესად
ქალას და ტყესა,
ასე რომ სწამდა იმათი ზეცა
პირმომცინარე.

¹ არ იხმაურებს] აღარ იქნება Z*.

² „მდინარე“ +: ყრმა იყო, ეხლაც ყრმა არის დაუძინარი Z*.

აღარ იქნება მას რომ უყვარდა
ამ არედ¹ ბედი,
ეს იყო იათ, ეს იყო ვარდთა
უსაზღვრო ტბეთი.
ვერ დაინახავს ვით ყაზბეგი შორს
გასცქერის მთა-გორს,
როგორ² გადახსნის თვალწინ ჰორიზონტს
კავკასიის ქედი.
დიდხანს ვერ იგრძნობს, ვით მშვენიერ ფრთებს
ჩრდილ-ფერიები
დაეცემიან შებინდულ მთებს
როგორც იეზი.
გამოესალმოს ფრენად მსვლელ³ რონინს,
ტალღათა კონას,
ვერ დაინახოს კავკასიონის
ბრგვე რელიეფი.
არ ააღელვებს⁴ დაბლიდან წელი
შეხება⁵ ქროლვის,
დასაბამიდან უარმყოფელი
სევდათა ქრეოლის⁶
ამაოდ აწი გზებს მოევლება
ნიავეთ ჰეველება,
თაებრუდახვევა⁷ და სურნელება
ნაზ მაგნოლიის.
უნდა მოეხსნას ყოველ სახლ-კარად
მშვენიერ ეზოს
არაა სახლი, სიმწვანე კარად
არ მოეთესოს.
კარგი სოფელი! კარგი აღმართი⁸
ვერ ნახავ ეზოს⁹,
რომ ხე არ ერგოს და ია-ვარდი
გარს არ ეთესოს.

¹ არედ] არეს Z.

² როგორ] როგორც Z.

³ მსვლელ] ცვლელ Z.

⁴ ააღელვებს] გააქროლებს M*, გააქროლებს Z.

⁵ შეხება] ნიავე Z.

⁶ სევდათა ქრეოლის] მელანქოლიის M*, Z.

⁷ თაებრუდახვევა] ახმოვანება Z.

⁸ კარგი აღმართი] არ არის კვართი M*Z.

⁹ ვერ ნახავ ეზოს] არ არის ბარდი M*Z.

ამოდ შარად დიდი ეკლის ხის,
დგას¹ ძოწეული,
ამოდ დასცქერს წარბი² ძველ ციხის
სურო-ხვეული.
უნდა დაეხსნას, რაც ხორხზე, ხევზე
მოსახვევებზე,
რაც ყოველ ბიჭზე მდგარ ნანგრევებზე
ჰვეთქს ბროწეული.
როგორ უყვარდა! ფეხგადადგმაზე
რაც ნაბიჯია,
თითქო ამ წმიდა სპეტაკ დაბაზე
ზენა ნიჭია.
სდგას დილ-დილობით შეურხეველი³
ალვათა წელი,
მუხები ძელი, ცაცხები ძელი
და გლედიჩია.
უნდა დასტოვოს ყოველივე ეს
რაც ძალას⁴ ახვევს
ამ მშვენიერის მიდამოს⁵ ისეც
ულრუბლო სახეს.
და როს ფერი ცის⁶ მშვენიერ ამ მთებს
გადმოანათებს, —
კიდევ უფრო მეტ დიდებას მატებს
და სიამაყეს.
უნდა დასთმოს გზა⁷, რომლის წარსული
წელიწადთ ტყეა,
უხსოვარ ხნიდან, დროგადასული
მისი სახეა.
ამბობენ, თითქო სამიათას წლის
ბანძილთა მწდომის
მომსწრეა იგი მრავალი რისხვის,
მრავალი ომის⁸.
ამბობენ, თითქო იმ სოფლის წინა

¹ დგას] რთავს Z.

² წარბი] ლანდი Z*.

³ შეურხეველი] წამებით სველი Z.

⁴ ძალას] დროსაც. ყოფილა: სიცოცხლეს Z*.

⁵ მიდამოს] სოფელს M*Z.

⁶ ფერი ცის ია Z.

⁷ გზა] ის M*Z.

⁸ მრავალი რისხვის, მრავალი ომის] რაოდენ რისხვის, რაოდენ ომის Z.

ციხე და ბინა,
-უფრო ძველია, ვიდრე ათინა,
ან ვიდრე რომი¹.
-უნდა მოეშვას ადამიანის
ანაგებ ტაძარს
-რომ გასცილდები და ეხლა² მწვანეს
შეხვედები ბაზარს.
უნდა დაეხსნას, ზაფხულის ღვინით
ურმების ზვინით
მეურმეების აღსაღვთ ქვინით,
რიგს უზარმაზარს.
-გამოეთხოვოს, რაც კი გამჭრალა
იმ ჟამთა გემი,
-რაც³ ახალ იმედს, სხვა ახალ ძალას
დაეძებს თხემი.
ეხლა მეურმე ერთ სიტყვას მწარეს⁴.
დასქუცილებს ხარებს,
-და გაგიჟებით ცხრა მთას, ცხრა მხარეს -
მიჰქრის ურემი.
-უნდა დაეხსნას⁵ და წაიღოს დრომ
მრავალთ საწყევია —
-იქ რომ კორდია⁶ და იმ კორდზე რომ
სამი ცაცხვია.
ის სამი ცაცხვი! მათ ქვეშ შთენილთა
იმედ ვერქმნილთა,
-და ოცნებათა არახდენილთა
გროვა აწყევია.
-იქ ძველის-ძველი, უხსოვარ ხნობის⁷,
რომ ნანგრევია,
-მას რატის ყრმობის, საოცარ ყრმობის
ოხვრა ჰხვევია.
ტოლნი არიან ნანგრევი და ის:
სევდის, სიამის
მას დაფიქრებულს რამდენი ღამე⁸.
აქ უთევია.

¹ აწ... ტაძარს — გადაშლილია, არ იკითხება არცერთი სტრიქონი Z.

² ეხლა] საოცრად Z.

³ რაც] სხვა Z.

⁴ ეხლა მეურმე... მწარეს] მეურმე რომ ერთს გადიხარხარებს Z.

⁵ დაეხსნას] გაუშვას Z.

⁶ კორდია] გორაა Z.

⁷ იქ... ხნობის] იქ ძველი ხავსით და ძველი ხნობის Z.

⁸ მას დაფიქრებულს...] ფარასთან ერთად Z.

უნდა განშორდეს! დრომ შეიხვეტა
ფერფლი! იმ დროის —
იმ ნანგრევების კედლებზე ხეთა
ბალი ძველ შნოის.
უნდა დასტოვოს ნანგრევთა არეც
კედლებზე კარად
მთელი დიდი ტყე, მთელი ზღვა მარად
მწვანე სუროის.
უნდა დასტოვოს, რაც მათ შრიალმა
შთაბერა ძალა,
ჰაჰ, ეამმა ხელით გამოაცალა¹
სავსე ფიალა.
და წაეა² რატი, სად წყდება მთები,
ხვალ ნახავს³ ქალაქს,
სად წყდება მთები და ანანთები
თავდება⁴ ქალაქ.
მედგრად! რატიმ წინ რომ გაიწიოს
ეშინის რაის?
ნახავს მომავლის გაზაფხულის, სიოს
ფრთას ია-იის.
მრავალი ცოდნის, ბაღების ეშხი —
წიგნების⁵ ფრთებში,
ხელოვნების და მზის ყვავილებში
იპოვის მაისს.
რა არის ყოფნა უსამყოფელო
და ღამეთ თევზ!
მშვიდობით, ჩემო კარგო სოფელო,
მშვიდობით ევა! MZy.

22 ზღვის... ქალაქს] აი, ქალაქში CU₁*. 25 შფოთი მრავალი] ქალაქის აკრთობს
მრავალფერადი შფოთი მრავალი C. 249, 2 სქედს აჩქარებით] აჩქარებულად C.
32 წაგავს] აგავს BDC. 32 ლითონი+:

¹ ფერფლი] ოხერა Z.

² ჰა] რაც Z.

³ გამოაცალა] გამოასალმა Z.

⁴ წაეა] მიდის Z.

⁵ ნახავს] ხედავს F*Z

⁶ თავდება] იწყება Z.

⁷ ქალა, აქ წყდება M ვარიანტის ტექსტი, ვაგრძელებ Z და y-ის მიხედვით.

⁸ წიგნების] და შრომის y.

და ცეცხლოვანი იგი მერცხალი
ალის მერცხლები,
სცეცხვა გარშემო გროდ ნაკვერცხალი
ის ნაპერწკლები C.

250, 13 — 14 მოგონებათა... ძერის] მოგონებათა ფურცლების შლილის CU_1^*
16 — 18 არ გახსენდება... არ შეიძლება] გადავიწყება იმ ქალიშვილის არ შეიძ-
ლება C. 30 რატის+:

მოსაღამოვდა, რატი როგორც მზის
შუქს გასასკენელად
ქალიშვილს ზედაეს არა მრავალგზის
— უკანასკნელად C.

32 ღიმის] ღიმის BDU. 151, 1 ჰბურავს] ბურავს BDU_1 . 5 უმეორებელ] უმე-
ორებელთ BDV_1 . 6 ხშირთა თმათ იმათ] ნაწნავთა იმათ CV_1 . 8 მღელვარე შუბლ-
ზე] მთოლვარე გულზე CV_1^* . 10 რომ მოთენია] გადმოთენია CU_1^* . 10 მოთენია+

ო, მშვენიერი ის ნაწნავეები
სხვაგან სად ითქვა!
მაგრამ ქალიშვილს გასათავეები
მგზნებარე სიტყვა
უთხრას რაიმე, გარეშე მშობლის
არ შეუძლია.
არ შეუძლია, მის ახლო სოფლის
მძიმე ქუსლია CU_1 .

17 განრისხება +:

გადავიწყე გულო ის ჩრდილი
და გონს მოეგე,
გადავიწყე ის ქალიშვილი
დამშვიდდე ეგებ. CU_1 .

19 ცეცხლი] ქშენა C. 29 სწრაფად +

იმავე წუთს იგი სინდაზე
წუთშივე სდევს,
საქმეს საამოს ნუ დასდებ განზე.
ფიქრს ნუ ეძლევი CU_1 .

252, 1 შესძარ] ლითონი CU_1 . 24 კეთილი] კვეთილი BCD. 23 — 25 ლითონის
გონი] მის ღრეკადობას ფორმა კვეთილი, მისდევდეს გონი CU_1 . 30 არა გვიანი]
არა გულჩვილი CU_1 . 31 როს შრომა იწყო] არამედ სიტხე CU_1 . 32 არ დაივიწყო
ის ამირანი არ დაივიწყო] გადავიწყე ის ქალიშვილი, გადავიწყე CU_1^* .

253, 22 მკაცრად] ნაზად BCD. 30 — 31 შევლას.. ბაგე] ნაზად უღიმის ძვირფასი
ბაგე C. 254, 7 — 12 ძმები... შეშა]

გაერეთელი
განმარტება

ყრმები არიან ისევ ისინი
და ზეცის ქვეშა
ესმისთ ნიავის ნელი სისინი,
შეუერთე შეშა! C.

13 ის კვლავ იგონებს] და ყურს უგდებენ C.
255, 29 ზედმეტ ხურეებით] გადახურვებით C. 256, 2 შემცველი +:

მაგრამ ტყვილებს
განშორებისას
გრძნობს მიაწვ რატი
თუმცა გულს ისე ვერ შეეთვისა CU₁.

6 ხომ] ნუ C. 8 რად დაივიწყე? გადაივიწყე! CU₁. 28 მიზანი ხდება—] დამხსნე-
ლი ხდება C. 29 იმ ჯაჭვთა მსხვერველ] ჯაჭვისკენ წვდომა C. 30 — 32 და ბორკილ-
თაგან... სუფევა] შრომა ბორკილით თავისუფლდება, ძვირფასი შრომა C.
257, 3 ასწი] გასწი C. 6 აჯობებს ასწილ +

რამდენიმე თვის შემდეგ რატი
განუწყვეტელი ვარჯიშის შემდეგ
გახდა ოსტატი, მარჯვე მკედელი.
იგი ნამდვილი არის მკედელი,
მრავალნი სცნობენ,
რომ შრომაშია გამობრძმედილი
და საქმის მცოდნე.
ოსტატი ქველი ამაყობს მისით
გულმხნე მზადებით,
უროს რომ გრდემლზე ურტყამს ზალისით
და გულდადებით BC.

12 მგზნებარე] მკედელია. 258, 5 — 12 ზღვა... საშენი]

ეს იყო ზევით
გულო შენ ნახავ:
ამ დროშის ნახევს სამარადისო
გზად დაისახავ.
არა პირადი იყო ოცნება.. I.

ძირითადი ტექსტის ერთი მონაკვეთი (257 გვერდიდან 259 გვერდამდე) სხვა
რედაქციით არის წარმოდგენილი a-ში, ხოლო თავისთავად a-ს ვარიანტებია bcd.

ამ მონაცემების სათაური ცალკე გვხვდება C-ში: „გენერალ მაიორი, ვასილ პავლესძე მკავანაძე“, სათაურის შემდეგ გ. ტაბიძეს მიუწერია: „ლენინის ქალაქის სახელოვანი დამცველი. მხედართუფროსი, უნარიანი გაძლოლა ჯარის, ნამდვილი ოსტატი თავის საქმისა, დაიბადა ქუთაისში 1902 წელს, წითელი ღროშის ორდენი (!)“.

ამ მინაწერის შემდეგ იწყება ლექსი.

257, 13 ახლა] მასის a, ახლად b. 14 ვერრით] აწ არ ac, მხნე არ d, ახლად აღმოჩენილ b. 16 ეს იყო ხალხის], იყო ათასი a, ეს იყო მისი b, არის ათასის cd. 17 მებრძოლისადმი] პოეტისადმი ab, გმირისადმი cd. 18 ალერსის სიტყვა] თავდაცვის სიტყვა, პირველი სიტყვა C, ალერსიანი და თბილი სიტყვა d. 19 — 21 სტრიქონებს შუა არის: დღეიდან ჩაგრულს a, რომელიც ჩაგრულს b, — cd. 25 — 27 დაიძრა.. გაემართა] და ცისკრის ხანზე, მღელვარე გულით, ხალხის მძლეობა, მძლეთ გაემართა acd; 26 მძლავრი გუგუნით — b. 29 ზეიმი გულით] დიდი გუგუნით acd, კვლავ სიხარულით b. 29 გულით +

:დიდი ღღობა abc, მტრისთვის შეხვედრა d. 31 ხელთაყვანილი] მე აყვანილი a. 32 ყვავილთა მკონარ] მიყვავდით მწირი a, მიყვავდით ტაშით b, — cd. 258, 2 — 4 ქალაქი.. მოხვდა]

გრძნობა გახსნილი,
ხმამალალ ხშირი
შეძახილების გრიალში
მოხვდა a.

5 მიღელავდა] მიდიოდა ab. 6 და მსგავსად ზღვისად] სულ ზევით, ზევით a, მე ვაყავ ზევით b. 7 გულო... ნახავ] ფიქრი გულთმისნად სჩქედს; აი, ნახავ a, ვეუბნებოდი გულს: აი, ნახავ b. 8 — 10 ფერს.. დაისახავ] რომ გზას არა სხვა ღროშის ნახევით ცხოვრების მიზნად შენ დაისახავ! a, ამ ღროშის ნახევს სამარედ, — ემბლემადა აწი შენ დაისახავ b. 13 არა „მე“-დ] არა პირადი იყო ოცნება, არა იმდა, ანუ არამედ b, — a. 16 არამედ] არა საკუთარ გადარჩენისთვის, არა უყალბეს ხმისთვის, არა მედ b, — a. 18 იწევდა] შეძახდა ab. 19 გზა ახალ არის] გამონათება ახალი ერის ab. 20 — 22 ხალხის... ქარის]

მთელი მსოფლიო საგანი გახდა
სხვა დაბადების მძლავრი ხანძარი a, — b.

cd-ს ბოლო სტრიქონებია:

უყვართ დამცველი ლენინგრადისა
ბრძოლის ოსტატი და ხელოვანი
ამ დიადი გზით გასწევს მარადის
მხედართმთავარი სახელოვანი.
ისევ მარადი გზისკენ ეძახდა
გამონათება ახალი არის,

როს ლენინგრადი საგანი გახდა,
სხვა დაბადებით მძლავრი ხანძარის!
ხელით აყვანილ ჭარბა! მორევეზე,
ნევიდან² სცემდა გრიგალი³ ქარის,
ზღვა-ოკეანის ერთ-მეორეზე.
არხევდა გემთა მეომართ მხარეს.
იმ მეომართა მათ ახალთა გზებს
ეგრძნოთ თავდაცვა სიძლიერეში⁴
გმირის მიმართვა პირველსავე დღეს,
პირველი სიტყვით: წინ, იერიშით! C⁵d

23 ხალხი] ტალღა ab. 24 თითქო ტიტანი] ხალხთა დენისა ab. 25 გემს ეწეოდა] თითქოს ტიტანი გემს ეწეოდა ab. 26 — 28 მაგრამ... ეწეოდა]

მალღა და მალღა გადაწვდენისა
ვერრა მერანი დაეწეოდა a,
მაგრამ ამნაირ დინჯ პროცესიას,
მერანი ფრთით ვერ დაეწეოდა b.

30 სთვლიდა ხელისად—] ხალხის უსაზღვრო ჩაგვრის მიყვანა b. 32 აღფრთო-
ვანებაზე იმ დიად გზასაც a, დიადი გზისკენ b. 259, 1 მომავალისამ] გასწევს მა-
რადის ab. 2 ხელთ აიყვანა] იგი, რომელმაც ხელთ აიყვანა ab. 3 რომ.. დღეს]
რომ მოემართა a. 4 ეგრძნო, აი, ეს] მათ ახალთა გზებს a, მეგრძნო უთუოთ b.
5 დაძერა — მუქარა] უმწვერვალესი ეგრძნო ნაღარა a, ჩაგრულთა ზარა b.
19 — 21 იგი... ამირანია+ც-ში მთავარი გმირის, რატის თავგადასავალი:

მაგრამ სამძიმო ბარბაროსული
შეიქმნა ტვირთი,
გამოუცდელი, მთიდან მოსული
მკედლის შეგირდის
ცხოვრება ხარბსა და თავგასული
პატრონი ალა
ოსტატის ხელში, მთლად გაძარცული

¹ ჭარბა] ხალხის a,

² ნევიდან] სახეში a,

³ გრიგალი] ალერსი a.

⁴ ეგრძნო... სიძლიერეში] უმწვერვალესი ეგრძნოთ ნაღარა d°.

⁵ c-ს ბოლო სტროფი განსხვავებულია:

როს მეომართა მათ ახალთა გზებს
უმწვერვალესი ეგრძნოთ ნაღარა
და მოემართა პირველსავე დღეს
— პირველი სიტყვით: დროშები ჩქარა! c.

ცხოვრება! ნახა.
არ ჰქონდა კუთხე მეოცნებე ბავშვს,
ვერ გასცდა კარებს,
რომ მისცემოდა როსმე თავისთავს,
თავის ნაზ აზრებს.
და ქარხანაში შევიდა რატი.—დრო მოცალების
აქაც არ იყო — ია და ვარდი
მისთვის ფენილი.
ცხოვრება მკაცრი, ბედი უმართლო,
გამათხოვრება,
უსიხარულო და უსინათლო
იყო ცხოვრება.
„მძიმე დღეები ეწყო იმ ხანად
მძიმე ვაზნებად.
მხარე ქცეული იყო თოფხანად
და ზარბაზნებად.
იქ მარცხდებოდა არმია მეფის
ვაების ყოფის,
სათავეში მყოფ ურცხვ ღენერლების,
ცხად უნიჭობით.
და მთელ რუსეთში მეურნეობის
აინგრა კვალი,
დაინგრა, გაჰქრა მომჭირნეობა
ვით ნატამალი.
მრავალი ნაკლის და სიცოტავის
გამო მტირალი...
რკინისგზა იდგა მჭლედ, საცოდავად
გამომზირალი.
მედგარი შრომა, გულმოდგინება,
გასცდა კარავენს.
ადამიანის სახეს გინება
ააარავენს.
ფულის ნიშნების წახდა მეფობა.
დამჭლევდა ქისა.
უუფლებობა, ნაკლებობა გათავდა დღისა.
და საშინელი აჩრდილის ჩრდილი
იდგა მტვრიანი.
ახლოვდებოდა იგი... შიმშილი
ჩონჩხებიანი.
ომმა გაშლილმა მსოფლიო გზებზე
არ დააყოვნა,

¹ ყოფილა: სხვა ვერა ც.

ხალხს მძიმე ტვირთად დააწვა მხრებზე
და დააღონა.
უცდიდენ, როგორც სჯეროდა მრავალს,
სიახლის პაერს,
თუნდაც რაიმეს — გზას გამოსავალს
გზას, რამენაირს.
ახალგაზრდობა, ის მდინარეა
მხნე და გამტანი,
რომელიც მუდამ უთმენია,
მაგრამ ამტანი —
ვინ იცის, ასე ჩაეარდნო დროსა
ახალ მზადების,
ვინ იცის, თუ რა მოუვიდოდა
მგრძნობიერ რატის.
იქნებ ღვინისთვის მიეყო ხელი
რომ მით დაეცხრო
გრძნობები ცხელი, სარდაფით გრილით.
იქნებ სხვა ცულ გზას ის დადგომოდა,
რომ თაროს, მწყობრად
მდგარი წიგნები არ მიდგომოდა
ძმად და მეგობრად.
წიგნებთან იგი ედრებოდა დევს,
კითხვას იწყებდა,
თვის მძიმე და გრძელ სამუშაო დღეს
რომ იფიწყებდა.
სხვა სივრცეებში გადაიყვანდა
მას კარგი წიგნი.
ამოძრავებულ ამ ქვეყანას
იგრძნობდა იგი.
მომჯადოებელ, წიგნი, საუბარს
მასთან იწყებდა.
უმაღლეს გრძნობებს გულში ნაგუბარს
განაღვიძებდა.
წიგნთან ფარული გრძნობით დაბრული
იწოდა ღამე,
და პოეზიის ფერფლგადაყრილი
გრძნობათ სიამე.
ჰკითხულობდა, თუ უბრალოდ შლიდა
ლექსს თუ პოემას,
ახლევებული გრძნობა უდრიდა
თავვანისცემას.
მშვენიერ ლექსში იგი იჭერდა
მახვილთა ბევრთა,

აზრებს, რომელსაც პოეტი მღერდა
და კი არ სწერდა.
ლექსში სარკვეზე... როცა ჰგოდებდა
რატის ფაქიზ სულს, თვითონ ფაქიზი
მოუწოდებდა.
გარემოხვეულ სიბნელისაგან
მზიან მხარეში,
მოუწოდებდა სრულყოფისაკენ
და უფრო მეტად შეაყვარებდა
სიცოცხლეს, ყოფნას,
როცა ერთმანეთს შეადარებდა
„ყოფნა არ ყოფნას“... C.

თავგადასავალის სხვა დანარჩენი ტექსტი არ იკითხება C-ში].

პოეტის არქივში დაცულია პოემა „ამირანის“ პროზაული ტექსტები.

ტექსტები დაიბეჭდება გ. ტაბიძის თხზულებათა XII ტომში.

პოემას „ამირანი“ ბევრი ავტოგრაფი აქვს, როგორც ირკვევა, ავტორს განზრახული ჰქონდა ვრცელი ტილოს შექმნა, მაგრამ ბოლოს დაუყვია ცალკე პომეზებად (იხ. შენიშვნა 335 — 336 გვერდზე).

ვარიანტებს დართული ტექსტები, აგრეთვე პროზაული რედაქციები, მიგვაჩვენებენ, რომ „ამირანის“ მთავარი გმირი, რატი, დიდი ეპოპეის გმირი უნდა ყოფილიყო. დართული მასალების მიხედვით, მისი მოქმედების არე მეტად ფართოა.

პოემის ტექსტის დათარიღებისათვის ზუსტი წყაროს უქონლობის გამო, პოემა პირველი პუბლიკაციის მიხედვით 1944 წლით თარიღდება.

ქლეული სენი (გვ. 260)

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ ი: ავტოგრაფები: Tt 339 (B); 2189 (c), 2331 — 2343 მ (D); ა — 25 მ. (E), 5791 მ (F), 7221 — 7239 (I).

ნ ა ბ ე ჯ დ ი: „ოქრო აქარის ლავარდში“, 1944 წ., გვ. 135 — 150 (G), თხზულებანი, ტ. V, 1952 წ. (A).

ს ა თ ა უ რ ი: იანიჩარი BD¹. — C.

თ ა რ ი ღ ი: 1915 წ., AG.

I ავტოგრაფი სრული ტექსტია. სუფთად გადაწერილი. D ავტორის მიერ ჩასწორებული, ოდნავ ცვლილებიანი ნუსხაა.

260, 1 სათაურის შემდეგ ეპიგრაფი:

„სენი მე მჭირს რაცა ჰირად“

შ. რუსთაველი G.

¹ „იანიჩარი“-ს შემდეგ „მალარია“ გადახაზულია D, „იანიჩარი“ ფანქრითაა მიწერილი B.

3 პირველი] მეხუთე DE. 10 გაეკრა] განერთხო B. 13 ფუჰად დუმილი] ანკარას
არვინ ალეს D*.

11 — 13 დაეკაკუნე... დუმილი]

რამ დააყრუა პერი ამ სახლის,
რამ გაახუნა,
კარებზე რატიმ მასში მოსახლეს
დაუბრაახუნა D*.

17 — 19 და მისი... გადაფენოდა] და შნოიანად ჩრდილი ვენახებს
გარს მოჰფენოდა D*.

20 — 22 ყველგან... მუხა] რატიმ რატომღა ეს დამფარავი ერჩია მუხა D*.
261, 1 შეეხე] შეეხო D*. 3 მიპასუხა] უპასუხა D*. 6 და როს შეველი] ის დგას
და ელის D*. 10 — 15 საწოლი კვლავ... სახით]

საწოლში იწვა თვით მასპინძელი,
როგორც ცხედარი,
მკრთალი, გამხდარი და ნამეტარი (!)
სახე ნათელი D*.

16 ის მიყურებდა] და უყურებდა D*. 23 ზღვისფერ] ცისფერ D*. 22 — 27
შემდეგ... ჩამოვუთვლიდი]

რატიმ ვინც იყო უთხრა
და თანაც
მისი აქ მოსვლის
შემთხვევას, მიზანს და
გამოცანას
მწყობრად ჩამოთვლის D*. — გადახაზულია*.

27 ჩამოვუთვლიდი +

იანიჩარს კი იმ იოველის
ცნობები ჰქონდა.
დაპატიმრება და რაც მოელის
ისიც იცოდა.
დიდ დროს მოითხოვს და თაედახწევას
ერთგულად, ერთად,
საპატიმროდან მისი გაქცევა
ძნელია მეტად.
აუადმყოფობამ ის მსგავსად ჩვარის
საწოლს მიჯაჭვა,
აუწერელი, უსაზღვრო არის
იმისი ტანჯვა D*.

31 მანაც] მაინც იყო A-ში — გასწორდა. 262, 8 უფრო გამბედავ] გამძლეებს მე-
ტალ CD*. 16 — 21 ხველა... ჩქარა]

გაქვეყნებულია
2004 წლისთვის

უფრო მოედო, უფრო უმატა
ხველამ ჩქარ-ჩქარა.
—რა შემართება გააღეთ რატი
ჩქარა, თანჯარა D*.

22 მივწვდი თანჯარას] გარედ ხარობდა D*. 24 ცვარში ნაბანი] საღამო ხანი D*.
28 სულ ახლო] შორი შორს D. 263, 1 იღვა აჭარის] კავკასიონის D*. 3 მთები+

შორით მოსილი ალისებური
სინათლის მდეგი,
შეუჩყველი და დიდებული
იღვა ყაზბეგი DE.

5 ცოტა] სწრაფ D*, ეშველა] შეეშველა D*. 6 ქცეული] ქცეულის DE. 10 — 11
შეუწუნელა.. ზღურბლად] ავადმყოფს მწარედ რომ დაეუფლა D*. 15 სუნთქვა+:

მან საწოლიდან გასწია ხელი
დასძაბა ტანი
სასმელისათვის, და ცალიერი
შეხვდა ფინჯანი.
არ არის წყალი, მაგრამ იღბალზე
ახლოა მტკვარი.
რატი უმაღლე წავიდა წყალზე.
მწვავე და მკრთალი ლანდები კაცთა,
თვალთანანთები,
ხანგადასულთა თუ ახალგაზრდა
სახის ლანდები.
მკვდარნი სიცოცხლის მღვრიე ზუზუნით
ან დაობებით.
გულმოშხამული ქაობთა სუნით
და მიკრობებით.
რა მოუვა მას, რა გოლიათი
უშველის ზრახვა,
როცა ოთახში შევიდა რატი
მან დაინახა
რომ ავადმყოფის D*.

264, 10 მხნელ] და D*. 12 სხივით ნათესი] გატანის ფესვი DEFI. 18 ვით არ დან-
ლობას] ნაყრდენზე ქმობას DEFI. 23 ჯანსაღი] მდიდარი D*. 266, 27 გამო-
სარჩევით +

ერთი მათგანი იმ მაღალ ძმებში
არის ის მზეცა,

შევიცარიის შორეულ მთებში
რომ გადიხეწა D*.

268, 10. ახალი ცეცხლი] რევოლუცია D*. 12 ხალხი რომ ელის] რაც ხალხი
ელის DEF. 21 გადიხეწება +

ეპ, გაქრა ტალღა, როგორც მდინარის
და ქროლვა ქარის,
ჩემთვის კედლები სემინარიის
დაუფიწყარის.
ძველი კედლები, სადაც მქუხარე
ხმა იყო წრფელი
წლებიდან მე გზებს არ გადევხარე
კედლები ძველი D—გადახაზულია.

27 და სხვისი გვარით] იანიჩარით DE. 269, 23 რჩეულ მიზნისთვის] არჩეულ
გზისად DEI, არჩეულ გზისთვის F. 25 — 27 არ გადმისრია... არასოდეს] და არ
გადევხარი ამ გზას არ რისად DE, და არ გადევხარი ამ გზას არვისთვის EI. 270, 3
განათდა ქუჩა] ბაღს გასწვრივ ქუჩად DEFI. 4 და მე] რატი D*. 272, 4 არა]
არა! შესძახა რატიმ. D* 5 მე სწეულს—E. 10—12 შეხედე.. ნორჩებით] ო, შენ არ
იცი სოფელი ჩემი, დამემორჩილე D*. 25 — 27 რომ... ჭიუტი] დასთმე ქალაქის
კორიანტელი D*. 28 — 29 შენ... ნახავ]

წამოდი სოფლად
და იქ შენ ნახავ D*.

278, 12 სხვაზე] ვინაც DEF. 13 ვინაც] სხვაზე DEF. 16 — 21 გაივლი.. საწყალს]

გაივლი კონცხთან
იქ დაინახავ
ხაშიმას ღარიბ ფაცხას.
იქვე დაინახავ ბაღჩას.
იქითხავ ხაშიმას.
სტუმართმოყვარე კაცია,
უთხარი მას ჩემი სახელი
მასთან ფარულად ცხოვრობს
ის სტუმარიც, и в тюрьме, в бою...
трудовую правду ищет BDE.

23 ჩვენს კაცს] ხაშიმს BDE. 25 ყველა] იგი BDE. 29 და] ის BDE. 174, 1 ცხოვ-
რობს მეორე] ცხოვრობს სტალინი BDE. 11 როგორ დაბინდდა] რა გეპარტება! D.
24 სთვლემს] კვლავ D*. 25 ნუთუ მშვენიერ] ამაოდ მწყურის D*. 276, 1 მე ედგე-
ვარ] რატი დგას D*. 7 ყოფნამ აქ] ყოფნისამ EFI. 15 და არ დამნდობს] უსა-
თლოს D]. 277, 4 — 9 ორი... მღელვარეს]

არის ზღვისპირად ერთი სამარე,
ორი პალმაა დარგული
მის ორთავ მხარეს,
აქ დამარხულა იანიჩარი.
ამას წინად მე ვინახულე ესე სამარე
დიდხანს აღელვებული დავყურებდი
ყუავილებს,
რომელნიც ფარავენ ქვეშ... წევს B.

15 აქ ბინადარი] იანიჩარი F. 278, 16 — 17 ახლა.. ჩვენი]

მაგრამ სიკვდილის არ იყო ხანი,
არ იყო ასე,
სიცოცხლე სდუღდა, მე ის ვიცანი
იმ გმირულ ხმაზე:
„სიკვდილი სჯობს, თუ სასახელოა“,
ვით ამბობს თემი,
მე კვლავ ვიბრძოლებ.. საქართველოა
სამშობლო ჩემი C.

იქვე ამ სტროფის გასწვრივ წერია:

მაგრამ გავვოცდი: არ იყო ასე!
სიცოცხლე დუღდა
მე ის ვიცანი, იმ გმირულ ხმაზე,
რომელიც პქუხდა:
სიკვდილი ჩემთვის სასახელოა
თუ მალე მოვკვდები...
მე კვლავ ვიბრძოლებ... საქართველოა
სამშობლო ჩემი“ C*.

A და G ნუსხებში ტექსტი დათარიღებულია 1915 წლით. შინაარსობრივმა ანალიზმა, საზოგადოებრივ-ისტორიული ვითარების შესწავლამ, ნაბეჭდ წყაროებში მითითებული თარიღი ექვის ქვეშ დააყენა.

არქივში დაცული ჩანაწერები და პოემის ბოლო რედაქციის ფინალი შესაძლებლობას გვაძლევს პოემა სწორად დავათარიღოთ. ასე მაგალითად, პოეტის ერთი ჩანაწერი გადმოგვცემს: „მინდა დავწერო პოემა „პირველი მაისი“, პოემის გმირი მესხია, იგი საქართველოს შვილია, დაბადებული სოფლად, ნამუშევარი ქალაქში მშვედლად, ბევრი პირველი მაისი ახსოვს მას, ის არის მუშა.“¹ ამის შემდეგ იქვეა ჩაწერილი პოემის გეგმა, რომლის შესაბამისად იქმნებოდა ვრცელი თხზულება და „მთავარი გმირი მესხი“ არის რატი, მასთან ევა, იოველი და ა. შ.

თხზულება ავტორს დაუყვია ცალკე პოემად: „ამირანი“, „გამოგონება“,

¹ დღიური 276, გვ. 7.

„ქუვა და ასიდა“, „ბამბურა მურა“, „ამბავი ერთი ღამისა“ და „ძლეული სენი“
გ. ტაბიძის პოემაში „ძლეული სენი“ ასახულია ბათუმსა და მის გარეუბნებში
არაღვალურად მომუშავე რევოლუციონერის ცხოვრება. პოემის ფინალში ჩანს,
რომ რევოლუციამ უკვე გაიმარჯვა:

დრომ უსამართლობას
ახადა ფარდა
მისწვდა ტიალებს.
და დროშა იგი,
ჩვენ რომ გვიყვარდა
მალლა ფრიალებს.
მისით სიმღერა
ქვეყნად იღვრება
საგაზაფხულო...
უნდა ვიცოცხლოთ..
სასახელოა
სამშობლო ჩვენი“.

ცხადია ეს სტრიქონები 1915 წელს ვერ დაიწერებოდა. ჩვენი ვარაუდით,
გ. ტაბიძეს პოემაზე მუშაობა დაუწყია ცხრაასოცდაათიან წლების შემდეგ.

ვინაიდან ჩვენი მოსაზრებისათვის უტყუარი, ზუსტი საბუთი ჯერ არ გავვაჩ-
ნია, ამის გამო პოემის თარიღად ვიღებთ 1944 წელს, პირველი პუბლიკაციის
მიხედვით.

ს ა რ ა ლ ი

აგაპი წერეთელი	.	.	.	.	.	.	.	.	7
საუბარი ლირიკის შესახებ	.	.	.	.	.	.	.	.	132
ამირანი	.	.	.	.	.	.	.	.	209
ძლეული სენი	.	.	.	.	.	.	.	.	260
ვარიანტები და შენიშვნები	.	.	.	.	.	.	.	.	279

გამომცემლობის რედაქტორი დ. ციგროშვილი
მხატვარი ლ. გრიგოლია
მხატვრული რედაქტორი დ. დუნდუა
ტექნიკური რედაქტორი ნ. ქავთარაძე
კორექტორები: ლ. არეშიძე, ნ. თავაძე
გამომცემი გ. ბენიძე

გადაეცა წარმოებას 27/1-70 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 18/IV-71 წ.
ქალაქის ზომა 60×84¹/₁₆. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 19,76
სააღრ.-საგამომცემლო თაბახი 15,26
უე 01766 ტირაჟი 20 000 შეკ. № 1067

ფასი 1 მან. 67 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის 5.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის
სახელმწიფო კომიტეტის მთავარპოლიგრაფიკული ცენტრის სტამბა № 5
ქუთაისი, ა. ჭავჭავაძის პროსპექტი, 11.

Типография № 5 Главполиграфпрома Государственного комитета
Совета Министров Грузинской ССР по печати,
г. Кутаиси, пр. И. Чавчавадзе, 11.

Табидзе Галактион Васильевич

Собрание сочинений в
двенадцати томах

Том IX

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»
Тбилиси, Марджанишвили, 5
1971

Г2

899. 962. 1+899. 962. 1—13

О. 154

7—4—2

144—71 օղջ.

